

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

А. В. Сакун, Т. І. Кадлубович, Д. С. Черняк

ФІЛОСОФІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник

Рекомендовано Вченою радою Київського національного
університету технологій та дизайну
для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання
всіх спеціальностей

Київ
2019

УДК [101+32-027.21+316] (075.8)
С15

Колектив авторів:

Сакун А. В. – д-р філос. наук, доц., доц. кафедри філософії, політології та українознавства КНУТД;

Кадлубович Т. І. – канд. політ. наук, доц., доц. кафедри філософії, політології та українознавства КНУТД;

Черняк Д. С. – канд. соц. наук, доц., доц. кафедри філософії, політології та українознавства КНУТД.

Рецензенти:

Кивлюк О. П. – д-р філос. наук, проф., завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова.

Хромова О. І. - канд. філос. наук, доц., доц. кафедри філософії та історії науки і техніки Київського інституту залізничного транспорту Державного університету інфраструктури та технологій.

Рекомендовано Вченою радою Київського національного університету технологій та дизайну як навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання

всіх спеціальностей

(Протокол №11 від 25 червня 2019)

Сакун А. В.

С15 Філософія, політологія, соціологія : навчально-методичний посібник / А. В. Сакун, Т. І. Кадлубович, Д. С. Черняк. – Київ : КНУТД, 2019. – 264 с.

ISBN 978-617-7506-44-6

Навчально-методичний посібник з курсу «Філософія, політологія та соціологія» може бути використаний для практичних і семінарських занять з курсу, для самостійного опрацювання окремих тем, для проведення коллоквиумів та контролю знань з дисципліни. Він має чітку структуру, ретельно підібрані завдання для перевірки, матеріали, які вимагають не лише вивчення фактологічного матеріалу, але й творчого підходу при їх опрацюванні. Авторський колектив намагався зробити цей посібник цікавим для студента, засобом засвоєння та систематизації великого обсягу інформації.

В оформленні посібника використано зображення, розміщені в мережі Інтернет для вільного використання.

УДК [101+32-027.21+316] (075.8)

ISBN 978-617-7506-44-6

© А. В. Сакун, Т. І. Кадлубович,
Д. С. Черняк, 2019
© КНУТД, 2019

Вступ.....	4
Змістовий модуль I «Вступ до філософії, політології, соціології»	
Тема 1. Вступ до філософії. Сутність філософії та особливості філософування.....	6
Тема 2. Історичний розвиток світової філософії.....	16
Тема 3. Соціологія як наука: предмет та історія становлення.....	39
Тема 4. Сутність і роль політики та політології як науки у житті суспільства.....	56
Тема 5. Суспільство як соціальна система, його соціальна структура.....	74
Тема 6. Політична система суспільства.....	88
Питання для підсумкового контролю.....	98
Змістовий модуль II «Суспільство, культура, особистість»	
Тема 1. Філософське вчення про буття. Свідомість як філософська проблема.....	101
Тема 2. Соціальні інститути та соціальні організації.....	117
Тема 3. Сім'я як мала соціальна група та соціальний інститут.....	124
Тема 4. Політична діяльність і влада.....	134
Тема 5. Філософське осмислення людини, культури та цивілізаційних процесів. Проблеми та перспективи сучасної цивілізації.....	149
Тема 6. Особистість у системі соціальних зв'язків.....	162
Тема 7. Особистість і політика. Політична еліта та політичне лідерство..	183
Тема 8. Держава як основний інститут політичної системи суспільства...	194
Тема 9. Політичні партії. Вибори та виборчі системи.....	205
Тема 10. Філософія пізнання.....	217
Тема 11. Суспільство та культура.....	228
Тема 12. Політичні режими. Демократія.....	246
Питання для підсумкового контролю.....	254
Рекомендована література.....	256

Французький філософ П'єр Обенк, відомий знавець античної філософії, висуває ідею про те, що за допомогою освіти можна створити іншу природу людини. Він нагадує, що давні греки розрізняли поняття «техне» та «пайдейя». Першим терміном давні греки позначали знання, те, чому можна навчити. Другим терміном позначається джерело правильних суджень. Обрати у навчанні людини шлях пайдейї – значить навчити її «куди і як дивитися», а не тому, «що потрібно побачити». Пайдейя, на думку Аристотеля, спонукає людину до саморозвитку, формує її. Таке формування ЛЮДИНИ, на думку авторського колективу, відбувається в процесі вивчення курсу «Філософія, політологія, соціологія».

Цей курс допомагає молоді усвідомити плюралістичність сучасного світу, показати розмаїття поглядів на нагальні проблеми, відповісти на екзистенційні питання, стати частиною інформаційного суспільства. Американський філософ Марта Нуссбаум, посилаючись на досвід Сократа, Сенеки, інших мислителів минулого, наполягає, що «філософія не повинна вчити запам'ятовувати факти, вона повинна розвивати здатність міркувати та ставити питання. Сенека вивчення філософії полягає в тому, щоб навчити людину думати і аналізувати, покладатися на власний розум». Курс «Філософія, політологія, соціологія» покликаний вчити студента діалогу, спілкуванню, прагненню знайти істину, вмінню слухати інших та толерантно ставитись до думок, які не співпадають з власними. Все це вимагає творчого підходу до вивчення дисципліни, співпраці викладача та студента.

Передбачається, що в результаті вивчення курсу студенти будуть

- мати базові уявлення про основи філософії, політології та соціології, що сприяють розвитку загальної культури особистості, бути обізнаними щодо головних течій та напрямів розвитку філософської та соціально-політичної думки;
- мати уявлення про сутність, структуру та функціонування суспільства, розуміти закономірності історичних, економічних, політико-правових й духовних процесів, які відбуваються в ньому; засвоїти весь спектр підходів до аналізу суспільства;
- вміти оперувати понятійно-категоріальним апаратом філософії, політології та соціології;
- вміти самостійно оцінювати й узагальнювати опрацьований матеріал, користуватись різноманітними джерелами інформації, робити висновки, приймати рішення;
- вміти пов'язувати отримані теоретичні знання із реаліями сучасного суспільного буття; застосовувати їх у професійній та суспільній, громадській діяльності;
- вміти аналізувати та критично оцінювати суспільні події та явища, визначати своє місце в них, вирішувати свої життєві проблеми в цивілізованому співробітництві з іншими людьми, поважаючи їх інтереси;
- розуміти свої громадські права, свободи та обов'язки, відстоювати принципи громадянського суспільства і правової держави;
- володіти здатністю осмислювати власний життєвий досвід та масштаб своєї долі в межах часу та свого суспільства; навичками соціальної активності; етикою суспільних взаємин.

Змістовий модуль I

«Вступ до філософії, політології, соціології»

Тема 1.

Вступ до філософії. Сутність філософії та особливості філософування

1. Еволюція уявлень про предмет філософії. Специфіка філософського знання
2. Структура філософії
3. Методи, функції та категорії філософії
4. Світогляд як духовно-практичний феномен. Історичні типи світогляду
5. Філософія в системі культури

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми студенти повинні отримати уявлення про предмет філософії, її роль в суспільстві та місце в системі культури. Вивчаючи тему, доцільно звернути увагу на те, що філософія є формою духовної діяльності, спрямованої на постановку, аналіз та вирішення важливих світоглядних питань, що допоможуть сформувати цілісні погляди на світ та людину в ньому. Слово «філософія» буквально означає «любов до мудрості». Філософія є світоглядом, але світоглядом особливим – теоретичним. Тому необхідно з'ясувати спільне та відмінне між філософією та наукою, визначити специфіку філософського знання.

Вивчення теми передбачає засвоєння структури, методів, функцій та головних категорій філософії.

Необхідно зрозуміти, що таке світогляд, яка його природа, специфіка, структура та функції, вміти характеризувати історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, науковий.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Філософія _____

Світогляд _____

Діалектика _____

Метафізика _____

Буття _____

Свідомість _____

Матеріалізм _____

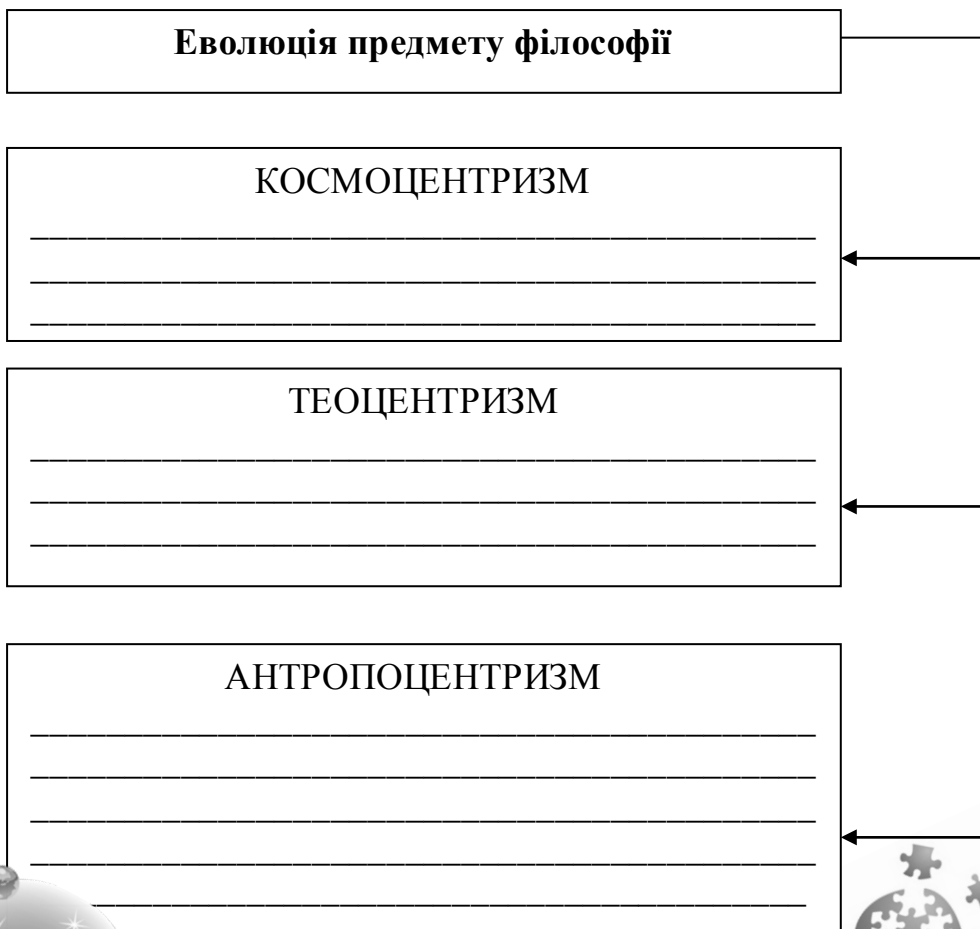
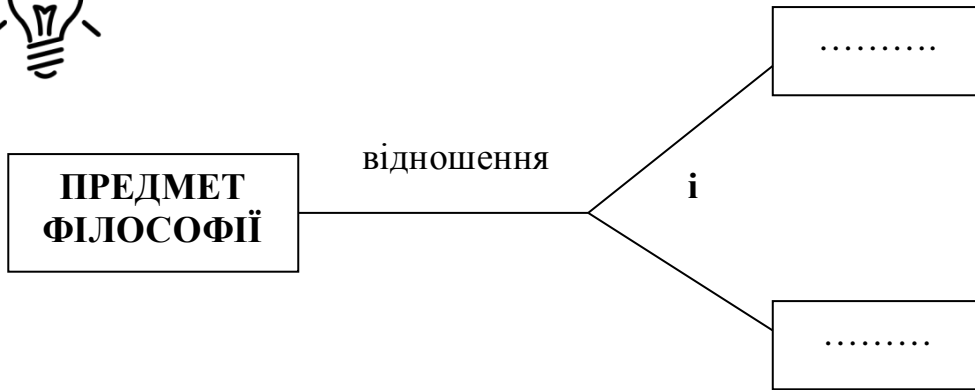

Ідеалізм _____

Дуалізм _____

Завдання 2. Проаналізуйте предмет філософії. Вставте пропущене.

Завдання 3. Розкрийте поняття, що описують структуру філософії

СТРУКТУРА ФІЛОСОФІЇ

→ онтологія	
→ гносеологія	
→ філософська антропологія	
→ аксіологія	
→ праксеологія	
→ етика	
→ естетика	
→ логіка	
→ історія філософії	

Завдання 4 Проаналізуйте функції філософії

Світоглядна	
Методологічна	
Гносеологічна (пізнавальна)	
Прогностична	
Критична	
Аксіологічна	
Соціальна	
Гуманітарна	
Практично-діяльна (праксеологічна)	

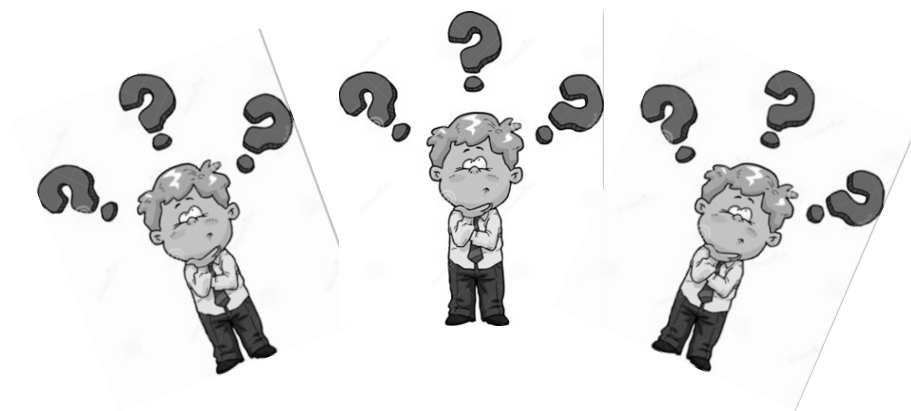

Завдання 5 Зіставте методи філософії та їх визначення.

Відповідь запишіть у вигляді «1-А»

Метод філософії		Визначення	
1	→ матеріалізм	А	філософський напрямок, представники якого вважають розум основою пізнання й поведінки людей.
2	→ метафізика	Б	вчення про найбільш загальні зв'язки, про загальні закони змін та розвитку в природі, суспільстві та мисленні.
3	→ догматизм	В	1) в традиційній і класичній філософії – вчення про надчуттєві (трансцендентні) основи і принципи буття, альтернативне за своїми принципами натурфілософії як філософії природи. 2) в некласичній філософії – спекулятивно-філософський метод, що критикується та оцінюється в якості альтернативного емпіризму (в позитивізмі), специфічно зрозумілій діалектиці (в марксизмі), не відчуженому способу буття людини в світі й адекватному способу її мислення (у М.Гайдеггера), суб'єктивному моделюванню реальності (в феноменології) тощо; 3) іноді використовується як синонім філософії
4	→ еkleктика	Г	філософське світорозуміння, світогляд, а також сукупність пов'язаних з цим ідеалів, норм і цінностей людського пізнання, самопізнання та практики, які вбачають в якості основи і субстанції всіх форм буття матеріальне начало, матерію.
5	→ софістика	Д	визнає чуттєвий досвід єдиним джерелом пізнання, стверджує, що все знання обґрунтовується в досвіді та за допомогою досвіду.
6	→ герменевтика	Є	вчення, засноване на навмисному порушенні законів логіки, шляхом додатку різноманітних вигадок, хибних доказів. Абсолютизує те чи інше визначення, змішує суттєве з

			несуттєвим, надає визначного значення другорядним властивостям.
7	→ діалектика	Ж	поєднання різнорідних поглядів, ідей, принципів або теорій під приводом подолання в них протилежностей і створення різнопланового та неординарного в системі єдиного цілого.
8	→ ідеалізм	З	метод філософського пізнання, який використовує метафізично одностороннє, схематичне, застаріле мислення, що оперує тільки догмами. Йому притаманні сліпа віра в авторитети, захист старих положень тощо
9	→ раціоналізм	І	напрямок в філософії та гуманітарних науках, в якому розуміння розглядається як умова досягнення соціального буття. В узькому сенсі – теорія розуміння; вчення про розуміння та інтерпретацію документів, які містять в собі сенсові зв'язки; вчення про передумови та засоби такого розуміння; філософія «тлумачення»: від тлумачення текстів до тлумачення людського буття, знання про світ та буття в ньому.
10	→ емпіризм	К	в основі – положення, що виходять з первинності свідомості, духу, психічного по відношенню до матерії, природи, фізичного.

Завдання 6 Проаналізуйте структуру та типи світогляду

СВІТОГЛЯД

Структура

→ світовідчуття

→ світосприйняття

→ світорозуміння

Типи світогляду

<i>За ступенем загальності</i>	
<i>За ступенем історичного розвитку</i>	
<i>За ступенем теоретичної «зрілості»</i>	
<i>З аксіологічної точки зору</i>	Оптимістичний, песимістичний
<i>З праксеологічної точки зору</i>	Практично-активний, споглядальний

Завдання 7 Дайте характеристику історичним типам світогляду

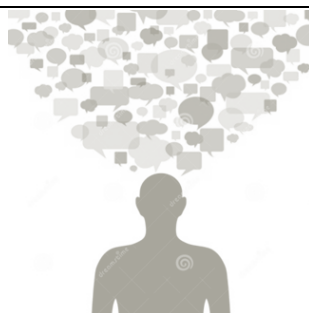
ІСТОРИЧНІ ТИПИ СВІТОГЛЯДУ

→ міфологічний

→ релігійний

→ філософський

→ науковий

Завдання 8

Рене Декарт

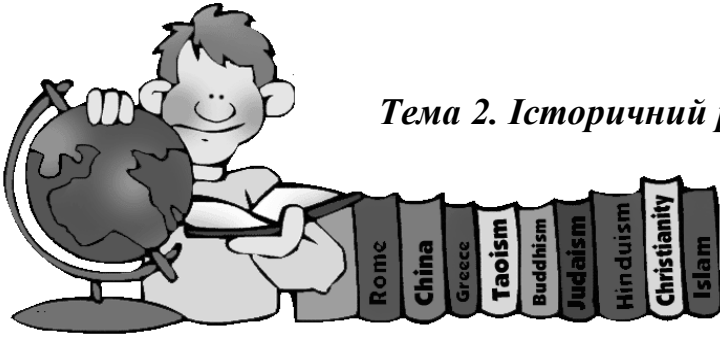
«Філософія [...] одна тільки відрізняє нас від дикунів та варварів [...] кожний народ тим більше має рис громадянськості і освіченіший, чим краще в ньому філософствують»

Проаналізуйте періоджерела та выпишіть висловлювання відомих філософів про сутність та роль філософії.

Завдання 9 Оберіть одне з запропонованих питань та дайте письмову відповідь

1. В чому, на Вашу думку, полягає цінність філософії для особи та суспільства?
2. В чому полягає сутність наукової картини світу ?
3. «Чи може філософія змінити світ?» Відповідь обґрунтуйте.
4. Геракліт говорив: «Многознание уму не научает». Як Ви розумієте цей вислів?
5. Чи погоджуєтесь Ви з думкою М.Хайдеггера «Філософія – це дещо, що стосується кожного»? Відповідь обґрунтуйте.
6. Поміркуйте над темою: ««Вічний» характер філософських проблем».

Тема 2. Історичний розвиток світової філософії

1. Філософія Стародавнього Сходу та Заходу
2. Філософська апологетика і схоластика Середньовіччя та гуманістичне філософування у добу Відродження
3. Філософія Нового часу XVII ст.
4. Філософія французького Просвітництва XVIII ст.
5. Німецька класична філософія. Марксистська філософія
6. Філософська думка XIX-XX ст.
7. Розвиток філософської думки в Україні

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми студенти повинні отримати уявлення про виникнення та розвиток філософської думки. При вивченні теми доцільно звернути увагу на умови та передумови виникнення філософії. Необхідно пам'ятати, що генезис філософії розпочався в середині I тис. до н. е. одночасно в трьох осередках стародавньої цивілізації – у Китаї, Індії та Греції. Філософія виникла не безпосередньо з міфології та релігії, а з перехідних світоглядних форм, названих **передфілософією**. У Стародавньому Китаї її положення були викладені в «Книзі пісень», «Книзі історії», «Книзі змін», «Книзі обрядів». Усі вони разом із літописом утворюють давньокитайське «П'ятикнижжя». Про передфілософію Індії свідчить ведична література (від санскр. «Веди» – знання). Передфілософія Греції (гесіодівська, гомерівська).

Потім потрібно познайомитися з філософськими поглядами представників стародавнього Китаю (**Лао-Цзи, Конфуцій, Мо Цзи**), стародавніх Греції та Риму (**Фалес, Анаксимандр, Анаксімен, Геракліт, Піфагор, Парменід, Зенон, Демокріт, Протагор, Сократ, Платон, Арістотель, Епікур, Сенека, Піррон, Діоген**).

Необхідно пам'ятати, що на середньовічному етапі розвитку філософія існувала переважно як теоцентричний світогляд і течія богословської думки в умовах домінування релігії в усіх сферах суспільного життя: у арабомовних державах, Аравії і Передній Азії – ісламу, у державах Європи – християнства (католицького і православного). Серед європейських філософів заохочувалися лише ті, хто поділяв релігійні та світські погляди християнства. Інакодумство переслідувалось і придушувалось як ересь, а завдання філософії визначалися церквою.

Філософська думка була приречена на виконання в основному апологетичних функцій; їй належало зображати християнство як найдосконалішу релігію, захищати її від нападок влади та прибічників античного політеїзму, пропагувати ідею єдності релігійної віри і знання, союзу з теологією. Звідси її назва – філософська апологетика. У такому статусі філософія перебувала впродовж усього періоду патристики, який безпосередньо передував схоластиці і підготував її. Патристика – перехідний період (II – VIII ст.) від античності до Середньовіччя, представлений сукупністю теологічних, філософських та політико-соціальних доктрин християнських мислителів. Найбільш поширеним і небезпечним для християнства у II ст. був гностицизм (від грец. пізнання, знання). Найвидатнішим серед західних «Отців Церкви» був *Аврелій Августин*. На пізньому етапі патристики (V-VIII ст.) постала проблема систематизації християнського віровчення. Поступово філософська апологетика у Середньовіччі поповнилась філософською схоластиком. Необхідно зробити висновок про те, що дискусія щодо універсалій, незважаючи на схоластичність, сприяла розвиткові філософії.

У середині XIII ст. у схоластиці перемогла думка, згідно з якою теологія потребує оздоровлення філософією Арістотеля. Схоласти поділились на два табори.

Консерватори наполягали на збереженні основних постулатів

- Августина з одночасним упровадженням філософських елементів аристотелізму. Прогресивний табір робив ставку тільки на
- Арістотеля. Поступово з'ясувалось, що августинізм нездатний протистояти сильному впливові аристотелізму. Втілення ідей
- Арістотеля в католицьке вчення стало життєвою необхідністю для церкви. Це завдання вирішили схоласти домініканського ордену, найбільш видатними з яких були *Альберт Великий* і *Фома Аквінський*.

Серед опозиційних томізму течій була Оксфордська школа та її представник *Роджер Бекон*. Непримиренним до томізму був і *Вільям Оккам* – останній представник схоластики.

У середньовічній культурі арабомовного світу філософія, яка сприйняла багато ідей Платона і Арістотеля й одночасно проголосила своїм призначенням захист ісламу, стала своєрідною ланкою між античним гуманізмом і

- європейською схоластиком. Біля її витоків стояли мислителі: *аль-Фарабі*, *Ібн-Сіна* (Авіценна), *Ібн-Рушд*.
- Отже, формула «Філософія є служницею теології», що з'явилась на латинському Заході в XI ст., відображала становище
- філософії в усіх країнах Середньовіччя, де панували релігійно-монотеїстичні віросповідання і відповідна догматика. Однак ця філософія не відображала всього багатства філософської думки тієї епохи, особливо опозиційної.

Відродження (Ренесанс) – період у культурному та ідейному розвитку країн Західної та Центральної Європи у XIV-XVI ст., перехідний етап від середньовічної культури до культури Нового часу, що характеризується, переважно,

- гуманістичним світоглядом, його антифеодальною, антиклерикальною та антисхоластичною спрямованістю, а
- головним чином – поверненням до культурного спадку античності, своєрідним «відродженням» його (звідси і назва). У філософії
- Ренесанс означав перехід від теоцентричного до антропоцентричного розуміння світу, нове «відкриття» Платона, Арістотеля, неоплатоніків, стоїків, епікурейців, Цицерона та ін., подолання схематизму та апріорних спекуляцій, урахування реальностей, зосередження уваги на питаннях практичного значення і користі знання. Весь цей процес був діалектичним, суперечливим і складним, відбувався повсюдно, але в різних модифікаціях, варіантах, формах. Розпочався він з гуманістичного ідейного руху. Гуманізм – світогляд і діяльність, що виражають повагу до гідності і прав людини, її цінності як особистості, проникнуті турботою про благо людей, їх всебічний розвиток, про створення сприятливих для людини умов суспільного життя.

Однак процес подолання середньовічної схоластики відбувався не тільки через Ренесанс. Іншим шляхом пішла європейська Реформація. Реформація (лат. перетворювати) – широкий антифеодальний суспільний рух у країнах Західної та

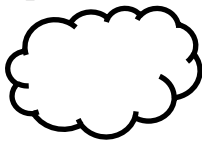
- Центральної Європи XVI ст., що мав форму боротьби проти католицької церкви (*Мартін Лютер, Томас Мюнцер*).
- Зростання інтересу до природи у філософії Відродження пов'язане з іменами *Джордано Бруно, Бернадіна Телезіо, Філіпа Парацельса, Миколая Коперніка, Леонардо да Вінчі, Галілео Галілея* та ін.
- Поворот Ренесансу до людини особливо виявився в його соціальних і політичних теоріях. У центрі теорій *Нікколо Макіавеллі, Томаса Мора, Томмазо Кампанелли* були проблеми державного устрою, громадянського суспільства, боротьби з папською церковною гегемонією, реорганізації суспільства в інтересах народу.

Філософія Нового часу ознаменувала пошук нових шляхів, нових способів здобуття філософського знання і нового його змісту. Родоначальником дослідницької науки і матеріалістичної філософії у Новий час був англійський

- філософ *Френсіс Бекон*, якого називають засновником емпіризму у філософії – напряму, який будує гносеологічні посилення переважно на чуттєвому пізнанні та досвіді (емпірія – досвід, що спирається на експеримент). *Рене Декарт* –
- представник раціоналізму Нового часу. Ідеї Декарта були джерелом картезіанства – напряму у філософії XVII–XVIII ст., який

виходив із дуалізму світу – поділу його на дві самостійні (незалежні) субстанції – протяжну і мислячу, а в його розвитку – з двох протилежних тенденцій: матеріалістичного монізму та ідеалістичного окаяніалізму. Найбільш відомими представниками були **Бенедикт** (Барух) **Спіноза**, **Нікола Мальбранш**, **Блез Паскаль** та ін. Визначним філософом Нового часу був **П'єр Гассенді**, який намагався примирити епікуреїзм і християнство. Лінію емпіризму у філософії Нового часу продовжили **Томас Гоббс**, **Джон Локк**. Раціоналістична філософія Р. Декарта отримала своє продовження у працях Б. Спінози та **Готфріда Вільгельма Лейбніца**. Ідеалістично-емпіричний напрям у філософії кінця XVII – середини XVIII ст. розвивали **Джордж Берклі** та **Девід Юм**.

Якщо в XVII ст. країною найбільш динамічного розвитку та гострих соціальних і політичних суперечностей була Англія, то у XVIII ст. такі конфлікти стали все частіше виникати у французькому суспільному житті, їх загострення

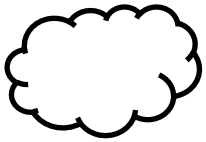
- привело в 1789-1794 рр. до Великої французької буржуазно-демократичної революції. Провісниками її були дві ідейні течії у Франції XVIII ст. – Просвітництво і механістичний матеріалізм.
- Серед діячів французького Просвітництва найвидатнішими були:
 - **П'єр Бейль**, **Шарль Луї Монтеск'є**, **Жан-Жак Руссо**, **Вольтер** (Франсуа-Марі Аруе). Свої вчення вони спрямували на критику феодального ладу суспільства, абсолютизму, звеличували роль розуму, боролись проти релігії, релігійних забобонів, виступали за свободу наукового і філософського мислення, художньої творчості і громадської думки. Проте найрішучими і найпослідовнішими представниками широкого просвітницького руху у Франції XVIII ст. були **Жюд'єн Офре Ламетрі**, **Поль Анрі Гольбах**, **Клод Адріан Гельвецій**, **Дені Дідро**.

Доцільно проаналізувати німецьку класичну філософію другої половини XVIII – першої половини XIX ст., представниками якої є **Іммануїл Кант**, **Георг Гегель**, **Людвіг Фейєрбах**, **Йоган Фіхте**, **Фрідріх Шеллінг**. Вона отримала

- назву класичної завдяки всесвітньо-історичному внеску в становлення логіки, діалектики, методології, онтології, гносеології, етики та естетики, в дослідження проблем взаємозв'язків і розвитку в природі, суспільстві та свідомості людей, їх пізнавальних і діяльних можливостей.

Разом з тим німецька класична філософія довела необхідність нових підходів до теоретичного осмислення світу. Такі підходи почали формуватися з 30-х років XIX ст. Ними стали позитивізм, діалектичний матеріалізм та екзистенціалізм.

Перші положення позитивізму сформулював **Огюст Конт**. Співзвучні їм були положення філософів **Джона Стюарта Мілля** та **Герберта Спенсера**. У кінці XIX ст.

позитивізм переживає кризу, викликану прогресом природничо-

- наукового знання, докорінним переглядом понять у фізиці на межі XIX–XX ст. На зміну так званому «першому позитивізму»
- приходить «другий позитивізм». Це змусило знову підняти питання про місце філософії в системі наук. Перетворений позитивізм
- вступає в новий, другий етап свого розвитку – емпіріокритицизм (махізм). Творцями його стали **Ернст Мах** і **Ріхард Авенаріус**.

Творці діалектичного матеріалізму або марксистської філософії **Карл Маркс** та **Фридрих Енгельс** прагнули теоретично обґрунтувати неминучість визволення

поневоленого людства і здійснили спробу застосувати

- історичний підхід до інтерпретації дійсності. Такий підхід, а також
- змістова єдність філософських ідей з політико-економічними і соціальними аспектами світогляду, органічний синтез матеріалізму і діалектики, поширення матеріалістичної діалектики на пізнання
- суспільства та філософських закономірностей, чітко виражена партійність зумовлюють принципові відмінності марксистської філософії від інших філософських вчень. Вона, разом з економічним та соціально-політичним вченням, становить ідеологічну систему, яка називається марксизмом.

Проаналізуйте основні напрями та провідні теми філософії XX ст.

Потрібно розглянути сцієнтистський напрям філософії (з англ. – наука). Зокрема, неопозитивізм («логічний позитивізм»

- та погляди його представників: **Морица Шліка**, **Людвіга Вітгенштейна**, **Бертрана Рассела**.
- Традиції неопозитивізму розвивалися далі в межах так званої аналітичної філософії. А на початку 70-х років XX ст. виникла течія,
- умовно названа постпозитивізмом («після позитивізму» або «пізній позитивізм»). Її представниками є **Томас Кун**, **Імре Лакатос**, **Пол Фейєрабенд** та ін. До сцієнтистських напрямів у філософії XX ст. належить також Марбурзька школа неокантіанства, найбільш авторитетними представниками якої були **Герман Коген** та **Ернст Кассіпер**.

Філософське осмислення людини представлено основними течіями антропологічного напрямку: екзистенціалізмом, філософською антропологією, персоналізмом, фрейдизмом та неофрейдизмом.

Екзистенціалізм формувався під впливом феноменології **Едмунда Гуссерля**. Засновником філософії екзистенціалізму вважають німецького філософа **Мартина Хайдеггера**, який розглядав людину у фундаментальній єдності із буттям. Французький екзистенціалізм (**Жан**

Поль Сартр) зосередився виключно на людині, її внутрішньому самовідчутті та переживанні свого буття. Французький філософ-екзистенціаліст *Альбер Камю*, створив свій варіант філософського осмислення переживання людиною свого буття, «буття в абсурді». Окрім згаданих філософів до екзистенціалістів належали *Морис Мерло-Понті, Габріель Марсель, Хосе Ортега-і-Гасет* (у певний період творчості). Іншою течією цього напрямку була філософська антропологія, заснована *Максом Шелером*. Персоналізм – наступна течія антропологічного спрямування.

Важливу роль у формуванні сучасного погляду на людину відіграв у ХХ ст. фрейдизм. Його засновником був австрійський психіатр *Зігмунд Фрейд*. Послідовники З.Фрейда – *Карл-Густав Юнг, Альфред Адлер, Ерік Фромм* дали своє

- трактування сутності несвідомого.

- Потрібно також познайомитися з філософськими течіями, які намагалися осмислювати суспільство, суспільну історію та соціальні проблеми. Тут доцільно буде познайомитися з поглядами
- *Освальд Шпенглера, Арнольд Тойнбі*.

Досить великого значення у ХХ ст. набули різноманітні концепції технічного детермінізму.

Серед сучасних концепцій філософії історії варто згадати також концепцію американського соціолога (російського походження) *Питирима Сорокіна*.

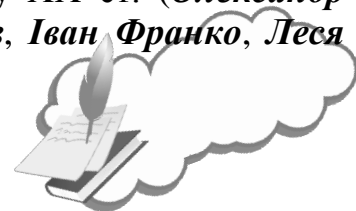
До напрямів культурологічного спрямування у ХХ ст. можна також віднести різноманітні варіанти філософського структуралізму, засновником якого є французький культуролог *Клод Леві-Стросс*. Одним з найбільш відомих його послідовників є *Мішель Фуко*.

Необхідно розглянути провідні тенденції розвитку світової філософської думки, які показують багатоманітність сучасної філософії, її особливу оригінальність, широту її проблематики.

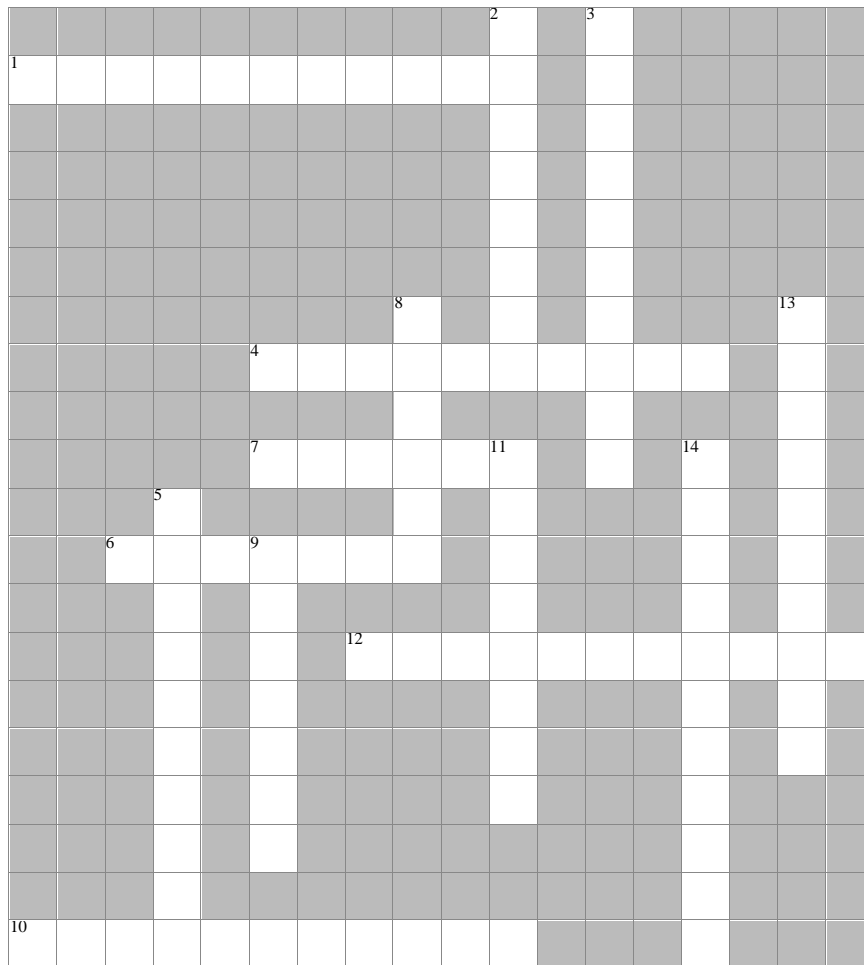

Охарактеризуйте основні етапи розвитку української філософської думки та головні філософські теорії.

- Аналізуючи питання розвитку вітчизняної філософської думки, слід звернути увагу на філософські пошуки часів Київської Русі; філософію періоду Відродження (*Юрій Дрогобич, Станіслав Оріховський, Герасим та Мелетій Смотрицькі, Іван Вишенський, Христофор Філалет*); філософію в Києво-Могилянській Академії. (*Інокентій Гізель, Георгій Кониський, Теофан Прокопович, Григорія Сковороди*); філософську думку України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. (*Олександр Потебня, Памфіл Юркевич, Михайло Драгоманов, Іван Франко, Леся Українка* та ін.).

Завдання 1. Зверніть увагу на основні поняття теми та розв'яжіть кросворди:

По горизонталі

1..... – принцип, згідно з яким єдиний Бог проголошується абсолютним началом і центром Всесвіту, що зумовлює собою буття і смисл існування всього живого.

4. – широкий антифеодальний і антикатолицький рух, який у XVI –XVII ст. охопив більшість країн Західної та Центральної Європи і відобразив потреби пристосування релігії до завдань утвердження нових, буржуазних суспільних відносин.

6. – один з основних напрямів давньокитайської філософії, викладений головним чином у трактаті «Лаоцзи», відомому згодом під назвою «Дао де цзін».

7. – школа законників – один з найпотужніших філософських напрямів Стародавнього Китаю.

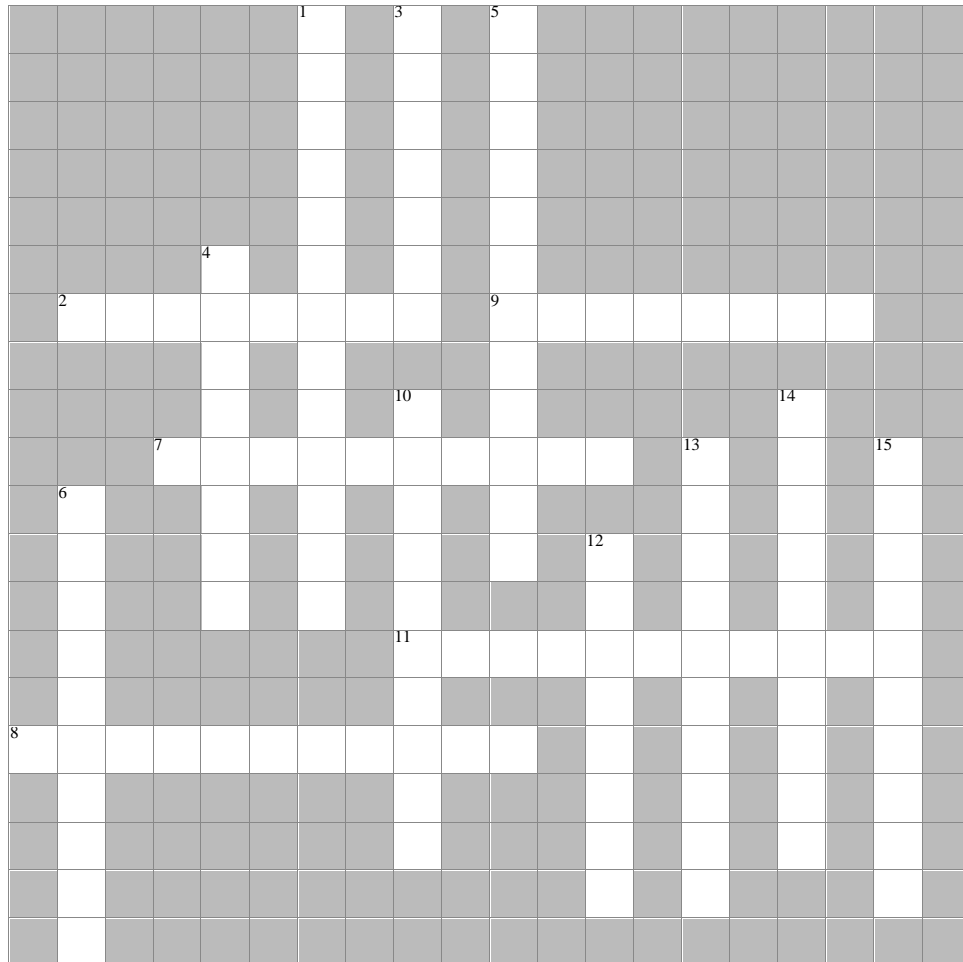
10. – напрям у давньогрецькій філософії, абсолютизував поняття числа, проголосивши його першоосновою світу та сутністю речей.

12. – теорія пізнання.

По вертикалі

2. - напрям у теорії пізнання, який вважає єдиним джерелом і критерієм пізнання чуттєвий досвід, а в формах мислення вбачає лише суто суб'єктивний засіб систематизації уявлень.
3. – філософська категорія для позначення кінцевої основи всієї різноманітності явищ природи та історії, якою є саморух матерії.
5. – один з провідних напрямів ідеології за середньовіччя, що мав на меті тлумачення біблійських текстів, розробку питань теології, а також літургії тощо.
8. – напрям у філософії католицизму, заснований на вченні Ф.Аквінського. Намагався пристосувати аристотелізм до потреб християнської релігії.
9. – загальна назва представників течії в грецькій філософії другої половини V ст. - першої половини IV до н.е., спочатку були відомі як платні вчителі риторики та юриспруденції, виробили новий своєрідний тип філософського світогляду.
11. – ідеологічна течія, яка охоплює філософію, політичну економію і «теорію» революційного перетворення буржуазного суспільства в соціалістичне і комуністичне.
13. – давньоіндійська релігія, виникла в 1-й половині 1-го тис. до н.е. на ґрунті ведичної релігії. Дотримується вчення про перевтілення душ (сансара), відплату у потойбічному світі за земне життя (карма), проповідує необхідність дотримання кожним віруючим законів його каст.
14. – соціальний та ідейний рух 14-16 ст. в європейських країнах, який був спрямований проти християнсько-схоластичної культури середньовіччя і став перехідним щаблем від середньовічної культури до культури нового часу.

По горизонталі

2. – прогресивна течія західно-європейської культури епохи Відродження, спрямована на утвердження поваги до гідності й розуму людини, її права на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей.

7. – напрям у теорії пізнання, який визнає відчуття єдиним джерелом знань.

8. – напрям у теорії пізнання, який вважає єдиним джерелом і критерієм пізнання розум. Відриває розум від чуттєвого досвіду, відчуттів і абсолютизує поняття, мислення.

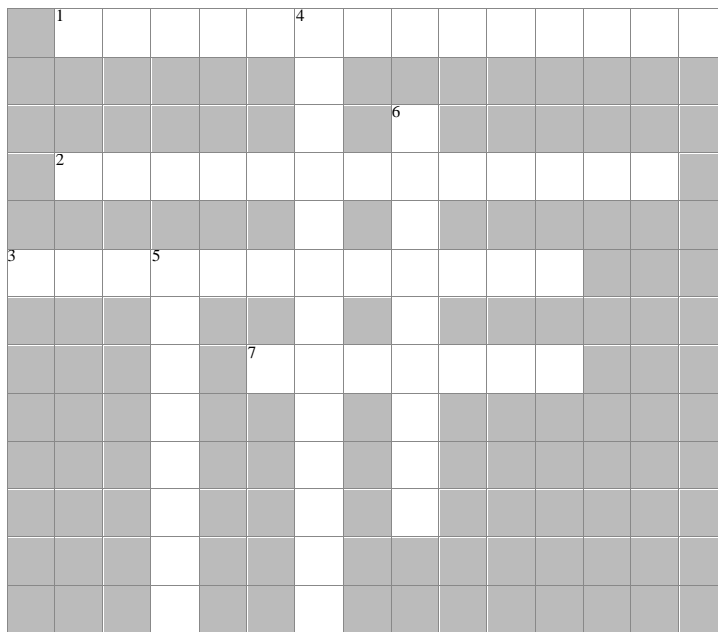
9. – вчення про бога, побудоване на основі логіко-схоластичних тлумачень «священного письма», яке вважається богонатхненним, божественним одкровенням.

11. – галузь християнського богослов'я, що обґрунтовує віровчення християнства, включає в себе теологічний аналіз основних релігійних догматів, «доведення» існування Бога, вчення про ознаки «божественного одкровення», спростування поглядів критиків релігії, розгляд ставлення релігії до моралі, мистецтва, науки, філософії тощо.

По вертикалі

1. – філософсько-етичне вчення давньокитайського мислителя VI ст. до н.е. Кун Фунзи. Основним твором є трактат «Луньюй» («Бесіди та судження»).
3. – одна з трьох світових релігій. Виник в середині I-го тис. до н.е. Засновником вважають Сіддхартху Гаутаму, який нібито першим досяг стану нірвани - блаженного небуття.
4. – філософсько-релігійне вчення, за яким бог є безособовим началом, розлитим по всій природі, тотожним з нею або з її субстанцією.
5. – пов'язані з ідеалізмом світоглядні оцінки ролі суб'єкта, в яких його діяльність абсолютизується і розглядається поза зв'язком з об'єктивними закономірностями розвитку природи, суспільства і мислення.
6. – напрям у середньовічній схоластичній філософії, який, на протилежність середньовічному реалізмові, вважає, що реально існують лише поодинокі індивідуальні речі, а загальні поняття (т.з. універсалії) - тільки назви, знаки або імена, породжені людським мисленням.
10. – у філософії – методологічний принцип, згідно якого намагалися пояснити розвиток суспільства законами природи.
12. – філософський напрям часів занепаду рабовласництва та переходу до раннього феодалізму. Представники цього напрямку вперше поділили філософію на логіку, фізику, етику, вперше почали вживати термін «логіка» для позначення певної галузі філософської науки.
13. – а) об'єктивний процес розвитку явищ на основі виникнення, боротьби і розв'язання притаманних їм суперечностей; б) філософська наука про універсальні закони руху і розвитку природи, суспільства і мислення.
14. – філософське вчення, що піддає сумніву можливість достовірного пізнання об'єктивного світу.
15. – тип середньовічної філософії, цілком підпорядкований релігії, мала на меті обґрунтування, систематизацію і захист теології за допомогою раціоналістичних засобів.

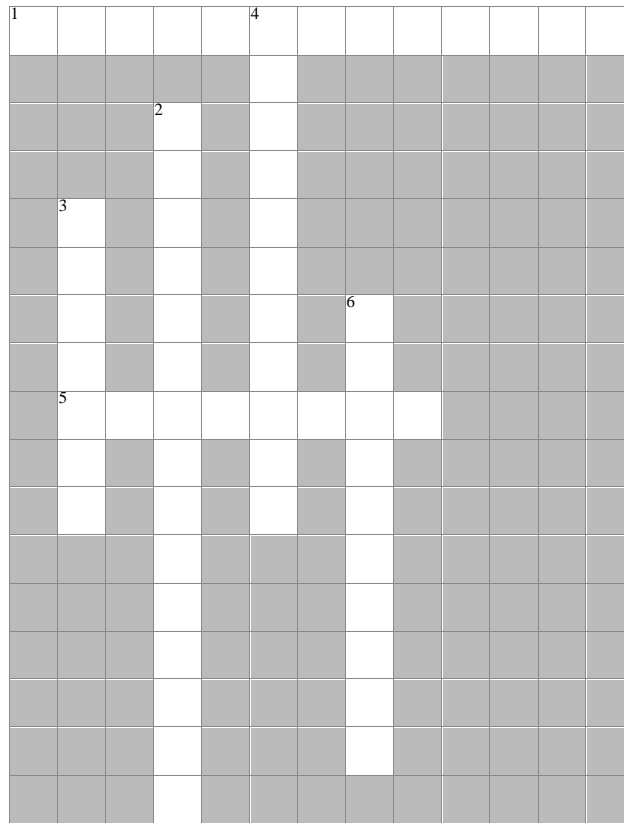

По горизонталі

1. – система умоглядних і часом фантастичних уявлень про природу, що розроблялася у філософських вченнях переважно в епоху нерозвинутого наукового природознавства.
2. – широка течія в культурі 2-й пол. 20 - поч. 21 ст. (в філософії, гуманітарних науках, мистецтві і літературі), звертається до культурної спадщини минулого як об'єкту ігрового освоєння, іронічного цитування і ситуаційного переосмислення, джерела стилізації і еkleктичного комбінування його форм.
3. – метод тлумачення культурно-історичних явищ, який протиставляється об'єктивному, традиційно-науковому методу.
7. – напрям у філософії, що розглядає космос, навколишнє середовище (природу), людину як єдине взаємопов'язане ціле.

По вертикалі

4. – в широкому розумінні – термін ідеалістичної філософії, яким позначають учення про феномени свідомості.
5. – теорія та ідеологія, світогляд, система наукових поглядів, економічне, філософське і політичне вчення німецького соціаліста і політичного економіста Карла Маркса.
6. – відроджує і модернізує схоластичне вчення Ф.Аквінського, поєднуючи його з ідеалістичними філософськими системами XVIII – XX ст.

По горизонталі

1. – напрям у середньовічному номіналізмі, представники якого довели, що універсалії реально не існують ні до речей, ні в самих речах, а є лише загальними поняттями, концептами про речі, і ці поняття утворюються шляхом абстрагування від реально існуючих, одиничних предметів певних спільних їм властивостей.
5. – філософський напрям, який у розв’язанні основного питання філософії намагається довести, що дух, свідомість, мислення, ідеальне є первинним, а буття, природа, матеріальне – вторинним.

По вертикалі

2. – суб’єктивно-ідеалістична течія в сучасній філософії. Виник у 20-х рр. ХХ ст. Основною категорією є поняття існування, або екзистенція, що ототожнюється з суб’єктивними переживаннями людини й оголошується первинним щодо буття.
3. – принцип філософського пояснення світу, який виходить з визнання наявності в ньому двох первоначал (субстанцій) – духу і матерії, ідеального і матеріального.
4. – одна з теоретичних засад фрейдизму, загальна теорія і метод лікування нервових і психічних захворювань, запропоновані З.Фрейдом в кінці ХІХ – на початку ХХ ст.
6. – суб’єктивно-ідеалістичний напрям філософії, представники якого все справжнє знання вважають результатом конкретних наук. Виник у 30-х рр. ХІХ ст. як реакція на спекулятивну філософію та крайні форми містицизму.

Завдання 2. Знайдіть відповідність.

Відповідь запишіть у вигляді «1-А»

Поняття		Визначення	
1	Макіавеллізм	А	Наука про закони, форми та прийоми мислення, які забезпечують досягнення об'єктивної істини в процесі міркування та пізнання.
2	Трансцендентне	Б	Найбільш поширений захисний механізм, за допомогою якого лібідо й агресивна енергія трансформується в різні види діяльності, сприйнятливі для індивіда та суспільства
3	Панпсихізм	В	Мистецтво правильного тлумачення та роз'яснення положень Заповіту
4	Аверроїзм	Г	Процедура підведення співрозмовника до правильної відповіді шляхом питань, які б наводили, допомагали шляхом знаходження протиріч в судженнях опонента
5	Екзегетика	Д	Те, що лежить поза межами свідомості й пізнання.
6	Еклектика	Є	Релігійне вчення про кінцеву долю людства і Всесвіту
7	Майєвтика	Ж	Точка зору, згідно якої вся природа наділена одухотворенням
8	Герменевтика	З	Дії політиків, що зневажають норми моралі при досягненні політичних цілей та використовують антигуманні засоби для їх досягнення
9	Логіка	І	Мистецтво та теорія інтерпретації текстів
10	Сублімація	К	Механічне поєднання в одному вченні різномірних, органічно несумісних елементів, які безпринципно запозичуються з протилежних концепцій.
11	Есхатологія	Л	Визнання розуму як всезагального, об'єктивного, єдиного в усьому людському роді, що привходить в душу окремої людини

Завдання 3. Дайте характеристику основним етапам та напрямам розвитку філософії

Філософія Стародавнього Сходу

Представники: Заратустра, Конфуцій, Лао-цзи, Мо цзи, Шан Ян

Характеристика етапу: ✓ _____

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Філософія Стародавньої Греції та Риму

Представники: Фалес, Анаксимандр, Анаксимен, Геракліт, Піфагор, Демокріт, Зенон, Протагор, Сократ, Платон, Аристотель, Епікур, Сенека, Цицерон Марк Тулій

Характеристика етапу :

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Філософія Середньовіччя

Представники: Ібн-Сіна (Авіценна), Фома Аквінський, Григорій Нисський, Аврелій Августин, Ансельм Кентерберійський, Вільям Оккам

Характеристика етапу: ✓ _____

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

✓ _____

✓ _____

Філософія епохи Відродження

Представники: Микола Кузанський, Микола Коперник, Джордано Бруно, Ніколо Макіавеллі, Т. Мор, Т. Кампанелла, Жан Боден, Гуго Гроцій, Мішель Монтень

Характеристика етапу:

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Філософія Нового часу

Представники: Рене Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц, Ф. Бекон, Дж. Локк, Т. Гоббс, Д. Юм., Дж. Берклі

Характеристика етапу: ✓ _____

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Філософія Просвітництва XVIII ст.

Представники: Ш.-Л. Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Д.Дідро, П.Гольбах, Ж.О.Ламетрі

Характеристика етапу: ✓ _____

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Німецька класична філософія

***Представники:** І. Кант, Й. Фіхте,
Ф.Шеллінг, Г. Гегель, Л. Фейербах*

***Основні ідеї, проблеми, поняття та
принципи:***

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Завдання 4. Проаналізуйте основні напрями сучасної філософської думки

ПОЗИТИВІЗМ/
ПОСТПОЗИТИВІЗМ

Неотомізм

Неомарксизм

Герменевтика

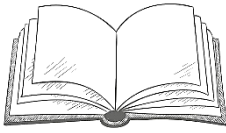

теорія модернізму

Психоаналіз

екзистенціоналізм	→	
структуралізм	→	
антропологічна філософія	→	
філософія інтуїтивізму	→	
феноменологія	→	
релігійна філософія	→	
постмодернізм	→	
філософія життя	→	

Завдання 5. Зіставте ім'я мислителя та написаний ним твір. Відповідь запишіть у вигляді «І-А»

<i>Ім'я мислителя</i>		<i>Назва твору</i>	
1	Томас Мор	А	«Град божий»
2	Г. Лейбніц	Б	«Новий органон»
3	Г. Гегель	В	«Феноменологія духу»
4	Жан Боден	Г	«Міркування про метод»
5	Р. Декарт	Д	«Утопія»
6	Платон	Є	«Політика»
7	Френсіс Бекон	Ж	«Монадологія»
8	Томас Кун	З	«Критика чистого розуму»
9	Августин Блаженний	І	«Структура наукових революцій»
10	І. Кант	К	«Шість книг про республіку»
11	Аристотель	Л	«Держава»

Завдання 6. Зіставте ім'я мислителя та висунуту ним ідею. Відповідь запишіть у вигляді «І-А»

<i>Ім'я мислителя</i>		<i>Основні ідеї</i>	
1	І. Кант	А	Розглядав два протилежних види людської діяльності - «град земний», тобто державність, що заснована на «любові до себе, що доведена до абсолюту, презирства до бога» та «град божий» - духовну спільність, що заснована на любові до бога, доведеної до презирства до себе.
2	Демокрит	Б	Закон морального категоричного імперативу вимагає, щоб кожна людина вчиняла так, щоб правило її особистої поведінки могло стати правилом поведінки для всіх.
3	Августин Блаженний	В	Досліджує соціально-психологічні фактори відчуження, втрати людського «Я»
4	З. Фрейд	Г	Засновник англійського емпіризму, центральною темою його філософії є вчення про метод
5	М. Коперник	Д	Держава виникає через суспільний договір, щоб люди не знищили один одного, оскільки за своєю природою люди сильні та злі. Держава – смертний бог – Левіафан, що оберігає мир та спокій громадян.
6	К. Маркс	Є	Сформулював «Закон трьох стадій», Закон підкорення уявлення спостереженню, Закон класифікації наук

7	Е. Фромм	Ж	Розробник геліоцентричної концепції
8	Ф. Бекон	З	Обґрунтовуючи первоначала, вважав, що об'єктивно існують атоми та пустота. Рух – невід'ємна властивість атомів
9	О. Конт	І	Вів мову про волю до влади
10	Ф. Ніцше	К	Вважає, що важливу роль в житті людини та суспільства відіграє без свідоме
11	Т. Гоббс	Л	Прихильник матеріалістичного розуміння історії

Завдання 7. Зіставте ім'я мислителя та вислів. Відповідь запишіть у вигляді «І-А»

<i>Ім'я мислителя</i>		<i>Вислів</i>	
1	Р. Декарт	А	«Про розум правителя судять по тому, яких людей він до себе наближує»
2	К. Маркс	Б	«Знати - щоб передбачати, передбачати - щоб володіти силою»
3	Ф. Бекон	В	«Держава створюється не заради того, щоб жити, але переважно для того, щоб жити щасливо... Держава з'являється тоді, коли утворюється спілкування між сім'ями та родами заради благого життя, з метою досконалого існування»
4	Сократ	Г	«Не свідомість людей визначає їх буття, а, навпаки, їх суспільне буття визначає їх свідомість»
5	Аристотель	Д	«В старовину той, що умів слугувати дао, не просвітлював народ, а робив його дурним. Важко керувати народом, коли у нього багато знань.»
6	Г. Лейбніц	Є	«Пізнай самого себе»
7	Геракліт	Ж	«Почуття абсурдності чекає нас на кожному розі»
8	А. Камю	З	«Емпірики подібно до мурах, тільки збираються та користуються зібраним. Раціоналісти, подібно павуку, з самих себе створюють тканину. Бджола обирає середній спосіб, вона витягує матеріал з квітів саду чи поля, проте розташовує його власним умінням».
9	Лао-цзи	І	«Все тече, все змінюється, немає нічого нерухомого»
10	Н. Макіавеллі	К	«Я мислю, отже існую»
11	О.Конт	Л	«Монада є ніщо інше як проста субстанція, яка входить до складу складних»

Завдання 8. Зробіть аналітичну характеристику поглядів одного із філософів за такою схемою:

- а) коротка характеристика епохи вченого і країни проживання;
- б) біографічні дані;
- в) основні теоретичні погляди;
- г) основні роботи
- д) внесок у становлення філософської думки

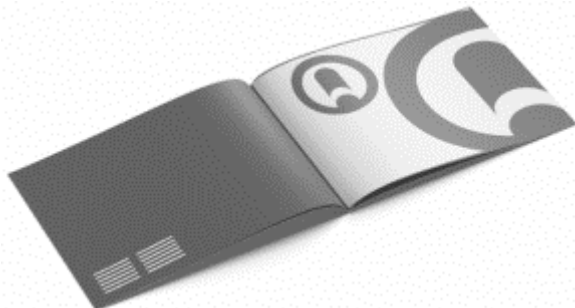
Завдання 9. Зробіть аналітичну характеристику поглядів одного з представників вітчизняної філософської думки за такою схемою:

- а) біографічні дані;
- б) основні теоретичні погляди;
- в) основні роботи

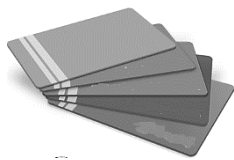

Завдання 10. *Визначте етапи розвитку вітчизняної філософської думки та назвіть основних представників*

Завдання 11. *Підготуйте філософський альбом – творча форма самостійної роботи студента, при виконанні якої важливе значення має не тільки зміст, художнє оформлення та оригінальність композиції. В альбомі слід представити інформацію про відомих філософів певної епохи або розглянути як висвітлюється те чи інше філософське питання в історичному екскурсі.*

Завдання 12. *Гра «Словник філософів». Підготуйте картку (розмір А3), з одного боку якої розміщено фото відомого філософа (ім'я автора пропонується викладачем), а зі зворотного боку – інформацію про нього. Гра проходить під час практичного (семінарського) заняття, допомагає запам'ятати відомості про філософів різних історичних епох та їх внесок у розвиток світової та вітчизняної філософської думки.*

Тема 3.

Соціологія як наука: предмет та історія становлення

1. Об'єкт, предмет, категорії та закони соціології.
2. Структура соціологічного знання.
3. Місце соціології в системі гуманітарного знання.
4. Функції та методи соціології.
5. Становлення та основні етапи історичного розвитку соціологічного знання.
6. Розвиток соціологічної думки в Україні.

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми студенти отримають можливість сформувати уявлення про соціологію як науку, її роль в суспільстві та значення у підготовці спеціаліста.

Вивчаючи тему, студенти навчаться давати визначення об'єкту та предмету соціології як науки, визначати місце соціології в системі суспільних наук, спільне та відмінне між соціологією та іншими соціогуманітарними науками, розкрити взаємозв'язок соціології з історією, філософією, психологією, демографією, соціальною психологією, соціальною антропологією, політологією, статистикою, економічними, правовими науками тощо.

Необхідно звернути увагу на визначення предмета соціології класиками світової соціологічної науки та її сучасними представниками.

Особливу увагу при вивченні теми студенти повинні приділити категоріям соціології. Знати та вміти пояснювати зміст основного поняття науки – «соціальне».

Зверніть увагу на сутність та зміст соціологічних законів, їх класифікацію.

З'ясовуючи структуру соціології, необхідно пам'ятати, що соціологія – це система знань, яка складається з загальносоціологічної теорії, теорій середнього рівня, емпіричних досліджень. Іншим підходом до розгляду структури соціології є виділення макро- та мікросоціології. Прослідкуйте взаємозв'язок та взаємозалежність рівнів соціологічного знання. Розмежуйте макросоціологічні та мікросоціологічні теорії.

Слід проаналізувати основні функції соціології та визначити сутність методів соціологічного дослідження: аналіз документів, опитування, спостереження та експеримент.

Аналізуючи процес становлення та розвитку соціологічного знання, доцільно розпочати вивчення питання з протосоціологічного періоду розвитку соціології (від грецьк. – «перший»; «перша соціологія», «прасоціологія»), який охоплює проміжок часу від античної доби до початку XIX ст. У його межах виділяють кілька етапів формування

поглядів на суспільство та закони його розвитку: античний, середньовічний, епоха Відродження і Просвітництва.

Закінчити вивчення протосоціологічного періоду розвитку соціології необхідно розглядом емпіричних демографічних та статистичних досліджень.

Потім варто звернути увагу на становлення соціології як самостійної науки. Розпочати доцільно з осмислення тих умов, які склалися в суспільстві та спричинили широке розгортання різноманітних соціальних досліджень і зумовили появу нових методологічних і світоглядних уявлень про нього. Особливу увагу необхідно зосередити на місці та ролі О. Конта у розробці основних ідей і завдань соціології як науки про суспільство.

Проаналізуйте класичний етап розвитку соціології, основні напрями та підходи.

Аналізуючи напрями сучасної соціології, студенти повинні засвоїти, що сучасна соціологія становить собою надзвичайно складну систему ідей, гіпотез, концепцій, теорій, методів дослідження й способів опису різноманітних соціальних явищ.

Розглядаючи розвиток соціологічної думки в Україні, спершу потрібно проаналізувати протосоціологію епохи становлення, розвитку та розпаду Київської Русі. Потім необхідно звернути увагу на протосоціологічне знання козацької доби, визначити роль Києво-Могилянської академії для розвитку освіти, громадсько-політичної діяльності та науки, проаналізувати протосоціологію доби відродження України (кінець XVIII – середина XIX ст.).

Необхідно зробити висновок, що в кінці XIX – на початку XX ст. були закладені підвалини української соціологічної традиції. Постала гостра потреба вивчити й зрозуміти нові суспільні явища та пояснити їх.

Охарактеризуйте соціологію в Україні за радянських часів.

Сучасний етап розвитку української соціології починається з проголошення Україною незалежності, коли соціологія здобуває статус окремої соціальної науки, зростає усвідомлення її суспільної значущості й користі.

Завдання 1. Визначте сутність, об'єкт та предмет соціології

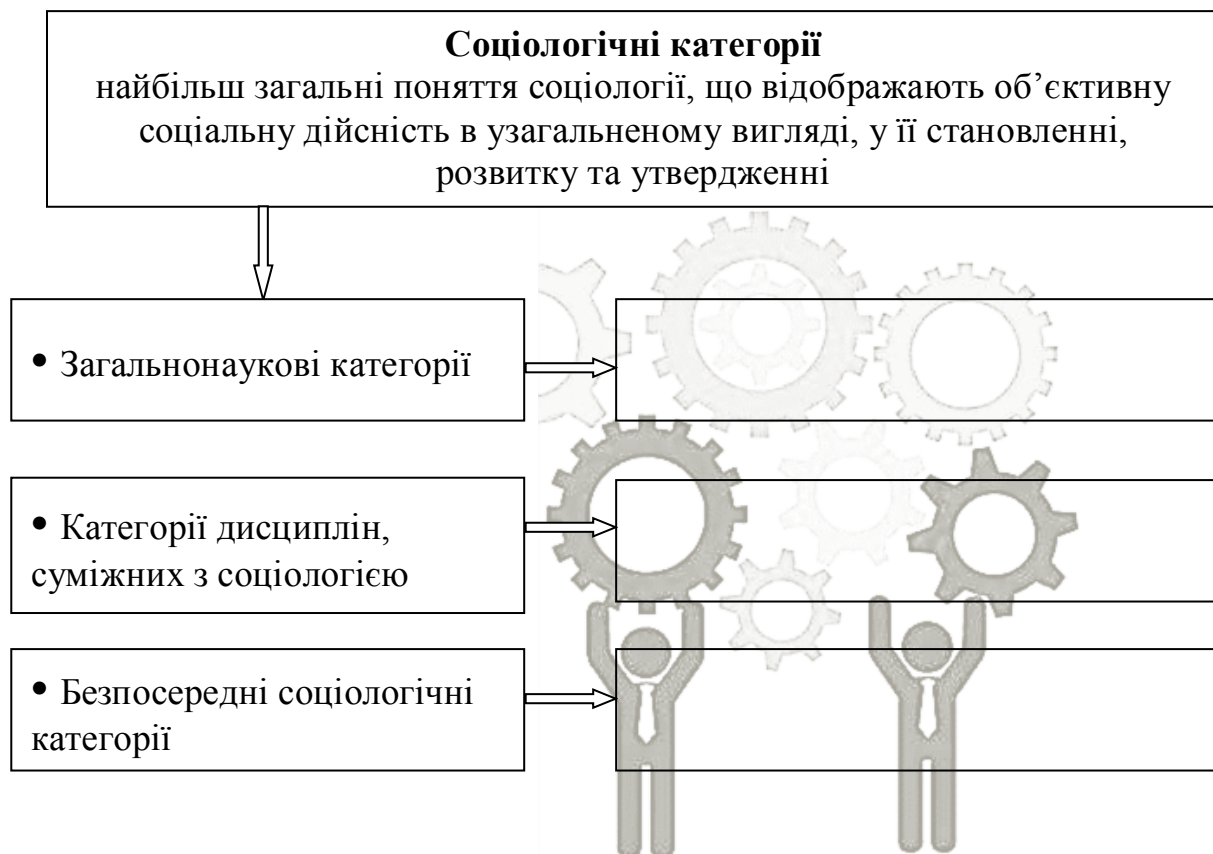
СОЦІОЛОГІЯ (від лат. «societas» – суспільство та грец. «logos» - слово, вчення, знання). Термін запровадив у науковий обіг французький вчений Огюст Конт (1798-1857)
Соціологія – це наука

Об'єкт
соціології

Предмет соціології

Завдання 2. Наведіть приклад категорій соціології

Завдання 3. Дайте визначення основним поняттям теми:

 Соціальне _____

 Соціальні зв'язки _____

 Соціальні процеси _____

Соціальна реальність _____

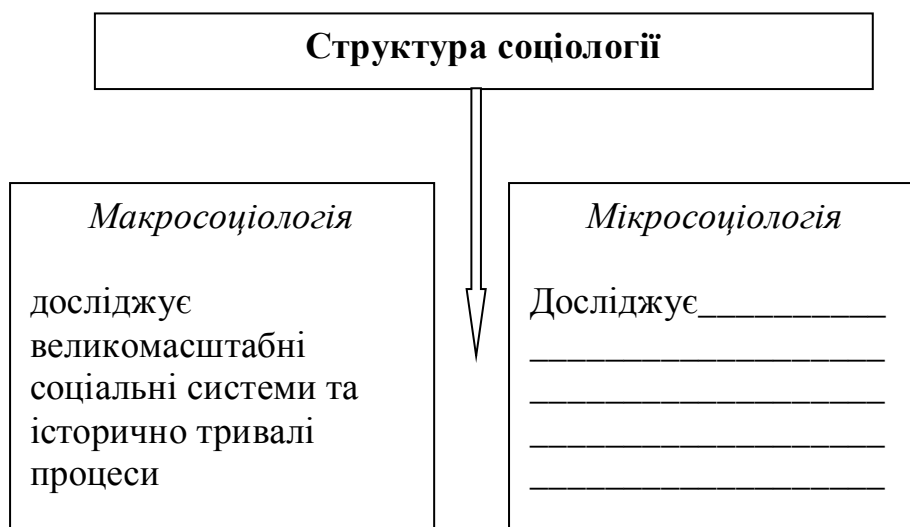

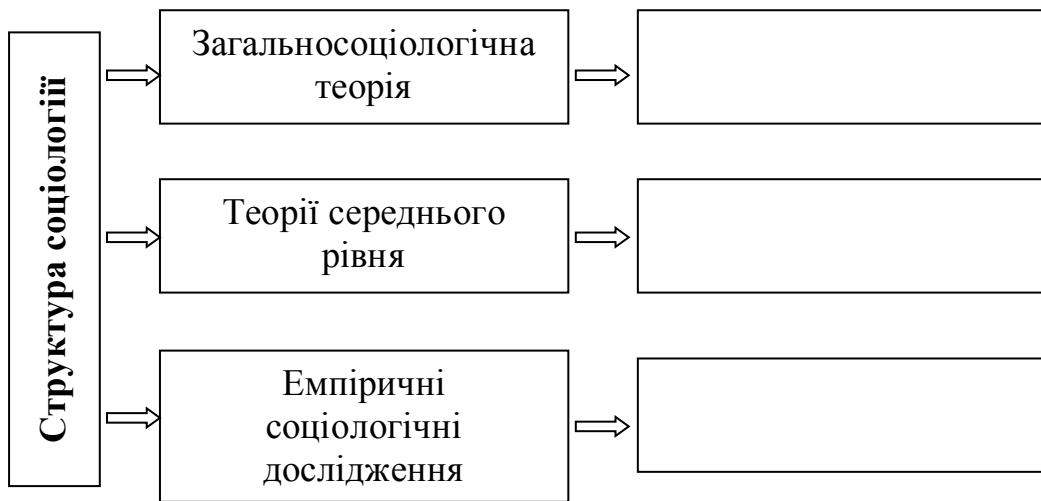
Соціальні відносини _____

Соціологічна уява _____

Завдання 4. Проаналізуйте різні погляди на структуру соціології

Завдання 5. Дайте характеристику функціям соціології

Теоретико-пізнавальна	→	
Прикладна	→	
Прогностична	→	
Ідеологічна	→	
Інформаційна	→	
Управлінська	→	
Гуманістична	→	

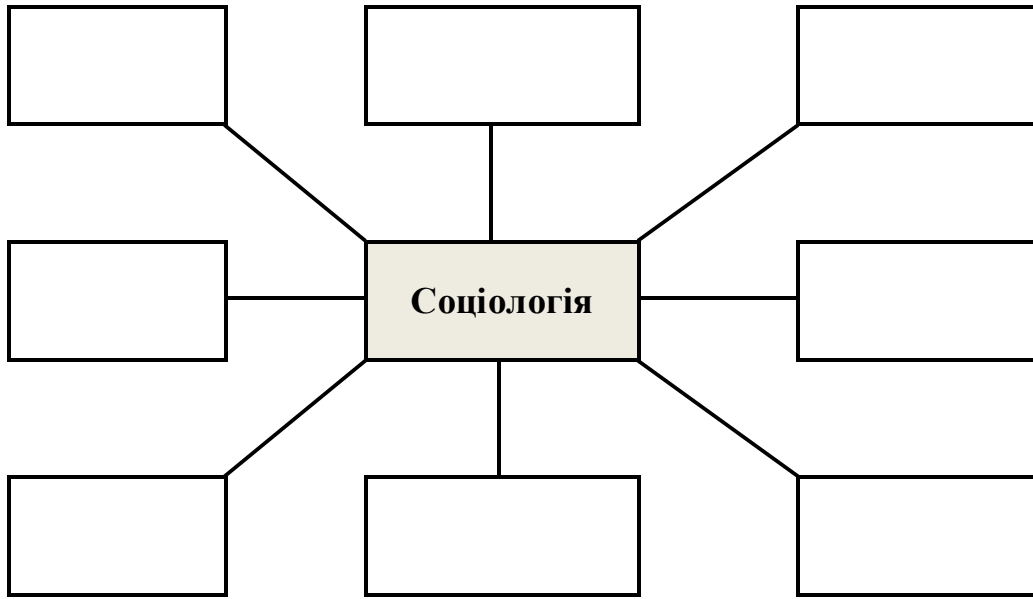
Завдання 6. Проаналізуйте методи збору соціологічної інформації

	Опитування	Спостереження	Аналіз документів	Експеримент
Визначення				
Різновиди				
Переваги				
Недоліки				

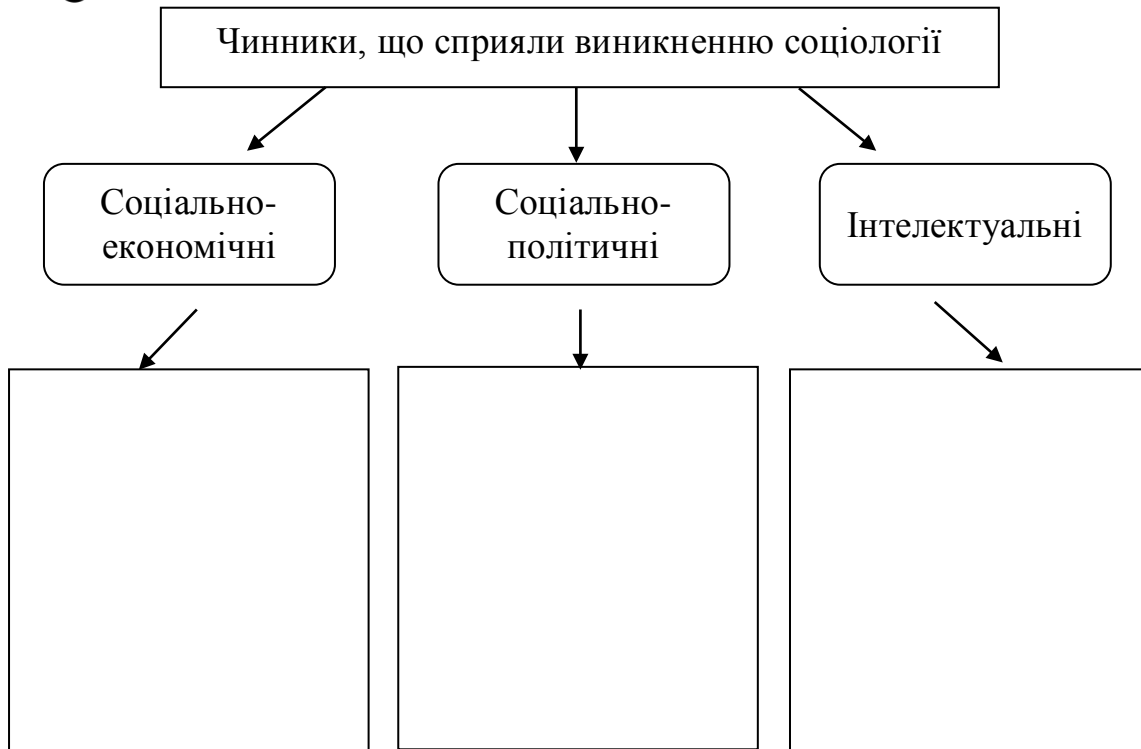

Завдання 7. Розкрийте місце соціології в системі наук

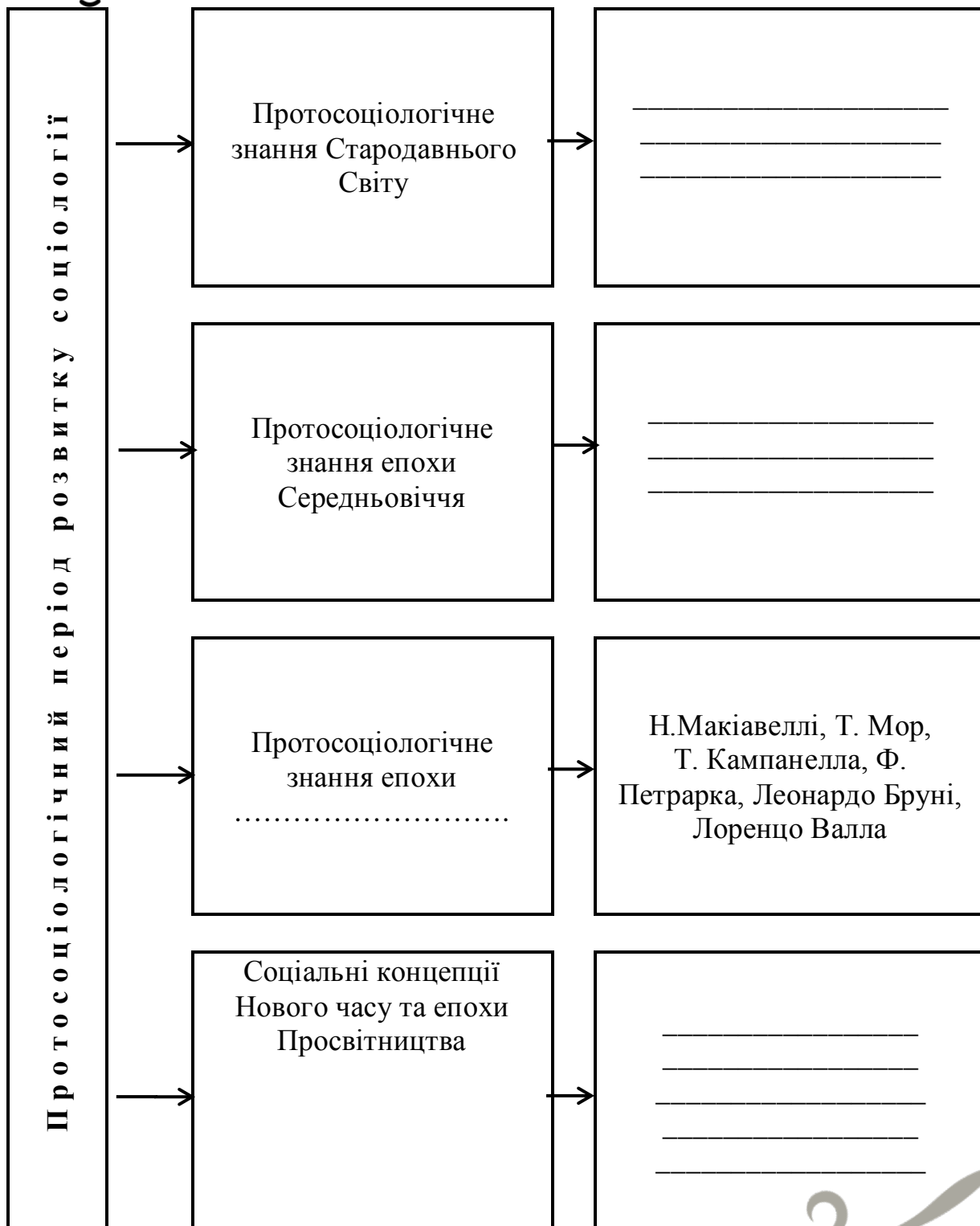

Завдання 8. Дайте характеристику чинникам, що сприяли виникненню соціології

Завдання 9. Зверніть увагу на протосоціологічний період розвитку соціології та заповніть таблицю

*Завдання 10. Проаналізуйте соціологічні погляди
фундатора соціології*

Огюст Конт (1798-1857)

*Завдання 11. Охарактеризуйте основні напрями
та школи соціології
XIX – початку XX ст.*

*Західноєвропейська соціологія
Класичний період*

Характеристика напрямку, школи

Представники

Органіцизм

Г.Спенсер
П.Лілієнфельд
А.Шеффле
О.Стронін
А.Еспінас
Р.Вормс

*Соціальний
дарвінізм*

Л. Гумплович

*Географічний
напрямок*

Г. Бокль
Л. Мечніков
Ш.-Л. Монтеск'є

*Розуміюча
соціологія*

М. Вебер
Г. Зіммель

*Матеріалістичний
напрямок*

К. Маркс
Ф. Енгельс

*Расово-
антропологічна
школа*

Ж.Гобіно
Х.Чемберлен

**Психологічний
напрямок:
психологічний
еволюціонізм,
інстинктивізм,
психологія мас,
психологія
народів,
психоаналіз**

Л. Уорд
Ф. Гіддінс
У. Мак-Дугал
Г. Лебон
Г. Тард
М. Лацарус
Х. Штейнталь
З. Фрейд

Завдання 12 Зробіть аналітичну характеристику поглядів одного із сучасних соціологів за такою схемою:

- а) коротка характеристика епохи вченого і країни проживання;
- б) біографічні дані;
- в) основні теоретичні погляди;
- г) основні роботи
- д) внесок у становлення соціологічної думки

Завдання 13 Оберіть одне з запропонованих питань та дайте письмову відповідь

1. Проаналізуйте роль соціології в соціальному реформуванні суспільства
2. Що таке «етика соціологічної діяльності»? Розкрийте сутність принципу свободи від оціночних суджень.
3. Як Ви розумієте поняття «соціологічна уява»? Як можна розвивати соціологічну уяву?

Завдання 14 Зіставте ім'я мислителя та ключові ідеї. Відповідь запишіть у вигляді «I-A»

	Ім'я мислителя		Ключові ідеї
1	Г. Спенсер	А	В полі зору вченого – вплив зовнішнього, географічного середовища на суспільство
2	К. Маркс	Б	В межах соціології виділяв два розділи: соціальну статику та соціальну динаміку
3	Ж.Реклю	В	Основою суспільної формації виступає спосіб виробництва матеріального життя.
4	Е. Мейо	Г	Центральною проблемою соціології є дослідження соціальної дії.
5	В. Вундт	Д	Стверджував, що суспільство, як і біологічний організм протягом свого існування зростає, збільшується в обсягах
6	О.Конт	Є	Центральна проблема творчості – соціальна солідарність та розподіл праці

7	П. Сорокін	Ж	Автор теорії людських відносин
8	Р. Мертон	З	Розробник концепції соціальної стратифікації та соціальної мобільності
9	Е. Дюркгейм	К	Психологія народів охоплює три основні проблеми, що потребують дослідження: мова, міфи, звичаї.
10	М. Вебер	Л	Вивчаючи дисфункціональні явища, приділяв увагу аналізу девіантної поведінки та способам адаптації

Завдання 15 Зверніть увагу на основні напрями розвитку сучасної соціології. Поруч з назвою напрямку впишіть імена представників (оберіть з запропонованого списку)

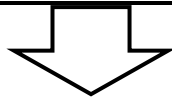
А.Адлер, А.Грамші, А.Щюц, Г.Салліван, Г.Блумер, Г.Гарфінкель, Г.Маркузе, Д.Белл, Д.Лукач, Дж.Мід, Дж.Уотсон, Дж.Хоманс, Дж.Гелбрейт, Е. Гуссерль, Е. Торндайк, Е.Гідденс, І.Гофман, К.Боулдінг, К.Леви-Стросс, Л.Козер, М.Мід, М.Фуко, Н.Луман, П.Блау, П.Бергер, П.Бурдье, Р.Дарендорф, Р.Міллс, Р.Мур, Р.Арон Р.Мертон, Т.Лукман, Т.Парсонс, У.Ростоу, Ч.Кулі

<i>Структурно-функціональний підхід</i>	<i>Конфліктологічна парадигма</i>	<i>Біхевіоризм</i>
<i>Системний аналіз</i>	<i>Конструктивістський структуралізм</i>	<i>Постмодернізм</i>
<i>Феноменологічна теорія</i>	<i>Теорія соціального обміну</i>	<i>Теорія структурації</i>
<i>Технологічний детермінізм</i>	<i>Символічний інтераціоналізм</i>	<i>Структуралізм</i>
<i>Психологічний напрям</i>	<i>Етнометодологія</i>	<i>Неомарксизм</i>

Завдання 16. Зверніть увагу на основні етапи розвитку соціологічної думки в Україні та назвіть представників

Основні етапи розвитку соціологічної думки в Україні

Протосоціологічний період розвитку соціологічної думки	<i>Представники</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ протосоціологія епохи становлення, розвитку та розпаду Київської Русі (праісторія, Київська держава, княжа доба, Литовсько-польський період – V – кінець XV ст.) 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ протосоціологічне знання козацької доби (від початків козацтва до зруйнування Січі – кінець XV – третя чверть XVIII ст.) 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ протосоціологія доби відродження України (кінець XVIII – середина XIX ст.) 	
Період академічної соціології	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ становлення і розвиток соціологічного знання (друга половина XIX ст. – 20-ті роки XX ст.) 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ етап інституціалізації соціальних досліджень та соціології в Україні (до 90-х років XX ст.) 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ сучасний етап розвитку соціології (90-ті рр. XX ст. – XXI ст.) 	

Тема 4.
Сутність і роль політики та
політології як науки у житті
суспільства

1. Об'єкт, предмет та категорії політології
2. Місце політології в системі гуманітарного знання
Структура політології
3. Функції та методи політології
4. Історія світової політичної думки. Розвиток політичної думки в Україні
5. Політика як соціальне явище

Методичні рекомендації

При розгляді даної теми слід з'ясувати, що представляє собою політологія як наука та навчальна дисципліна, визначити її об'єкт та предмет, передумови формування та основні етапи розвитку політичної науки. Проаналізуйте категорії політології: загальнонаукові, категорії наук суміжних з політологією та власне категорії політології. Визначте зміст понять: політичне, політична сфера суспільства, політика, політичний інститут, політичні відносини та ін. Визначте місце політології в системі гуманітарного знання та розкрийте зв'язок політології з іншими науками, що вивчають політику. Розкрийте структуру політології та дайте характеристику складовим: історії політології, теорії політики, прикладній політології. Проаналізуйте методи політології. Охарактеризуйте функції політології.

Проаналізуйте як відбувався розвиток політичної науки в світі. В результаті вивчення теми студенти повинні сформувані уявлення про становлення та характерні риси основних етапів розвитку світової та вітчизняної політичної думки, з'ясувати базові засади основних напрямів та шкіл політичної думки ХХ – початку ХХІ ст., розкрити проблеми та перспективи розвитку політичної науки на сучасному етапі розвитку. Вивчаючи питання необхідно звернути увагу на такі його складові: Політичні ідеї Стародавнього Світу. Політичне вчення Середньовіччя. Політичні вчення епохи Відродження. Особливості розвитку політичної думки Нового часу. Політико-правові концепції політики в німецькій філософії ХVІІІ–ХІХ ст. Теорії та концепції західноєвропейської політичної думки ХІХ – початку ХХ ст. Основні напрями та школи сучасної західної політології. Тенденції, теоретичні проблеми та перспективи розвитку сучасної світової політичної думки. Проаналізуйте становлення і розвиток вітчизняної політичної думки. Визначте завдання політологічної освіти населення та розкрийте основні напрями практичного застосування політичних знань.

Зверніть увагу на те, що політика – явище соціальне. Це означає, що вона – породження взаємин, які виникають між соціальними одиницями: громадянами і їх різноманітними угрупованнями – громадськими організаціями, рухами, партіями, трудовими колективами – одним словом між соціальними суб'єктами. Політика – це ще й засіб організації, підтримання певного порядку у суспільстві, узгодження інтересів окремих спільнот, збереження цілісності суспільства. Поняття «політика» «має надзвичайно широкий сенс і охоплює всі види діяльності...» (М. Вебер), а тому політика – одна зі сфер суспільного життя; особливий вид діяльності, пов'язаний із владою як інструментом регулювання суспільного життя через задоволення інтересів соціальних суб'єктів при одночасному збереженні цілісності суспільства.

Розкрийте походження, властивості та структуру політики. Зазвичай в структурі політики виокремлюють політичну організацію, політичну свідомість, політичні відносини та політичну діяльність. Проаналізуйте види та функції політики (призначення політики у суспільному житті).

Дайте характеристику суб'єктам політики. Зверніть увагу, що суб'єкти політики поділяються на: соціальні (первинні), інституціональні (вторинні), функціональні суб'єкти.

З'ясуйте напрями взаємодії політики з іншими сферами суспільного життя. Політика та мораль: спільне та відмінне. Проаналізуйте основні погляди на співвідношення політики та моралі.

Завдання 1. Визначте сутність, об'єкт та предмет політології

Політологія	<ul style="list-style-type: none">_______________
Об'єкт політології	<ul style="list-style-type: none">_______________
Предмет політології	<ul style="list-style-type: none">_______________

Завдання 2. Наведіть приклад категорій політології

Загальнонаукові категорії	Категорії наук суміжних з політологією	Власне категорії політології

Завдання 3. Дайте визначення основним поняттям теми:

Політичне _____

Політичний інститут _____

Політичні відносини _____

Політична сфера _____

Політика _____

Політична організація _____

Завдання 4. Проаналізуйте структуру політології

В структурі політології виділяють три розділи:

Теорія політики

***Історія
політичних вчень***

Прикладна політологія _____

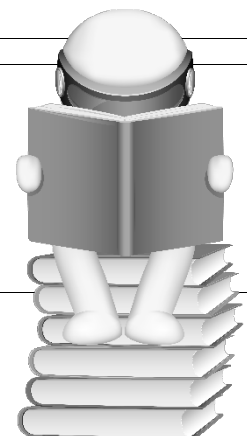

Завдання 5. Заповніть таблицю

«Політологія в системі наук про політику»

Політична філософія	→	
Політична соціологія	→	
Політична психологія	→	
Політична історія	→	

Теорія міжнародної політики	→	
Політична антропологія	→	
Політична географія	→	Вивчає вплив географічних, кліматичних, природних факторів на політичне життя
Теорія держави і права	→	
Історія політичних вчень	→	
Політична економія	→	
Політична етика	→	

Завдання 6 Проаналізуйте функції політології

*Теоретико-
пізнавальна*

Світоглядна

Методологічна

Прогностична

*Функція
політичної
соціалізації*

Практична

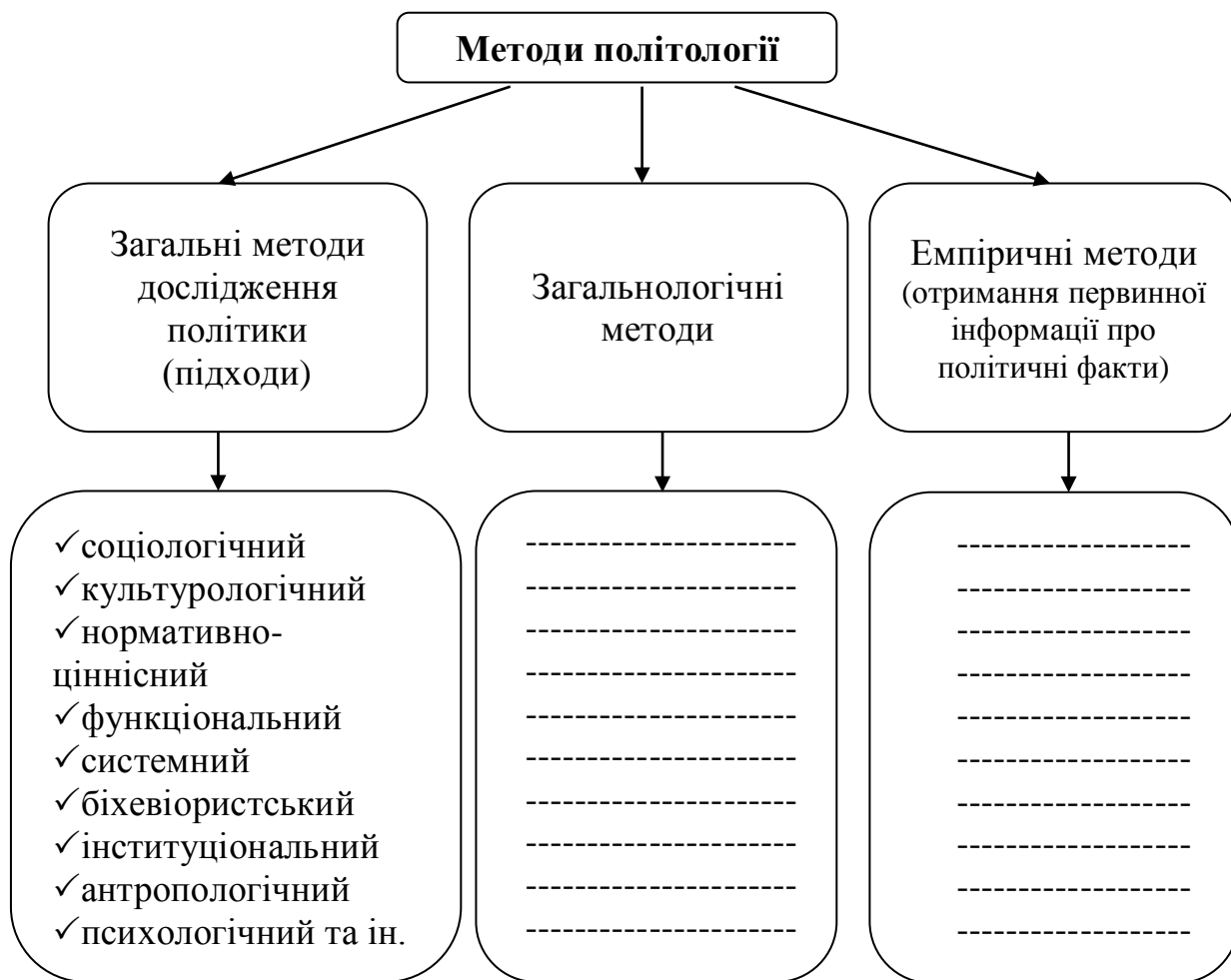
Ідеологічна

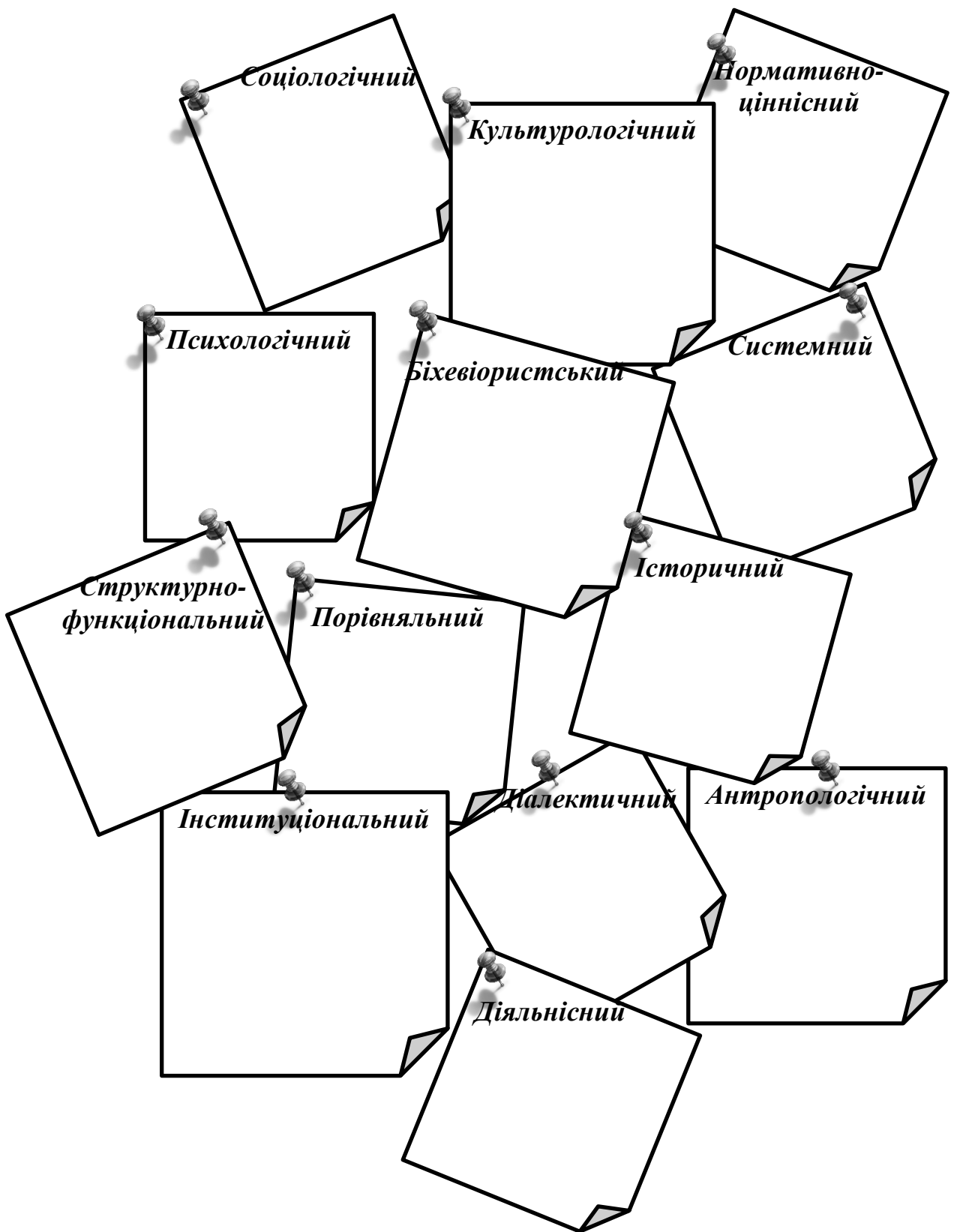
Управлінська

Завдання 7. Проаналізуйте методи політології. Дайте характеристику загальним методам дослідження політики

Методи – пізнавальні прийоми та способи, з допомогою яких досягаються знання про предмет.

Завдання 8. Дайте характеристику основним етапам розвитку світової політичної думки та заповніть таблицю

Етап розвитку політичної думки	Характеристика	Представники
Політична думка Стародавнього Сходу		
Політична думка Стародавньої Греції та Риму		
Політична думка Середньовіччя		
Політична думка епохи Відродження		
Політичні вчення Нового часу		

<p>Політичні концепції кінця XIX ст. – початку XX ст.</p>		
<p>Становлення політології як науки (кінець 40- рр. – друга половина 70-х рр. XX ст.)</p>		
<p>Пошук нових парадигм розвитку політичної науки (середина 70-х рр. XX ст. – сучасність)</p>		

Завдання 9 Зіставте ім'я мислителя та ключові ідеї. Відповідь запишіть у вигляді «І-А»

	Ім'я мислителя		Ключові ідеї
1	М. Вебер	А	Державу визначав як вищу форму спілкування людей, що виникає для досягнення блага як кінцевої та вищої мети
2	К. Поппер	Б	Один із засновників концепції плюралістичної демократії
3	Р. Даль	В	Проаналізував природу, мотиви та типи панування
4	Аристотель	Г	Коло основних інтересів: тоталітаризм як специфічне суспільне явище ХХ ст., переосмислення свободи як комунікативної практики
5	Ж.-Ж. Руссо	Д	Вважав, що влада утворюється шляхом суспільного договору між людьми, які взаємно відмовляються від своїх природних прав
6	Г. Спенсер	Є	Автор «залізного закону олігархії», сенс якого - партії, масові рухи, великі соціальні та політичні структури підкоряються тенденціям олігархізації, бюрократизації, авторитарності.
7	Х. Арндт	Ж	Розробник концепції соціальної еволюції
8	Д. Белл	З	Розробник концепції відкритого суспільства як соціального устрою, головні елементи якого – громадянське суспільство, ринкова економіка, правова держава
9	Т. Гоббс	К	Автор праць «Міркування про походження та основи нерівності між людьми»
10	Р. Міхельс	Л	Один з засновників теорії постіндустріального суспільства, що базується на положенні про провідну роль знань та технологій в людській історії

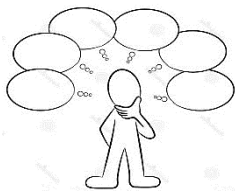

Завдання 10. Встановіть відповідність між визначенням політики та його автором. Відповідь запишіть у вигляді «I-A»

	Визначення політики		Характеристика та авторство визначення
1	Політика – концентрований вираз економіки	A	Правове визначення політики Представники: Дж.Локк, Ж.-Ж.Руссо, І.Кант, Б.Спіноза, Т.Гоббс та ін.
2	Політика – спеціалізована діяльність держави з охорони фундаментальних прав людини, даних йому від народження: право на життя, свободу, власність та ін.	Б	Економічне визначення політики. Таке розуміння характерне для представників марксизму та неомарксизму.
3	Політика – сфера суперництва різноманітних суспільних груп за реалізацію власних інтересів за допомогою влади.	В	Буденне визначення політики, стало розповсюдженим в епоху «брудних» політичних технологій.
4	Політика – «брудна справа», мистецтво маніпуляцій.	Г	Соціальне визначення політики
5	Політика – соціальна діяльність, спрямована на досягнення спільного блага.	Д	Системне визначення політики (Д. Істон, Г. Алмонд)
6	Політика – сукупність дій, спрямованих на владу, її завоювання, утримання та використання.	Є	Інституціональне розуміння політики
7	Політика – це участь в справах держави, визначення її форм, мети, змісту діяльності.	Ж	Антропологічне розуміння політики
8	Політика – форма цивілізованого спілкування на основі права, спосіб колективного існування людини	З	Субстанціональне визначення політики, що орієнтується на розуміння її першооснови.
9	Політика – явище суспільного життя, в якому через долі держав, правителів та народів реалізується воля надприродних сил.	I	Теологічне визнання політики
10	Політика – відносно самостійна система, що піклується про самозбереження та покликана задовольняти ряд суспільних потреб, одна з яких – інтеграція суспільства.	К	Етичне розуміння політики

***Завдання 11.** Які причини виникнення політики як самостійної сфери життєдіяльності людини та суспільства?*

***Завдання 12.** Проаналізуйте функції політики*

Завдання 13. Назвіть різновиди політики

за спрямованістю

- -----

за масштабами

- -----

**за сферами
життєдіяльності
суспільства**

- -----

за тривалістю цілей

- -----

**за носіями та
суб'єктами**

- -----

Завдання 14. Дайте характеристику зовнішньої та внутрішньої політики

Внутрішня політика

Зовнішня політика

Завдання 15. Охарактеризуйте властивості політики

Інклюзивність

Циклічний характер

Венчурний характер

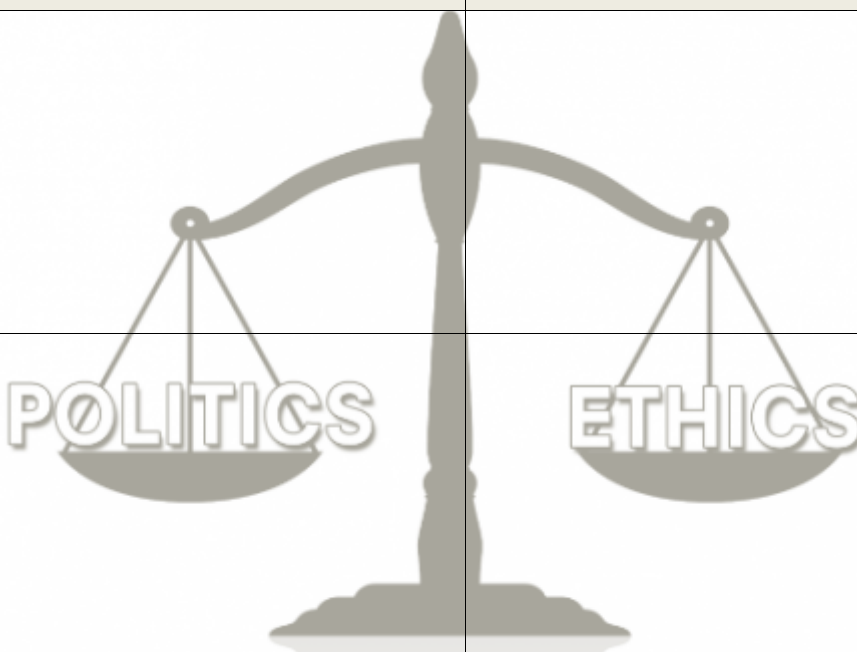
Просторові властивості

Часові властивості

Завдання 16. *Визначте схожість та розбіжності між політикою та мораллю*

	Політика	Мораль
Розбіжності		
Схожість		

Завдання 17. *Проаналізуйте підходи до розуміння співвідношення політики і моралі, що сформувались в політології*

Завдання 18. Охарактеризуйте суб'єктів політики

Соціальні	
Інституціональні	
Функціональні	

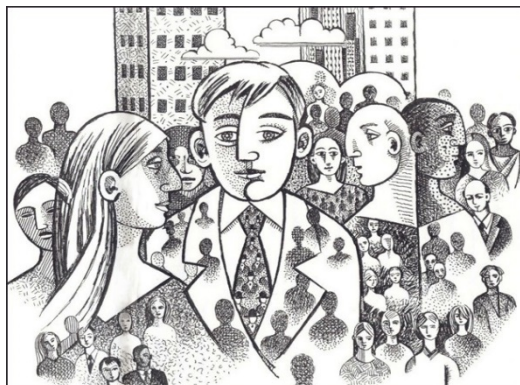
Завдання 19. Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь:

1. Які мотиви приводять людину у політику? Які знання, на Вашу думку, необхідні для професійного політика?
2. Чи може суспільство існувати без політики?
3. Чи впливають, на Вашу думку, на рівень маніпулювання суспільством такі чинники, як освіта та мораль?

Тема 5.

Суспільство

як соціальна система, його соціальна структура

1. Сутність та основні ознаки суспільства.
2. Типи суспільств. Характеристика традиційного та сучасного суспільства.
3. Суспільство як соціальна система. Поняття соціальної структури суспільства
4. Поняття «соціальна стратифікація». Типи стратифікаційних систем
5. Соціальна мобільність: сутність, типи, види та канали

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми студенти зможуть вміти визначати сутність, ознаки та типи суспільства, давати порівняльну характеристику традиційного та сучасного суспільства. Вивчення теми слід розпочати зі з'ясування поняття «суспільство». Знайдіть і порівняйте визначення суспільства представниками різних наукових напрямів та шкіл. Необхідно також проаналізувати різні наукові концепції щодо аналізу чинників розвитку суспільства. Варто звернути увагу на основні два підходи до виділення історичних етапів суспільного розвитку: формаційний та цивілізаційний.

Суспільство визначають як соціальну систему, яка є цілісним соціальним утворенням, де основним елементом є люди, їх зв'язки і стосунки. З'ясуйте сутність, специфіку та засади системного підходу та охарактеризуйте суспільство як соціальну систему. Розкрийте сутність соціальної структури суспільства. Проаналізуйте основні сфери суспільного життя.

Визначте сутність соціальної стратифікації та проаналізуйте теорії соціальної стратифікації. Зверніть увагу на методи дослідження соціальної стратифікації. Окресліть типи стратифікаційних систем. Проаналізуйте історичні типи соціальної стратифікації: рабство, каста, стани, класи.

Розгляньте соціальну мобільність, дайте характеристику вертикальних і горизонтальних, внутрішньогенераційних і міжгенераційних переміщень. Охарактеризуйте канали та наслідки соціальної мобільності. Визначте поняття «маргінал». Розкрийте причини появи маргіналів та особливості цього соціального статусу. Насамкінець проаналізуйте міграцію як вид соціальної мобільності, визначте види, причини та напрями міграції, її роль у зміні соціальної структури суспільства.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Суспільство _____

Соціальна стратифікація _____

Клас _____

Соціальний статус _____

Нерівність _____

Маргінальність _____

Страта _____

Соціальна структура _____

Модернізація _____

Стратифікаційна система _____

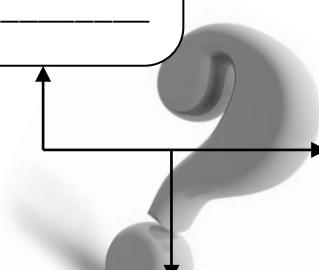
Соціальна мобільність _____

Завдання 2. Як співвідносяться поняття «суспільство», «держава», «країна»?

Суспільство – це _____

Держава – це _____

Країна – це _____

Завдання 3. Охарактеризуйте теорії походження суспільства

Теорія

Основні положення

Природня

Божественна

Космічна

Інструментальна

Сексуальна

Кратична

Гендерна

Семантична

Завдання 4. Проаналізуйте типи суспільств та заповніть таблицю

Типи суспільств	<i>Критерій типологізації</i>	<i>Типи</i>
	Формаційний підхід	
	Характер взаємозв'язку системи та середовища	
	Писемність	
	Пануюча релігія	
	Число рівнів управління та ступінь соціального розшарування	
	Технологічний фактор	
	Мова	
	Спосіб добування засобів до існування	

Завдання 5. Зробіть порівняльний аналіз традиційного, індустріального та постіндустріального суспільств (у формі таблиці).

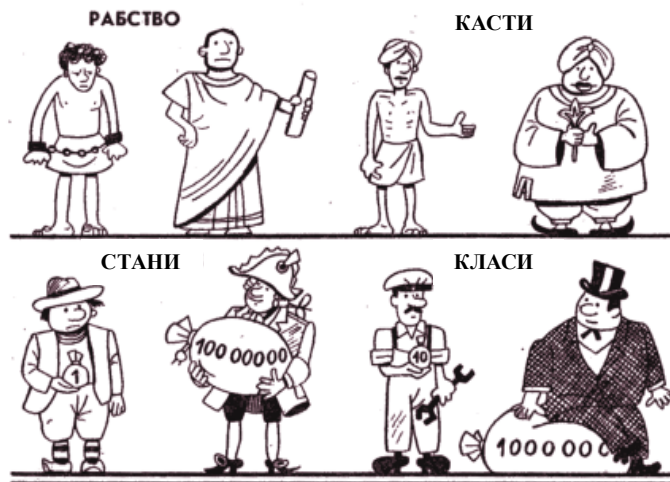
Критерії для порівняння	Традиційне суспільство	Індустріальне суспільство	Постіндустріальне суспільство
<i>Основний фактор виробництва</i>			
<i>Основний продукт виробництва</i>			
<i>Технологічне оснащення праці</i>			
<i>Зайнятість населення</i>			
<i>Соціальна структура</i>			
<i>Політичне життя</i>			
<i>Духовне життя</i>			
<i>Основний вид експорту</i>			

Завдання 7. Проаналізуйте історичні типи стратифікаційних систем

*Англійський соціолог
Е.Гідденс*

виокремлює чотири типи стратифікаційних систем. Опишіть їх.

Рабство _____

Касты _____

Станы _____

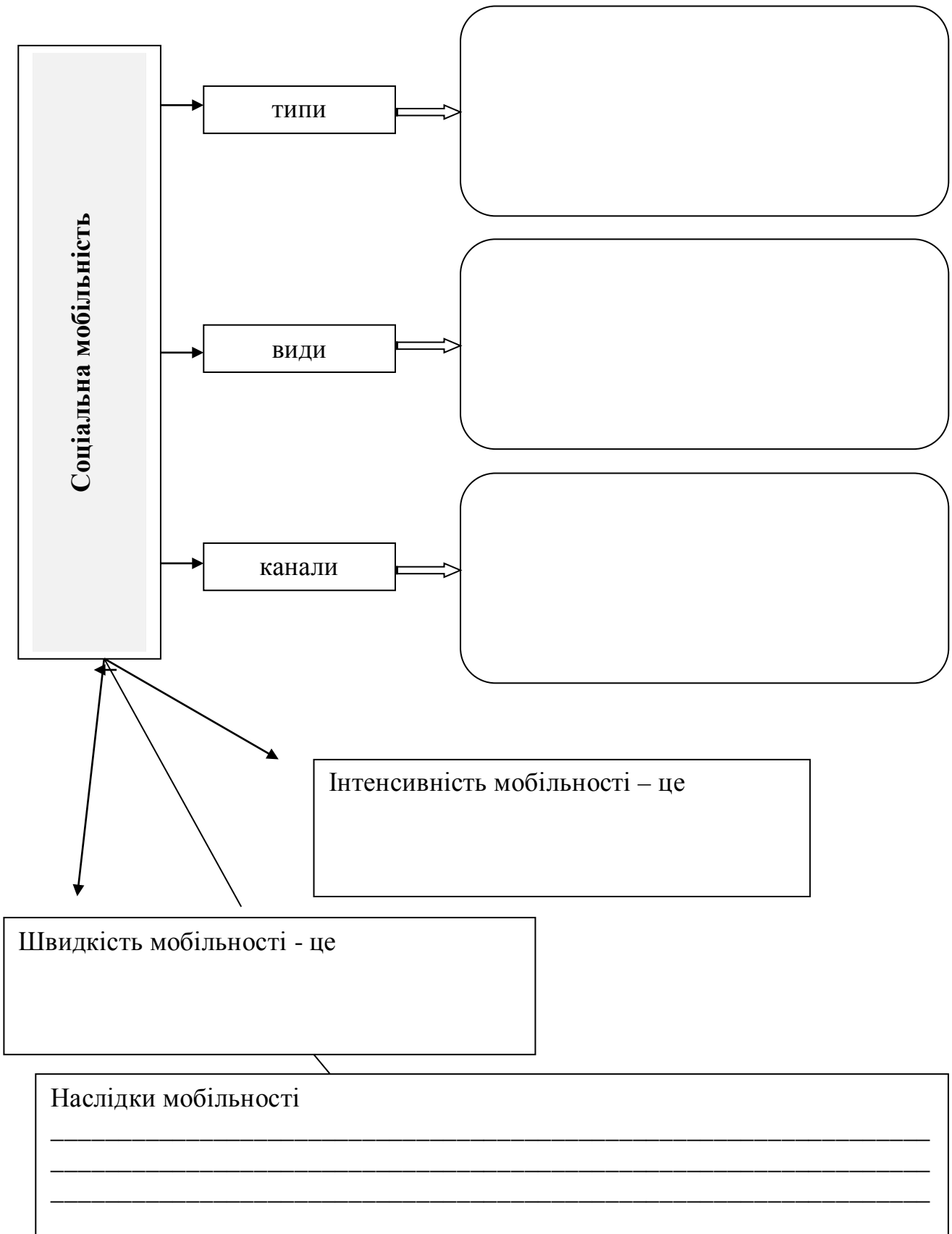
Класы _____

Завдання 8. В індустріальному суспільстві виокремлюють, як правило, три класи. Назвіть їх та дайте їм характеристику.

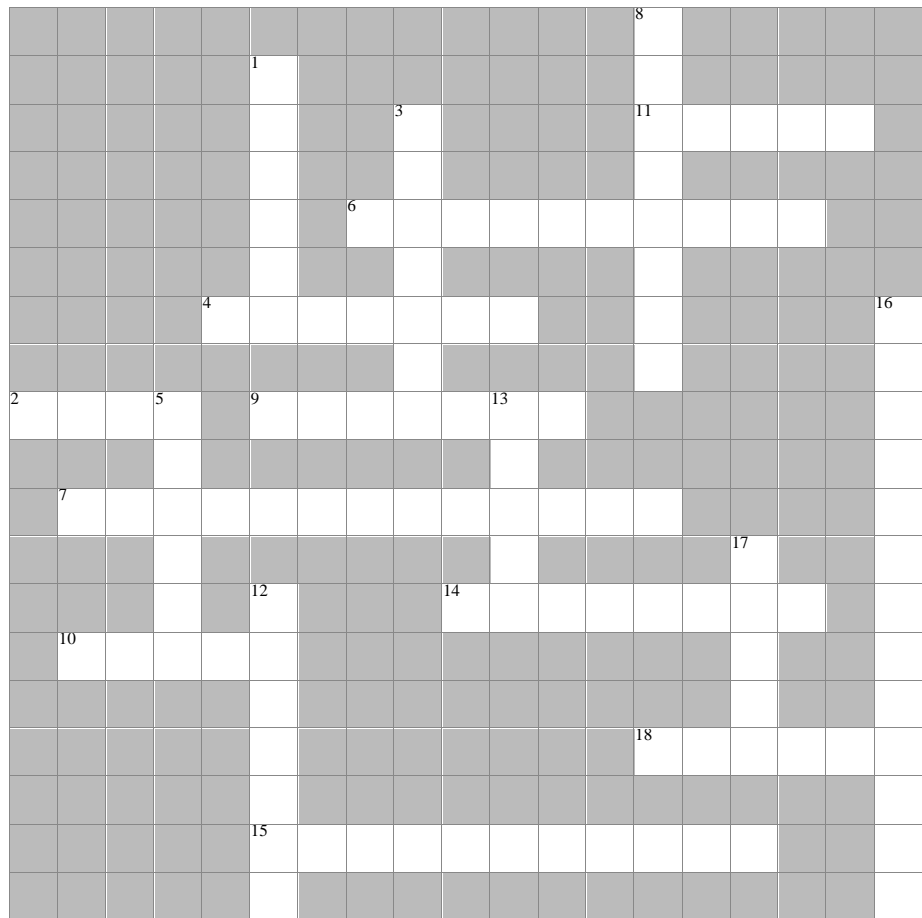

Завдання 9. Визначте типи, види, канали та наслідки соціальної мобільності

Завдання 10. Проаналізувавши основні поняття теми, розв'яжіть кросворд.

По горизонталі

2. – велика група людей, що мають однаковий соціально-економічний статус в системі соціальної стратифікації
4. – умови, в яких можливе або здійснюється підкорення одного індивіда іншому.
6. – специфічна форма соціальної диференціації, при якій окремі індивіди, соціальні прошарки, класи знаходяться на різних щаблях вертикальної соціальної ієрархії, володіють нерівними життєвими шансами та можливостями задовольняти потреби
7. – постіне ранжування соціальних статусів та ролей в соціальній системі
9. – форма політичної організації суспільства
10. – соціальні групи, що згідно своїм правам, обов'язкам та привілеям, займають певне положення в ієрархічній структурі суспільства
11. – частина прибутку, що залишається після вирахування витрат
14. – людина, що знаходиться на межі різних соціальних груп, систем, культур, відчуває вплив їх норм, цінностей і т.п.
15. – зміна положення індивіда чи групи в соціальній структурі

18. – територія, населення якої відрізняється історико-культурною спільністю та політичною відособленістю.

По вертикалі

1. – сукупність систематизованих знань, вмінь, та навичок, яких набуває індивід самостійно чи в процесі навчання в спеціальних навчальних закладах.

3. – авторитет, вплив, повага

5. – соціальний прошарок, група людей, об'єднаних певною загальною соціальною ознакою.

8. – характеристика економічного положення індивіда чи групи, при якому вони не можуть сплатити вартість необхідних благ.

12. – впорядкована множина елементів, пов'язаних між собою та утворюючих деяку цілісну єдність.

13. – здатність та можливість для індивіда чи групи здійснювати вплив на інших людей незалежно від їх згоди.

16. – процес розвитку, пов'язаний з розподілом, розчленуванням цілого на частини, ступені, рівні.

17. – суспільна група, що оберігає свою замкнутість, відособленість, свої станові чи групові привілеї.

Завдання 11. *Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь.*

1. Чи можуть люди створити досконале суспільство та що для цього треба робити?

2. Розкрийте роль середнього класу для забезпечення стабільності суспільства

3. Що впливає на трансформацію соціальної структури суспільства?

4. Хто такі маргінали, які причини їх появи та джерела формування?

5. Як Ви розумієте вислів «Мрії одного – жахи іншого»?

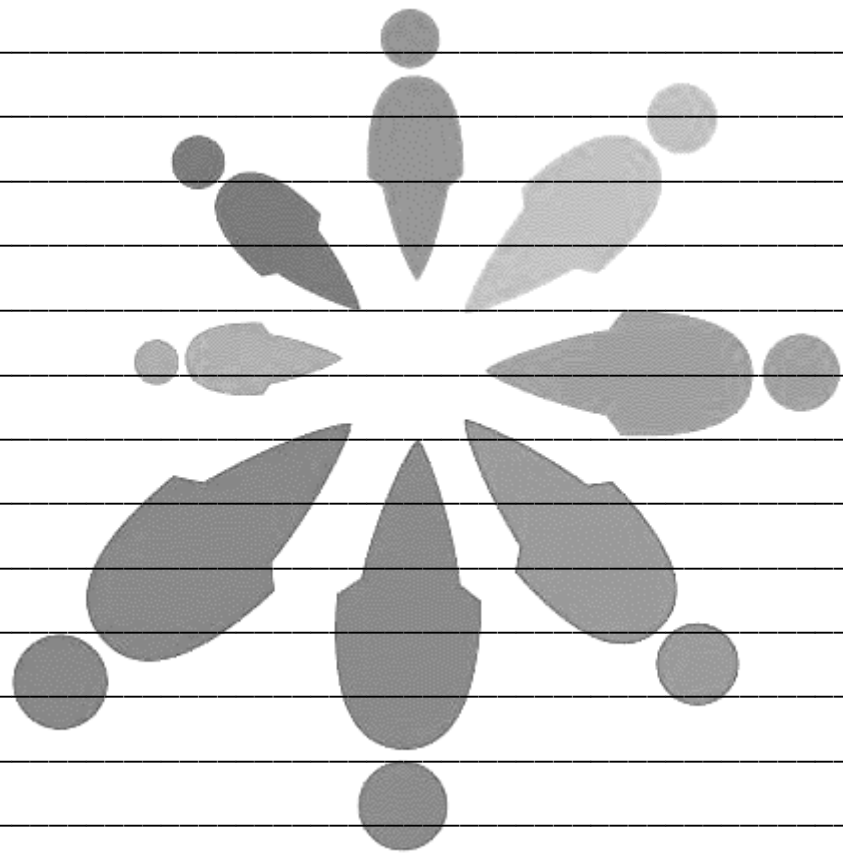
6. Розкрийте «плюси» та «мінуси» урбанізації й індустріалізації

7. Питання про приватну власність порушувалося в історії соціальної думки неодноразово. Багато мислителів вважали її джерелом нерівності й соціального зла, пропонуючи скасувати її. А що Ви думаєте із цього приводу?

8. Спробуйте визначити коло професій, сфер зайнятості, які в даний час відкривають найбільші можливості вертикальної мобільності.

9. Існують дві протилежні точки зору на бідність. Одні вважають: чим більше багатих, тим більше жебраків. Інші заперечують: чим більше багатих, тим багатше населення в цілому, отже, менше бідних і нужденних. А як думаєте Ви? Обґрунтуйте свою точку зору. Чому в сучасних розвинених суспільствах існує бідність?

10. Наведіть приклади соціальної мобільності на основі опитування своїх батьків і старших родичів. Якими каналами вони користувалися?

Тема 6.

Політична система суспільства

1. Сутність та структура політичної системи суспільства
2. Механізм функціонування політичної системи
3. Функції політичної системи
4. Типологія політичних систем
5. Політична система в динаміці

Методичні рекомендації

Опрацьовуючи тему, потрібно мати на увазі, що політична система – одна з найскладніших у політології. Спочатку слід з'ясувати, що собою являє загальна теорія систем. Наступним кроком є дослідження внеску в розробку теорії політичних систем, здійснених Т.Парсонсом, Д.Істоном, Г.Алмондом, К.Дойчем.

Зверніть увагу на основні елементи політичної системи, її інституційну, інформаційно-комунікаційну, нормативно-регулятивну, духовно-ідеологічну підсистеми. Визначте місце і роль держави, політичних партій, ЗМІ та інших інститутів у політичній системі.

З'ясуйте основні тенденції розвитку політичних систем, розгляньте закономірності рівноваги, маятника та інші. Охарактеризуйте механізм функціонування політичної системи.

Охарактеризуйте функції політичної системи: управління різними сферами життєдіяльності людей; визначення мети, шляхів і програм розвитку суспільства; мобілізація засобів і ресурсів; виявлення, представництво і задоволення інтересів суб'єктів політичних відносин; інтеграція суспільства; розподіл матеріальних і духовних цінностей; політична соціалізація членів суспільства; легітимація політичної влади та інше.

Аналізуючи історичні форми і типи політичних систем, необхідно зрозуміти, що порівняння типів політичних систем за різними критеріями дозволяє більш глибоко аналізувати їх переваги та недоліки. Дайте характеристику типам політичних систем, особливу увагу приділіть типології політичних систем Г.Алмонда: англо-американська, континентально-європейська, доіндустріальна, тоталітарна. Проаналізуйте демократичну, авторитарну та тоталітарну політичні системи: визначте їх ознаки.

Розгляньте політичну систему в динаміці. Зверніть увагу на поняття політичного процесу, об'єктивні і суб'єктивні сторони його розвитку, форми перебігу, конфлікт і консенсус як способи ведення політичної діяльності. Познайомтесь з технологіями прийняття політичних рішень.

Завдання 1. Дайте визначення поняття «політична система»

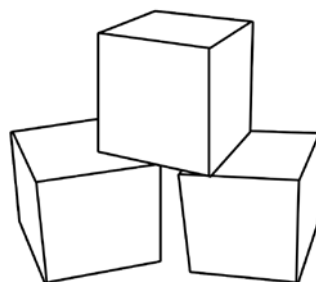
⇒ «Сукупність взаємодій, за допомогою яких відбувається авторитетний розподіл цінностей в суспільстві» (Д. Істон)

⇒ «Політичну систему можна визначити як комплекс взаємодіючих ролей або як структуру ролей, якщо розуміти під структурою систематизацію взаємодій» (Г. Алмонд)

⇒ _____

⇒ _____

⇒ _____

Завдання 2. Дайте визначення основним поняттям теми :

Система _____

Системний підхід _____

Політична організація суспільства _____

Політичні відносини _____

Політичні дії _____

Артикуляція та агрегування інтересів _____

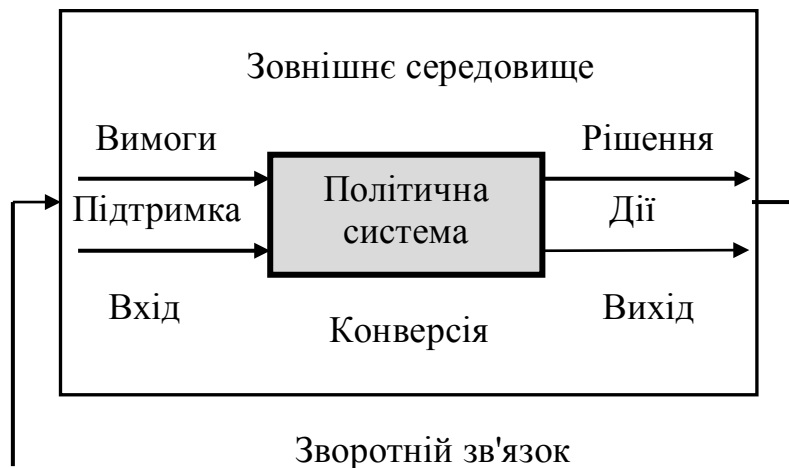

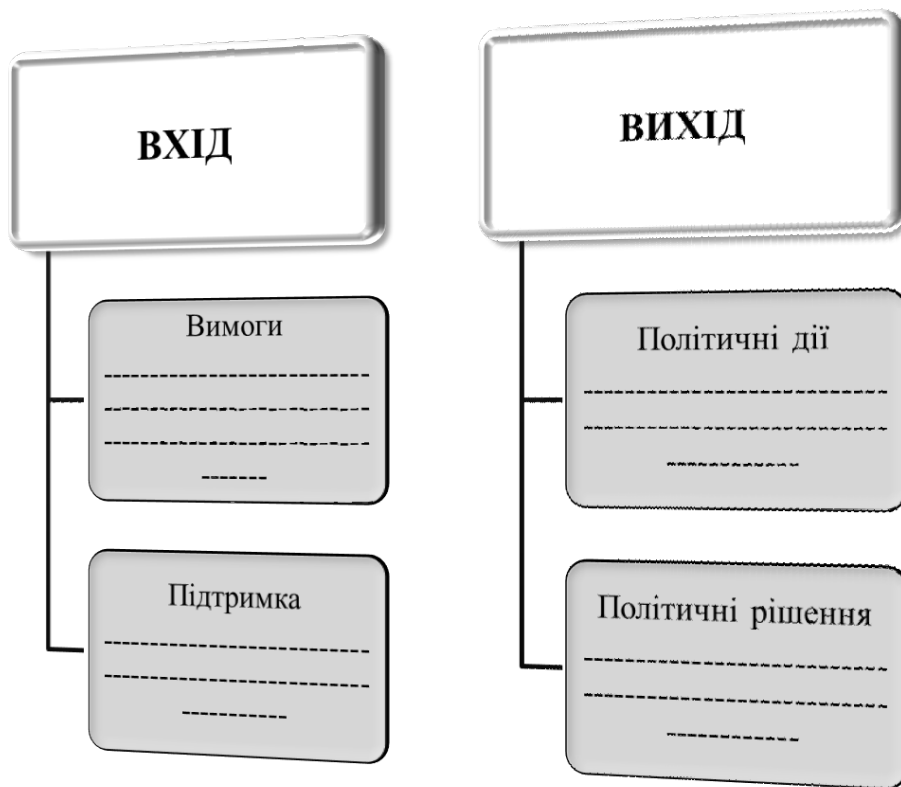
Політичний процес _____

Політичний конфлікт _____

Завдання 3. Проаналізуйте механізм функціонування політичної системи

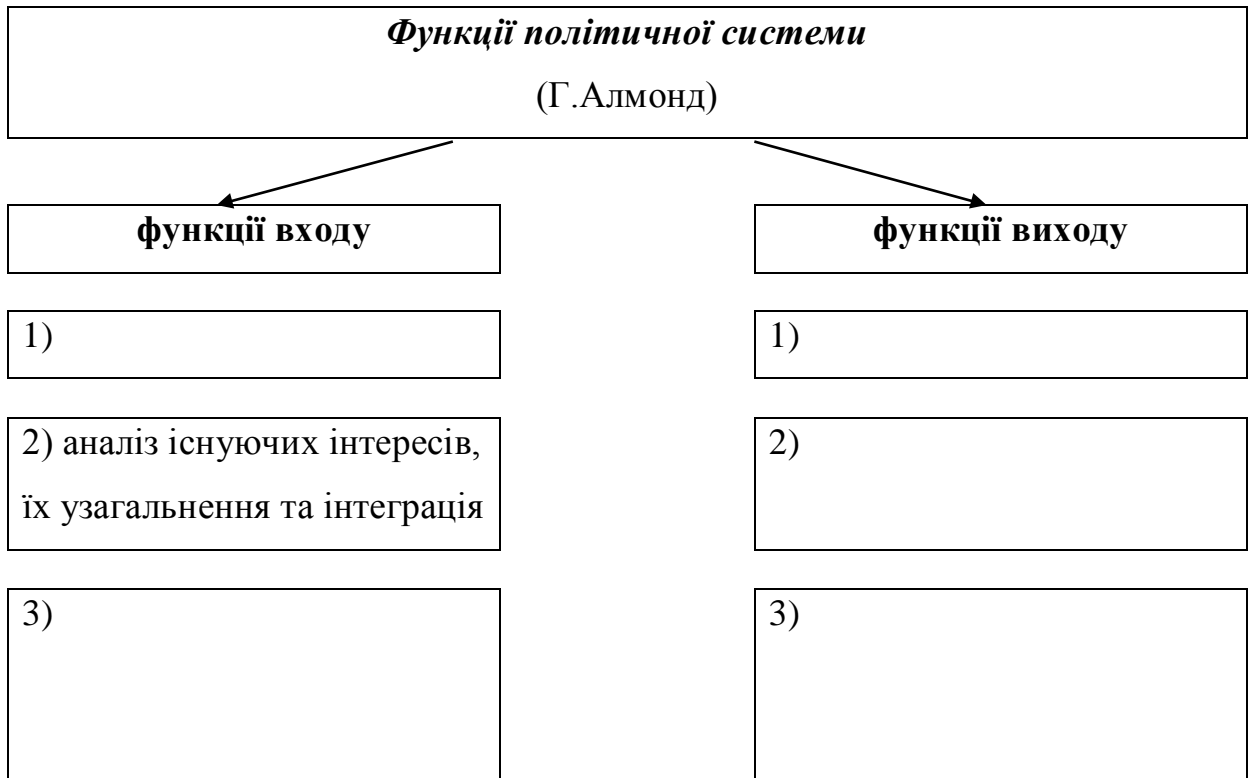

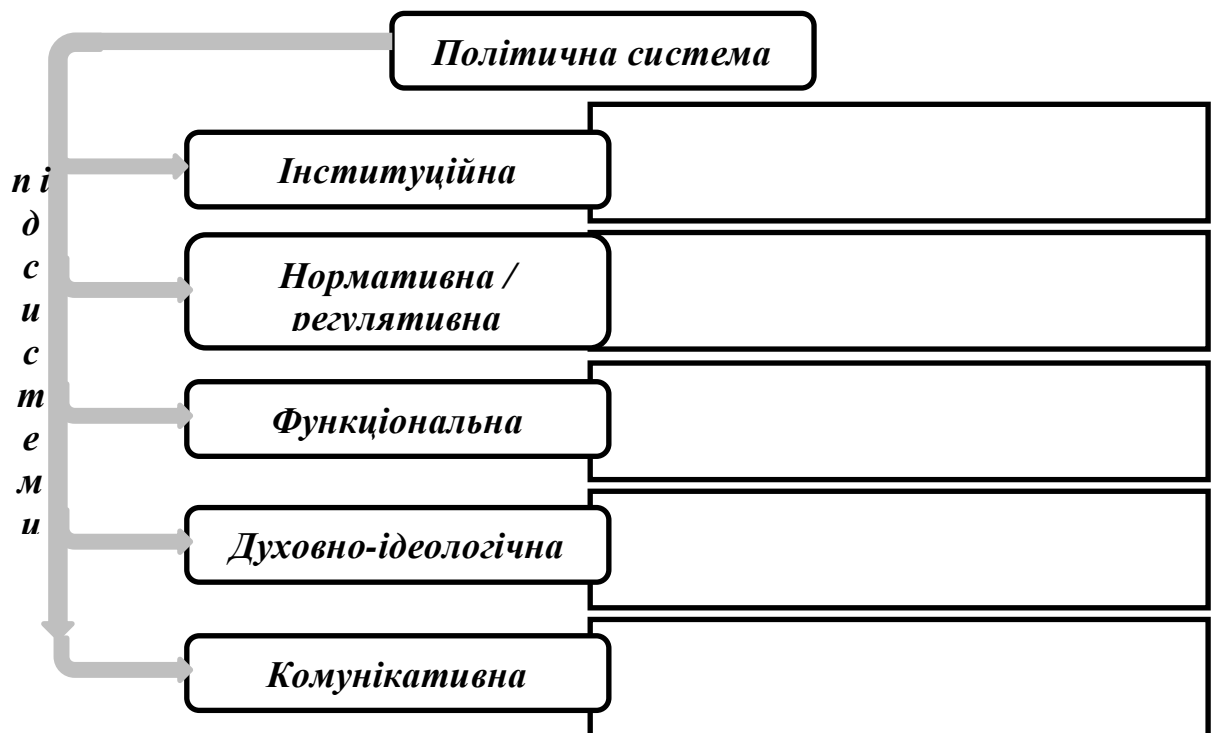
Завдання 4. Розкрийте зміст функцій політичної системи та визначте їх значення для життєдіяльності суспільства

Завдання 5. Проаналізуйте функції політичної системи за Г.Алмондом

Завдання 6. Проаналізуйте структуру політичної системи

Завдання 7. Зверніть увагу на типи політичних систем.

Знайдіть відповідність

Завдання 8. Дайте характеристику політичним системам

(за Г. Алмондом)

**ТИПОЛОГІЯ
ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ**

**Англо-американська
політична система**

**Континентально-
європейська політична
система**

**Доіндустріальна
політична система**

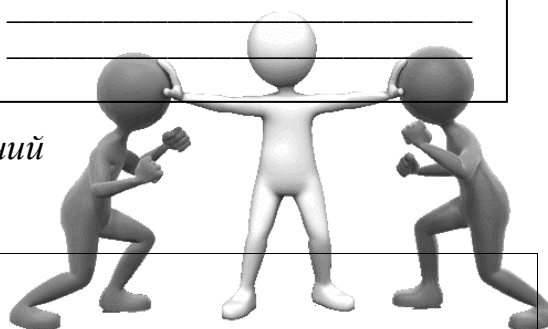
**Тоталітарна політична
система**

Завдання 9. *Визначте сутність, стадії та типи політичного процесу.*

<p>Політичний процес – це</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
↓	↓
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">стадії</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">типи</div>
↓	↓
<div style="border: 1px solid black; height: 200px; width: 100%; margin-bottom: 5px;"></div>	<div style="border: 1px solid black; height: 200px; width: 100%; margin-bottom: 5px;"></div>

Завдання 10. *Охарактеризуйте політичний конфлікт*

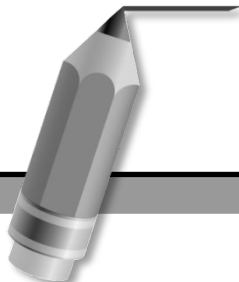
Політичний конфлікт	<i>Визначення поняття</i>	
	<i>Стадії протікання</i>	
	<i>Учасники</i>	
	<i>Типи</i>	
	<i>Функції</i>	
	<i>Наслідки</i>	

Завдання 11. Обіretry одне з питань та дайте письмову відповідь.

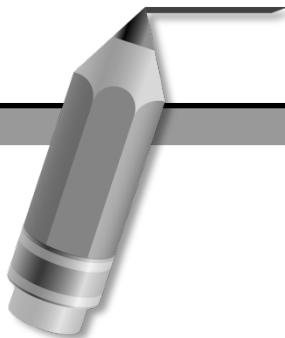
1. Розкрийте сутність системного аналізу. Що нового вніс системний підхід у вивчення політики?
2. Розкрийте внесок Г.Алмонда, Т.Парсонса, Д.Істона, К.Дойча в розробку теорії політичної системи. Порівняйте їх погляди
3. Охарактеризуйте наслідки кризи політичної системи

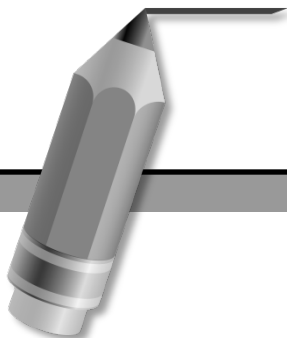
Питання для підсумкового контролю

-
1. Визначте сутність філософії та особливості філософування
 2. Визначте предмет філософії та специфіку філософського знання
 3. Проаналізуйте функції філософії
 4. Охарактеризуйте світогляд як духовно-практичний феномен. Визначте структуру світогляду
 5. Проаналізуйте історичні типи світогляду: первісний, міфологічний, релігійний, науковий.
 6. Охарактеризуйте методи філософії.
 7. Проаналізуйте філософію стародавньої Індії та стародавнього Китаю.
 8. Охарактеризуйте філософію стародавніх Греції та Риму.
 9. Охарактеризуйте філософське вчення доби Середньовіччя
 10. Охарактеризуйте філософську думку доби Відродження
 11. Охарактеризуйте філософію Нового часу XVII ст. (Френсіс Бекон, Рене Декарт, Т.Гоббс, Дж.Локк, Д. Юм, Б. Спіноза, Г.Лейбніц)
 12. Охарактеризуйте філософію французького Просвітництва XVIII ст.: Вольтер, Д.Дідро, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо та ін.
 13. Дайте характеристику німецькій класичній філософії (І.Кант, Й.Г. Фіхте, Ф.В. Шеллінг, Г.В.Ф. Гегель).
 14. Охарактеризуйте марксистську філософію та її історичну долю.
 15. Проаналізуйте європейську філософію XIX ст. – XX ст.
 16. Покажіть як розвивалась філософська думка України в другій половині XIX – на початку XX ст.
 17. Охарактеризуйте сучасну західну філософію: основні напрями та течії
 18. Проаналізуйте етапи розвитку філософської думки в Україні
-

19. Визначте об'єкт, предмет та категорії політології
20. Охарактеризуйте структуру політології
21. Проаналізуйте функції та методи політології
22. Визначте місце політології в системі гуманітарного знання
23. Розкрийте роль суспільних наук у житті суспільства та підготовці сучасного спеціаліста
24. Визначте сутність та структуру політичної системи суспільства
25. Розкрийте механізм функціонування політичної системи
26. Визначте функції політичної системи
27. Охарактеризуйте типи політичних систем
28. Визначте сутність, властивості та види політики
29. Визначте природу та походження політики
30. Охарактеризуйте суб'єктів політики
31. Проаналізуйте функції політики
32. Проаналізуйте основні етапи розвитку світової політичної думки
33. Охарактеризуйте етапи розвитку вітчизняної політичної думки
34. Проаналізуйте основні напрями західноєвропейської політичної думки XIX – XX ст.
35. Проаналізуйте співвідношення політики та моралі

-
36. Визначте об'єкт, предмет та категорії соціології
 37. Проаналізуйте функції соціології
 38. Розкрийте структуру соціологічного знання
 39. Визначте місце соціології в системі суспільних наук
 40. Проаналізуйте соціально-економічні та науково-теоретичні передумови виникнення соціології
 41. Охарактеризуйте основні етапи розвитку соціології
 42. Проаналізуйте протосоціологічний період розвитку соціологічного знання
 43. Дайте характеристику класичної соціології кінця XIX – початку XX ст.
 44. Проаналізуйте основні напрямки сучасної соціології
 45. Покажіть як відбувався розвиток соціологічної думки в Україні
 46. Визначте сутність та основні ознаки суспільства
 47. Проаналізуйте типи суспільств
 48. Охарактеризуйте традиційне та сучасне суспільство
 49. Визначте сутність соціальної структури суспільства
 50. Проаналізуйте суспільство як соціальну систему
 51. Визначте сутність соціальної стратифікації
 52. Охарактеризуйте типи стратифікаційних систем
 53. Визначте сутність, види та типи соціальної мобільності
 54. Охарактеризуйте політику як соціальне явище
 55. Охарактеризуйте соціологічні погляди О.Конта
-

Змістовий модуль 2.

«Суспільство, культура, особистість»

Тема 1.

Філософське вчення про буття. Свідомість як філософська проблема

1. Проблема буття в філософії. Основні рівні та форми буття
2. Простір і час як форми існування світу
3. Рух і розвиток
4. Закони і категорії діалектики
5. Проблема свідомості в історії філософської думки. Свідомість та несвідоме.

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми слід з'ясувати як розуміють проблему буття в філософії, як співвідносяться категорії «буття», «субстанція», «матерія», «ідея», «Бог», визначити основні рівні та форми буття. Слід згадати, що називається онтологією. Всі онтологічні концепції можна поділити на об'єктивістські і суб'єктивістські. Онтологія намагалась відповісти на питання, що таке світ, завдяки чому він є єдиним і водночас різноманітним, як відбувається виникнення (перехід від небуття до буття) і зникнення (перехід від буття до небуття) речей, чи існує першопричина суцього і як вона пов'язана з цими різноманітними речами. Найбільш впливовою суб'єктивістською концепцією світу є феноменолого-екзистенціалістська. Вихідним в онтологічному вченні феноменологів є не світ, а потік переживань свідомості, в якому набувають буття різні сфери суцього. Відповідно до різних способів даності свідомості феноменологи виділяють такі сфери суцього, як матеріально-просторовий світ, живі істоти, людина і соціальний світ, свідомість (психіка), формально-логічний предмет, матеріально-змістовні поняття, цінності, світ фантастичних утворень і т. ін.

Варто проаналізувати підходи в історії філософії на проблему «простір і час». Розкрийте зміст категорій «рух» та «розвиток».

Окресліть закони, принципи і категорії діалектики. Дайте характеристику закону єдності і боротьби протилежностей, закону взаємного переходу кількісних змін в якісні та закону заперечення заперечення. Визначте філософський зміст проблеми свідомості. Проаналізуйте концепції свідомості, її специфіку, генезис, структуру та різновиди. Зверніть увагу на свідоме та несвідоме як філософські категорії, філософське трактування феномену безсвідомого. Проаналізуйте сутність та структуру суспільної свідомості.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Буття _____

Свідомість _____

Діалектика _____

Метафізика _____

Матерія _____

Рух _____

Розвиток _____

Простір _____

Час _____

Субстанція _____

Онтологія _____

Синергетика _____

Самосвідомість _____

Несвідоме _____

Рефлексія _____

Завдання 2. Зіставте поняття та його визначення. Відповідь запишіть у вигляді «I-A»

A	Спокій	1.	Таке явище, яке породжує інше або зумовлює в ньому певні зміни.
Б	Одиничне	2.	Внутрішня визначеність предметів та явищ, сукупність їх суттєвих рис, сторін, що робить їх певними предметами і явищами.
В	Властивість	3.	Зовнішня характеристика предметів і явищ, що характеризує їх з боку ступеня розвитку властивостей: об'єму, числа, швидкості руху тощо.
Г	Зміст	4.	Стан руху, який не порушує якісну специфіку предмета, його стабільність
Д	Якість	5.	Характеризує окремий предмет, явище, процес, що відрізняється за своїми просторовими, часовими та іншими властивостями від подібних йому предметів, явищ і процесів.
Ж	Міра	6.	Будь-яка ознака, якою один предмет чи явище відрізняється від інших або подібних до них.
З	Причина	7.	Єдність суттєвих, необхідних елементів, їх взаємодія, що визначає основний тип, характер конкретного предмета, явища, процесу.
I	Кількість	8.	Та межа зміни кількості, всередині якої предмет зберігає свою якісну визначеність.

Завдання 3. Заповніть таблицю та дайте відповідь на питання «Що вивчає онтологія?»:

Онтологія вивчає:

Походження та тривалість (_____) буття

_____ (види, форми, сфери та їх співвідношення) буття

Рух та _____ буття

субстанцію буття

фундаментальні _____ буття

Що є _____ ?

Що є _____ ?

Що є _____ та _____ ?

Що є _____ ?

В чому сенс _____ ?

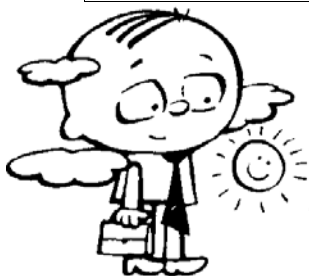

Завдання 4. Які види буття розглядає сучасна філософія?

Заповніть таблицю.

Вид буття	Характеристика
	<ul style="list-style-type: none">✓ Перша природа: буття речей, тіл, процесів, незайманих людиною, все те, що існувало до появи людини: біосфера, гідросфера, атмосфера та ін.✓ Друга природа: буття речей і процесів, створених людиною (перетворена людиною природа); знаряддя праці, промисловість, енергетика, міста, меблі, одяг, виведені сорти і види рослин і тварин і т.д
	<ul style="list-style-type: none">✓ Буває в світі речей. Тоді розглядається як річ серед речей, як тіло серед тіл, як об'єкт серед об'єктів, який підпорядковується законам кінцевих, що гинуть тіл (тобто біологічним законам, циклам розвитку і загибелі організмів і т.д.).✓ Власне _____ буття. Тут розглядається не як об'єкт, а як суб'єкт, який підпорядковується не тільки законам природи, а й існує як соціальна, духовно-моральна істота.
	<ul style="list-style-type: none">✓ Індивідуалізоване: особистісна свідомість, процеси свідомості і несвідомого.✓ Об'єктивоване: надіндивідуальне; «соціальна пам'ять культури» (мова, книги, картини, скульптури); форми суспільної свідомості (філософія, релігія, мистецтво, мораль, наука і т.д)
	<ul style="list-style-type: none">✓ Буття окремої людини як соціального суб'єкта, носія соціальних відносин і якостей.✓ Буття суспільства як цілісного організму.

Завдання 5. Згадайте, кому з філософів належить наступне уявлення про буття. Позначте думки та філософа певним кольором

Буття є тим, що не породжено й не може бути знищеним. Воно не має минулого й майбутнього. Буття незмінне та непорушне, оскільки рухливість і змінність передбачає небуття, у відношенні до якого буття рухається або у що буття трансформується.

Це загальнозначущий спосіб зв'язку наших понять та суджень, причому, відмінність між природним та морально-свободним буттям полягає у відмінності форм закономірності: причинності та цілі.

Буття цілокупно, не ділиться на частини. Небуття існує, але не має всеосяжного характеру. Буття ділиме, але не до нескінченності, а до неподільних далі частинок – атомів.

Буття – перший ступінь у сходженні духа до самого себе

Буття розпадається на декілька сфер, родів буття, між якими існують досить складні відносини: світ ідей, вічний та справжній; світ матерії, також вічний та самостійний; світ речей, які можна сприйняти органами чуття – світ речей, які виникають та гинуть, світ тимчасових явищ (а тому він «несправжній», порівняно з ідеями). Будь-яка річ є лише відображенням своєї ідеї, може прагнути до неї, але ніколи не досягне її.

Буття – перший ступінь у сходженні духа до самого себе.

Це або субстанція, або її афект, або активність субстанції, тобто дещо-що-має-відношення-до-субстанції.

Буття – перший ступінь у сходженні духа до самого себе.

«Ніщо не народжується з небуття», оскільки, в іншому разі, потрібно було б визнати, що дещо може виникнути без насіння, яке породжує, а також те, що дещо розпадається в ніщо, а, значить, визнати зникнення усього. Ніщо не народжується з нічого та не зникає назавжди. Всю реальність утворено з двох складових: тіл і порожнечі. Порожнеча не є небуттям.

Завдання 6. Побудуйте логічну схему, яка пояснює головні історико-філософські етапи розвитку уявлень людства про буття.

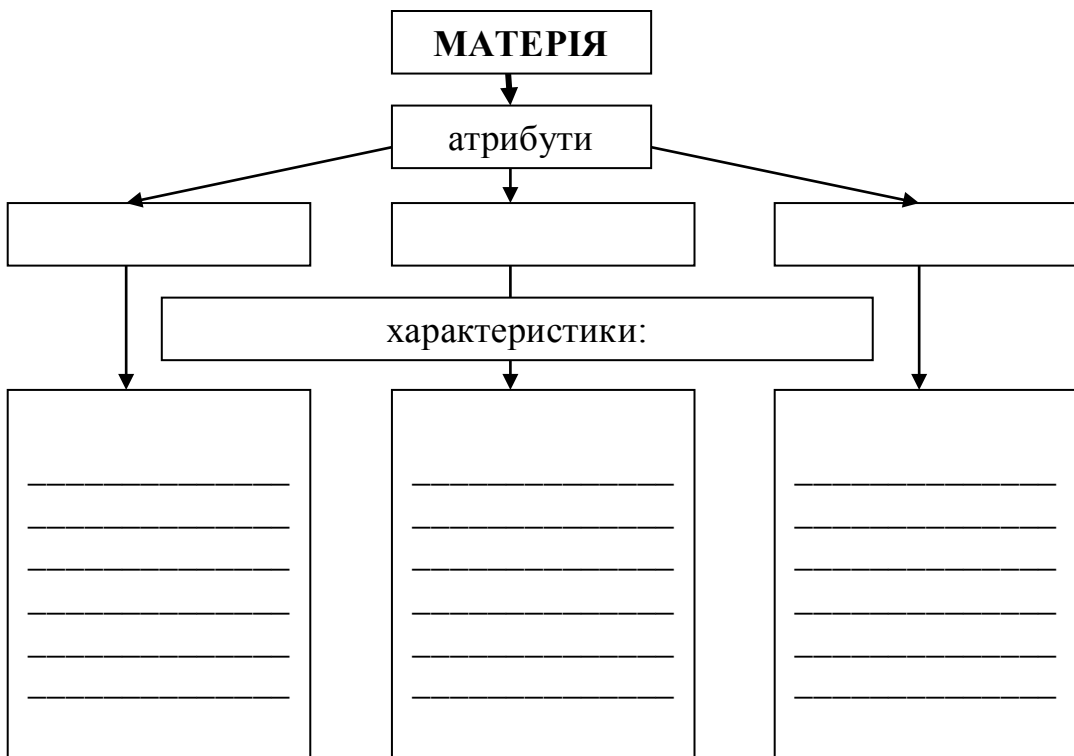
Завдання 7. Заповніть таблицю:

<p>У філософії розуміється як речовий початок світу на відміну від духовного начала</p>	<p>_____ ? _____</p>	<p>Категорія, яка об'єднує все різноманіття предметів, систем навколишнього світу, що існують в часі і просторі, що знаходяться у вічному русі і розвитку</p>
<p>- існує вічно, не має ні початку, ні кінця - постійно змінюється і переходить з одного стану в інший - невичерпна в своїх формах, видах і станах</p>		

Завдання 8. Назвіть атрибути матерії.

Атрибут – необхідна, істотна, невід’ємна властивість об’єкту

Завдання 9. *Різні філософські напрямки по-різному розглядають матерію і її співвідношення зі свідомістю. Для якого напрямку характерні наступні твердження? Заповніть таблицю.*

	←	Матерія – первинна; свідомість – вторинна. Матерія – основа буття. Матерія об'єктивна, первинна і являє собою наявне буття, а все інші форми буття – дух, людина, суспільство – похідне від матерії.
	←	Свідомість – первинна; матерія – вторинна
	←	Матерія об'єктивно існує, але лише як продукт об'єктивізації первинного ідеального духу (Абсолютна ідея, Світовий розум). Ідеальне начало, світовий дух творить світ і все буття.
	←	Матерія як самостійна реальність не існує, вона лише продукт суб'єктивного духу.
	←	Матерія і свідомість – самостійні начала
	←	Свідомість – різновид матерії
	←	Поняття матерія помилкове бо його неможливо довести і вивчити за допомогою наукового дослідження

Завдання 10. Дайте характеристику діалектиці.

Діалектика –

Принципи діалектики

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

Закони діалектики

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

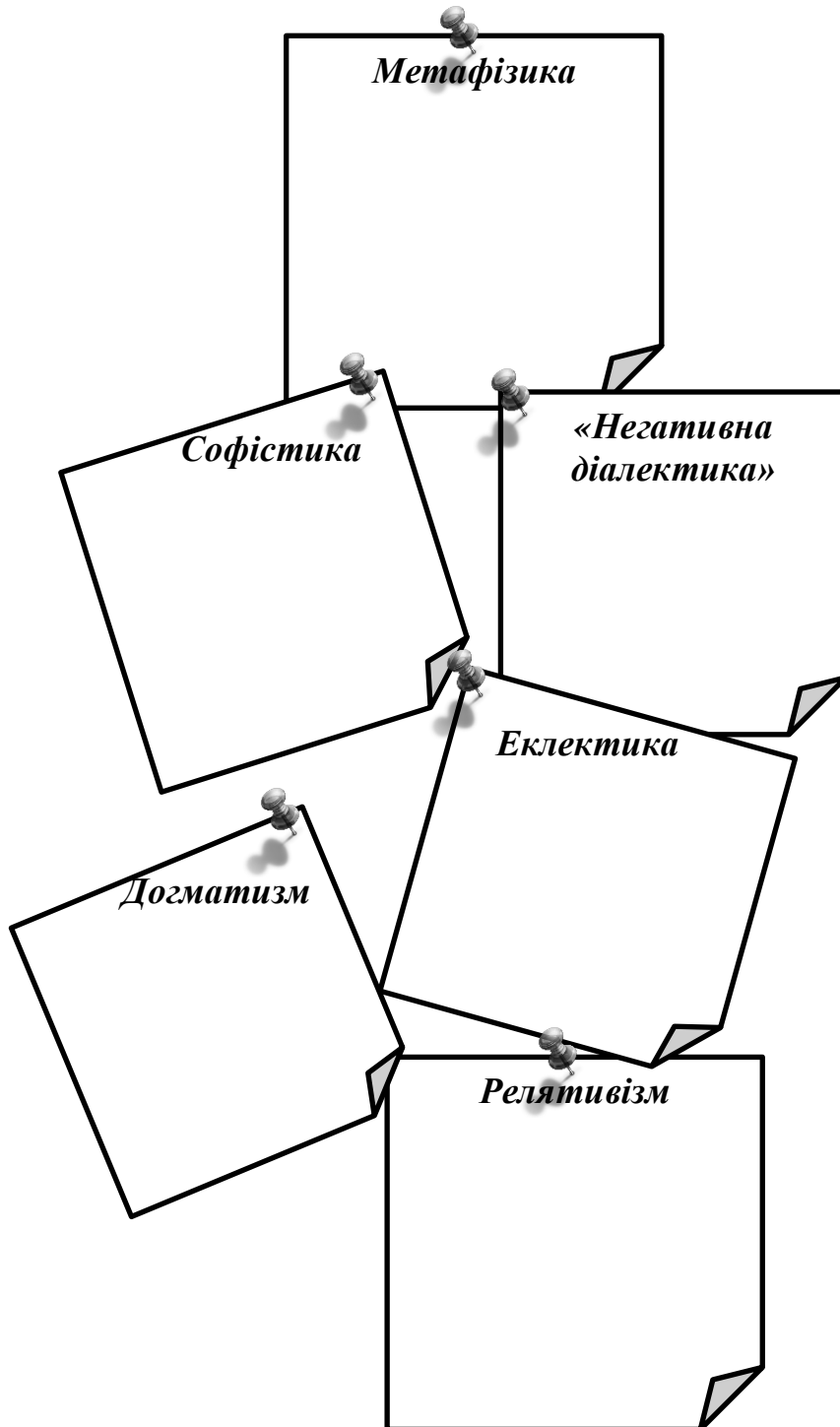
Категорії діалектики

- ✓ сутність,
- ✓ одиничне, особливе,
- ✓ форма,
- ✓ причина,
- ✓ необхідність,
- ✓ можливість,

Завдання 11. Діалектика є не єдиною теорією та методом пізнання всього суцього. Поряд з нею існують і альтернативні теорії. Дайте їм визначення

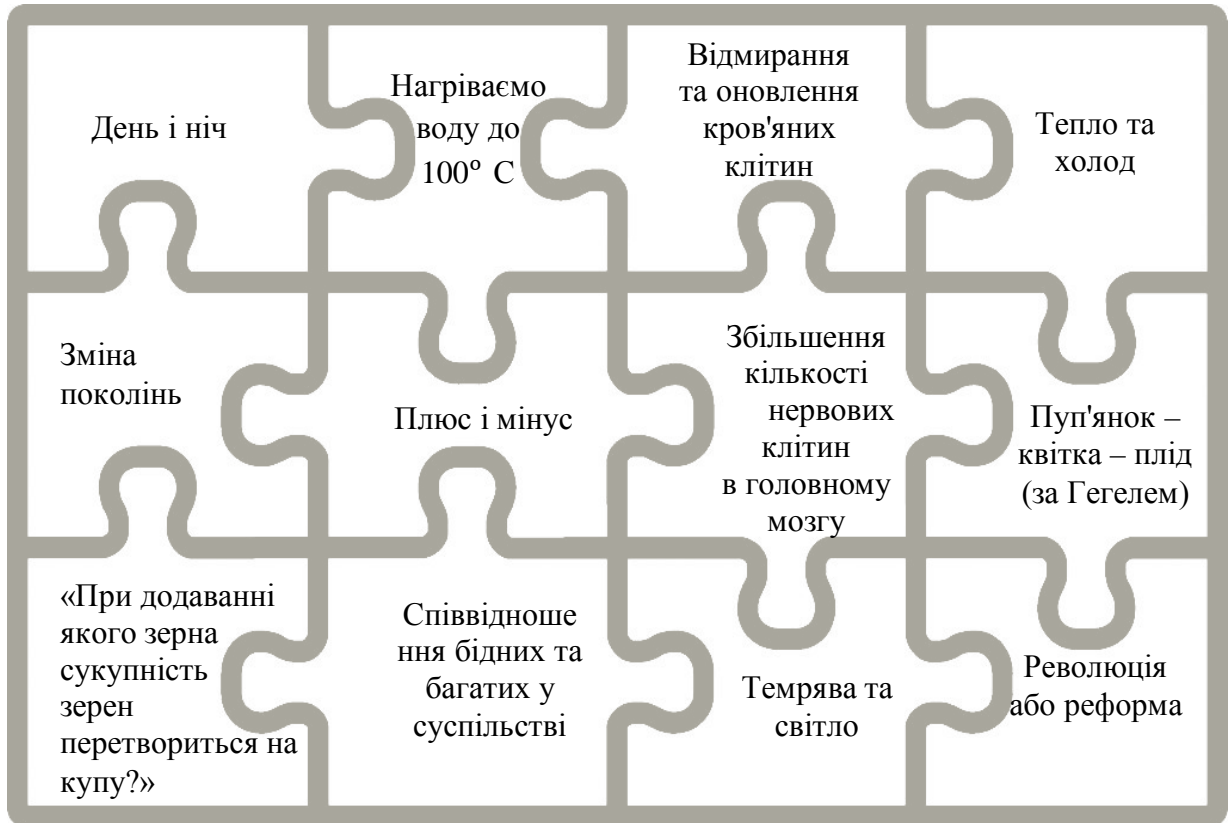
АЛЬТЕРНАТИВИ ДІАЛЕКТИКИ

Завдання 12 Перед вами приклади, що ілюструють закони діалектики

Зафарбуйте приклади закону

- а) взаємного переходу кількісних і якісних змін – червоним
- б) єдності і боротьби протилежностей – зеленим
- в) заперечення заперечення – жовтим

Завдання 13. Проаналізуйте концепції простору та часу

Концепції простору та часу

Завдання 14. Як розуміють сутність та походження свідомості різні

філософські течії та підходи?

СВІДОМІСТЬ – ЦЕ

→ фізікалізм:

→ суб'єктивний ідеалізм:

→ об'єктивний ідеалізм:

→ матеріалізм:

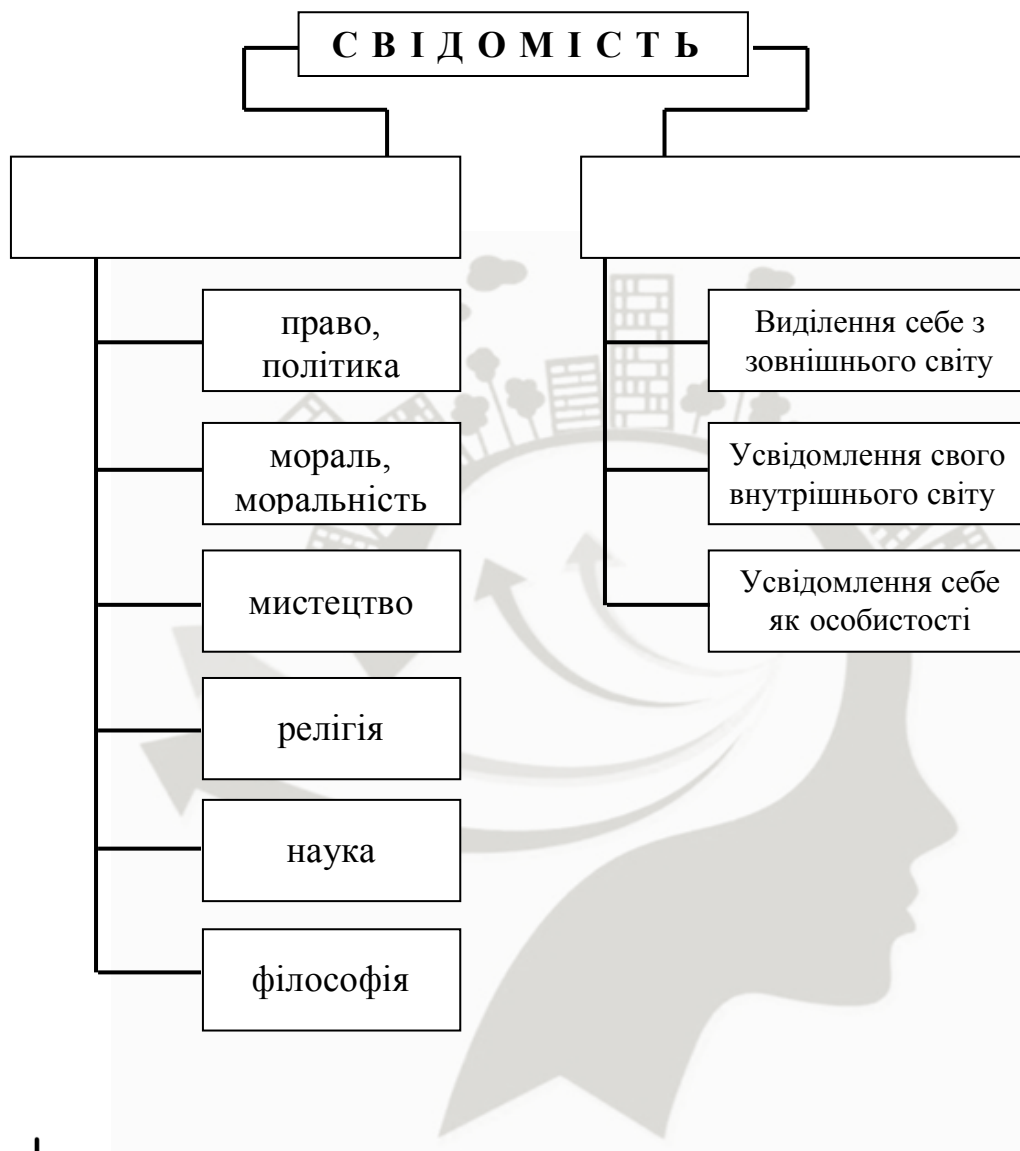

Завдання 15 Вставте пропущене:

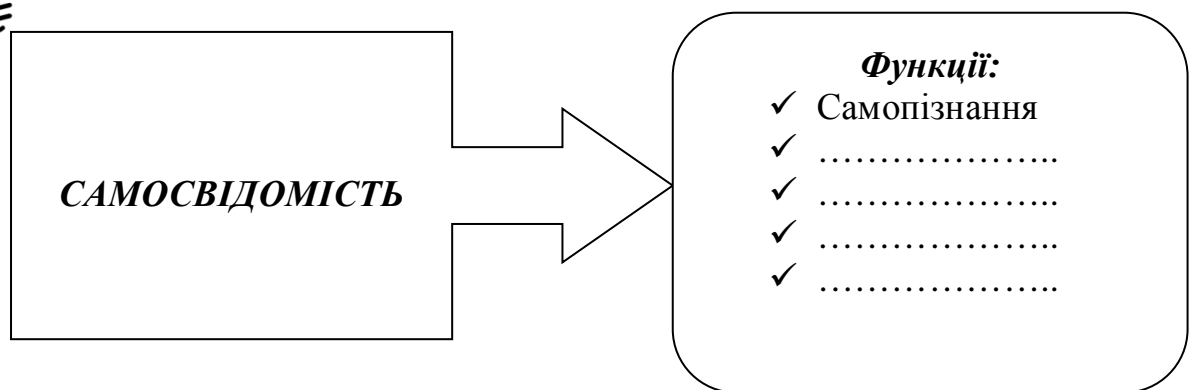
1. людини як вища форма відображення світу і самої себе в цьому світі є складне за своєю структурою утворення. Становить єдність пізнавальної, емоційної і мотиваційно-вольової діяльності.
2. Особливою частиною структури свідомості є, як процес виділення людиною себе з об'єктивного світу. Вона оцінює своє ставлення до світу, себе як особистість, свої почуття і думки, свої вчинки діяльність.
3. В духовному світі людини, в її психіці поряд зі свідомістю панує і Частина психіки, де зосереджені бажання і витіснені зі свідомості ідеї. Воно ірраціональне, позачасне.

Завдання 16. Визначте форми свідомості

Завдання 17. Назвіть функції самосвідомості

Завдання 18. Проаналізуйте форми суспільної свідомості

<i>Форми суспільної свідомості</i>		<i>Характеристика</i>
	Політична	
	Правова	
	Моральна	
	Релігійна	
	Естетична	
	Наукова	

Завдання 19. *Оберіть одне з запропонованих питань та дайте письмову відповідь*

1. Чого у світі більше: порядку чи безладу? Відповідь обґрунтуйте
2. Як Ви розумієте поняття «соціальний простір» та «соціальний час»?
3. Розкрийте роль суспільної свідомості в житті суспільства
4. Чим небезпечна для суспільства стихія безсвідомого ?

Тема 2.

Соціальні інститути та соціальні організації

1. Сутність та ознаки соціального інституту. Інституціоналізація суспільного життя
2. Види та функції соціального інституту
3. Соціальна організація: сутність, ознаки, структура
4. Класифікація соціальних організацій. Формальні та неформальні організації

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми студенти навчаться визначати сутність та основні риси соціального інституту та соціальної організації. Вивчення теми потрібно розпочати з визначення соціального інституту, який являє собою відносно стійку модель поведінки людей і організацій, що історично склалася у певній сфері життєдіяльності суспільства. Соціальні інститути, забезпечуючи відносну стійкість соціальних відносин, є подвійним соціальним утворенням: за формою – це організаційний механізм (сукупність організацій, спеціалістів, матеріальних та інформаційних засобів), за змістом – це функціональний механізм (сукупність соціальних норм у конкретній сфері соціальних відносин). Зверніть увагу на суттєві риси соціальних інститутів. Далі необхідно дати визначення поняття «інституціоналізація», з'ясувати умови, за яких вона відбувається.

Потрібно розглянути види соціальних інститутів, критерії або підстави для їх класифікації та дати коротку характеристику кожному з них. Особливу увагу слід звернути на формальні та неформальні соціальні інститути. Студенти повинні також вміти визначати та характеризувати найбільш вагомі функції соціальних інститутів. Звернути увагу на явні та латентні функції соціальних інститутів.

Слід наголосити, що суспільство, як соціальна реальність, упорядковане не тільки інституціонально, а й організаційно. Соціальна організація – соціальна група, орієнтована на досягнення взаємопов'язаних специфічних цілей і формування високоформалізованих структур. Соціальні організації відрізняються від соціальних інститутів, необхідно вміти характеризувати ці відмінності. Визначати ознаки соціальної організації, структуру, зовнішнє та внутрішнє середовище організації, роль та значення організацій в сучасному суспільстві.

Потрібно зазначити, що соціальні організації багатоманітні. Студентові слід звернути увагу на класифікацію соціальних організацій, з'ясувати специфіку формальних та неформальних організацій. При розгляді бюрократичної організації, потрібно зробити невеличкий екскурс

в історію та розглянути теорію бюрократії М. Вебера.

Завдання 1. Дайте визначення основних понять теми:

Функція та дисфункція соціального інституту

Латентна функція

Бюрократія

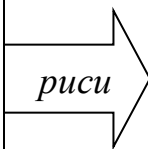

Синергія

Завдання 2. Дайте визначення поняття «соціальний інститут»

Соціальний інститут – це

✓

✓

✓

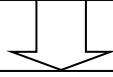
✓

✓

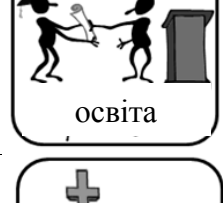

Завдання 3. Проаналізуйте процес інституціоналізації

Інституціалізація – це _____

Завдання 4. Охарактеризуйте види соціальних інститутів

<i>Соціальний інститут</i>	<i>Символи</i>	<i>Ролі</i>	<i>Утилітарні риси</i>	<i>Кодекси поведінки</i>	<i>Функції</i>
 сім'я					
 держава					
 економіка					
 освіта					
 релігія					

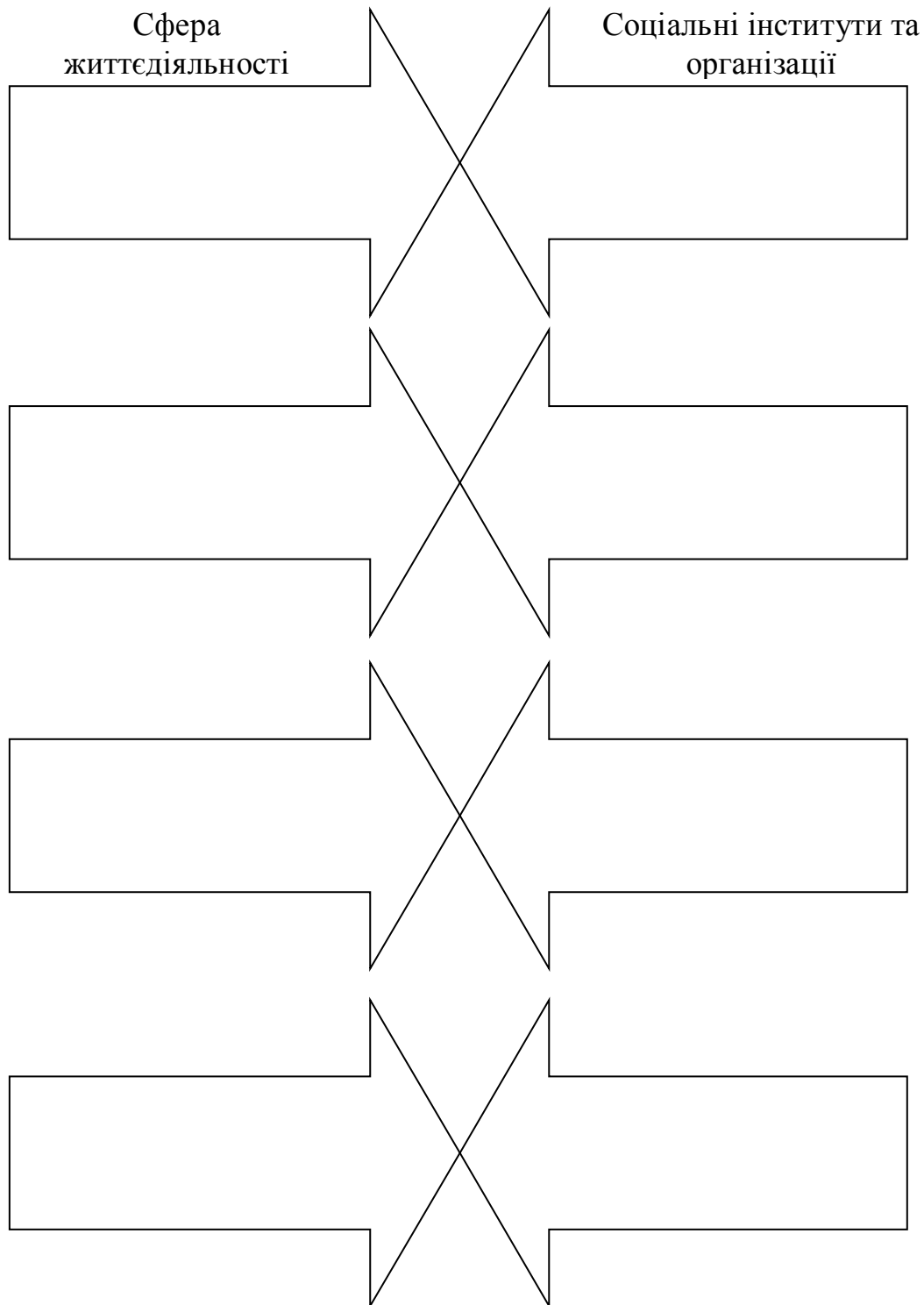
Завдання 5. Установіть відповідність між сферами

життєдіяльності суспільства і прикладами соціальних інститутів і організацій, відповідних саме цій сфері.

Для довідок:

Сфери: економічна, політична, духовна, соціальна

Інститути та організації: освіта, держава, театри, охорона здоров'я, заводи, університети, фабрики, парламент, ринки, школи, банки, бібліотеки, фірми, музеї, уряд, суди.

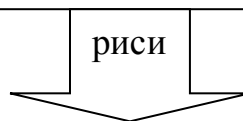
Завдання 6. Визначте функції соціальних інститутів

Ф У Н К Ц І ї	✓ _____
	✓ _____
	✓ _____
	✓ _____
	✓ _____
	✓ _____

Завдання 7. Дайте визначення соціальній організації та назвіть її основні риси

Соціальна організація – це _____

✓ володіє цілеспрямованою природою (створюється для певних цілей та оцінюється через ціледосягнення)

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Завдання 8. Порівняйте формальні та неформальні організації

	ФОРМАЛЬНІ	НЕФОРМАЛЬНІ
ЦІЛІ		
ЗВ'ЯЗКИ, ВІДНОСИНИ, ПРОЦЕДУРИ ТА НОРМИ ПОВЕДІНКИ		
АПАРАТ УПРАВЛІННЯ		
ПРИКЛАДИ		

Завдання 9. Американський соціолог Амітай Етціоні поділяє всі організації на три основні групи. Дайте характеристику соціальним організаціям, заповнивши таблицю. Наведіть приклади .

Добровільні 	Примусові 	Утилітарні

Завдання 10. Макс Вебер стверджує, що поширення бюрократії в сучасному суспільстві неминуче, оскільки її

розвиток викликаний адміністративними вимогами великомасштабних соціальних систем.

Познайомтесь з теорією бюрократії М. Вебера, вкажіть переваги і недоліки бюрократії

Переваги

Недоліки

Завдання 11. *Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь.*

1. Які чинники зумовлюють ефективність функціонування організації?
2. Що таке ефект синергії?
3. Проаналізуйте конфлікти в соціальній організації
4. Назвіть причини та шляхи подолання дезорганізації

Тема 3.

Сім'я як мала соціальна група та соціальний інститут

1. Сутність та функції сім'ї
2. Типи сімейних структур та сімейних відносин
3. Шлюб як соціальний інститут. Типи шлюбів
4. Причини та наслідки розлучення
5. Тенденції розвитку сучасної сім'ї
6. Цілі та напрями сімейної політики

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми студенти повинні вміти характеризувати сім'ю як малу соціальну групу та соціальний інститут. При вивченні теми слід зосередити увагу на тому, що шлюб і сім'я – це історично змінні соціальні явища. Тому необхідно проаналізувати історичні форми сім'ї та шлюбу.

Отже, шлюб – це суспільно визнаний і схвалений союз між двома дорослими індивідами. Інститут шлюбу втілює певні соціальні норми, визнання кола прав та обов'язків подружжя по відношенню один до одного, до дітей, майна, оточення. Сім'я є більш складною системою відносин, ніж шлюб, оскільки вона об'єднує не тільки подружжя, але й їх дітей, а також інших родичів та близьких. Сім'я – це соціальний інститут і водночас мала соціальна група, що має історично означену організацію, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність якої зумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення.

Сім'я проходить в своєму розвитку ряд етапів, послідовність яких складається у життєвий цикл сім'ї. Виділяються наступні фази цього циклу: утворення сім'ї, початок дітонародження; завершення дітонародження; «порожнє гніздо» (вступ у шлюб і виділення із сім'ї останньої дитини); припинення існування сім'ї.

Необхідно зауважити, що під структурою сім'ї розуміють сукупність відносин між її членами, включаючи систему духовних, моральних відносин, а також відносин влади і авторитету. Існує авторитарна структура відносин у сім'ї, яка характеризується жорстким підкоренням дружини – чоловікові, а дітей – батькам. Демократична сім'я заснована на розподілі ролей згідно не з традиціями, а з особистісними якостями і здібностями подружжя, на рівній участі кожного з них у прийнятті рішень, добровільному розподілі обов'язків у вихованні дітей тощо.

З'ясуйте основні функції сім'ї (репродуктивна, виховна, економічна, господарсько-побутова, рекреаційна, комунікативна та ін.), дайте їм характеристику.

Охарактеризуйте типи сімей та сімейних відносин (проста, або нуклеарна, розширена або складна, повна – неповна тощо) .

Слід підкреслити, що сучасні тенденції в розвитку сім'ї характеризуються певними особливостями. По-перше, шлюб стає рівноправним, добровільним, вільним від примусу, матеріальних розрахунків, втручання або тиску третіх осіб, союзом жінки і чоловіка. По-друге, спостерігається додержання принципу егалітарності на противагу патріархальності, який не обмежує права і гідність чоловіка та жінки, забезпечує кожному з них рівні можливості професійного та духовного зростання. По-третє, нині створюються реальні передумови для подолання суперечностей між коханням і обов'язком, індивідуальним і суспільним інтересом в інтимному житті людини.

Крім того, серед тенденцій розвитку сучасної сім'ї можна виділити наступні: зменшення кількості розширених сімей; збільшення кількості неповних сімей і дітей, народжених поза шлюбом; збільшення кількості самотніх людей, які не одружуються; зменшення середньої тривалості шлюбу; збільшення кількості розлучень. Тому доцільно звернути увагу і на фактори стабілізації шлюбу. З'ясуйте причини та наслідки розлучень.

Проаналізуйте цілі та напрями сімейної політики.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Сім'я _____

Шлюб _____

Моногамія _____

Полігамія _____

Полігінія _____

Поліандрія _____

Екзогамія _____

Ендогамія _____

Гендер _____

Егалітарна сім'я _____

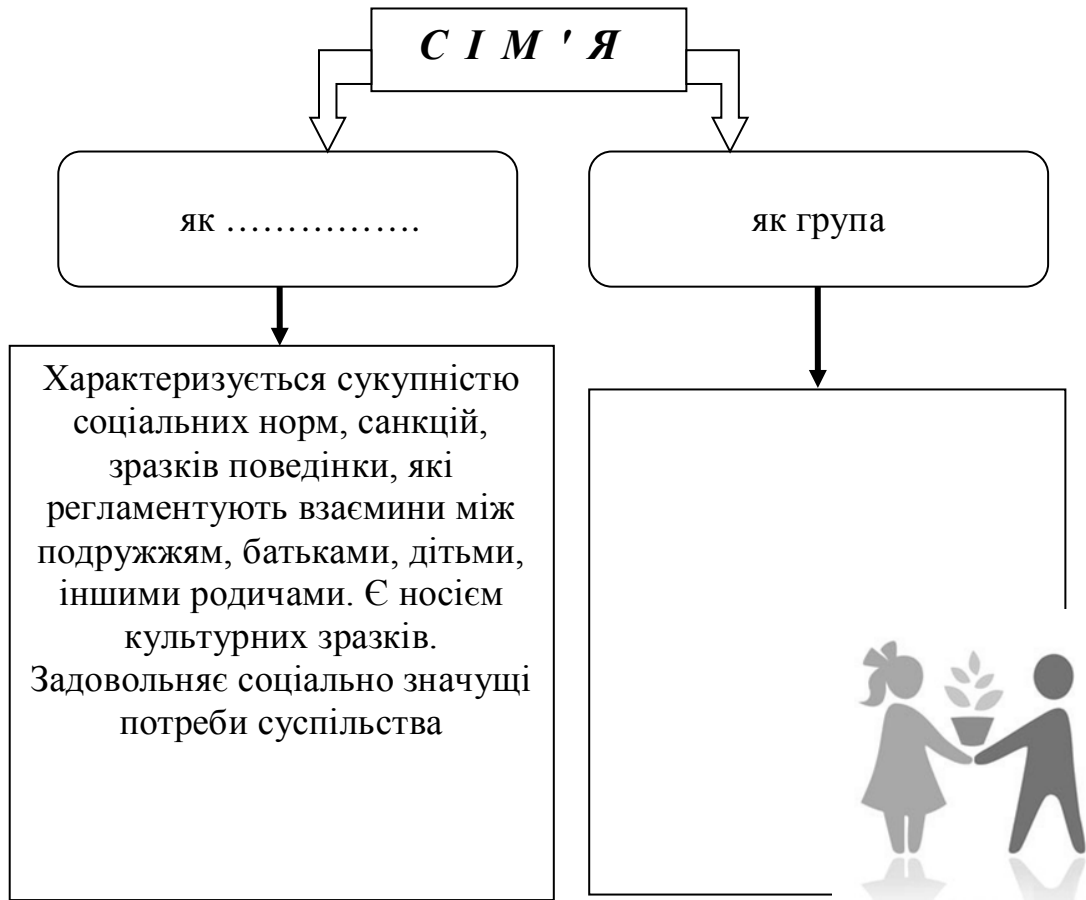
Неолокальна сім'я _____

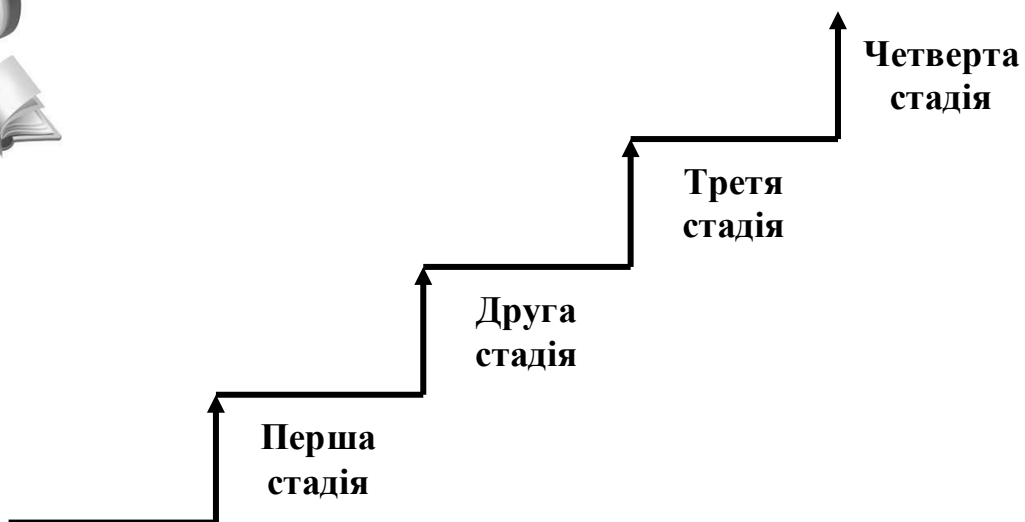
Життєвий цикл сім'ї _____

Завдання 2. Сім'я в соціології розглядається як соціальний інститут та як мала соціальна група. Уважно прочитайте визначення та вставте пропущене.

Завдання 3. Проаналізуйте життєвий цикл сім'ї

Завдання 4. Проаналізуйте функції сім'ї

Функції сім'ї –
форми прояву активності, життєдіяльності сім'ї
та її окремих членів

Репродуктивна

**Господарсько-
побутова**

Виховна

Економічна

**Соціально-
статусна**

**Функція
первинного
соціального
контролю**

Сексуальна

*Функція
духовного
спілкування*

Дозвільна

Завдання 5. Назвіть особливості та основні проблеми сучасної сім'ї

Завдання 6. Прослідкуйте історичні зміни сім'ї як соціального інституту

Завдання 7. Назвіть ознаки сім'ї та проаналізуйте типи сімейних структур

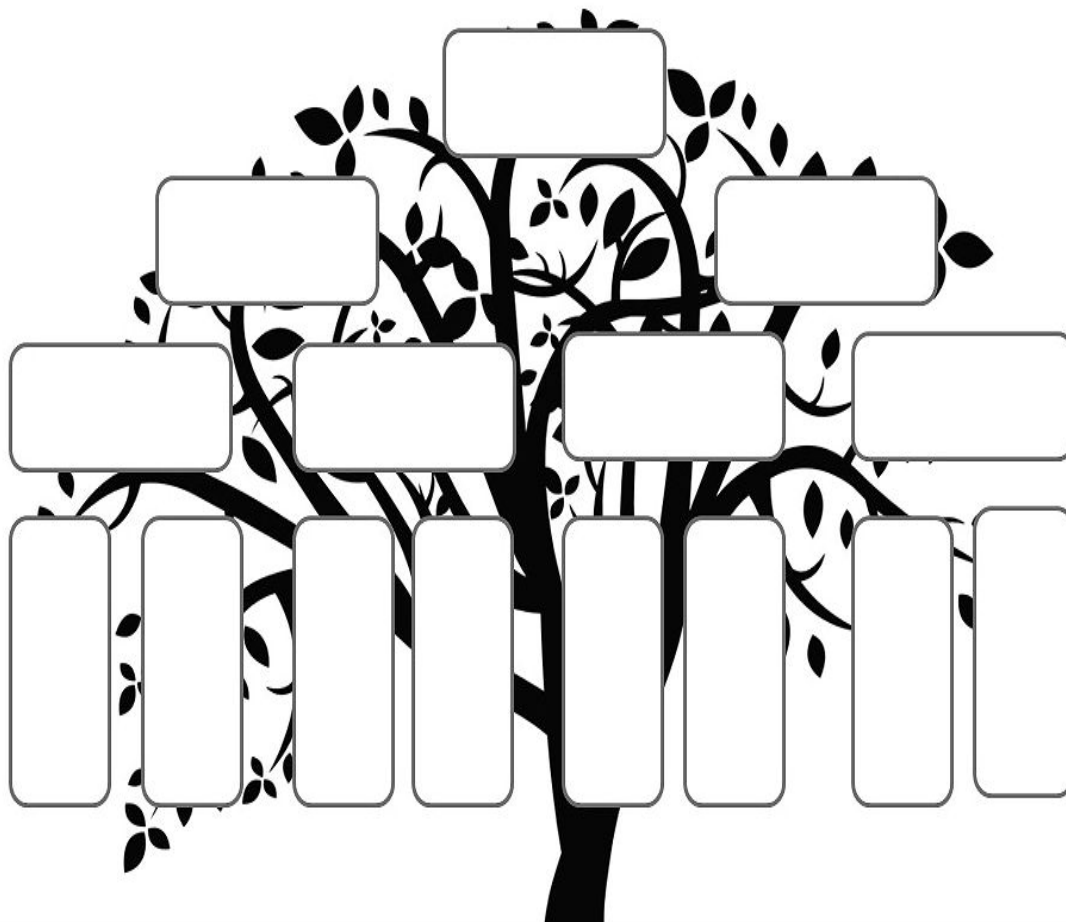
СІМ'Я

ТИПИ

Критерій	Тип
	<ul style="list-style-type: none"> - полігамія (полігінія та поліандрія) - моногамія
	<ul style="list-style-type: none"> - матриархат - патріархат - егалітарна
число батьків	-
кількість дітей	-
	<ul style="list-style-type: none"> - розширена (складна) - нуклеарна
сімейні відносини	-

Завдання 8. Побудуйте генеалогічне дерево своєї сім'ї.

Завдання 9. Шлюб – це історично обумовлена форма відносин між чоловіком і жінкою, санкціонована державою і встановлює їх права і обов'язки по відношенню один до одного і до дітей. Це сукупність соціальних норм, які санкціонують союз між чоловіком і жінкою і забезпечують легітимність їх потомства. Які форми шлюбу ви знаєте?

Дайте визначення формам шлюбу

Завдання 10. Проаналізуйте причини та наслідки розлучень

Розлучення

Причини:

Наслідки:

Завдання 11. Проаналізуйте демографічну політику держави стосовно розвитку сім'ї

Завдання 12. Які проблеми у стосунках між батьками та дітьми найбільш типові для сучасної сім'ї?

Завдання 13. Що Ви знаєте про гендерні стереотипи? Опишіть сучасні прояви гендерних стереотипів

Тема 4.

Політична діяльність і влада

1. Поняття «політична влада». Концепції влади
2. Різновиди, функції, ресурси та принципи влади
3. Суб'єкти та об'єкти політичної влади
4. Сутність та різновиди легітимності політичної влади
5. Сутність, структура та види політичної діяльності
6. Специфіка масової поведінки в політиці

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми слід з'ясувати сутність та природу влади, особливості політичної та державної влади. Розкрийте зміст концепцій влади: біхевіористської, реляціоністської, системної, психологічної, конфліктної, марксистської, інструменталістської, структурно-функціональної, теологічної. Проаналізуйте шляхи досягнення та засоби здійснення влади. Визначте принцип поділу влади. Охарактеризуйте функції влади. Проаналізуйте різновиди влади. Визначте ресурси та принципи влади. Охарактеризуйте суб'єкти та об'єкти влади. Проаналізуйте мотивацію підкорення. Охарактеризуйте типи легітимності політичної влади: традиційний, харизматичний, раціонально-легальний (М.Вебер), показники легітимності влади та причини делегітимації.

Розуміння владних відносин неможливе без знання сутності понять «політичні відносини», «політична поведінка», «політична активність», «участь людини у політиці».

По-перше, необхідно з'ясувати сутність поняття «політична діяльність», її структуру, суб'єкти та об'єкти, цілі, засоби, умови, результати, інтереси, цінності, мотиви, установки, типи, види, форми та напрями політичної діяльності.

По-друге, звернути увагу на типологію політичної поведінки. Політичне відчуження та апатія. Абсентеїзм. Форми політичної поведінки (організовані, стихійні).

По-третє, потрібно розглянути питання впливу політичних режимів на політичну активність, з'ясувати поняття квазіактивність.

По-четверте, важливим є з'ясування характеристик політичної участі. Безпосередня (пряма) та опосередкована (представницька); автономна та мобілізована політична участь. Види (конвенціональна, не конвенціональна), типи та форми політичної участі. Політичні вибори. Лобістська діяльність. Організована активність. Референдум. Політична демонстрація, маніфестація, мітинг. Насилля та політичний протест. Авантюризм у політиці. Елітарна та партиципаторна концепції щодо участі звичайного громадянина в політиці. Типологія індивідів у відповідності до їх участі в політиці.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Ресурс влади _____

Легітимність влади _____

Легальність _____

Політична діяльність _____

Політична активість _____

Політична поведінка _____

Принцип поділу влади _____

Опозиція _____

Абсентеїзм _____

Політична участь _____

Політичний протест _____

Ефективність влади _____

Авторитет _____

Харизма _____

Завдання 2. Зіставте концепції влади та їх основні положення.

–Відповідь запишіть у вигляді «I-A»

Наприклад: «Нормативно-формалістична (легітимістська) концепція говорить про те, що джерелом і змістом влади є норми, перш за все, правові. Представник Шан Ян». Ваша відповідь: 1 – Д

	Теорія		Основні положення та представники
1	Нормативно-формалістична (легітимістська)	А	Влада – використання певних ресурсів, зокрема, насильства і примусу. Головним інструментом є сила, багатство і знання. Представники: М. Дюверже, О. Тоффлер та ін.
2	Теологічна	Б	Влада і панування – не одне й те саме. Влада спирається на два елементи: матеріальний примус і переконання, віру в справедливість такого примусу. Панування – поняття більш вузьке, ніж влада. Воно пов'язане з використанням сили (фізичне насильство, економічний примус, тиск і ін.). Влада ж може здійснюватися і без прямого насильства, маючи своєю основою авторитет. Влада - «дволиккий Янус». Вона є інструментом панування і одночасно способом інтеграції і забезпечення соціальної солідарності членів суспільства. (М. Дюверже та ін.)
3	Елітна	В	Влада – властивість еліти, покликання якої – управляти масами. (Р. Міхельс, Г. Моска, В. Парето).
4	Комунікативна	К	Будь-яка влада – від Бога. Представники: Аристотель, Аврелій Августин, Фома Аквінський.
5	Біхевіористська	Г	Влада – вольові відносини між двома партнерами, один з яких суб'єкт, інший – об'єкт. Це здатність «нав'язувати» свою волю іншим. Різновиди теорії: теорія опору, теорія обміну, теорія розподілу сфер впливу. Представники: П. Блау, М. Вебер, Д. Картрайт, Дж. Френч, Б. Рейвен, Д. Хіксон, К. Хайнінгс Д. Ронг і ін.

6	Інструменталістська	<i>Д</i>	Джерелом і змістом влади є норми, перш за все, правові. Представник Шан Ян.
7	Класова	<i>Є</i>	Влада об'єднує елементи політичної системи в єдине ціле. Існує на трьох рівнях: макро-, мезо- і мікро-. Представники: Т. Парсонс, Д. Істон, М. Крозьє, Т. Кларк, М. Роджерс та ін.
8	Реляціоністська	<i>Ж</i>	Влада – спосіб соціального спілкування (комунікації). Дає можливість регулювати конфлікти і забезпечувати інтеграцію суспільства. Представники: К. Дойч, Н. Луман, Х. Аренд, Ю. Габермас та ін.
9	Телеологічна	<i>З</i>	Влада – вроджений інстинктивний потяг людини до влади і панування. Представники: З. Фрейд, Е. Фромм, К. Юнг, К. Хорні, Ж. Лакан, Ф. Ніцше та ін.
10	Системна	<i>І</i>	Влада – особливий вид поведінки, при якому одні люди домінують, а інші підкоряються. В рамках цієї концепції виділяють силову, ринкову та ігрову моделі. Представники: Г. Лассуелл, Б. Скіннер, Ч. Мерріам, Дж. Кетлін та ін.
11	Дуалістична	<i>Л</i>	Політична влада – панування певного класу. Таким класом є той, який володіє засобами виробництва. Зміст влади – відносини панування і підпорядкування, що обумовлені економічною нерівністю. (К. Маркс та ін.)
12	Психологічна	<i>М</i>	Влада – здатність досягти поставленої мети. (Т. Парсонс, Б. Рассел та ін.)

Завдання 3. Дайте визначення поняттям:

• ВЛАДА

• ПОЛІТИЧНА
ВЛАДА

• ДЕРЖАВНА ВЛАДА

Завдання 4. Визначте структуру владних відносин:

СТРУКТУРА ВЛАДНИХ ВІДНОСИН

_____ (джерело активної предметно-практичної діяльності; віддає розпорядження, накази, команди)

_____ явища і процеси, на які спрямована діяльність суб'єкта

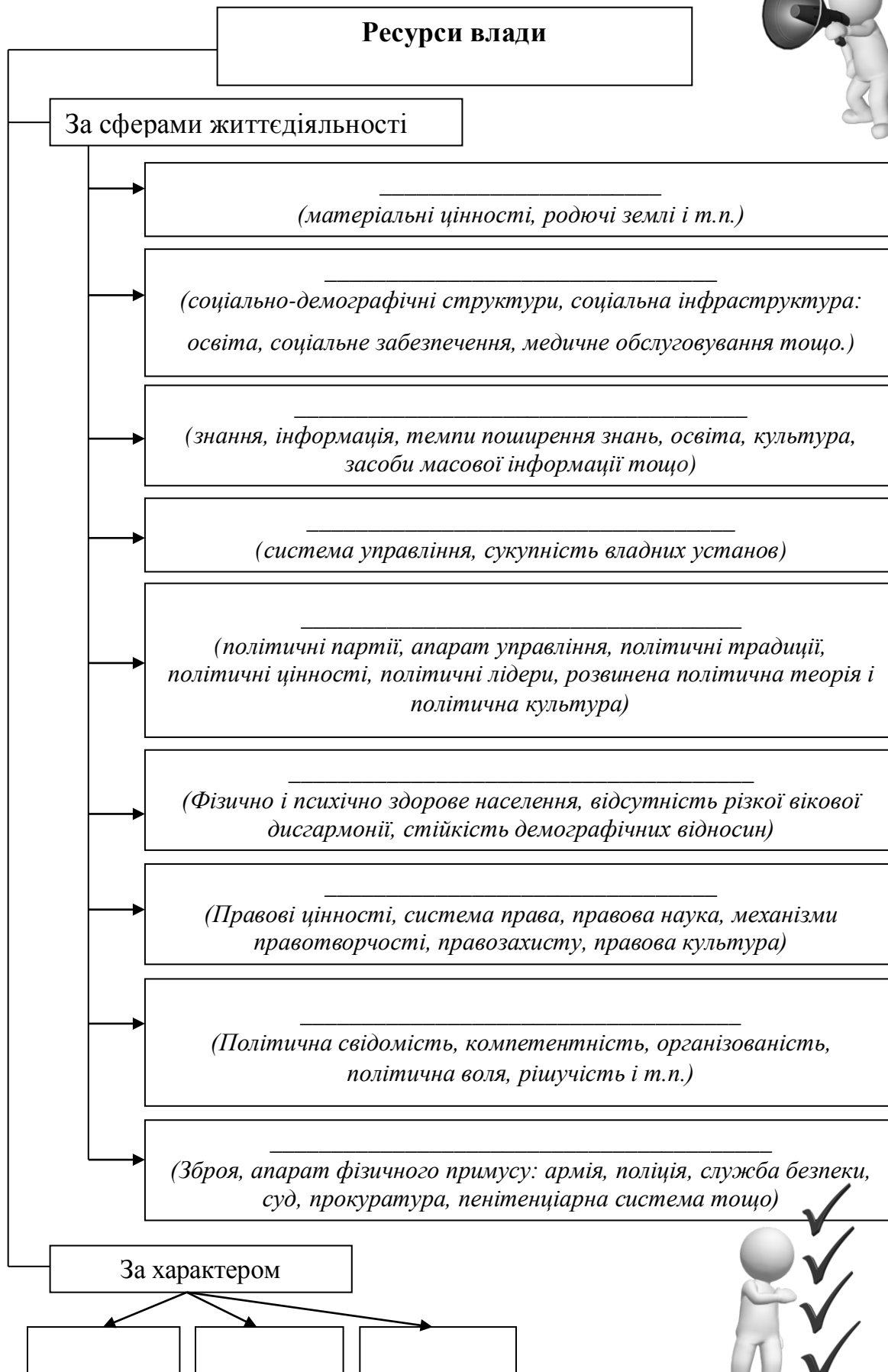
джерело влади

_____ потенційні засоби здійснення влади

підкорення

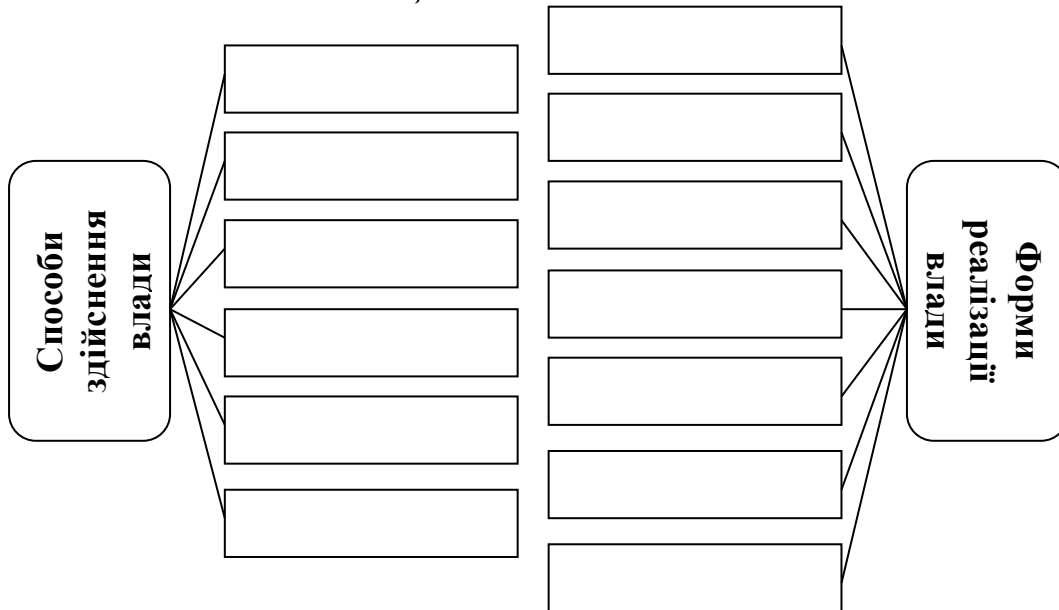
Завдання 5. Назвіть ресурси влади :

Завдання 6. Проаналізуйте способи здійснення і форми реалізації влади, користуючись списком понять, запропонованих нижче: управління, право, насильство, контроль, керівництво, авторитет, організація, координація, переконання, примус, маніпулювання, традиції, панування.

Заповніть таблицю і дайте визначення поняттям

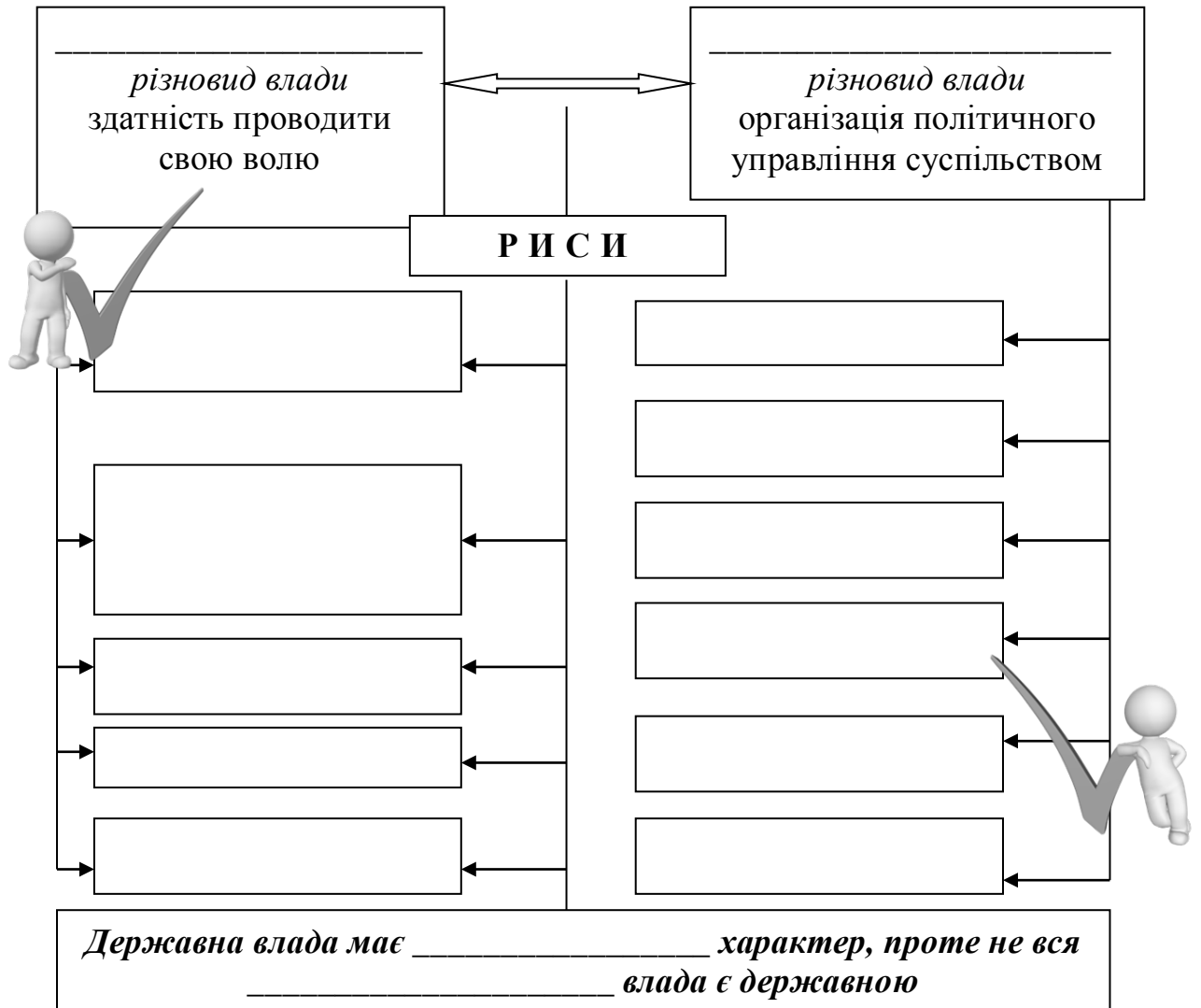

Завдання 7. Проаналізуйте принципи влади

Принцип	Характеристика
<i>Дієвості</i>	
<i>Збереження</i>	
<i>Легітимності</i>	
<i>Культурності</i>	
<i>Самокритичності</i>	
<i>Відповідальності</i>	
<i>Внутрішньої несвободи</i>	

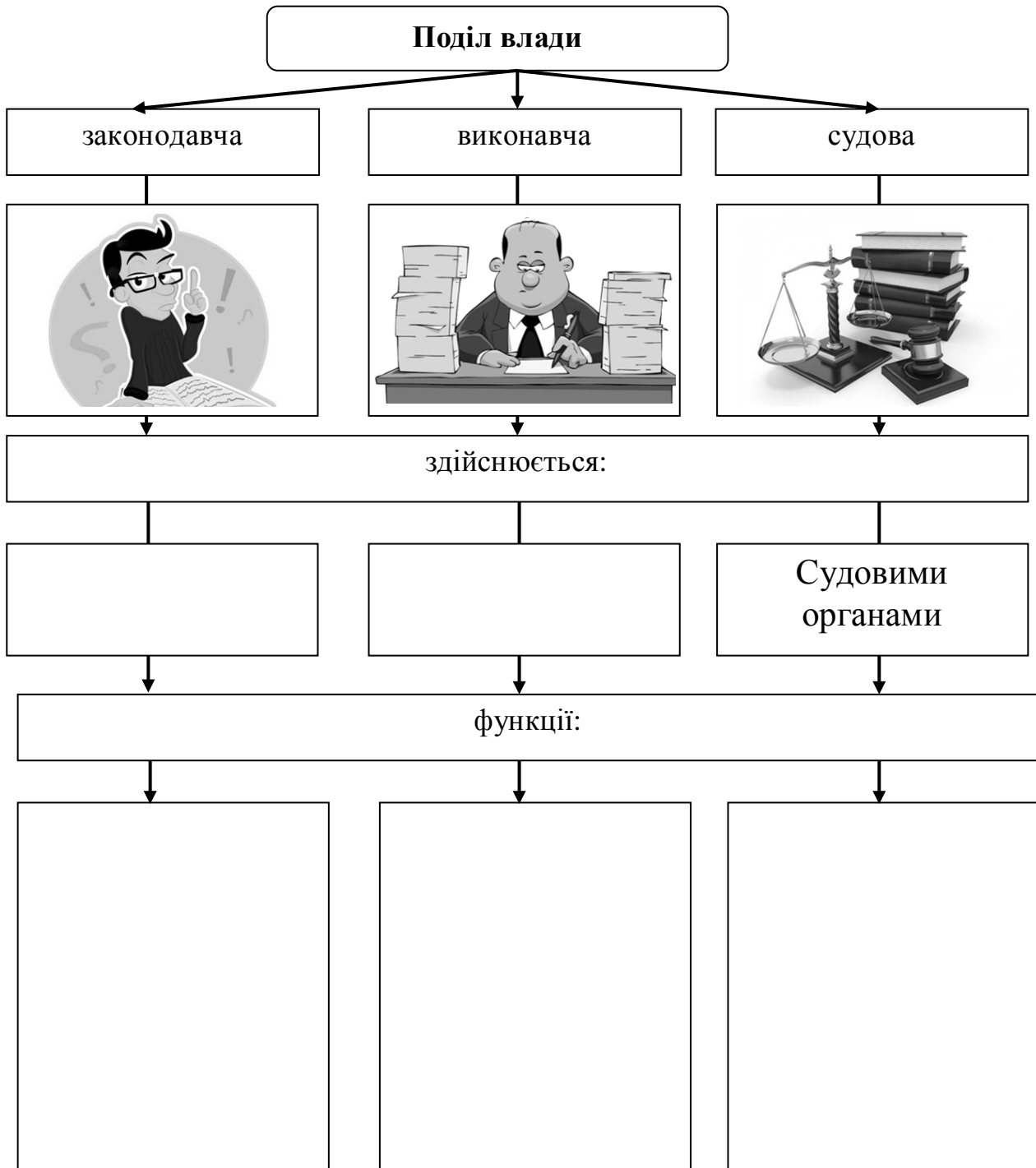
Завдання 8. Порівняйте політичну і державну владу. Вставте пропущене:

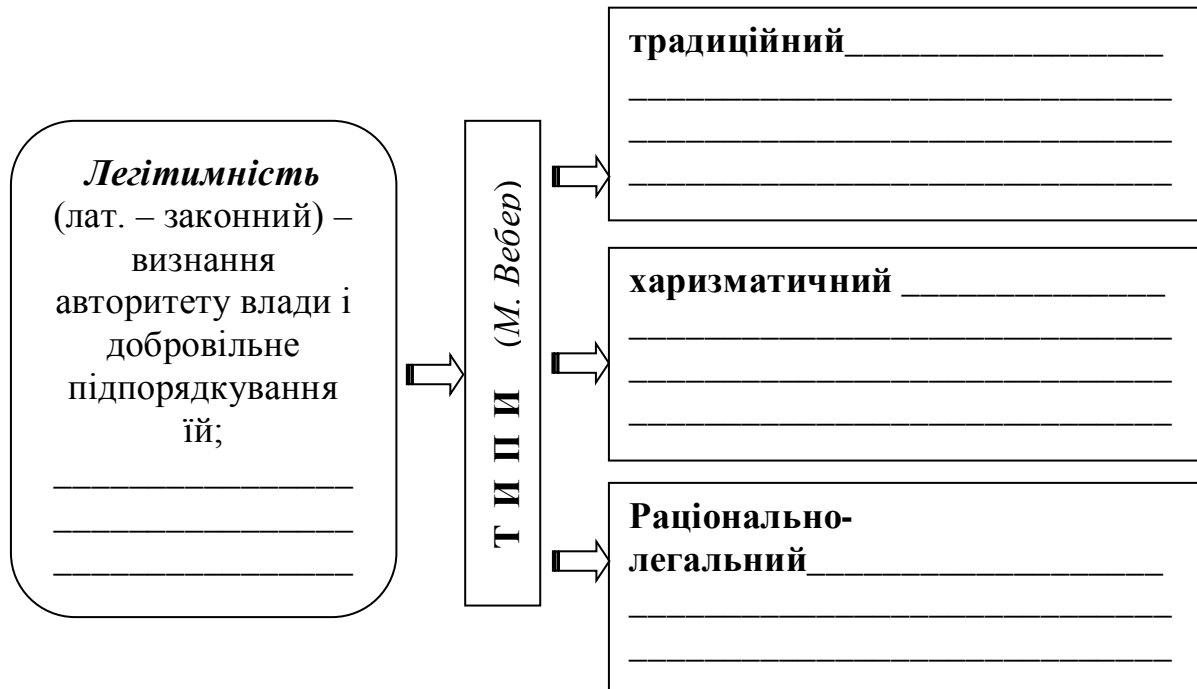
Завдання 9. Дайте характеристику функціям влади.

- стабілізаційна ●
- інтегративна ●
- регулятивна ●
- репресивна ●
- мотиваційна ●
- соціального контролю ●

Завдання 10. Проаналізуйте принцип поділу влади

Завдання 11. Охарактеризуйте легітимність влади.

Завдання 12. Вставте пропущене:

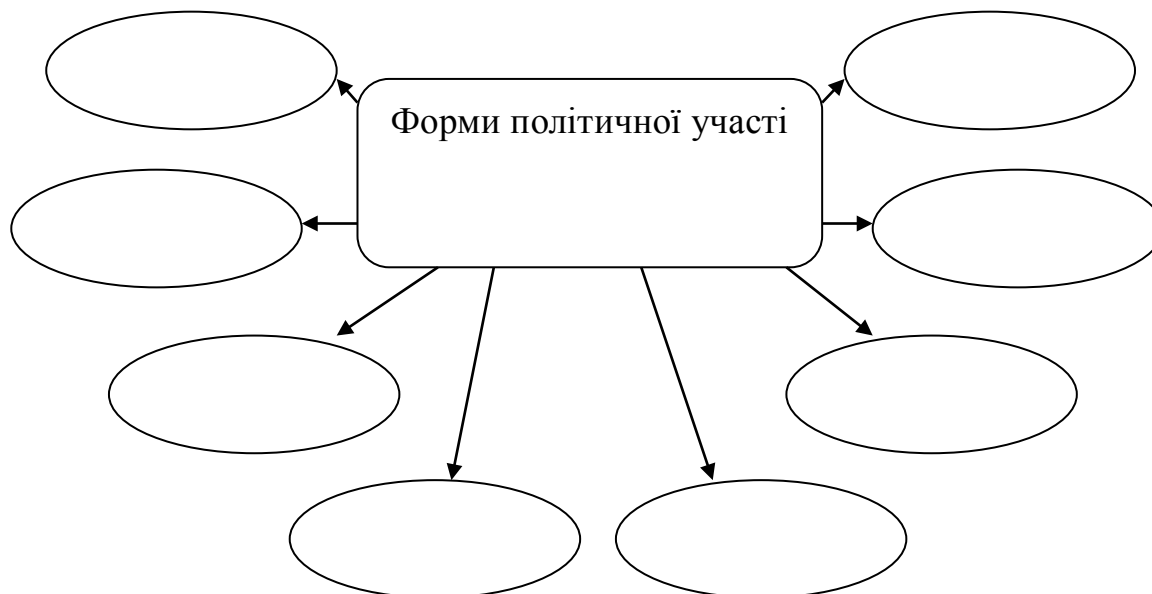
Політична діяльність – вид суспільної діяльності, сукупність дій, спрямованих на реалізацію цілей.

_____ відображає систему політико-владних відносин, що існують в суспільстві.

_____ – діяльність суб'єктів політики, спрямована на збереження, зміну або удосконалення політичних відносин.

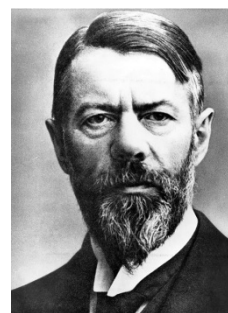
Політична діяльність може бути _____ (законодавча, наукова тощо) і _____ (розстановка кадрів, вироблення і прийняття рішень, діяльність депутатів, участь у виборах, маніфестаціях тощо)

Завдання 13. Наведіть приклади форм політичної участі

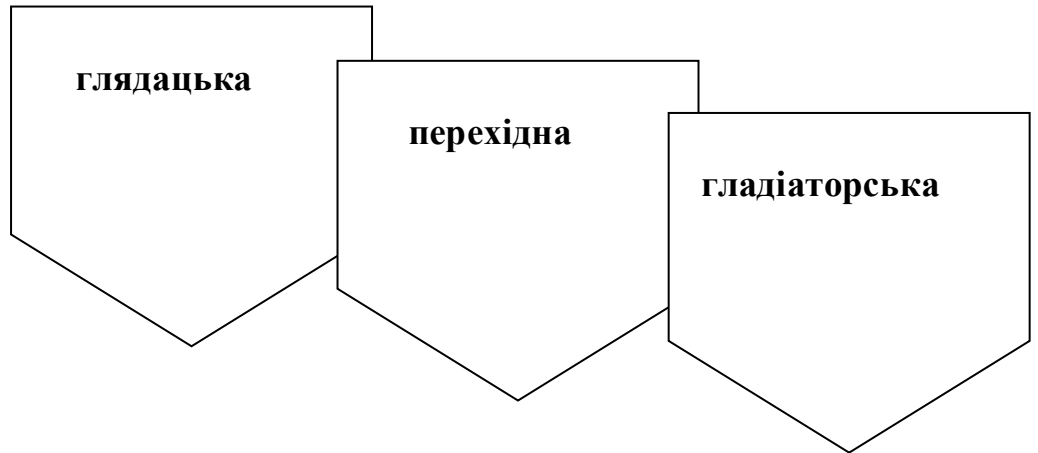
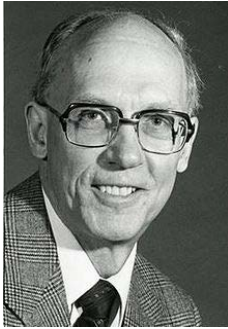
Завдання 14.

У своїй теорії Макс Вебер (1864-1920) виділяє елементарну частинку поведінки індивіда в суспільстві – соціальну дію, яку він визначає так: «Соціальна дія ... співвідноситься за своїм змістом з поведінкою інших суб'єктів і орієнтована на нього». Вчений виділяє чотири види соціальної дії. Зіставте вид соціальної дії і його опис. Відповідь запишіть у вигляді 1-А.

	Вид соціальної дії		Характеристика
1	Цілеспрямована	А	Характеризується усвідомленим визначенням своєї спрямованості і послідовно планованою орієнтацією на неї. Сенс її полягає не в досягненні певної мети, а в тому, щоб реалізувати свої переконання і втілити певні цінності
2	Ціннісно-раціональна	Б	Поведінка ґрунтується на силі звички, прийнятій нормі.
3	Афективна	В	Характеризується раціонально поставленою і продуманою метою. Поведінка індивіда орієнтована на мету, засоби і результати його дій.
4	Традиційна	Г	Обумовлена емоційним станом індивіда, який прагне негайно задовольнити свою потребу в помсті, відданості і т.п.

Завдання 15. Лестер Мілбрайт (1925-2007) виділяє три групи форм активності індивіда. Дайте характеристику цим формам.

Завдання 16. Дайте визначення понять:

Конвенціональна політична участь	
Неконвенціональна політична участь	
Політична активність	
Квазіактивність	
Автономний тип політичної поведінки	
Мобілізований тип політичної поведінки	

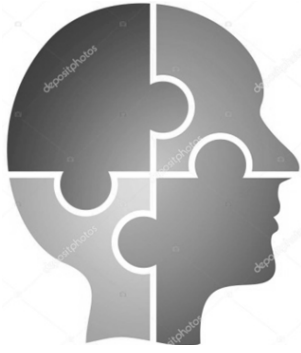

Завдання 17. *Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь*

1. В чому полягає сутність влади як соціального явища?
2. Розкрийте специфіку масової поведінки у політиці. Чому потрібно знати особливості масової поведінки у політиці?
3. Визначте показники легітимності влади та назвіть основні причини делегітимації влади
4. Прокоментуйте слова іспанського політолога Л. Саністебана про те, що «в політиці не може бути невинного утримання... Ті, хто практикує абсентеїзм, ...вважають, що вони знаходяться поза політичним життям, «зверху» груп, які конфліктують. Однак істина полягає в іншому. Абсентеїзм – це також політична позиція...»
5. Що потрібно робити, щоб влада стала ефективною?
6. Н. Макіавеллі пропонував правителям та государям, які хотіли зберегти владу, додержуватись певних правил. Які це правила? Чи погоджуєтесь Ви з такими рекомендаціями? (на основі аналізу роботи Н. Макіавеллі «Государ»)

Тема 5.

Філософське осмислення людини, культури і цивілізаційних процесів. Проблеми і перспективи сучасної цивілізації

1. Людина як основний предмет філософського аналізу
2. Філософські аспекти антропосоціогенезу
3. Особистісний і предметний сенс культури
4. Історичні моделі культури та цивілізаційні типи
5. Проблема кризи культури: історія та сучасність
6. Глобалізаційний процес і індивідуалізація національних культур

Методичні рекомендації

Вивчаючи тему, потрібно зробити акцент на актуальності проблеми людини. Зверніть увагу на визначення питання людини в історії філософії та охарактеризуйте людину як основний предмет філософського аналізу. Означте філософські аспекти антропосоціогенезу. Згадайте, що ви знаєте про буття людини: дух, душа і тіло. Проаналізуйте проблеми сутності і походження людини. Єдність природного, соціального і духовного в людині.

Зверніть увагу на те, як філософія розуміє сенс і мету життя людини. Принципова відкритість питання про сенс життя. Концепція людського безсмертя в філософії російського космізму. Самоцінність людського буття. Життя людини як єдність універсально-людського і неповторно-індивідуального. З'ясуйте як у філософській антропології розуміють свободу, вибір, відповідальність.

Визначте предмет та завдання філософії культури, сутність та природу культури. Проаналізуйте історичні моделі культури та цивілізаційні типи. Розкрийте відмінність понять культура і цивілізація в минулому і сучасності. Культура – ціннісне ставлення людини до себе й інших за законами духовності (істини, добра, краси). Визначте природу цінностей та охарактеризуйте аксіологію як вчення про цінності. Цінності культури як особистісне значення об'єктивованого ідеального буття. Види цінностей, їх ієрархія і взаємозв'язок.

Розгляньте суспільний розвиток з точки зору його цінності для людського існування. Особистісна самореалізація індивідів, постійне удосконалення їхніх творчих здібностей як умова розвитку інформаційної цивілізації. Плюралізм культур, їх взаємодія і взаємозбагачення. Світова цивілізація та загальнолюдські цінності. Охарактеризуйте проблему кризи культури (історія та сучасність). Зверніть увагу на глобальні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення, з'ясуйте як в філософії визначають проблему майбутнього.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Людина _____

Особистість _____

Антропосоціогенез _____

Філософська антропологія _____

Аксіологія _____

Філософія культури _____

Культура _____

Цивілізація _____

Криза культури _____

Завдання 2. Вставте пропущене: «Філософська антропологія вивчає»

- ✓ сутність і природу
- ✓ антропогенез;
- ✓ походження і сутність свідомості
- ✓ психічний світ
- ✓ приховані духовні сили
- ✓ проблему існування
- ✓ проблему життя після
- ✓ перспективи еволюції
- ✓ сенс людини;
- ✓ проблеми свободи і відповідальності
- ✓ проблеми антропологічної біоетики.

Завдання 3. Назвіть основні концепції антропогенезу.

Концепція	Основна ідея	Представники
	Бог є творцем людини. Творіння - одноразовий акт, а не еволюція.	Теологія
	Людина пішла від людиноподібної мавпи в процесі біологічної еволюції	Ч. Дарвін, марксизм, позитивізм
	Людина – результат еволюції зоряних і біологічних організмів за участю Космічного Розуму	О. Блаватська, О. Реріх та ін.

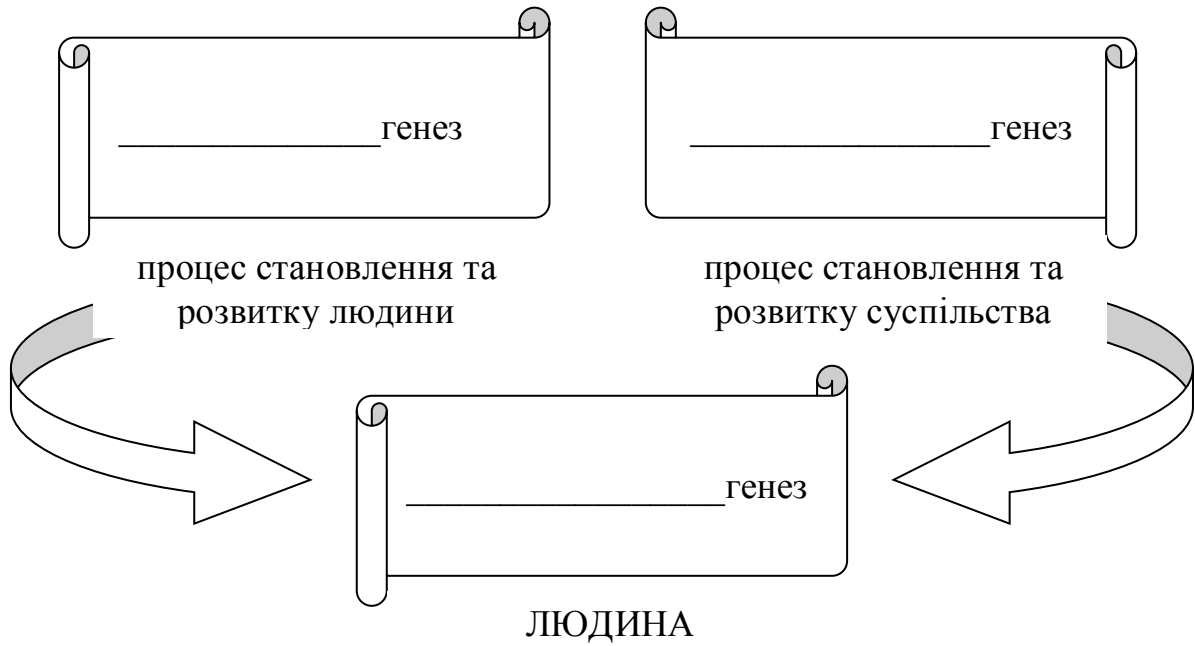

Завдання 4. Визначте епоху і філософський принцип, що відповідають висловлюванням філософів про проблему людини.

<i>Епоха</i>	<i>Принцип</i>	
		<p>Людина – макрокосм</p> <ul style="list-style-type: none"> • Людина має тіло і душу. Тілесність ставить людину в тваринний світ. Душа піднімається над світом. (Платон) • Соціальна природа відрізняє людину від тварини. Її відрізняють соціальність і розумність. (Аристотель)
		<p>Людина - образ Бога</p> <ul style="list-style-type: none"> • Людина – вільна особистість, пов'язана з Богом. Її свобода у виборі між добром і злом. (Аврелій Августин) • Людина є особистісна єдність душі і тіла (Фома Аквінський)
		<ul style="list-style-type: none"> • Людина – творець власного життя і долі. Вона вірить в безмежність своїх можливостей. (Піко делла Мірандола) • Справді, людина є Бог, тільки не абсолютно, раз він людина, він – людський Бог (humanus deus). Людина є також світ; вона – мікрокосм, або людський світ. Область людяності охоплює, таким чином, своєю людською потенцією Бога і весь світ. (М.Кузанський)
	Наукове пізнання	<ul style="list-style-type: none"> • Людина людині вовк (Т. Гоббс) • Як природна істота людина тим досконаліша, чим більш самостійною і індивідуальною вона є (Ф.Шлегель)
	Людина – природне	<ul style="list-style-type: none"> • Людина – істота природи, тому має настільки ж мало особливе, тобто понадземне, надлюдське призначення ... (Л.Фейербах)
Марксизм	Людина – соціальне	<ul style="list-style-type: none"> • Сутність людини ... є сукупність всіх суспільних відносин (К. Маркс)
	Людина – раціональне	

Завдання 5. Заповніть таблицю:

Завдання 6. Напишіть сінквейн на тему «Життя»

або

Напишіть сінквейн на тему «Цивілізація»

Завдання 7.

Різні філософські концепції по-різному вирішують питання про сенс життя.

– Той, хто відповів собі на питання «Навіщо жити?», зможе витерпіти майже будь-яку відповідь на питання «Як жити?» (Фрідріх Ніцше)

- – Сенс життя – актуальне переживання, специфічно притаманне людині ... (Карл Ясперс)

Заповніть таблицю:

Концепції сенсу життя

Назва концепції	Сутність
Аскетизм	
Гедонізм	
Прагматизм	Мета виправдовує засоби
Утилітаризм	
Евдемонізм	
Перфекціонізм	
Гуманізм	

Завдання 8. Знайдіть відповідність понять і їх визначень.

Відповідь запишіть у вигляді «1-А». Наприклад, «Антропологія – наука про походження і еволюцію людини, про її сутність, реальне існування, про місце і відносини людини і навколишнього середовища». Ваш відповідь: 1 – Д

1	Антропологія	А	впевненість в тому, що все вирішено, і своїми силами людина нічого не може змінити у власній долі
2	Гуманізм	Б	культурні праобрази, що виражають уявлення про людину, її місце в світі і суспільстві; нормативно-ціннісні орієнтації, що формують зразки життєдіяльності, праформи, характерні для колективного несвідомого
3	Фаталізм	В	пояснення собі і іншим для чого ти живеш
4	Ментальність	Г	позитивний погляд на життя, впевненість у кращому майбутньому
5	Песимізм	Д	наука про походження і еволюцію людини, про її сутність, реальне існування, про місце і відносини людини і навколишнього середовища
6	Сенс життя	Є	відчуття необмеженої свободи і залежності соціальних процесів від волі людини
7	Оптимізм	Ж	філософський принцип, згідно з яким людина - найвища цінність в світі
8	Волюнтаризм	З	загальний духовний настрій, відносно цілісна сукупність думки, вірувань, навичок духу, яка впливає на утворення картини світу і створює єдність культурної традиції; глибинний рівень свідомості, від якого залежить специфіка світосприйняття, орієнтація і поведінка людей. Це своєрідне вираження життєвих і практичних установок, стійких образів світу, емоційних рис, притаманних певному суспільству і культурній традиції
9	Архетипи	І	світосприйняття, наповнене безнадією, зневірою в краще майбутнє, схильність у всьому бачити найгірші, темні сторони

Завдання 9. Познайомтеся з теоріями цивілізацій та запишіть основні положення

Сорокін Пितирим
Олександрович (1889-1968) –
російсько-американський соціолог і
культуролог. Погляди на теорію
цивілізацій містяться в роботах
«Соціальна та культурна динаміка»
і «Головні тенденції нашого часу».

Основні положення

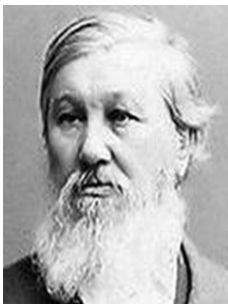
Шпенглер
Освальд (1880–1936), німецький
філософ і культуролог. У роботі
«Занепад Європи» передбачає
загибель західноєвропейської і
американської цивілізацій.

Основні положення

Тойнбі Арнольд
Джозеф (1889-1975) –
англійський історик і соціолог,
який розробляв теорію
цивілізацій. Основні праці:
«Розуміння історії»,
«Цивілізація перед судом
історії».

Основні положення

Данилевський
Микола Якович (1822–1885),
російський вчений-натураліст,
мислитель. публіцист.

Основні положення

Гумільов Лев
Миколайович (1912-1992) –
вчений, філософ, історик,
основоположник пасіонарної
теорії етногенезу.

Основні положення

Каволіс Вітаутас
(1930-1996) – американський
соціолог. Автор досліджень по
соціології цивілізацій, культури
і мистецтва.

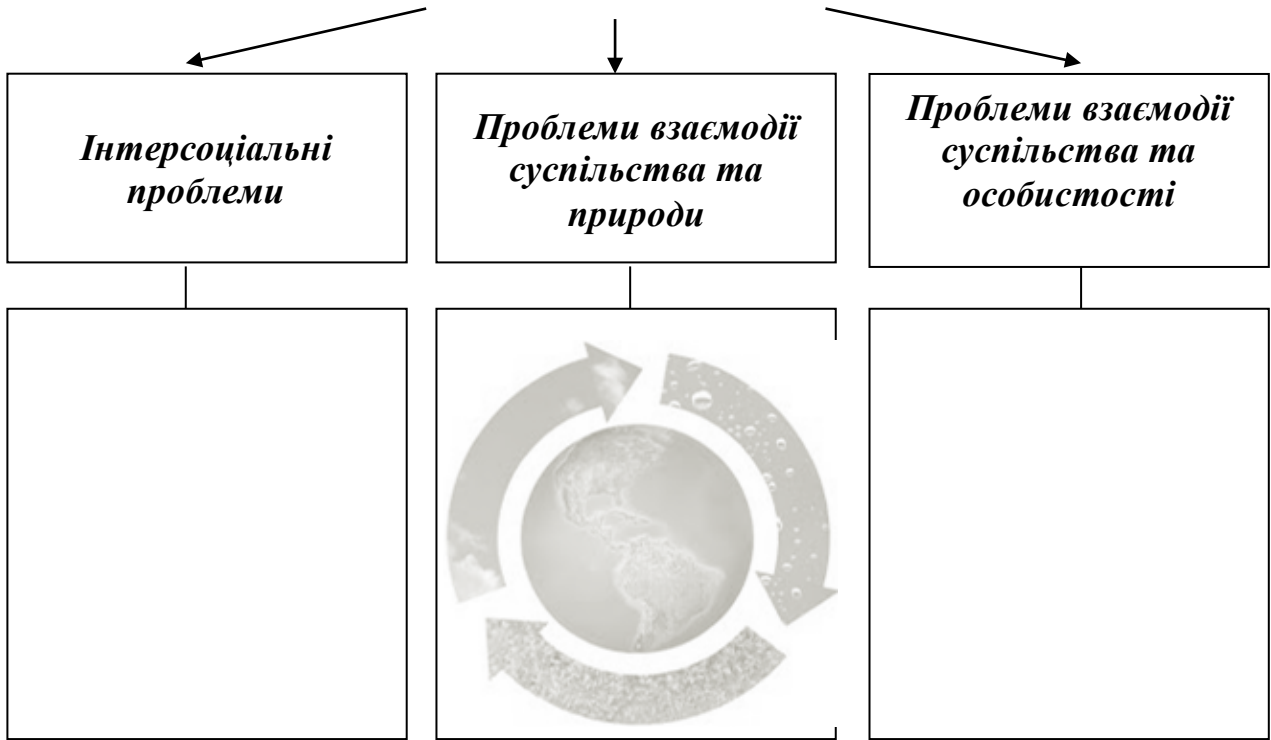
Основні положення

Завдання 10. Перерахуйте основні глобальні проблеми людства

Глобальні проблеми
(від лат. - земна куля)
сукупність проблем людства,
від яких залежить існування
цивілізації

Загальні риси

Від їх вирішення залежить подальша доля цивілізації

Завдання 11. Визначте, про яку глобальну проблему сучасності йдеться?

1. Много нас – людей – на белом свете.

Маються серйозные умы:

В этой жизни, в этой круговерти, сумасшедшие, расплодились мы!

Бьют демографические взрывы, сохнут реки и чернеет наст

Города вступают как нарывы.

Очень много, слишком много нас! (Р.Рождественский)

2. Аэродромы,

Пирсы

и перроны,

леса без птиц

и земли без воды...

Всё меньше

окружающей природы.

Всё больше

окружающей среды. (Р.Рождественский)

3. Земное утро кто-то скомкал

В объятых белой пелены.

И мы с тобою –

два обломка

Грядущей ядерной войны. (L.Vokuyalop)

4. Стали взрывы оружием

В борьбе против власти.

Превратились в зверей

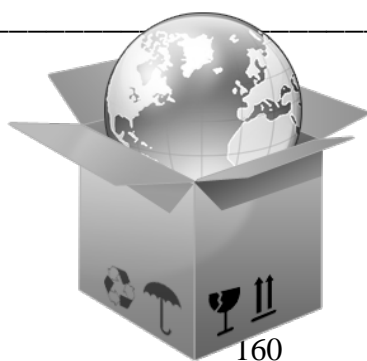
Люди в приступе ярости.

Терроризма глаза

Отражают насилие.

Плачут дети на улице

В бедноте и бессилии. (<http://muza.name/v70795.xhtml>)

Завдання 12 *Оберіть питання та дайте письмову відповідь*

1. Що розуміють під кризою культури? Які причини кризи культури?
2. Чим пояснюється актуальність філософської проблеми людини в сучасну епоху? Чи можлива єдина наука про людину?
3. Чи може філософія допомогти в пошуку сенсу життя? Відповідь обґрунтуйте.
4. Які хибні, ілюзорні цінності нав'язує людині сучасна цивілізація?
5. Поміркуйте над проблемою «Людина як космічна, біологічна, духовна та соціальна істота»
6. Як співвідносяться свобода, вибір, відповідальність?
7. Песталоцці, відомий педагог, засновник теорії початкового навчання, стверджував: «Людину творять обставини». Чи погоджуєтесь Ви з цим? Відповідь обґрунтуйте.
8. Чи все в житті залежить від людини? В якому ступені життя людини залежить від неї самої? Відповідь обґрунтуйте
- 9 Прокоментуйте вислів «Людина – творець культури, культура ж творить людину».
10. Прокоментуйте вислів «Людина - це істота відкрита світу».

Тема 6. Особистість в системі соціальних зв'язків

1. Особистість як предмет соціологічного дослідження. Теорії особистості
2. Соціальна структура особистості
3. Типологія особистості
4. Сутність, етапи та агенти соціалізації особистості.

Політична соціалізація

5. Соціальна діяльність і поведінка особистості. Девіантна поведінка.

Методичні рекомендації

В результаті вивчення теми студенти повинні вміти визначати сутність особистості та специфіку соціологічного підходу до особистості, аналізувати соціологічні концепції та теорії особистості, визначати структуру особистості. Слід акцентувати увагу на тому, що специфіка соціологічного підходу до людини полягає у з'ясуванні тих її характеристик, які пов'язані із соціальним життям, входженням людини в систему суспільних відносин. Соціологія розкриває механізм становлення людини під впливом соціальних факторів, розглядає шляхи і канали зворотного впливу особистості на суспільство, участь людини у змінах і розвитку соціуму.

Насамперед слід з'ясувати поняття «особистість», порівнявши його з поняттями «людина», «індивід», «індивідуальність» та розмежувати їх.

Потрібно запам'ятати, що особистість представляє собою стійкий комплекс соціальних якостей, набутих під впливом відповідної культури суспільства і соціальних груп, до яких належить людина, та є суб'єктом суспільних відносин, що активно перетворює дійсність.

Розгляд цього питання буде неповним без аналізу основних теорій розвитку особистості: теорія «дзеркального Я», теорія ролей, теорія соціальної установки, теорія референтної групи, концепція соціального характеру, марксистська теорія особистості, психоаналітична теорія.

Кожна особистість своєрідна і неповторна, однак вона належить до певного соціального типу. Розрізняють ідеальний (в якому знаходить вияв вимога соціального ідеалу того чи іншого суспільства), нормативний (сукупність властивостей особистості, формування яких об'єктивно необхідне для розвитку певного суспільства), реально-існуючий або модальний (переважаючий тип особистості на певному етапі розвитку суспільства). Соціологія вивчає реальні якості окремих людей, їх розподіл за соціальними типами, а також канали, якими іде формує вплив на особистість з боку суспільства, соціальних груп, інститутів.

Визначте сутність, фази, етапи та агентів соціалізації особистості. Під соціалізацією розуміють процес засвоєння і переробки людиною певної системи знань, норм і цінностей, результатом якого є становлення особистості як члена суспільства. Основними агентами соціалізації є сім'я,

дошкільні установи, однолітки, школа, вищі навчальні заклади, трудові колективи, неформальні об'єднання, ЗМІ тощо. Соціалізація особистості має свої форми, стадії, фази, зміст, результати. Важливими фазами соціалізації є адаптація та інтеріоризація. Необхідно також розкрити суть первинної та вторинної соціалізації. Визначте специфіку політичної соціалізації. Проаналізуйте основні етапи життєвого шляху особистості.

Слід розкрити зміст понять “соціальна діяльність”, “поведінка особистості” та здійснити аналіз потреб, інтересів, мотивів, ціннісних орієнтацій особистості. Зверніть увагу на те, що соціальна поведінка людини значною мірою складається з її реакції на думку про неї оточення. З цього приводу необхідно пояснити поняття “санкції” та дати аналіз основних видів санкцій, які використовує суспільство для регуляції поведінки людей. Подальший розгляд питання передбачає аналіз соціального відхилення, тобто девіації, її причин, форм та наслідків. Доцільно проаналізувати теорії девіації, поняття “норма”, “аномія” (Е.Дюркгейм).

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Індивід _____

Особистість _____

Індивідуальність _____

Соціалізація _____

Десоціалізація _____

Ресоціалізація _____

Соціальна адаптація _____

Агенти соціалізації _____

Інтеріоризація _____

Соціальний статус _____

Соціальна роль _____

Конформізм _____

Референтна група _____

Санкції _____

Норми _____

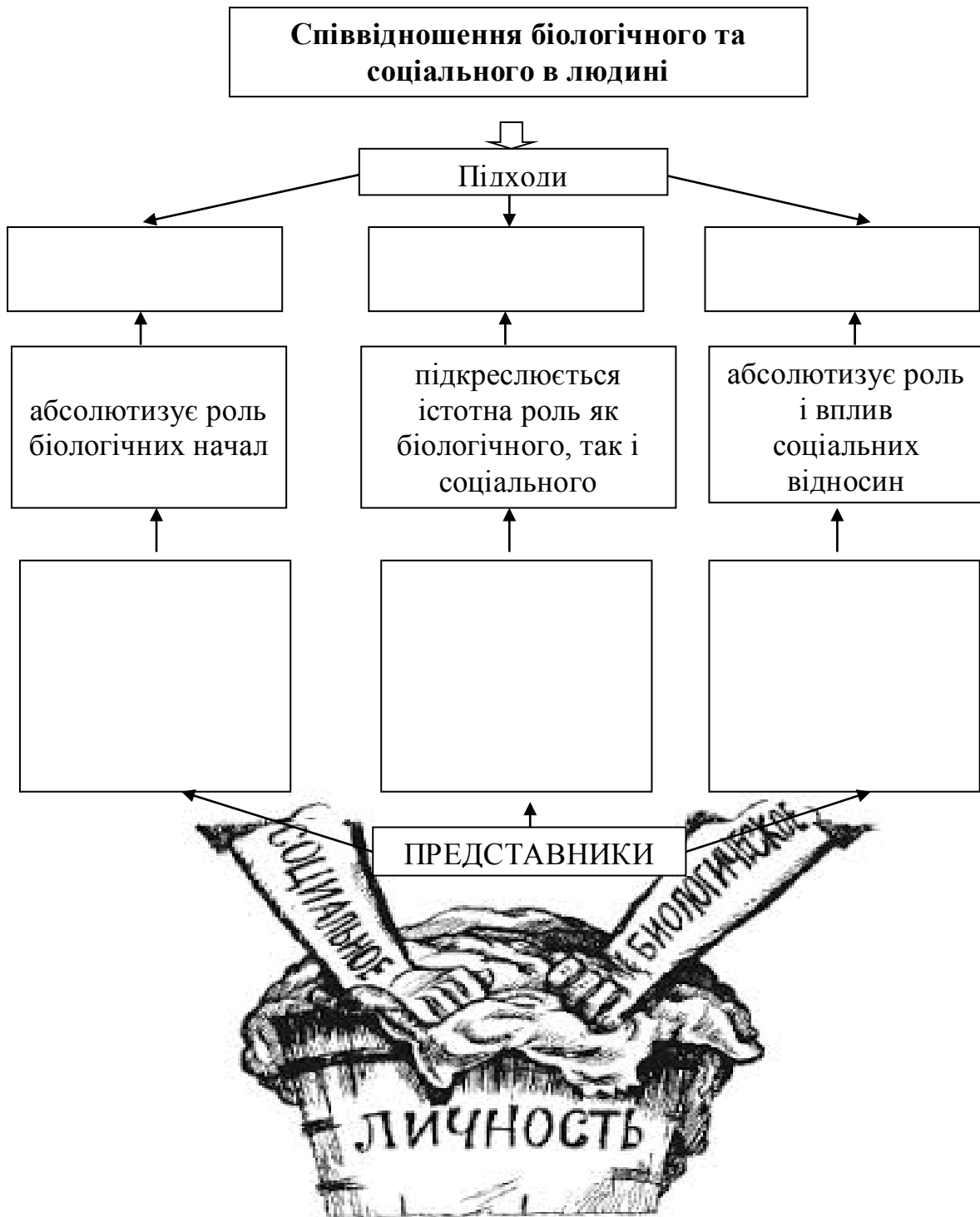

Девіантна поведінка _____

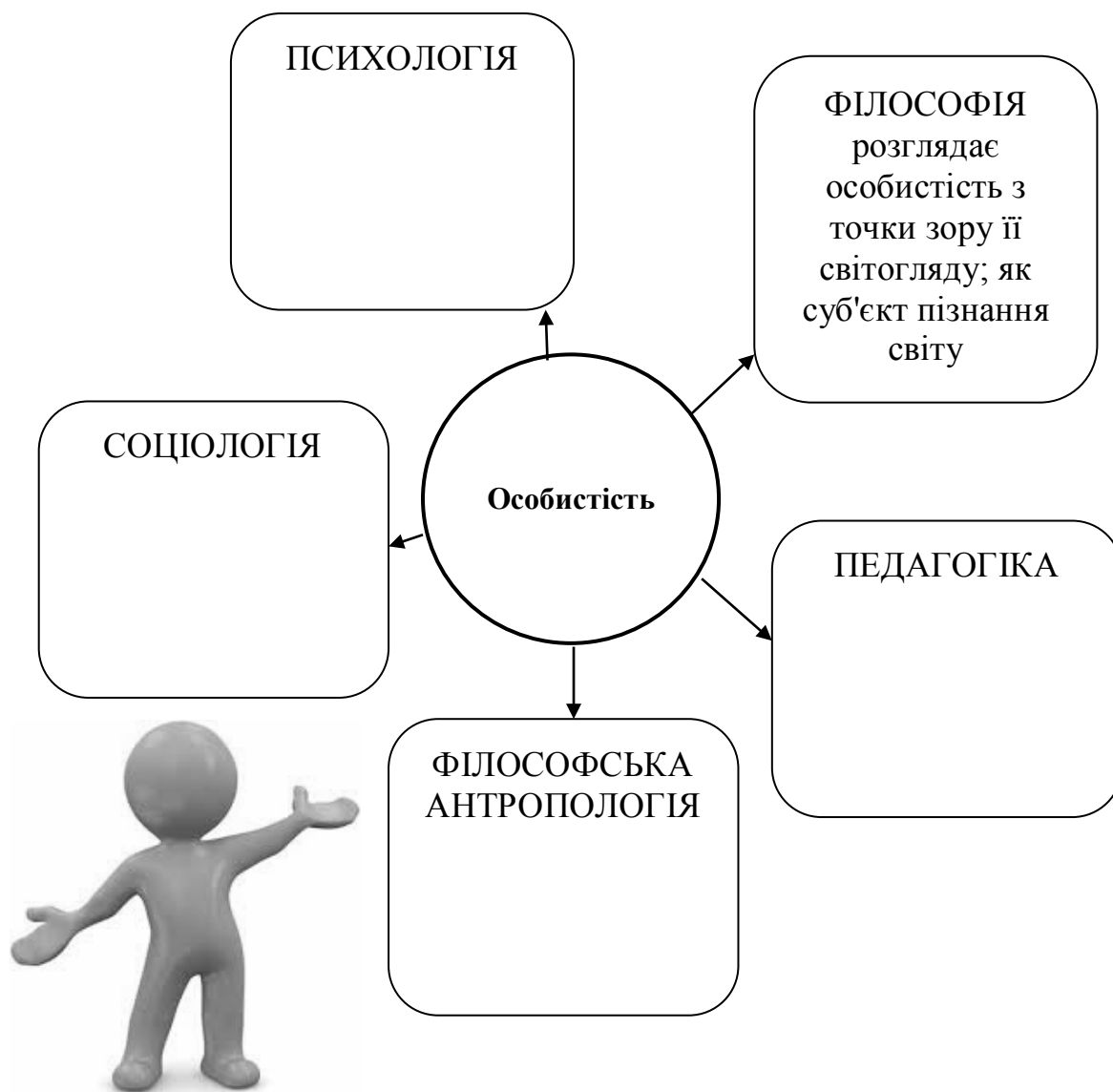

Аномія _____

Завдання 2. Заповніть таблицю

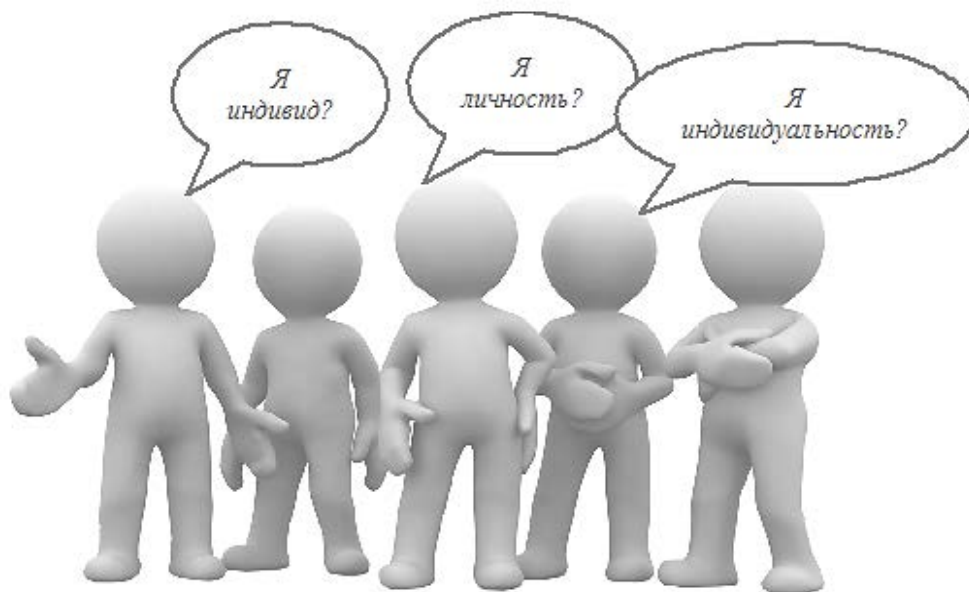
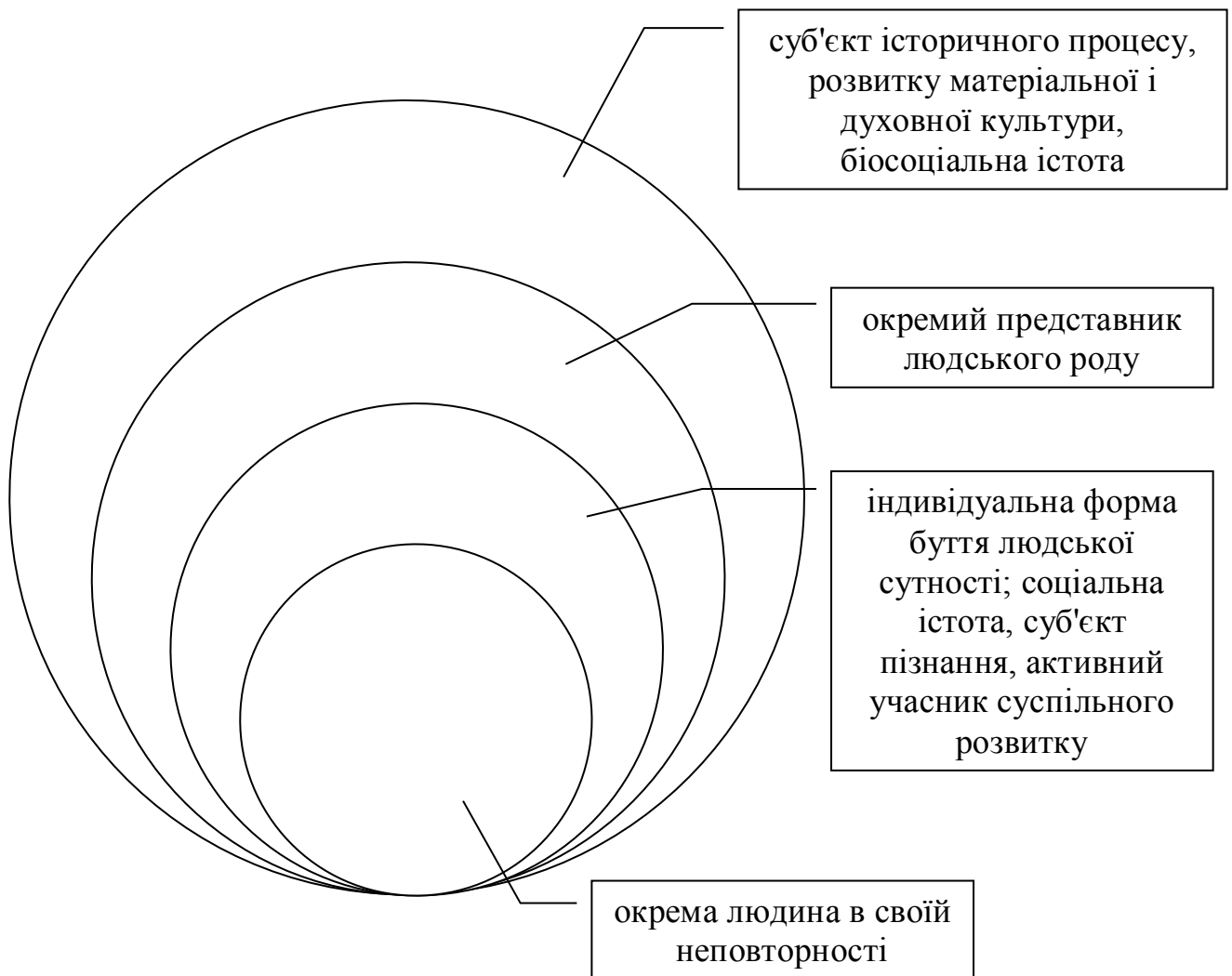
Завдання 3. Розкрийте специфіку вивчення особистості гуманітарними науками

Завдання 4. Напишіть сінквейн на тему «Людина»

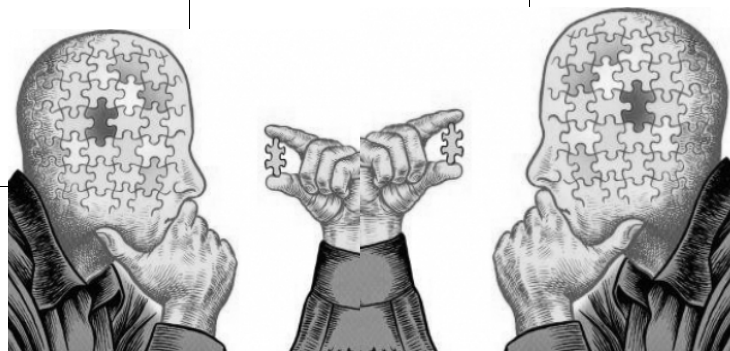
Завдання 5. Заповніть таблицю.

**Співвідношення понять «людина», «індивід», «індивідуальність»,
«особистість»**

Завдання 6. Заповніть таблицю

Теорії особистості		
Теорія	Представники	Сутність
соціальних ролей		
соціальної установки		
диспозиційна теорія		
референтної групи		
«дзеркального Я»		
соціального характеру		

Завдання 7. Позначте часові рамки етапів розвитку особистості та дайте їм характеристику

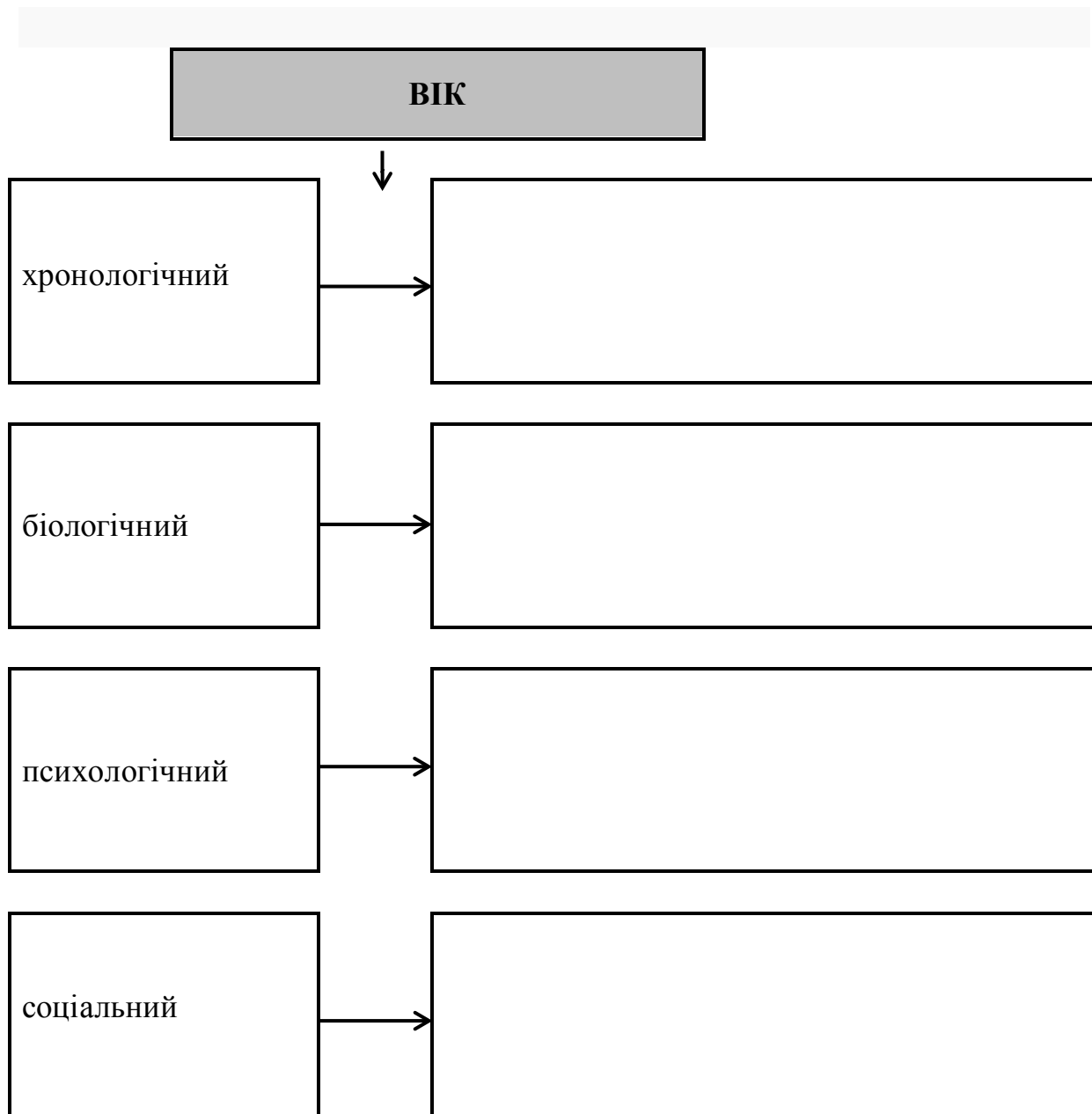
Життєвий цикл (Е. Еріксон)

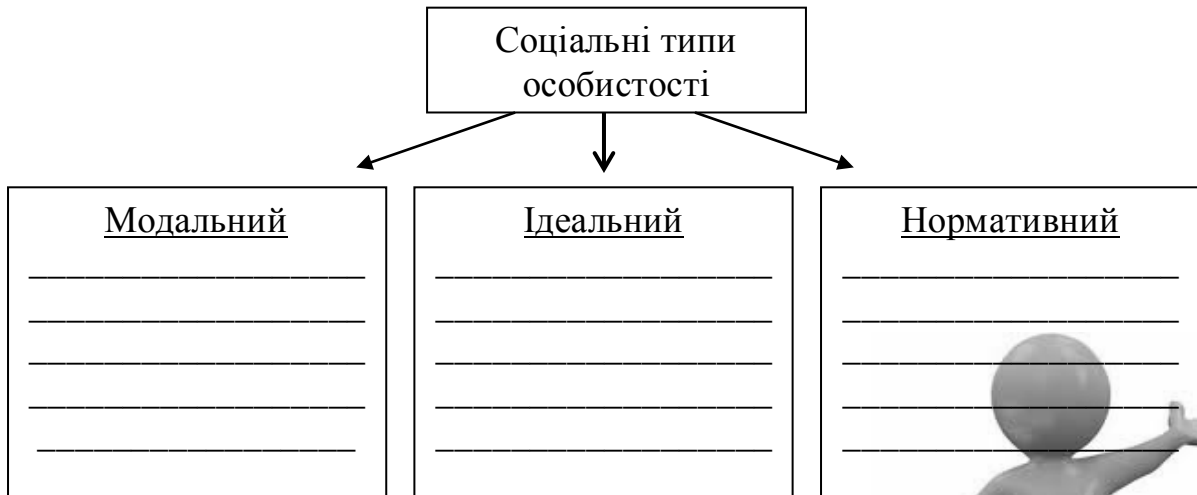
- немовля _____
- ранній вік _____
- вік гри _____
- шкільний вік _____
- підлітковий вік _____
- молодість _____
- зрілість _____
- старість _____

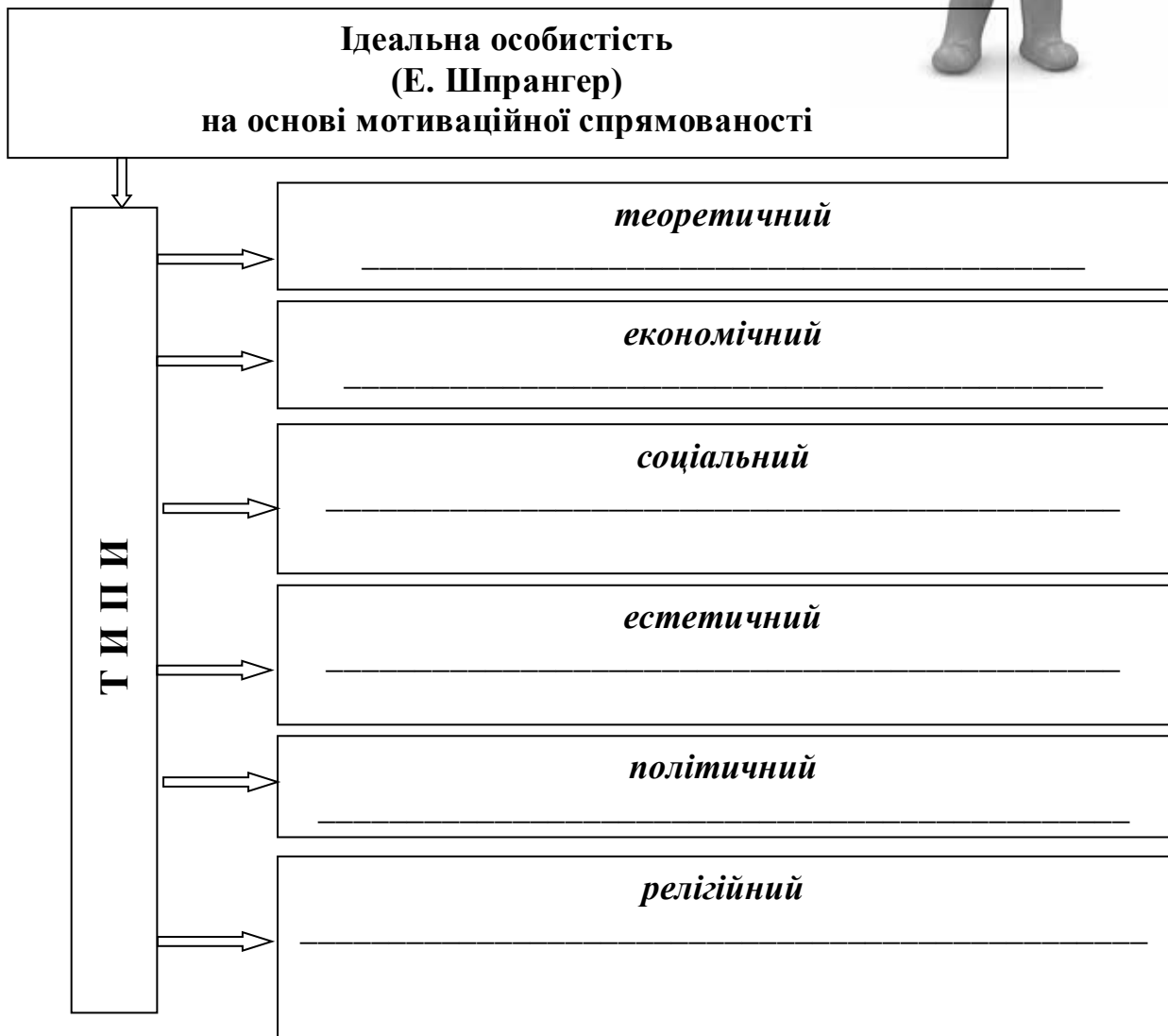
Завдання 8. Вік – категорія, що позначає характеристики розвитку людини в часовому просторі. Вчені поділяють вік людини на види. Дайте характеристику цих видів.

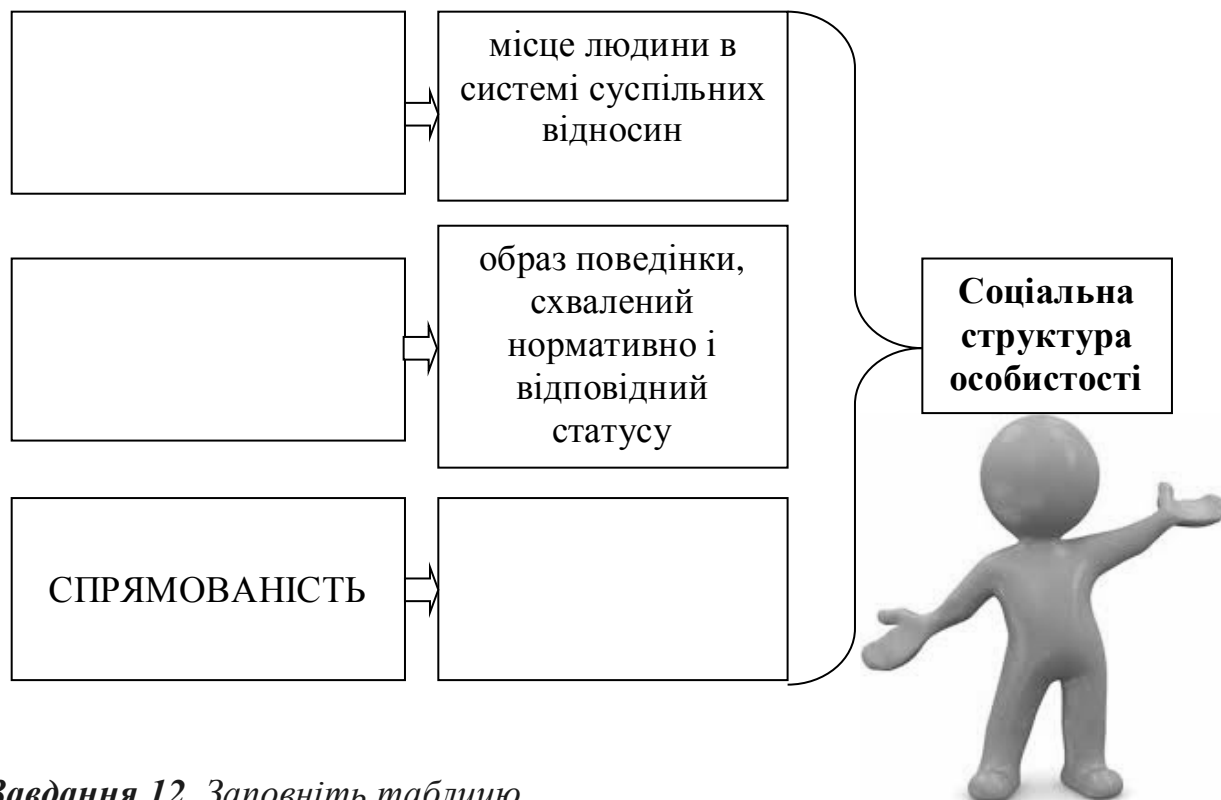
Завдання 9. Дайте характеристику соціальним типам особистості

Завдання 10. Охарактеризуйте типи ідеальної особистості

Завдання 11. Заповніть таблицю «Соціальна структура особистості»

Завдання 12. Заповніть таблицю.

	Соціальний статус		Особистий статус
Визначення	становище індивіда в суспільстві у відповідності з його статтю, віком, походженням, освітою, власністю, сімейним станом і т.п.		
Види	Приписуваний /аскриптивний	Досяжний	
Визначення			
Приклади			

Завдання 13. Визначте тип статусу:

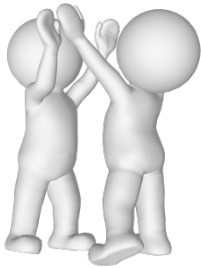
Чоловік

Футбольний вболівальник

Принц

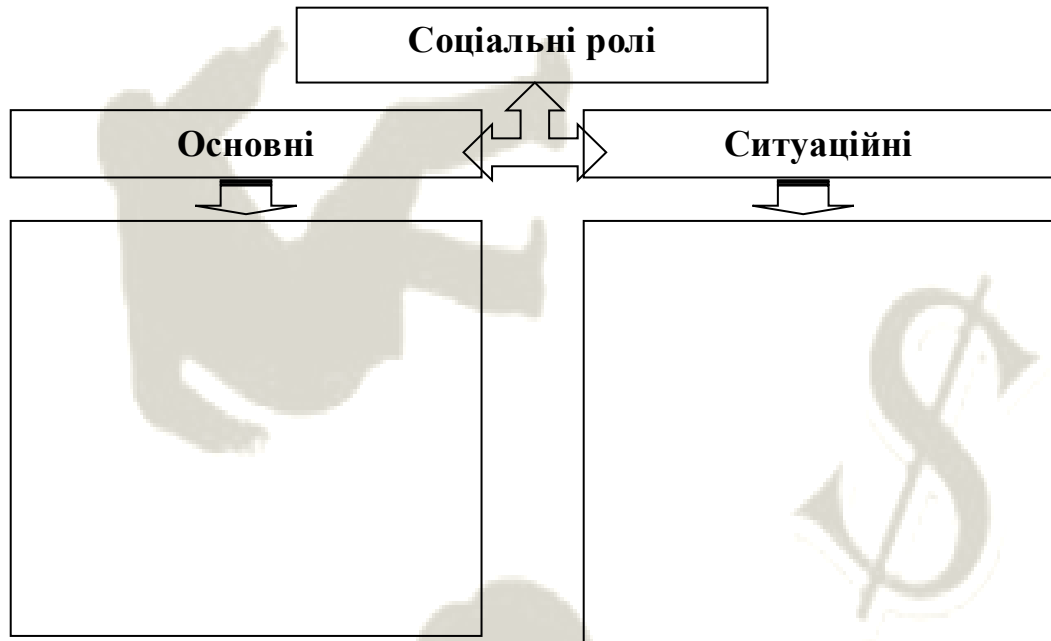

Вірний друг

Син великого начальника

Завдання 14. Наведіть приклади соціальних ролей

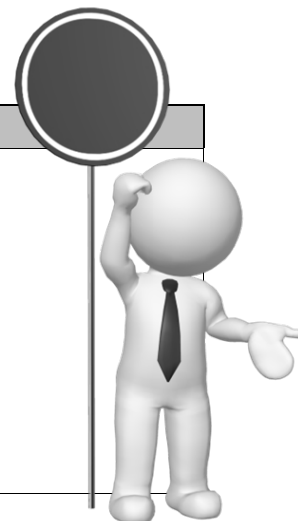

Завдання 15 Назвіть різновиди рольових конфліктів

Завдання 16. Зберіть із запропонованих слів ціле поняття:

Соціальна норма – це	
межі загальнообов'язкове діяльності допустимі поведінки правило встановлює що	

Завдання 17. Вивчіть дані таблиці «Соціальні норми». Наведіть пропущені приклади і вкажіть, які з представлених норм є заборобою? Які – приписом? Які – дозволом?

Види	Приклад	?????
Звичайі		Дозвіл
Традиції	Зустріч випускників навчального закладу	
Правові норми	Забороняється палити в громадських місцях	Заборона
Моральні норми	Поступатися місцем у громадському транспорті літнім, дітям, інвалідам	
Політичні норми	Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії	
Естетичні норми		
Релігійні норми	Не вбий	
Правила етикету		
Мода	Мода на одяг спортивного стилю	

Завдання 18. Дайте визначення, назвіть різновиди та наведіть приклади

Сутність та різновиди соціальних санкцій

Соціальні санкції –		
Позитивні	Негативні	З урахуванням змісту суспільних вимог
Формальні або оформлені –		Правові -
		Етичні –
Неформальні або дифузні –		Сатиричні –
		Релігійні –

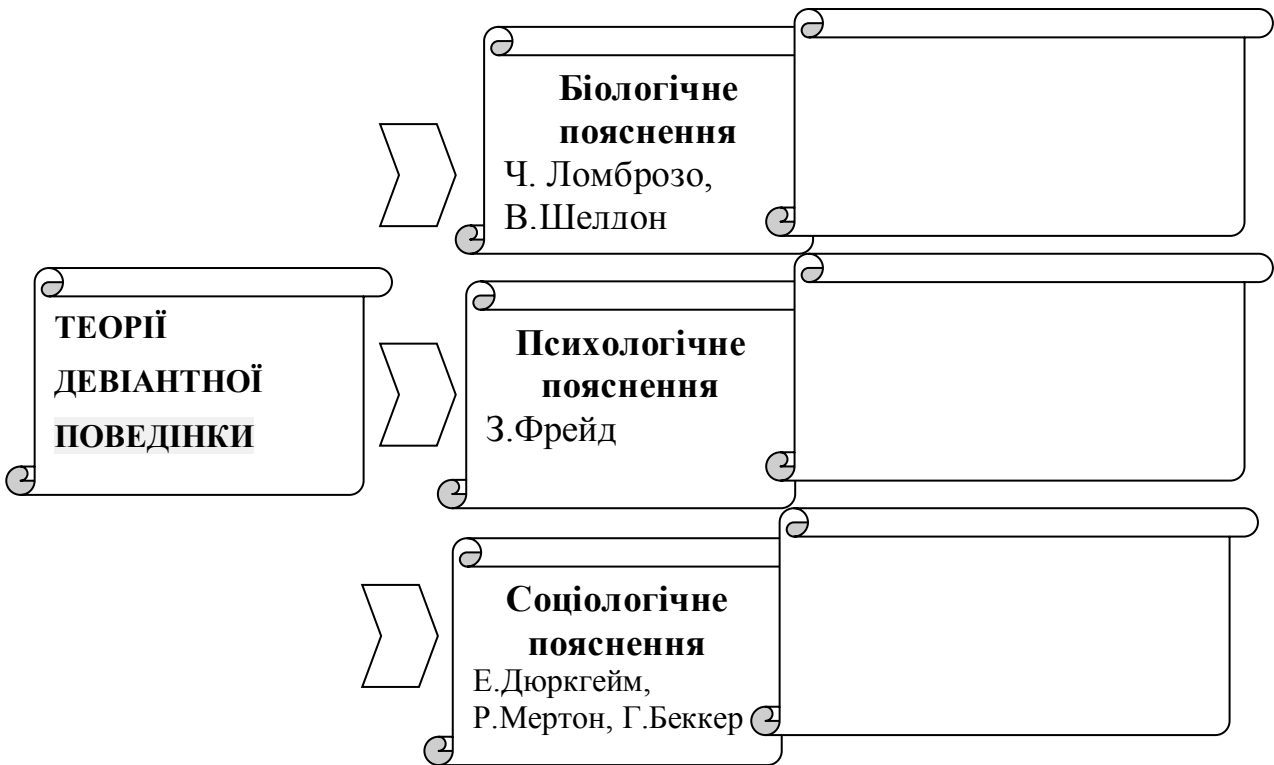

Завдання 19. Дайте визначення девіантній поведінці та вкажіть її різновиди

Девіація (девіантна поведінка)

Різновиди

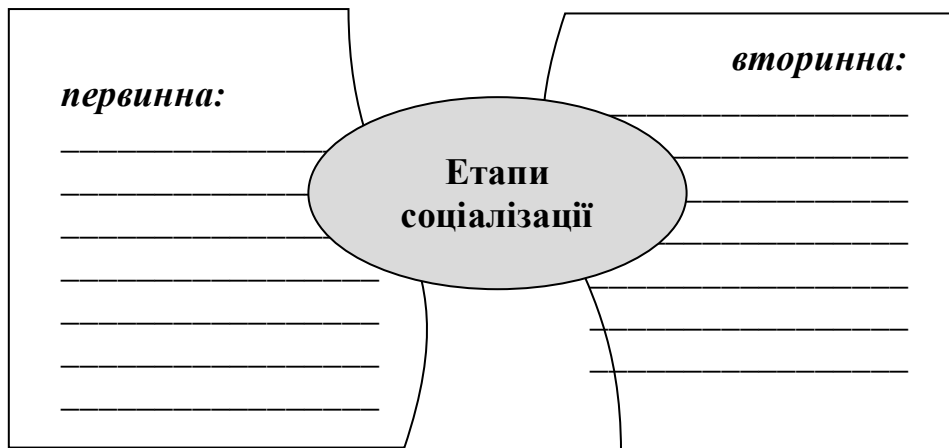
Завдання 20. Розкрийте сутність теорій девіантної поведінки

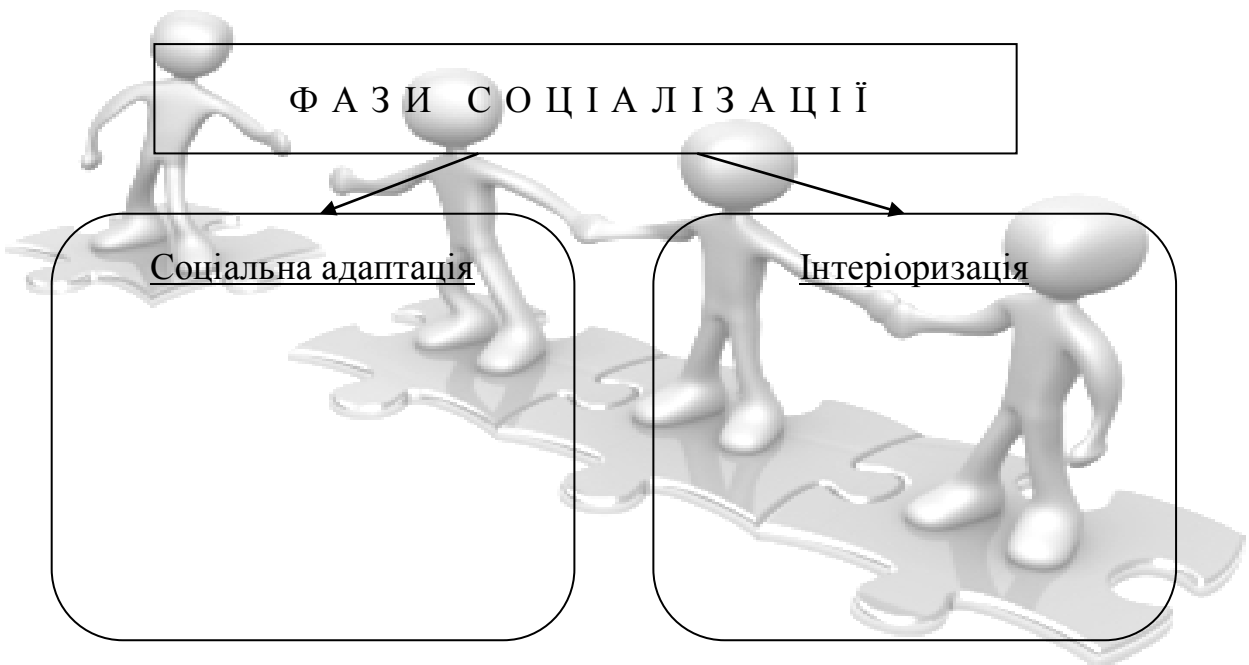
Завдання 21. Визначте функції соціалізації

- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

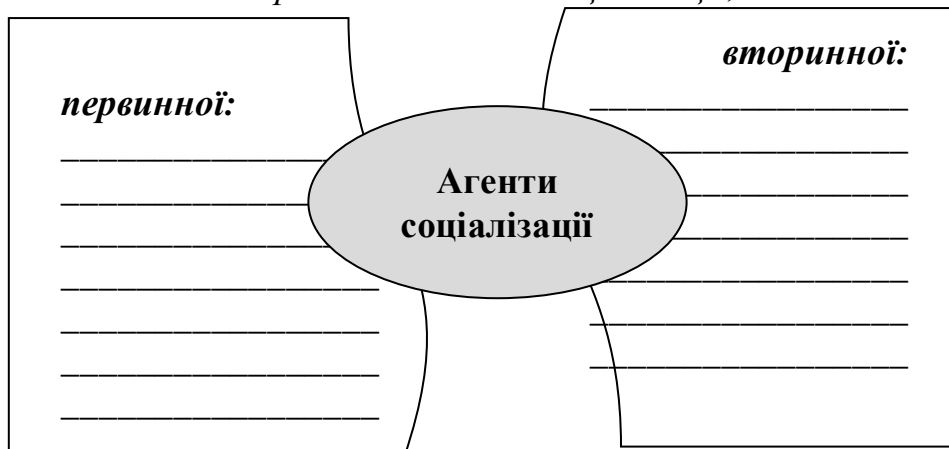
Завдання 22. Розкажіть про етапи соціалізації

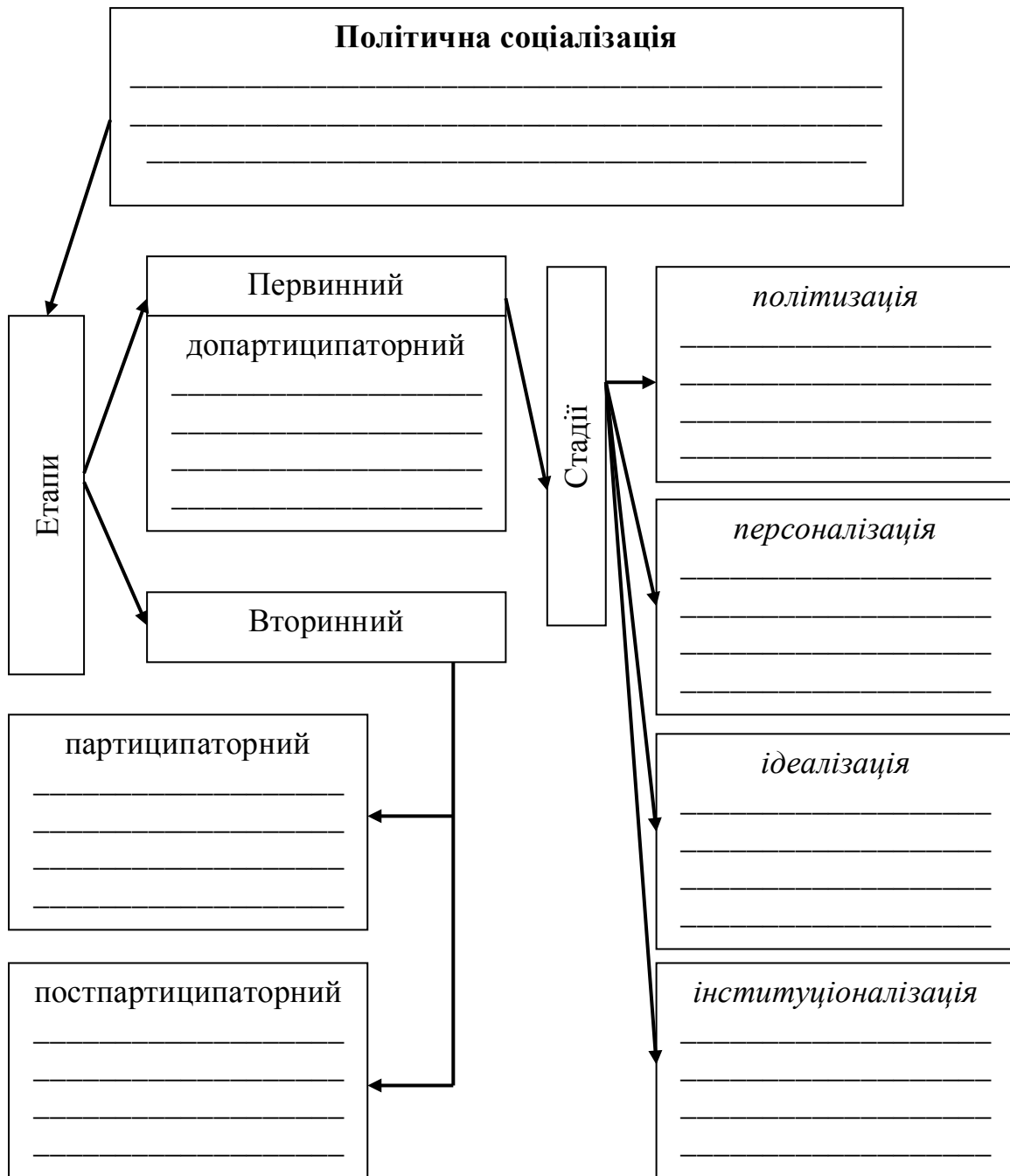
Завдання 23. Проаналізуйте фази соціалізації

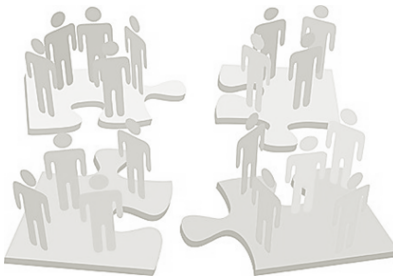
Завдання 24. Наведіть приклади агентів соціалізації, заповнивши таблицю

Завдання 25. Розкрийте сутність політичної соціалізації особистості

Завдання 26. У процесі політичної соціалізації на основі характеру політичних цінностей і норм, що приписують індивідам певні зразки політичної поведінки, формуються певні типи. Дайте їм характеристику.

Тип політичної соціалізації	Характеристика
Гармонійний (системний)	
Плюралістичний	
Гегемоністський	
Конфліктний	

Тема 7.

Особистість та політика.

Політична еліта та політичне лідерство

1. Особистість в політиці
2. Сутність політичної еліти. Теорії еліт
3. Функції та типологія політичних еліт
4. Сутність та природа політичного лідерства. Концепції лідерства
5. Ознаки та функції політичного лідера.

6 Типологія політичного лідерства

Методичні рекомендації

При вивченні даної теми необхідно розглянути два головних підходи до проблеми особистості в політиці: «об'єктний» та «суб'єктний». У зв'язку з цим визначте термінологію, яка відображає багатоаспектність людини, як політичного діяча та політичного суб'єкту: «індивід», «особа», «особистість», «суб'єкт політичної діяльності», «політична особистість», «політичний діяч», «політична людина», «політичний актор», «політичний агент».

Зверніть увагу на те, що в політології суб'єктів політики класифікують за різними ознаками: в залежності від усвідомленості та міри участі в політичній діяльності (персональні, суб'єкти-піддані, суб'єкти-партиципанти); за ступенем та формою групової ідентифікації (аномічні, неасоціативні, асоціативні, інституційні) – (Г.Алмонд, Г.Пауелл); класифікація індивідуальних суб'єктів політики за типами особистості (Є.Вятр: активісти, компетентні спостерігачі, компетентні критики, пасивні громадяни, аполітичні й відчужені); типологія особистості у відповідності до її ставлення до політики та ін.

Проаналізуйте владний та меритократичний підходи до визначення поняття «еліта». Поняття політичної еліти. Теорія «політичного класу» Г. Моска. Теорія «циркуляції еліт» В. Парето. Теорія «залізного закону олігархії» Р. Міхельса. Сутність та основні положення сучасних елітарних теорій. Охарактеризуйте функції та типи політичної еліти. Означте системи формування та зміни політичних еліт: антрепренерська, система гільдій. Правляча еліта. Контреліта.

З'ясуйте сутність і природу політичного лідерства. Дайте характеристику концепціям лідерства. Охарактеризуйте політичного лідера, зазначаючи його характерні риси та функції. Визначте типологію політичного лідерства. М. Вебер про політичне лідерство та його типи (традиційне, раціонально-легальне, харизматичне). Механізми формування політичного лідерства.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Суб'єкт політичної діяльності _____

Політичний актор _____

Політична еліта _____

Політичне лідерство _____

Циркуляція еліт _____

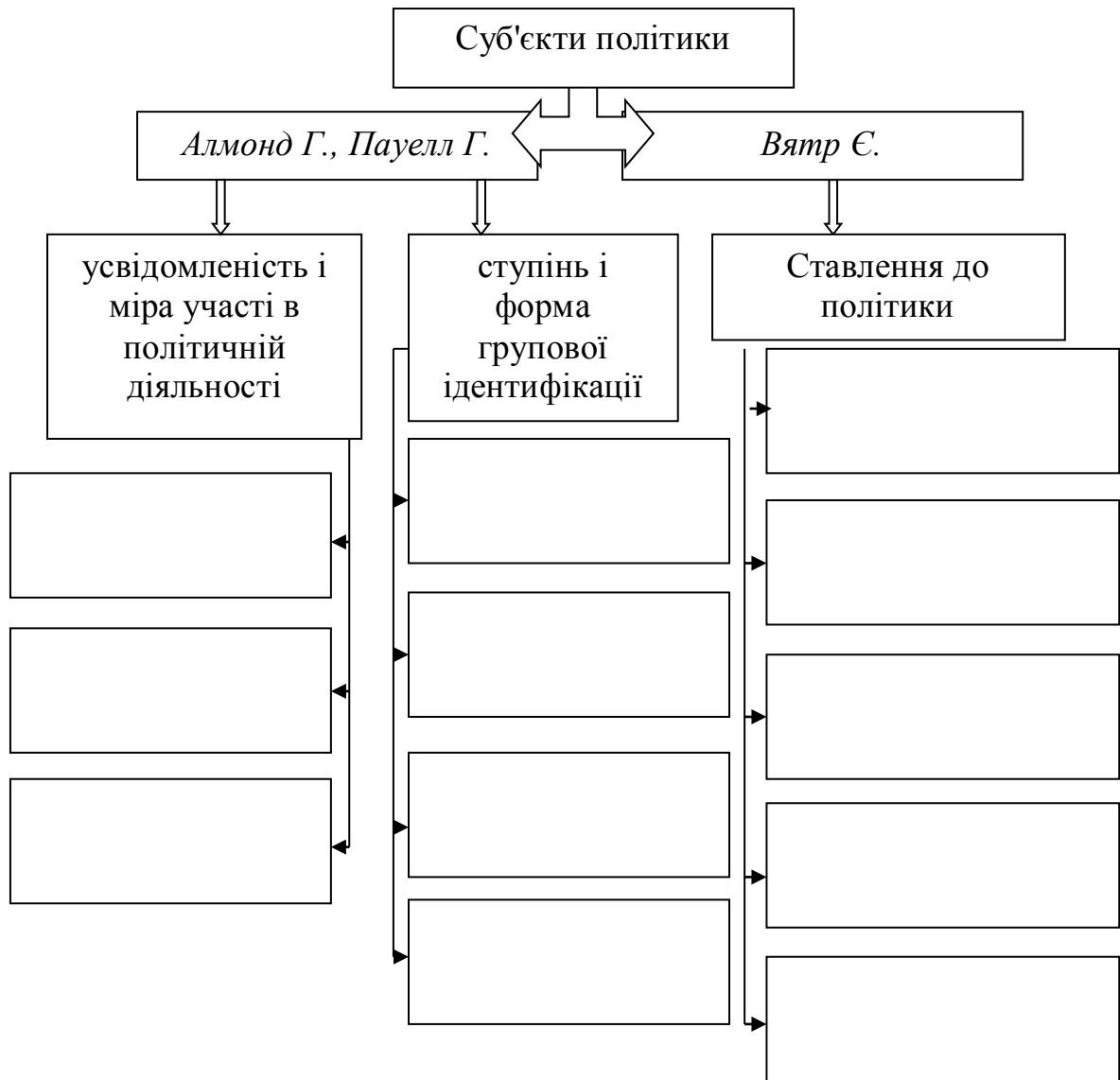

Контреліта _____

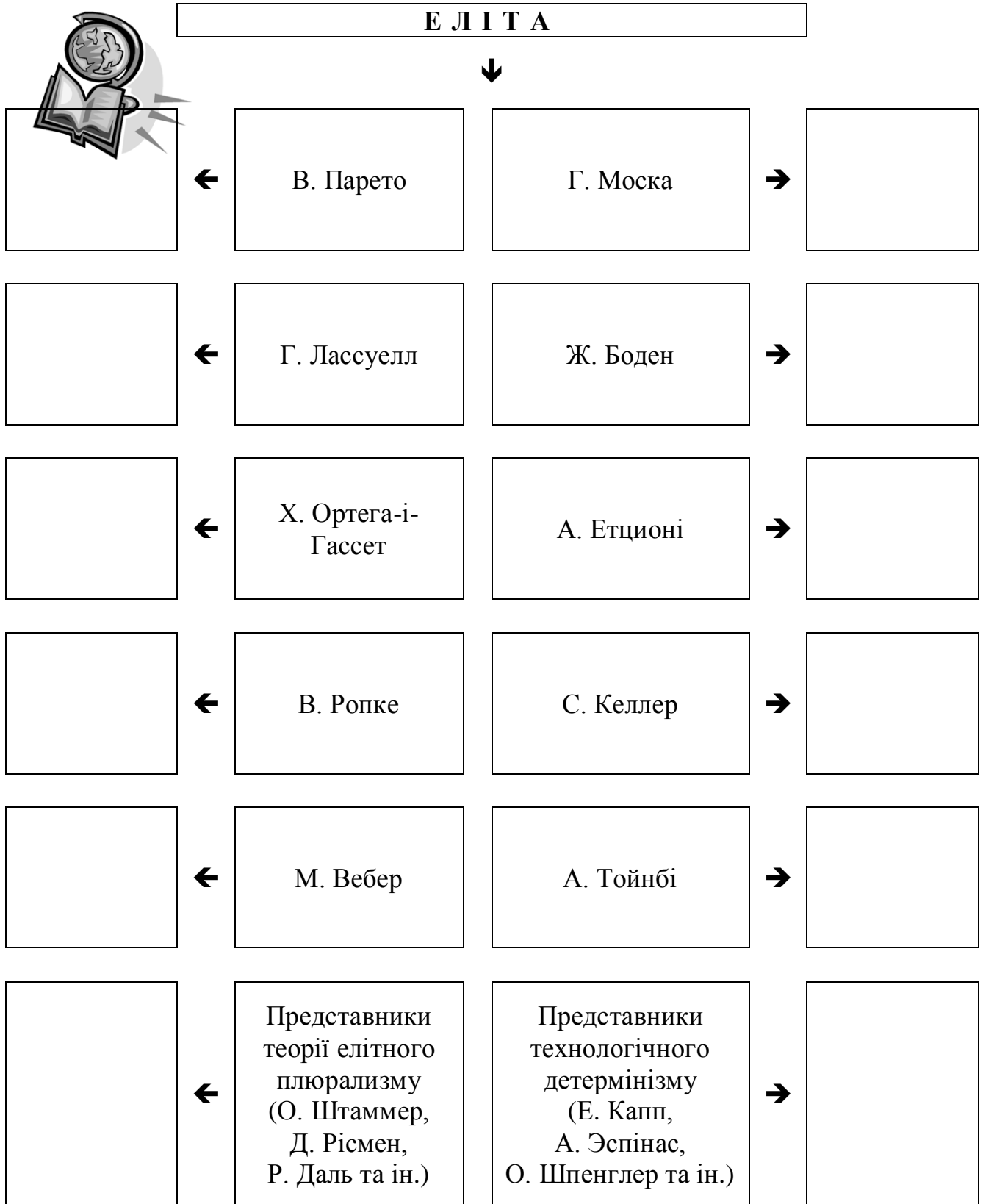

Номенклатура _____

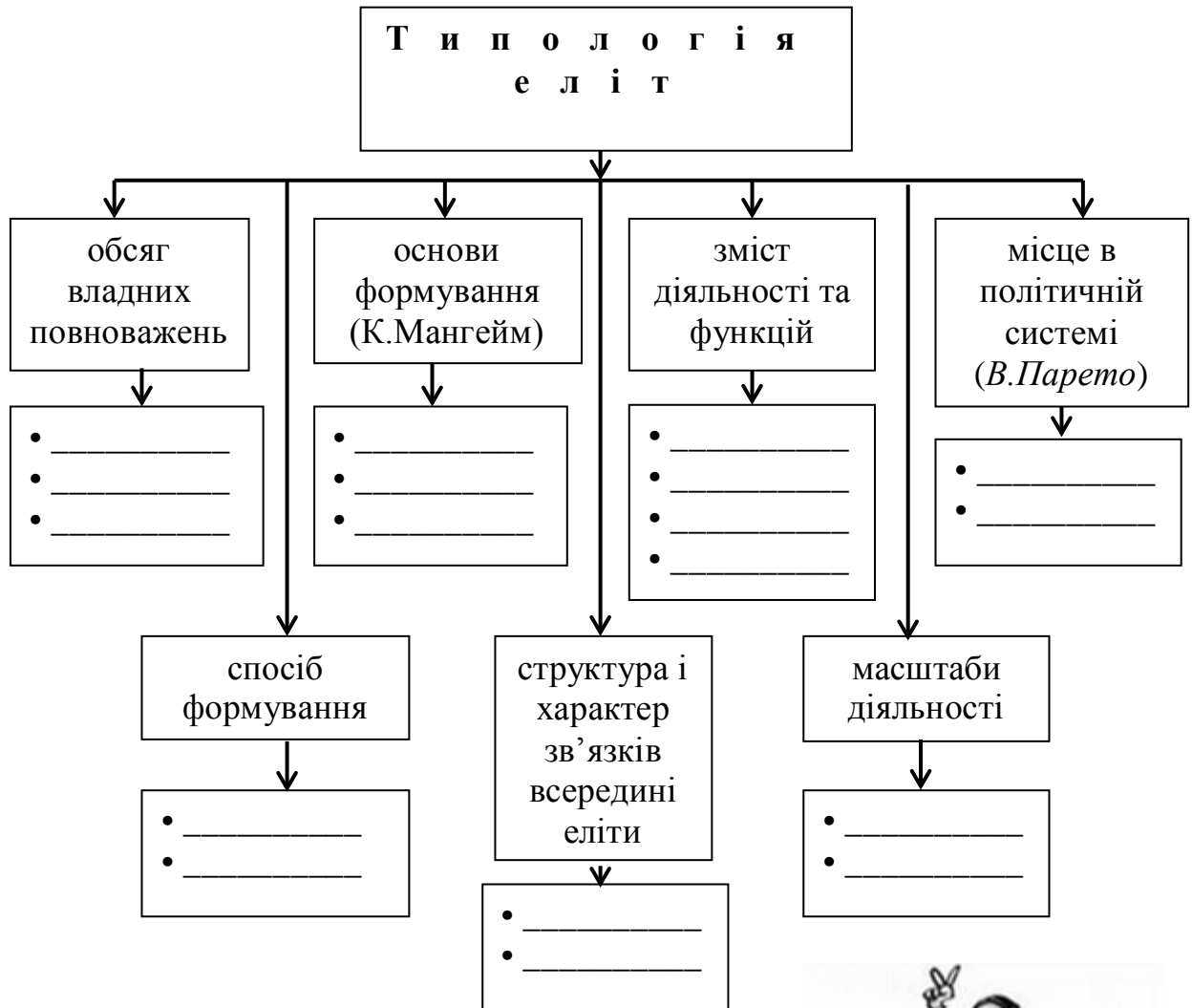
Завдання 2. Суб'єктів політики класифікують за різними ознаками. Заповніть таблицю.

Завдання 3. Проаналізуйте сутність еліти

Завдання 4. Проаналізуйте типологію еліт

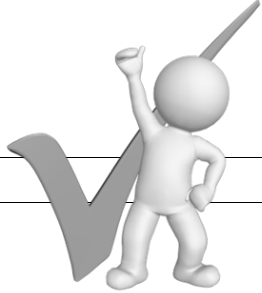

Завдання 5. Дайте відповідь на питання «Як формуються політичні еліти? Чим відрізняються одна від одної системи рекрутування?», заповнивши таблицю

Шляхи формування (системи рекрутування) політичної еліти	
<p style="text-align: center;">Система гільдій</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ _____ ✓ _____ ✓ _____ _____ _____ 	<p style="text-align: center;">Антрепренерська система</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ _____ ✓ _____ ✓ _____ ✓ _____ ✓ _____

Завдання 6. Дайте характеристику основним теоріям лідерства, заповнивши таблицю

ТЕОРІЇ ЛІДЕРСТВА		<i>Представники:</i>	<i>Основні положення</i>
	Теорія рис		
	Теорія послідовників		
	Ситуаційна		
	Психологічна		
	Інтегративна (синтетична)		

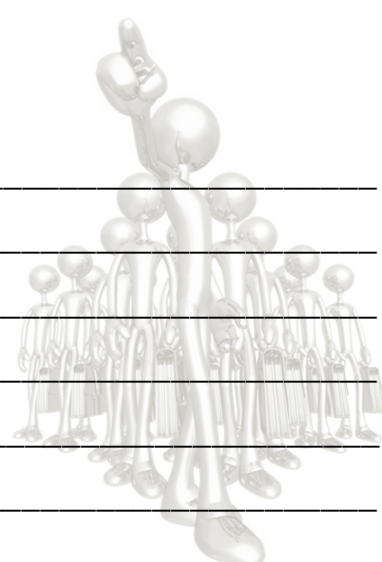
Завдання 7.

Німецький соціолог **Макс Вебер** (1864-1920) запропонував одну з перших типологій політичного лідерства. Під лідерством Вебер мав на увазі здатність «віддавати накази і викликати покору». Він виділив три основних типи. Опишіть їх. Наведіть приклади історичних осіб, що відносяться до того чи іншого типу лідерства.

Раціонально-легальний _____

Традиційний _____

Харизматичний _____

Американський політолог **Маргарет Дж. Херманн** вважає лідерство багатограним поняттям.

«Розглядаючи його ... – пише М. Херманн, – слід взяти до уваги (1) характер самого лідера, (2) властивості його конститuentів (прихильників, виборців і, ширше, котрі

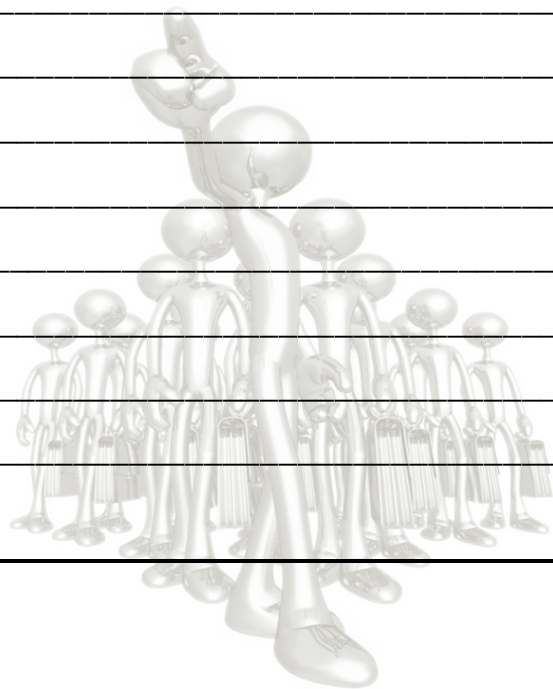
взаємодіють із даним лідером), (3) взаємозв'язок між лідером і його конститuentами, а також (4) контекст або конкретну ситуацію, в яких лідерство здійснюється». *Познайомтесь із класифікацією лідерства М. Херманн і опишіть типи лідерства.*

Лідер-прапорносець _____

Лідер-пожежник _____

Лідер-торговець _____

Лідер-служитель _____

Джекоб Морено (1889-1974), засновник соціометрії, розглядаючи формальну і неформальну структуру групи, запропонував розрізняти два типи лідерства. Які це типи? Дайте їм характеристику.

	_____ лідер	_____ лідер
Характеристика		

Курт Левін (1890-1947) – німецько-американський психолог, який очолив групу дослідників, яка займалася вивченням лідерства. В результаті експериментів було виділено три стилі лідерства / керівництва. Дайте характеристику цих стилів.

Авторитарний _____

Демократичний _____

Ліберальний _____

Завдання 8. Визначте функції політичного лідерства

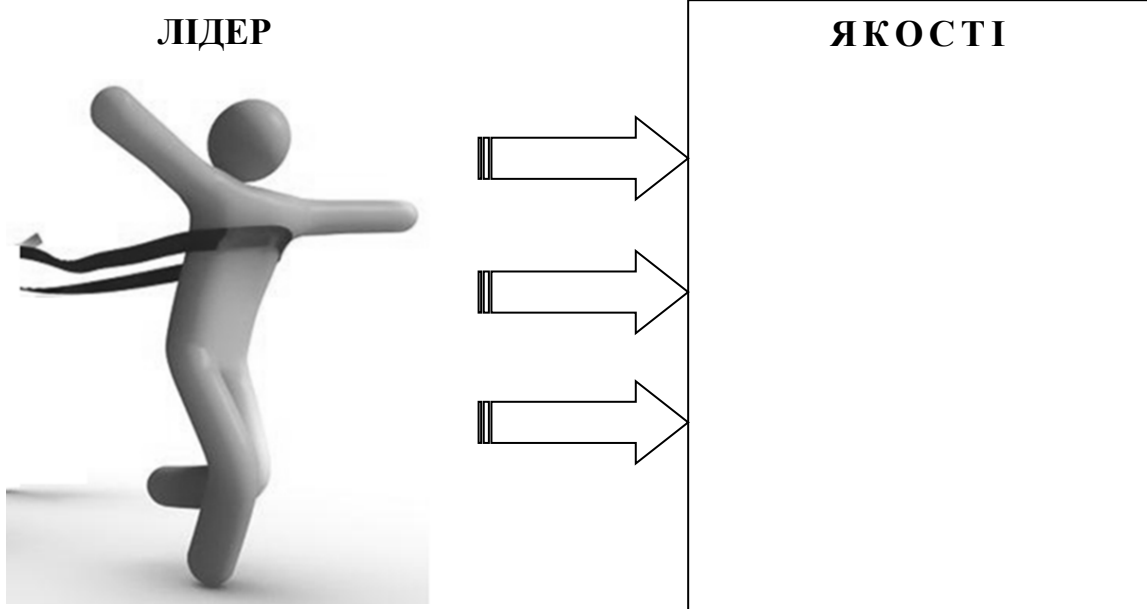
Ф У Н К Ц І Ї	✓ _____

	✓ _____

	✓ _____

	✓ _____

Завдання 9. Визначте якості лідера

Завдання 10. *Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь*

1. Розкрийте значення та роль еліт в період трансформаційних змін
2. Визначте складові іміджу політичного лідера
3. Яким чином політичний статус особи впливає на її політичні рішення?
4. Якими шляхами потрібно долати відчуження особи від політичного процесу?

Тема 8.

Держава як основний інститут політичної системи суспільства

1. Сутність, ознаки та походження держави
2. Функції держави
3. Форми державного правління та державного устрою
4. Правова держава та громадянське суспільство

Методичні рекомендації

При вивченні даної теми перш за все необхідно розібратися у сутності держави, виокремити її основні ознаки, з'ясувати причини її виникнення, охарактеризувати її функції.

Цікавим стане дослідження та аналіз теорій походження держави: теологічної, патріархальної, договірної, органічної, соціально-економічної, психологічної, теорії насильства, космічної тощо.

Особливу увагу слід звернути на питання державної влади, її структуру та функції. З'ясувавши сутнісно-понятійні аспекти держави, варто перейти до аналізу типів держави, форм державного правління (монархія (абсолютна і конституційна), республіка (президентська, парламентська і змішана), форм державного устрою (унітарна держава, федерація, конфедерація).

Потрібно простежити становлення та розвиток понять правова держава та громадянське суспільство. Варто звернути увагу на сутність та основні ознаки правової держави; виникнення та розвиток ідей правової держави (розпочати з періоду Античності). Розкрийте сутність громадянського суспільства та передумови його формування, головні ознаки та функції. Зверніть увагу на взаємозв'язок держави та громадянського суспільства.

В процесі вивчення цієї теми необхідно оволодіти такими поняттями та категоріями: держава, правова держава, право, ідея права та свободи, природне право, правова рівність, громадянське суспільство, громадянські права та свободи, сфери громадянського суспільства, закону, інститути громадянського суспільства.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми :

Політичний інститут _____

Правова держава _____

Громадянське суспільство _____

Суверенітет _____

Форма держави _____

Державне правління _____

Державний устрій _____

Унітарна держава _____

Федерація _____

Конфедерація _____

Принцип субсидіарності _____

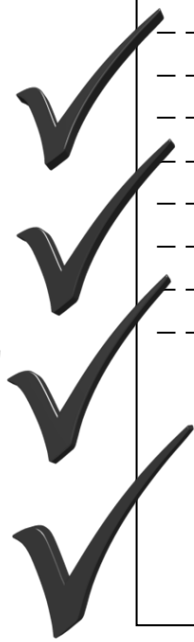

Імперія _____

Натуралізація _____

Завдання 2. Визначте сутність та ознаки держави

ДЕРЖАВА – _____

О
З
Н
А
К
И

✓ публічна влада

✓ територія

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Завдання 3. Заповніть таблицю «Теорії походження держави»

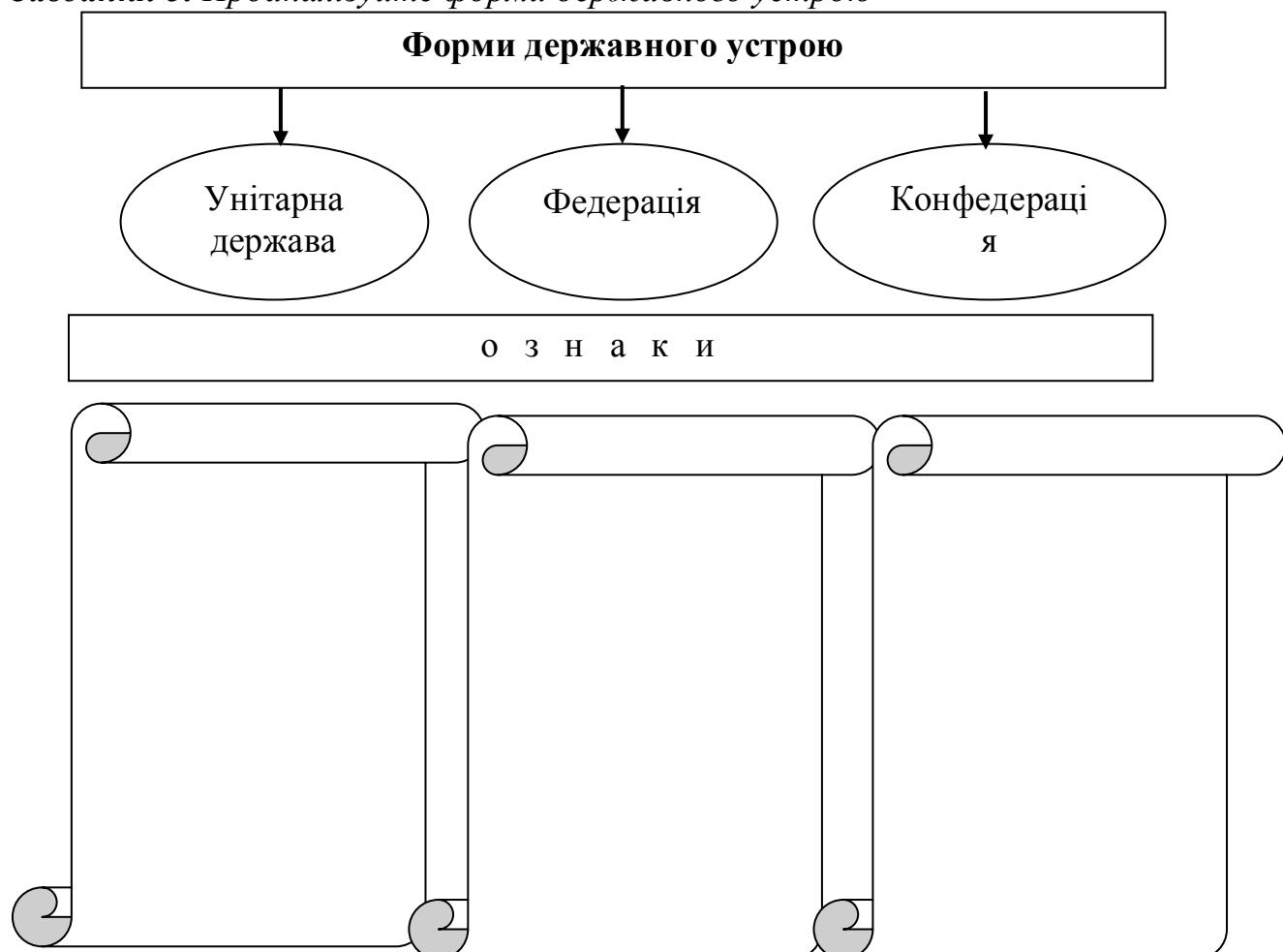
Теорія	Основні положення, представники
Теологічна	
Патріархальна	
Договірна (конвенціональна)	
Органічна	
Теорія насильства (завоювання)	
Психологічна	
Соціально-економічна	

Завдання 4. Проаналізуйте функції держави

Завдання 5. Проаналізуйте форми державного устрою

Завдання 6. Дайте визначення формам державного правління

Завдання 7. Розв'яжіть:

Виключно дискреційний порядок реалізації повноважень монарха	+	Уряд несе відповідальність виключно перед монархом	+	Монарх приймає участь в законотворчій діяльності	=	? монархія
Монарх не має права законодавчої влади, але формує уряд	+	Уряд несе відповідальність виключно перед монархом	+	Існує парламент, який є дорадчим органом при монарху	=	? монархія
влада монарха істотно обмежується парламентом	+	Парламент веде законодавчу діяльність і формує уряд	+	монарх виконує представницькі та церемоніальні функції	=	? монархія

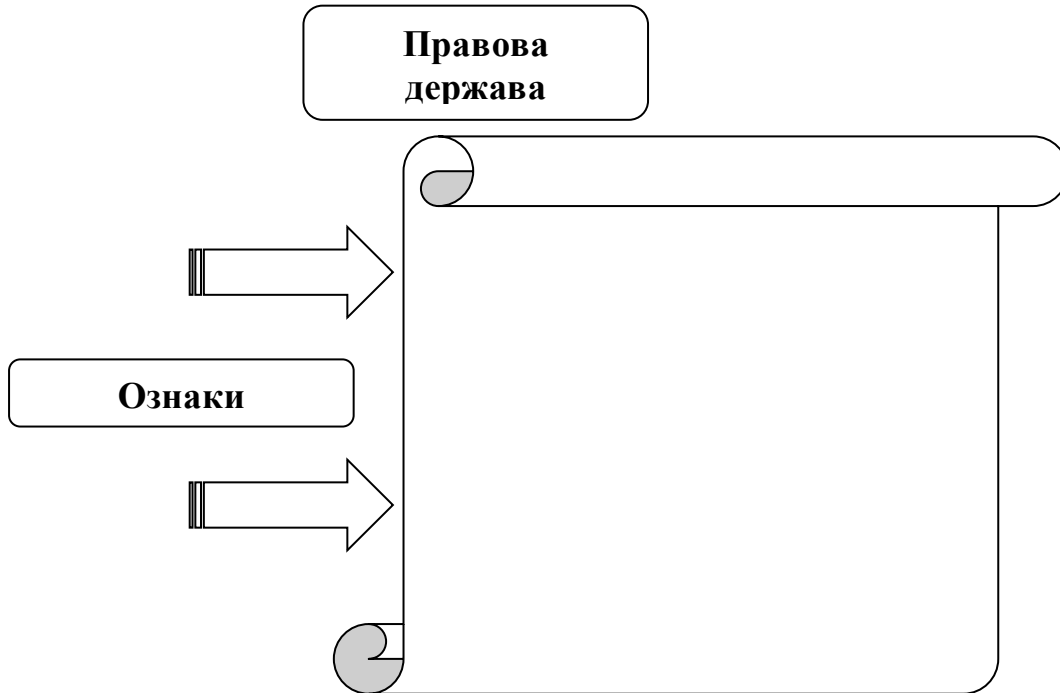
Завдання 8. Які види республік існують? Дайте їм характеристику.

РЕСПУБЛІКА		

Завдання 9. Дайте визначення поняттям, заповнивши таблицю

<p>Правова держава – це</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>		<p>Соціальна держава – це</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Громадянське суспільство – це</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>		

Завдання 10. Дайте характеристику правовій державі

Завдання 11. Заповніть таблицю

Завдання 12. Напишіть сінквейн на тему «Громадянське суспільство»

Завдання 13. Зберіть із запропонованих слів ціле поняття та скажіть про що йде мова

характеризує держави, що влади та систему її форма зв'язків організацію вищої державної з населенням

забезпечення центральний інститут суспільства та життєдіяльності населення що створений на певній території за допомогою публічної влади загальнообов'язковий характер політичної системи має для організації

рівних можливостей форма державної влади, для якої для самореалізації характерне прагнення до забезпечення кожному громадянину організації гідних умов існування, соціального захисту, шляхом здійснення активної соціальної політики.

здійсненню цідей та один реалізації зовнішньої політики держави, офіційна діяльність з основних способів голів держав, урядів та по завдань держави, а також із захисту інтересів держави та громадян за кордоном. спеціальних державних органів

зв'язок постійний взаємних правах правовий особистості з державою в їх та обов'язках що проявляється

Завдання 14. *Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь*

1. Проаналізуйте становлення концепції громадянського суспільства

2. Назвіть і дайте коротку характеристику форми держави

* Україна * Польща * Німеччина * Швейцарія *
Великобританія * Франція * Китай * Японія *
США* або іншої на Ваш вибір

3. Як співвідносяться громадянське суспільство та держава?

4. Як Ви розумієте поняття «соціальна держава»?

Тема 9.

Політичні партії. Вибори та виборчі системи

1. Сутність, ознаки, функції та типологія політичних партій
2. Сутність та типи партійних систем
3. Вибори як засіб делегування влади. Функції та типи виборів
4. Організація та проведення виборів
5. Виборчі системи: сутність, переваги та недоліки

Методичні рекомендації

При вивченні даної теми необхідно розкрити: сутність, ознаки, місце та роль політичних партій в політичній системі суспільства. З'ясувати генезис політичних партій, шляхи їх утворення та структуру. Слід проаналізувати функції політичних партій, дати характеристику типам політичних партій. З'ясуйте, в чому відмінність політичних партій від громадсько-політичних рухів. Визначте сутність та типи партійних систем. Дайте характеристику однопартійній, двопартійній та багатопартійній системам. Проаналізуйте особливості і тенденції розвитку партійних систем в сучасному світі.

Охарактеризуйте вибори як засіб делегування влади. Проаналізуйте функції та типи виборів. Охарактеризуйте історію виборчого процесу. Проаналізуйте виборче право, його принципи. Окресліть процедуру організації та проведення виборів. Охарактеризуйте мажоритарну, пропорційну та змішану виборчі системи, визначте їх переваги та недоліки.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Партійна система _____

Виборча система _____

Вибори _____

Політичний імідж _____

Електорат _____

Виборче право _____

Виборчий ценз _____

Референдум _____

Праймеріз _____

Політична реклама _____

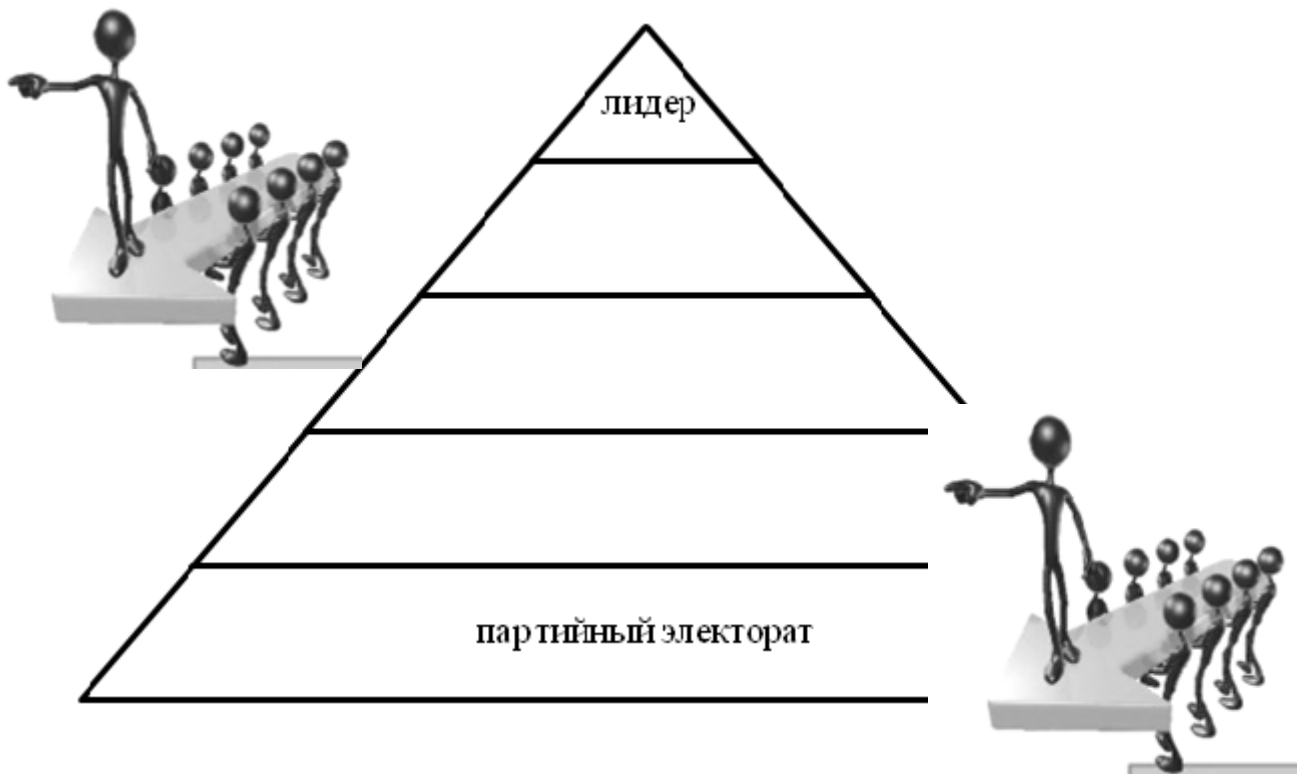

Абсентеїзм _____

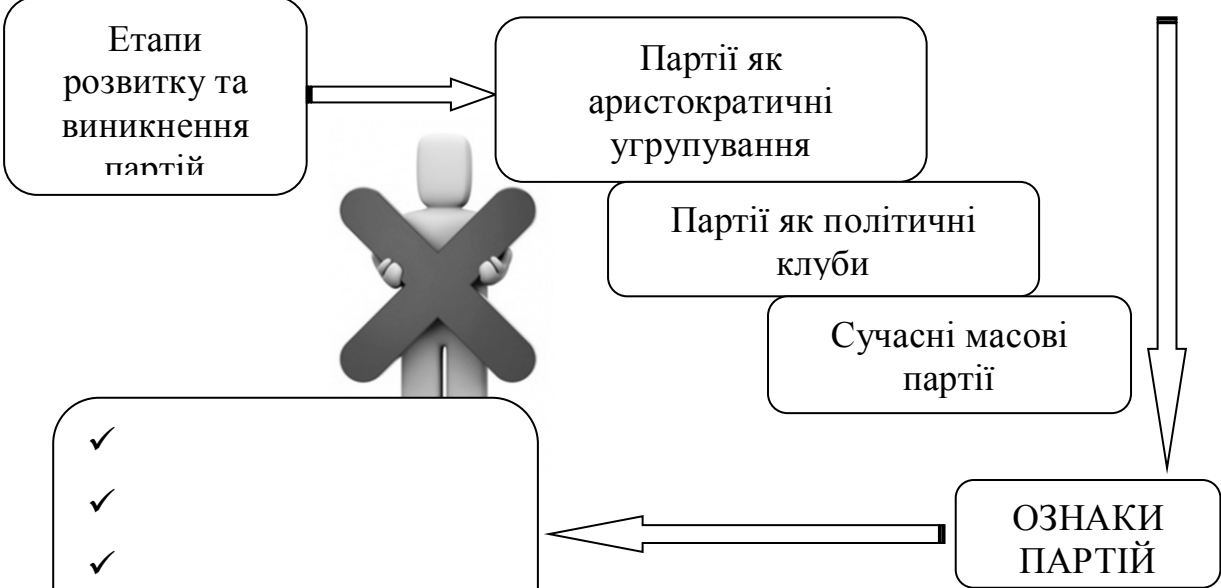
Плебіцит _____

Завдання 2. Заповніть таблицю «Структура політичної партії»

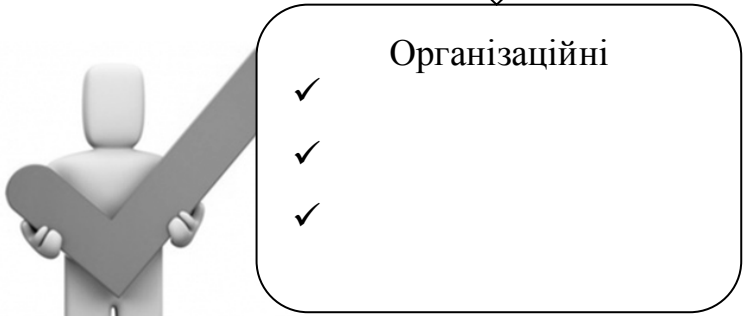
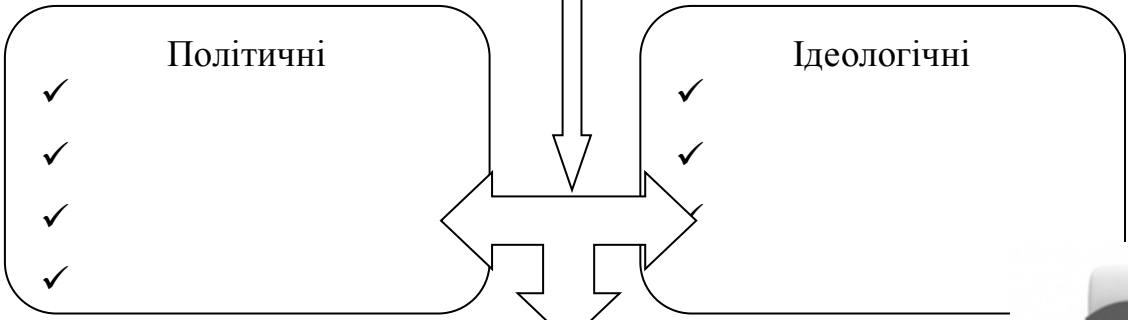

Завдання 3. Охарактеризуйте політичну партію

Політична партія – _____

ФУНКЦІЇ ПАРТІЙ

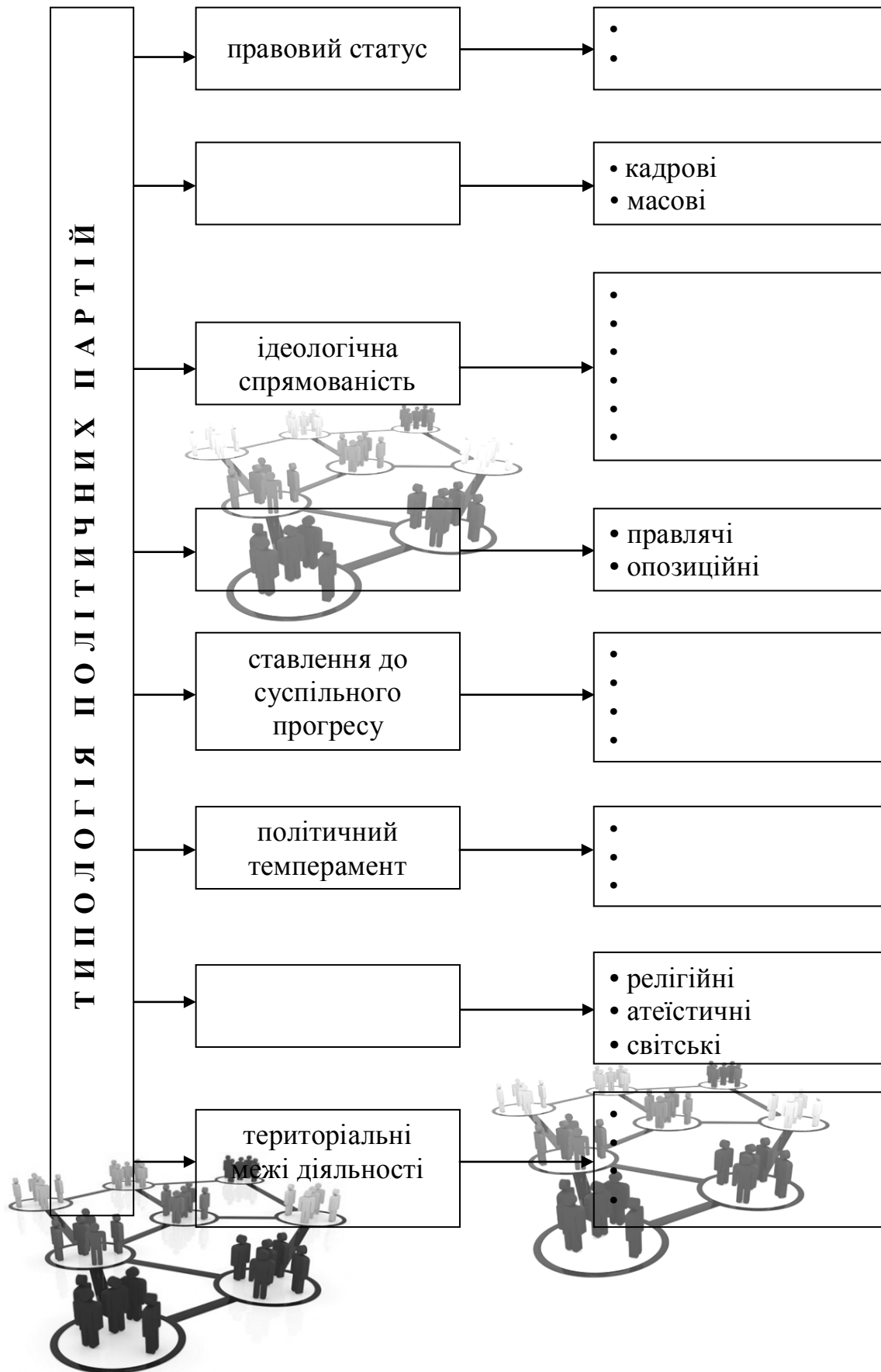

Завдання 4. Проаналізуйте одну з відомих вам політичних партій, користуючись схемою

Завдання 5. Назвіть типи політичних партій та критерії їх виокремлення

Завдання 6. Проаналізуйте типи партійних систем

(за Дж.Сарторі (1924-2017))

Партійна система – _____

<i>Тип</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Політичний режим</i>	<i>Приклад</i>

Завдання 7. Дайте визначення поняттям:

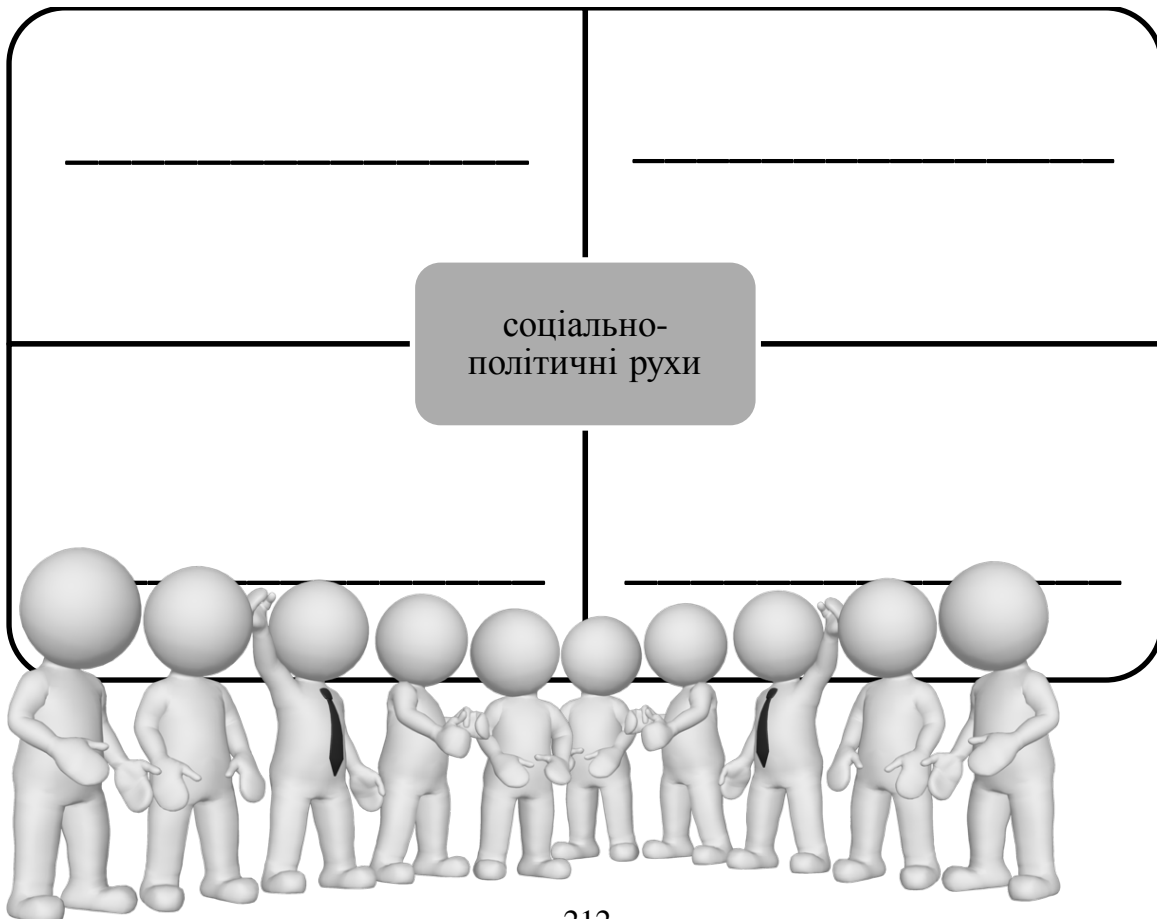
• ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

• ГРОМАДСЬКИЙ РУХ

Ентоні Гідденс (нар. 1938) - англійський соціолог, який запропонував типологію соціально-політичних рухів. Які типи розглядає вчений?

Завдання 8. Заповніть таблицю «Відмінності громадських рухів від політичних партій»

Критерій	Громадський рух	Партія
Ідеологічна орієнтація		
Мета		
Ставлення до влади		
Організаційна Структура		
Членство		

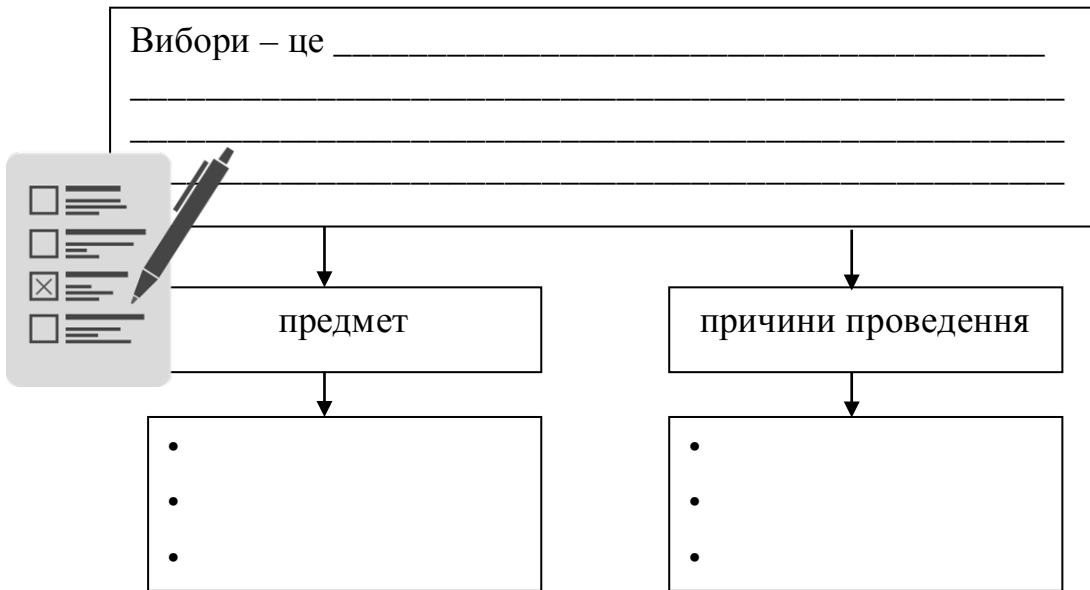
Завдання 9. Установіть відповідність між політичними інститутами (А, Б) і їх функціями (1, 2, 3, 4)

1	2	3	4

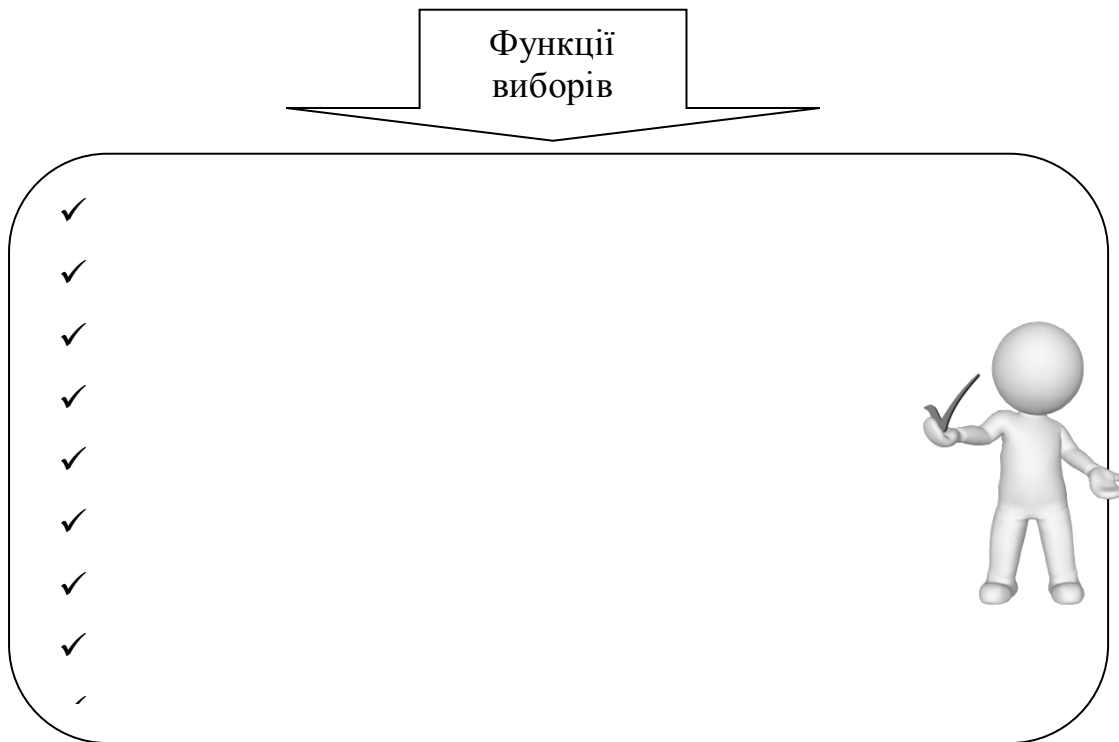
1. розробка і прийняття законів
 2. підготовка кадрів для партії, державного апарату і громадських організацій
 3. розробка політичних програм
 4. представлення сукупних інтересів суспільства
- А** – держава, **Б** – партії

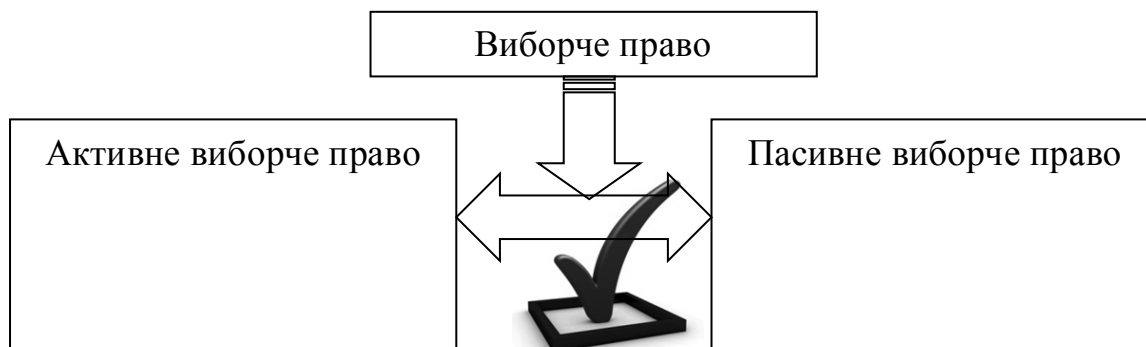
Завдання 10. *Визначте сутність і типи виборів*

Завдання 11. *Назвіть функції виборів?*

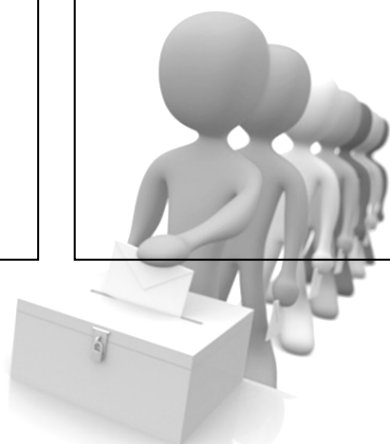
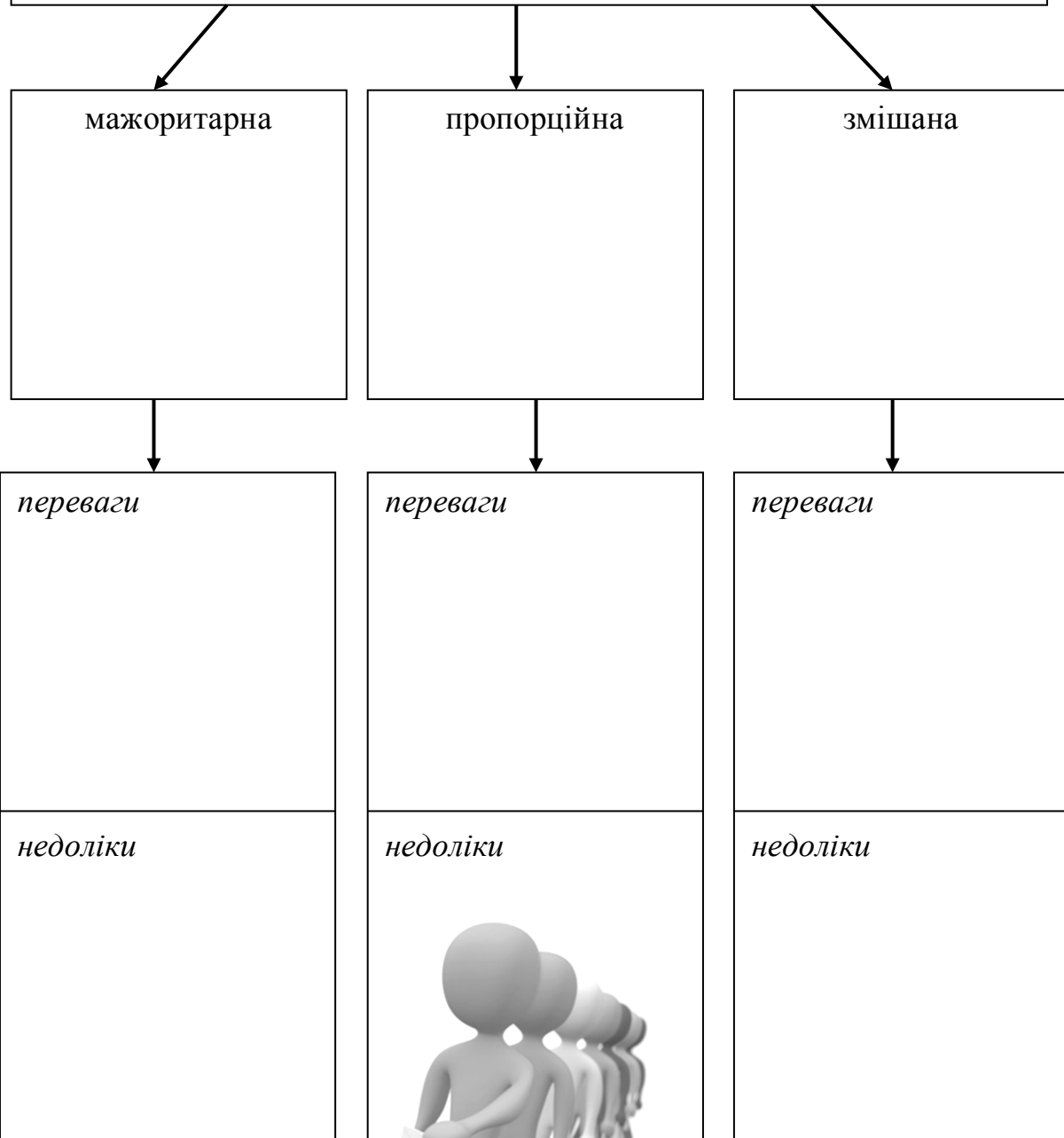

Завдання 12. *Завершіть схему «Виборче право»*

Завдання 13. Охарактеризуйте види виборчих систем

Виборча система – це _____

Завдання 14. *Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь*

1. Визначте місце і роль політичних партій в політичній системі суспільства. Як змінювалося ставлення до політичних партій протягом історичного розвитку суспільства?
2. Жорж Клемансо зазначав, що «політичні партії – це водночас і благо, і зло», прокоментуйте цей вислів та визначте, в чому полягає суперечлива сутність політичної партії
3. «Погані державні діячі обираються хорошими громадянами, які не беруть участі в голосуванні» (Ж.Прімо, болгарський історик). Чи погоджуєтесь Ви з цим висловом? Поясніть свою позицію.
4. Французький політичний діяч Мішель Рокар надав наступну оцінку виборчим системам: «Мажоритарна система надто груба, пропорційна надто небезпечна». Поясніть його вислів.
5. Напишіть есе, міркуючи над наступною проблемою: «Роль та місце партій в політичній трансформації суспільства»
6. Сформулюйте постулати М.Дюверже про взаємодію партійної та виборчої систем.
7. Проаналізуйте програмні документи кількох різних політичних партій в Україні, їх розуміння мети, форм та змісту політичної влади.

Тема 10. Філософія пізнання

1. Пізнання як предмет філософського аналізу
2. Знання як умова та результат пізнання. Специфіка наукового знання.
3. Проблема істини у філософії
4. Пізнання та практика
5. Основні методи наукового пізнання

Методичні рекомендації

Вивчаючи тему «Філософія пізнання», зверніть увагу на проблему пізнаваності світу та спроби її розв'язання. Дайте відповідь на питання, як вирішують проблему можливості пізнання світу оптимізм, скептицизм, агностицизм. Охарактеризуйте пізнання як предмет філософського аналізу та теорію пізнання як філософську дисципліну. Проаналізуйте основні сходинки пізнавального процесу та шляхи пізнання, форми пізнавальної діяльності, дайте характеристику емпіричному та теоретичному рівню пізнання, буденному та теоретичному пізнанню. Зверніть увагу на форми чуттєвого пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення) та логічно-раціональні форми мислення (поняття, судження, умовивід). Розкрийте сутність проблеми співвідношення суб'єкта і об'єкта пізнання. Зверніть увагу на гетерогенність об'єкта пізнання і гомогенність суб'єкта пізнання.

Проаналізуйте форми наукового пізнання: проблема, ідея (гіпотеза), закон, теорія. З'ясувати суттєві риси наукового пізнання: обґрунтованість (логічна доказовість висновків), системність, істинність, спеціалізована (точна й однозначна) мова і методи, здатність до прогнозування.

Охарактеризуйте роль практики у пізнанні та життєдіяльності людей.

Розгляньте проблему істини в філософії, розкрийте діалектику абсолютної та відносної істини. Проаналізуйте історичну зумовленість і обмеженість застосування істинного знання, об'єктивність істини та її аспекти, істину як суб'єктивний образ об'єктивного світу, критерії істини.

Слід розглянути зміст поняття «методологія пізнання» та охарактеризувати методи наукового пізнання. Загальні і часткові (спеціально-наукові) методи. Метод абстрагування. Метод узагальнення. Аналіз і синтез. Метод сходження від абстрактного до конкретного. Індуктивний і дедуктивний методи пізнання. Наукове спостереження. Експеримент. Методи аналогії і моделювання. Метод екстраполяції. Системно-структурний метод. Математичні методи.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Емпіризм _____

Раціоналізм _____

Картина світу _____

Пізнання _____

Знання _____

Апріорі _____

Апостеріорі _____

Поняття _____

Метод _____

Методологія _____

Парадигма _____

Теорія _____

Наука _____

Гносеологія _____

Агностицизм _____

Стиль мислення _____

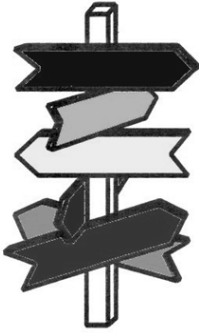
Дослідницька програма _____

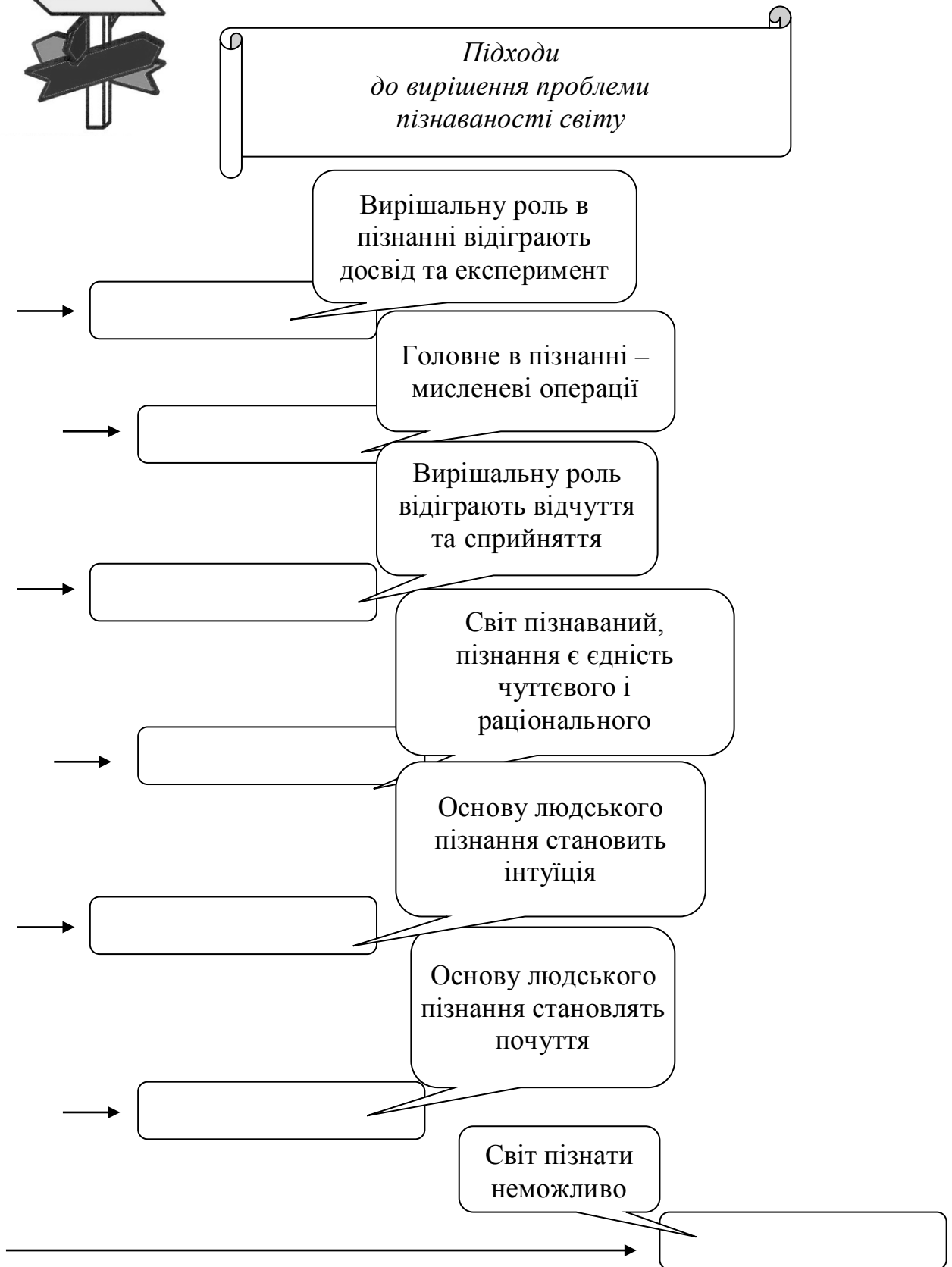
Завдання 2. Знайдіть відповідність понять і їх визначень.

Відповідь запишіть у вигляді «1-А».

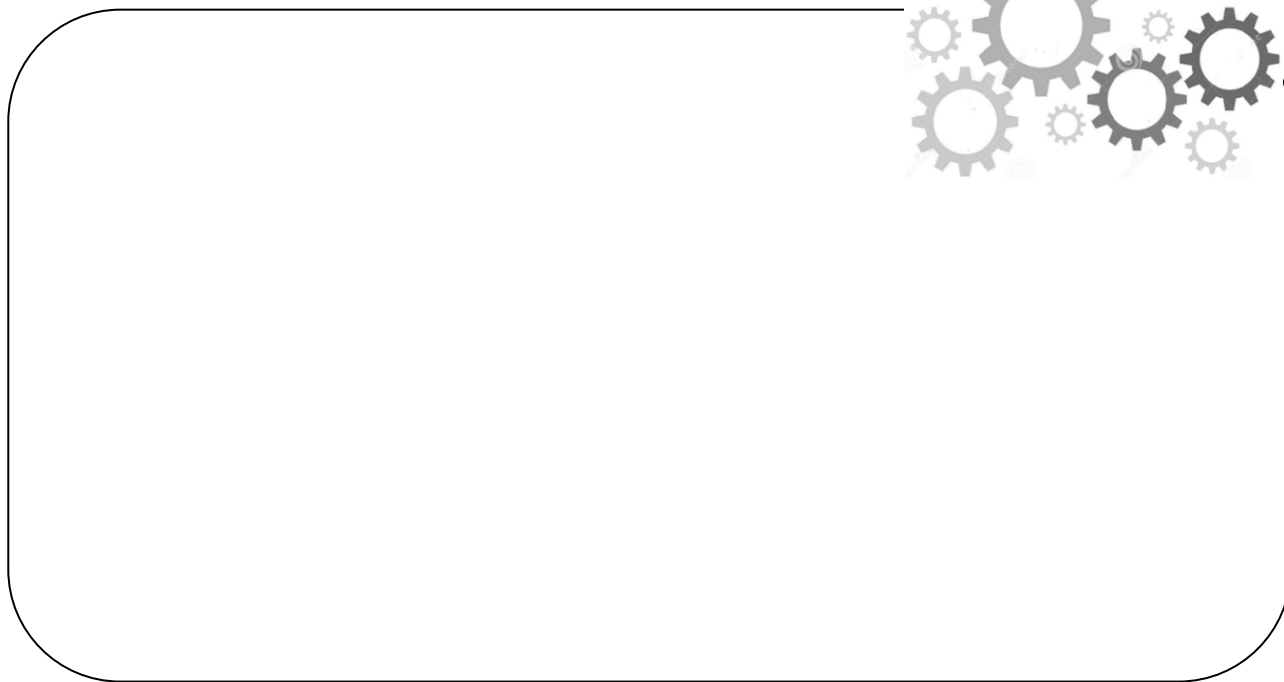
А	Суб'єкт	1	Форма знання, змістом якої є те, що ще не пізнано людиною, але треба пізнати
Б	Теоретичний рівень пізнання	2	Опосередкований цілісний чуттєвий образ дійсності, що зберігається та відтворюється у свідомості за допомогою пам'яті
В	Діалектика	3	Найбільш загальні, гранично широкі поняття, які відображають найбільш загальні властивості, сторони, зв'язки та відношення реальної дійсності та пізнання
Г	Уявлення	4	Розчленування предмета на його складові з метою їх всебічного вивчення
Д	Аналіз	5	Метод пізнання, коли на основі загального принципу логічним шляхом з одних положень як істинних з необхідністю виводиться нове істинне знання про окреме.
Ж	Категорії	6	Активна, самодіяльна істота, що здійснює цілепокладання та перетворення дійсності
З	Практика	7	Знання, отримане шляхом абстрактного мислення
І	Дедукція	8	Метод наукового пізнання, коли на підставі знання про окреме робиться висновок про загальне
К	Проблема	9	Суспільно-історична діяльність людей, спрямована на змінення природи, суспільства та самих себе з метою задоволення своїх потреб
Л	Індукція	10	Розуміння світу і спосіб мислення, за якого різні явища, предмети розглядаються в їх взаємозв'язку, у взаємодії протилежних сил, тенденцій у процесі зміни, розвитку

Завдання 3. *Різні напрямки філософії по-різному вирішують проблему пізнаваності світу. З'ясуйте, як саме, і заповніть таблицю.*

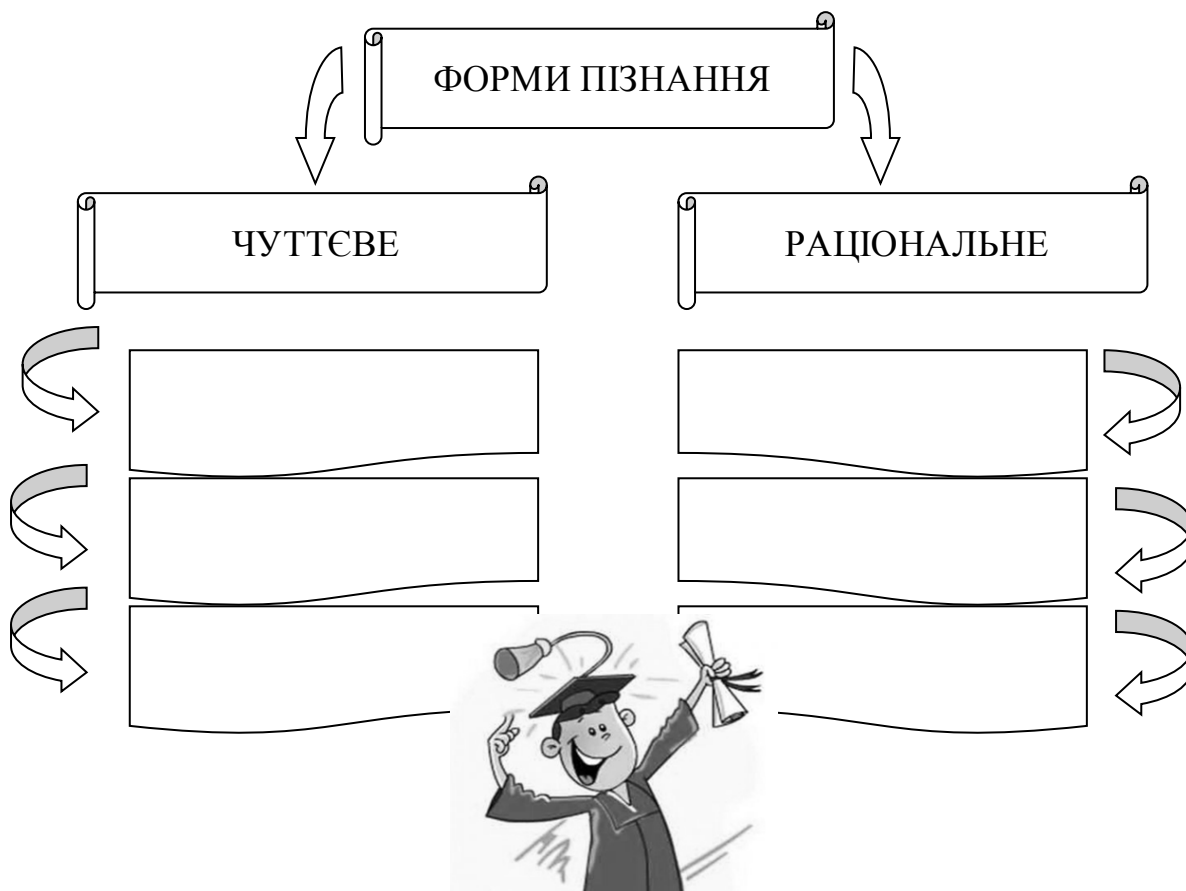

Завдання 4. Намалюйте схему процесу пізнання

A large, empty rounded rectangular box intended for drawing a cognitive process scheme. In the top right corner of this box, there is a cluster of several interlocking gears of different sizes, symbolizing a process or mechanism.

Завдання 5. Проаналізуйте форми пізнання

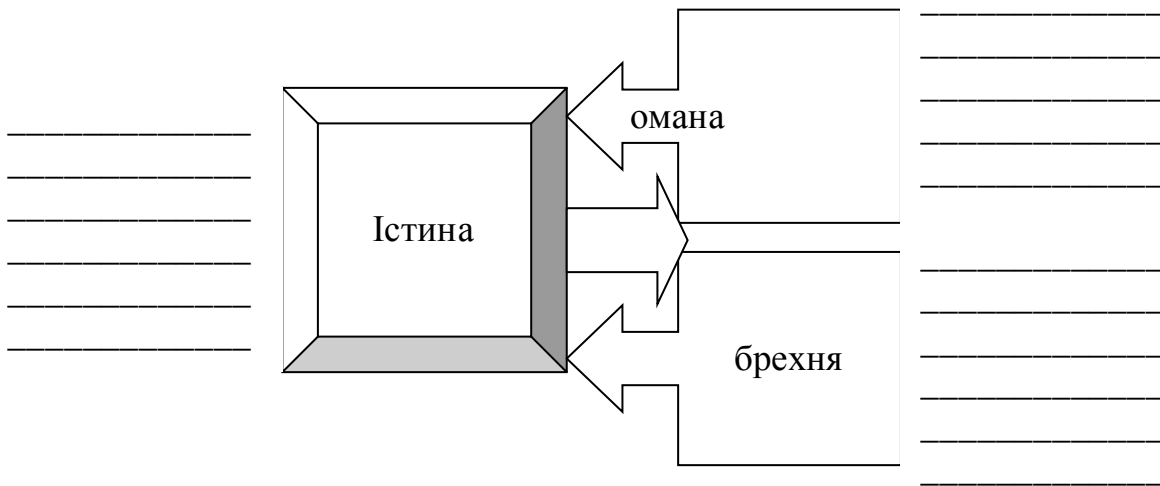

Завдання 6. В історії філософії існують різні теорії істини: класична, прагматична, когерентна, діалектико-матеріалістична та інші. Познайомтеся з цими теоріями і вставте пропущене.

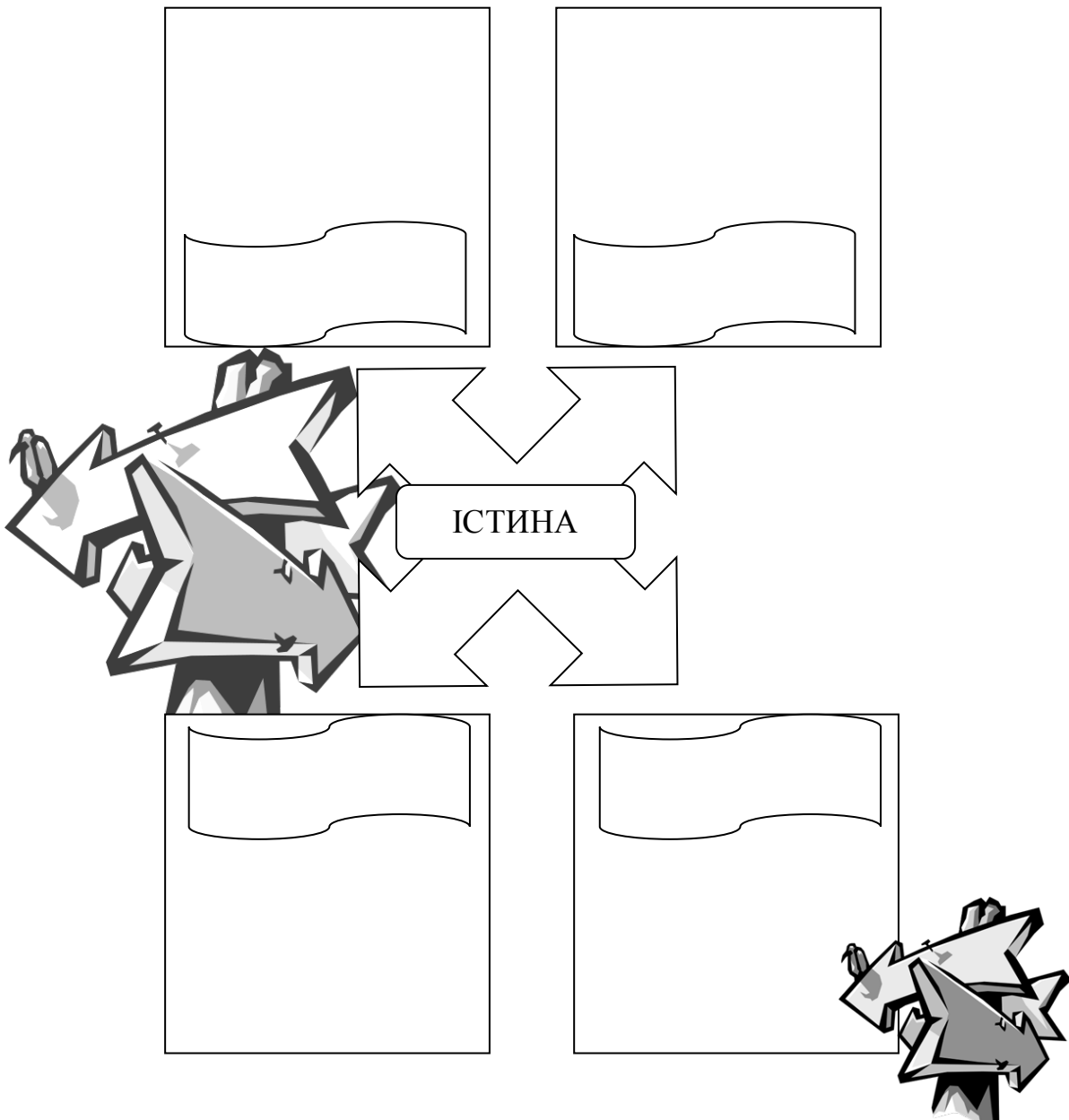
<i>Теорія істини</i>	<i>Визначення істини</i>	<i>Критерії істини</i>
<i>Класична</i>		
<i>Прагматична</i>		
<i>Когерентна</i>	Істинність є узгодженість знань	
<i>Діалектико-матеріалістична</i>		
<i>Конвенціональна</i>		загальна згода

Завдання 7. Дайте визначення поняттям, заповнивши таблицю.

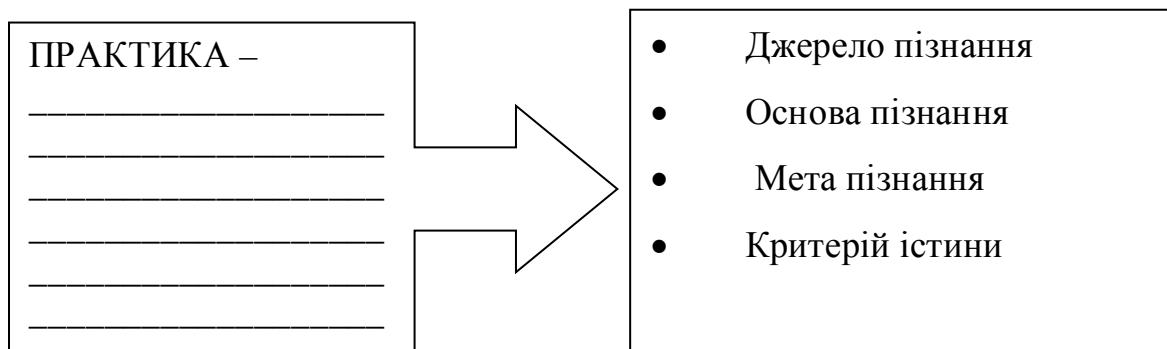
Завдання 8. Які різновиди істини розглядає філософія?

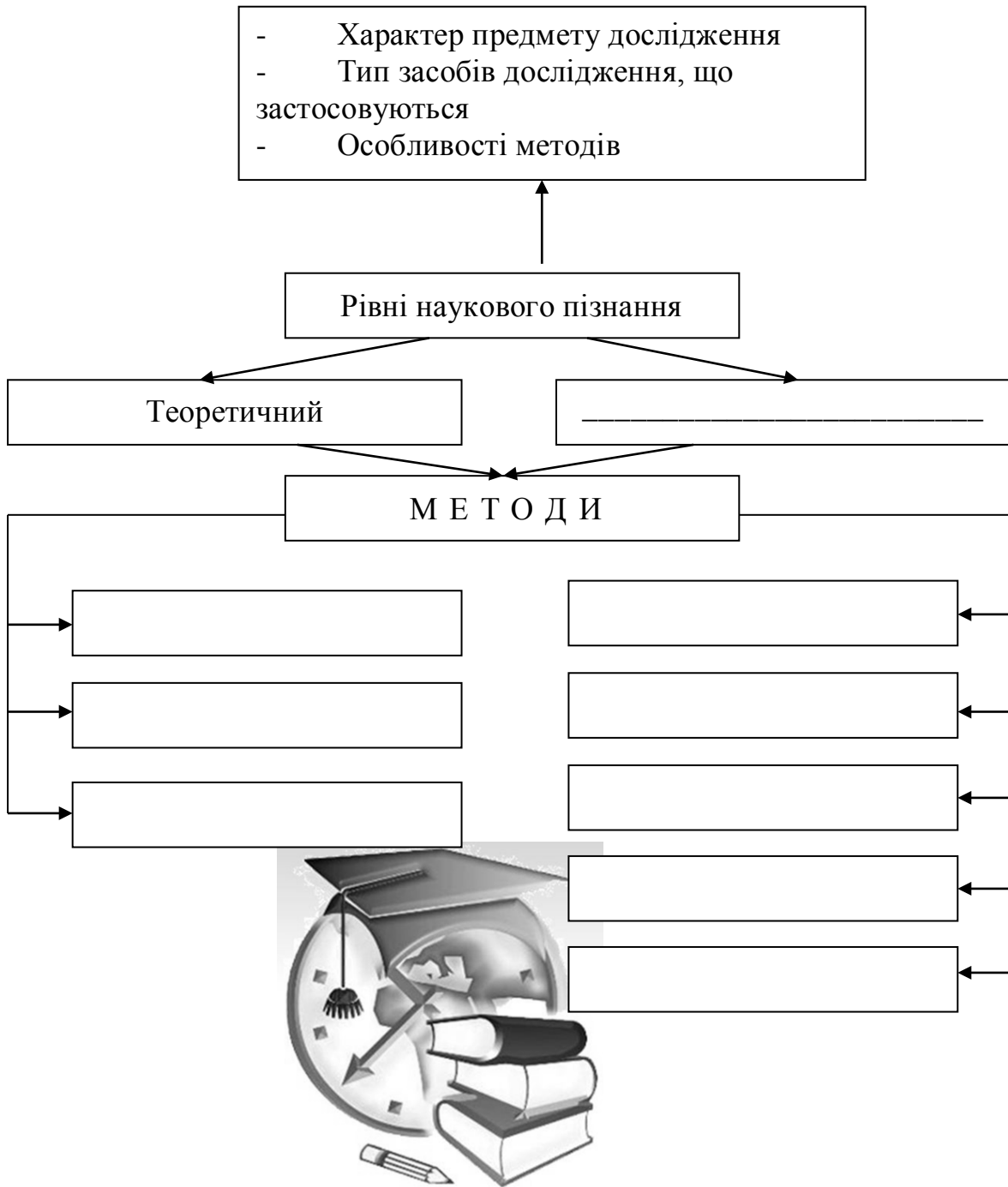
Завдання 9. Порівняйте буденне і наукове пізнання

Критерій	Буденне пізнання	Наукове пізнання
Об'єкт пізнання		
Суб'єкт пізнання		
Методи та засоби пізнавальної діяльності		
Результати пізнання		
Приклади		

Завдання 10. Дайте визначення поняття «практика»

Завдання 11. Закінчіть схему

Тема 11. Суспільство та культура

1. Сутність, структура та функції культури
2. Види, типи та форми культури
3. Політична культура: сутність, структура, функції та типи
4. Цінності в житті людини та суспільства
5. Релігія як соціальний інститут, її роль у суспільстві.
6. Сутність і суспільні функції ідеології.
7. Історичні типи ідеологій та політичних доктрин

Методичні рекомендації

Розгляд теми бажано розпочати з тлумачення самого терміна культура, слід звернути увагу на основні підходи до визначення культури, на її елементи, з'ясувати, що включають у себе поняття матеріальна й духовна культура, який зв'язок існує між ними. Характеризуючи базові елементи культури, необхідно розглянути її як загальносуспільний феномен, що функціонує на різних рівнях соціальної системи (людства загалом – нація – соціальні групи – особистість). Закінчуючи аналіз сутності культури, структури, типів і форм, слід вказати і на її основні функції. Особливу увагу приділіть вивченню політичної культури, її сутності, структури, функцій. Проаналізуйте типи та рівні політичної культури. Дайте характеристику типології політичної культури Г. Алмонда та С. Верби.

Охарактеризуйте релігію як соціальний інститут та розкрийте причини її виникнення. Дайте характеристику видам релігії. Проаналізуйте такі категорії як релігійна свідомість, релігійна психологія, релігійна діяльність, які мають важливе значення у функціонуванні релігії як соціального інституту, розкрийте суть соціальних функцій релігії, її місце та роль у суспільному житті.

Визначте сутність, рівні функціонування та функції політичної ідеології.

Охарактеризуйте політико-ідеологічні доктрини сучасності: консерватизм (неоконсерватизм), лібералізм (неолібералізм), соціал-демократія, комунізм (соціалізм, марксизм-ленінізм), анархізм, фашизм (неофашизм) та інші.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Субкультура _____

Контркультура _____

Цінності _____

Культурний релятивізм _____

Культурний етноцентризм _____

Політична культура _____

Ідеологія _____

Релігія _____

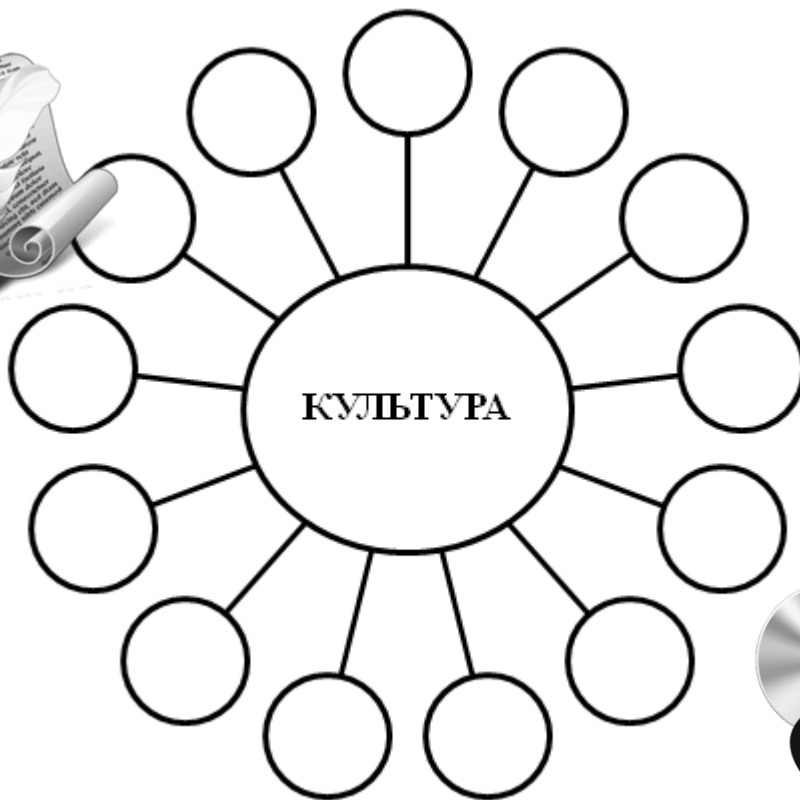

Секуляризація _____

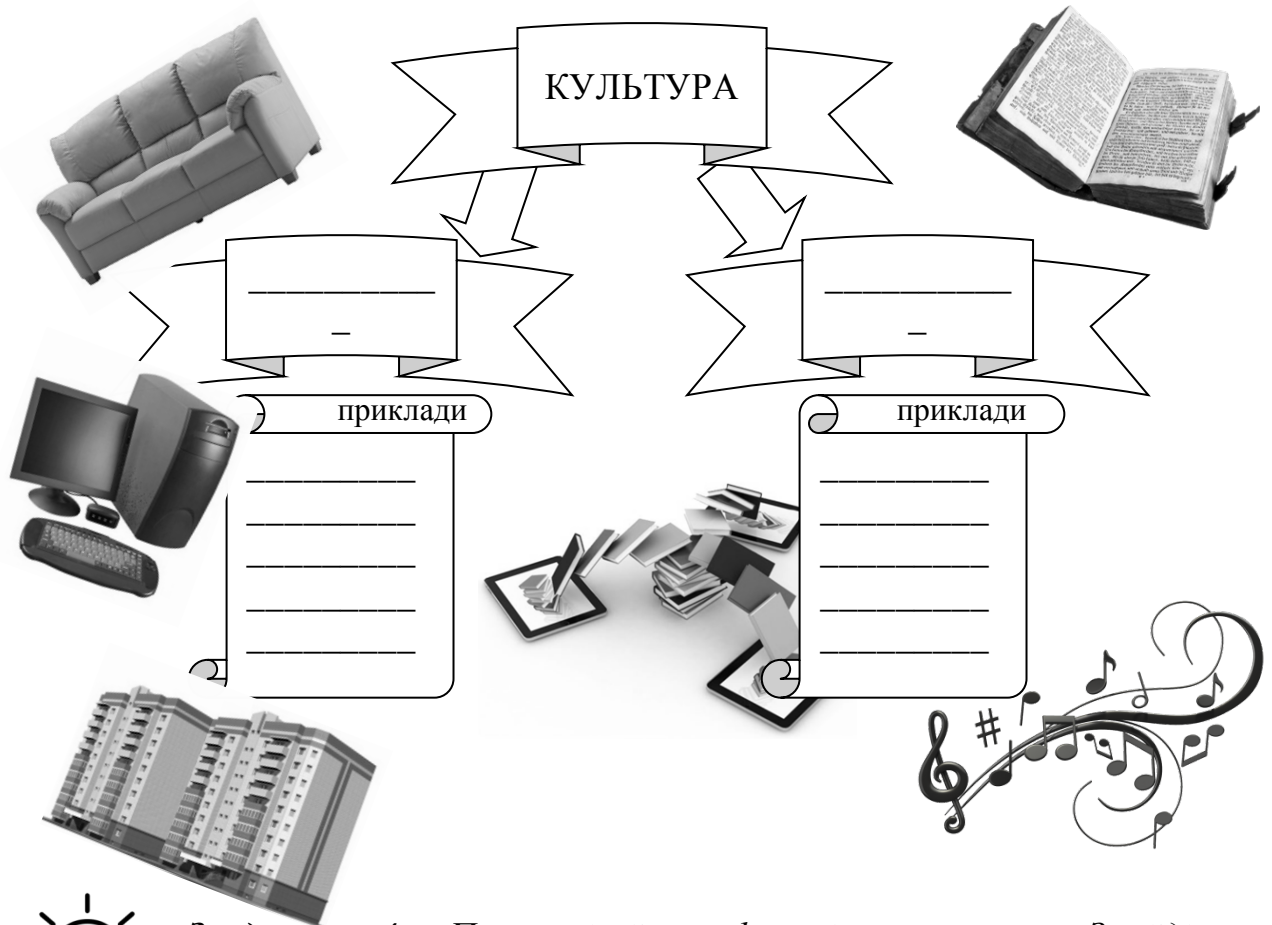

Артефакт _____

Завдання 2. Визначте основні елементи культури

Завдання 3. Будь-яка культура багатогранна і багатоліка. Умовно її можна розділити на дві форми. Які вони? Наведіть приклади

Завдання 4. Проаналізуйте функції культури. Знайдіть відповідність між функцією і її змістом, з'єднавши лінією.

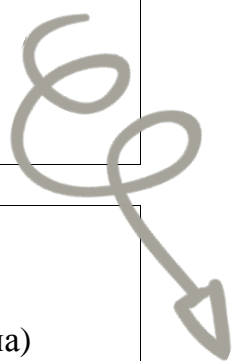
ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРИ

Гуманістична

Згідно Е. Дюркгейму, освоєння культури створює у людей - членів того чи іншого співтовариства почуття спільності, приналежності до однієї нації, народу, релігії, групи і т.п. Таким чином, культура згуртовує людей, інтегрує їх, забезпечує цілісність співтовариства. Проте, згуртовуючи одних на основі будь-якої субкультури, вона протиставляє їх іншим, роз'єднує більш широкі спільноти і спільності.

Пізнавальна
(гносеологічна)

Культура в цілому визначає ті рамки, в яких може і повинна діяти людина

Ідентифікації	Культура представляє собою складну знакову систему, передає соціальний досвід від покоління до покоління, від епохи до епохи.
Трансляції соціального досвіду	Культура, концентруючи кращий соціальний досвід безлічі поколінь людей, набуває здатності накопичувати багатющі знання про світ і тим самим створювати сприятливі можливості для його пізнання і освоєння.
Інтегративна/ дезінтегративна	Культура як певна система цінностей формує у людини цілком певні ціннісні потреби і орієнтації.
Регулятивна (нормативна)	Забезпечує пристосування людини до навколишнього середовища.
Ціннісно-орієнтаційна	Культура дає людям засоби спілкування. У свою чергу, спілкуючись, люди створюють, зберігають і розвивають культуру.
Соціалізації	Культура створює організовані і відносно безпечні способи розрядки, що не порушують соціальної стабільності. Найпростіші, природні індивідуальні засоби розрядки - сміх, плач, напади гніву, сповідь, освідчення в коханні, розмова начистоту. Специфічно культурні колективні, закріплені традицією форми розрядки - свята, дозвілля та ін.
Комунікативна	Засвоєння людиною певних знань, норм і цінностей, необхідних для життя в якості повноправного члена суспільства.

Рекреативна
(релаксаційна)

Цицерон, говорив про неї - обробіток, вирощування духу. М. Бердяєв вважав, що долі суспільства повинні вирішувати люди з оновленим духом, іншою волею до «перетворення життя».

Адаптивна

Культура передбачає певні моделі поведінки і цінності, тому, виходячи з вимог культури, можна передбачити, як поведе себе середній носій цієї культури в тій чи іншій життєвій ситуації.

Прогностична

Культура дає можливість індивіду відчути свою приналежність до групи через спільні з нею цінності, символи, моделі поведінки і т.д. На підставі загальних цінностей виникає емоційний зв'язок, що об'єднує членів єдиної групи.

Завдання 5. Проаналізуйте особливості західної та східної культур

Західна культура	Східна культура

Завдання 6. *Культурна регуляція людської діяльності здійснюється через систему норм і цінностей. Назвіть основні цінності, наведіть приклади.*

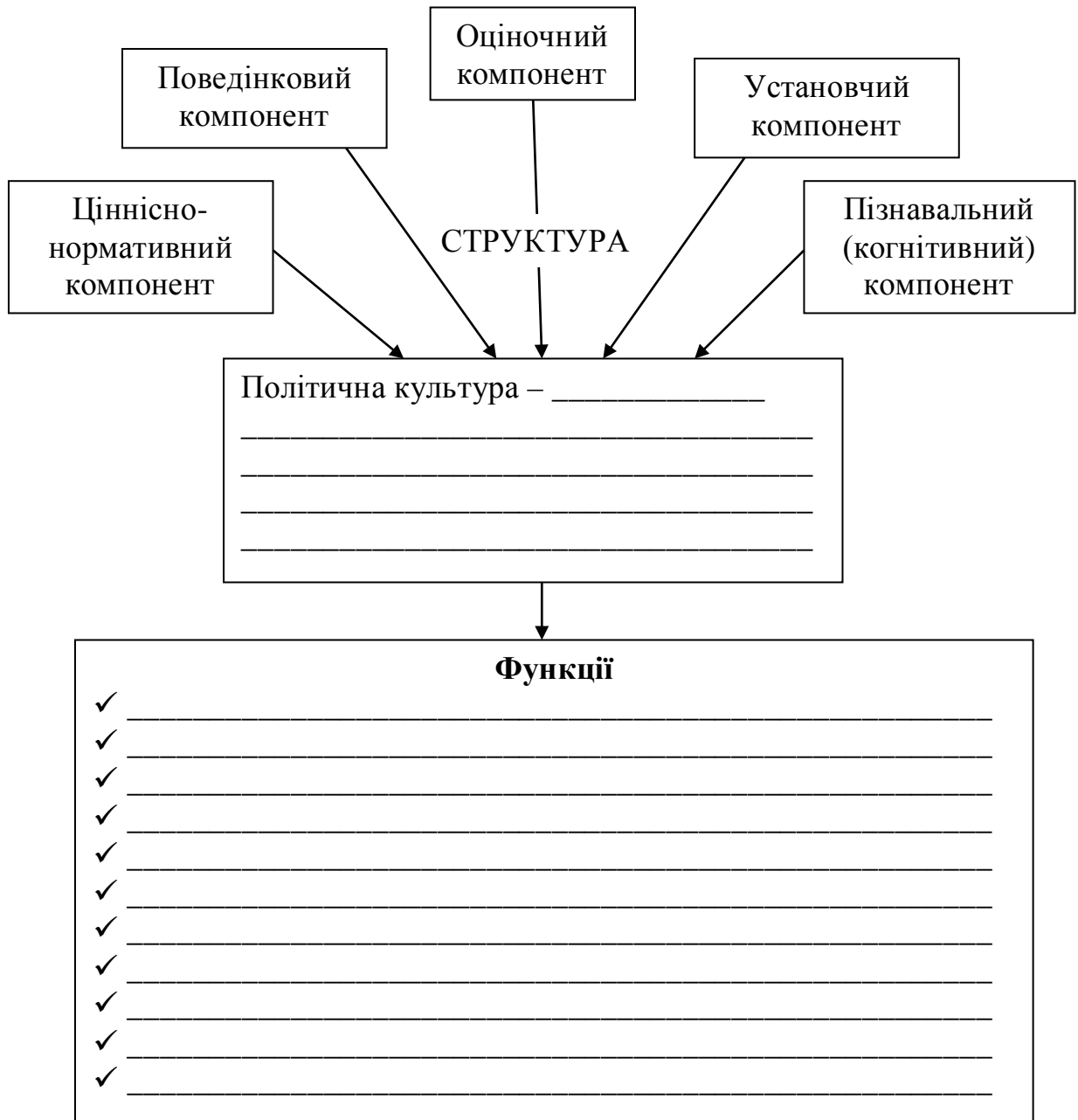
Цінність

- властивість того чи іншого суспільного предмета, явища задовольняти потреби, бажання, інтереси
- соціально схвалювані і такі, що розділяються більшістю людей уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, романтична любов, дружба і т.п.
- втілюються в самих різних аспектах, від абстрактних ідей до конкретних матеріальних предметів, і висловлюють індивідуальні та соціальні ідеали.
- певний інструмент, еталон, відповідно до якого відбувається оцінка і визначення соціальних дій, подій, ситуацій.
- є структурним елементом культури і являє собою семіотичну систему алгоритмів поведінки, моделювання соціокультурної реальності і картини світу в цілому.
- духовно-смысловий, ідеалістичний зміст поняття доповнюється його матеріалістичним, утилітарно-прикладним і економічним значенням, згідно з яким цінність є корисністю, а також продуктом і результатом діяльності людини, що задовольняє її потреби.

<p>сенсожиттєві</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>вітальні</p> <p>життя, здоров'я, сім'я, добробут, правопорядок</p>
<p>суспільного визнання</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>міжособистісного спілкування</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>демократичні</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>партикулярні</p> <p>прихильність до малої батьківщини, сім'ї, віра в Бога</p>

Завдання 7. Проаналізуйте структуру і функції політичної культури

Завдання 8. Проаналізуйте типологію політичних культур, запропоновану Г.Алмондом і С.Вербой.

Тип політичної культури

**Габріель
Алмонд**
(1911-2002)

**Сідней
Верба**
(1932 -2019)

Завдання 9. Чи вірні наступні твердження? Так чи Ні?

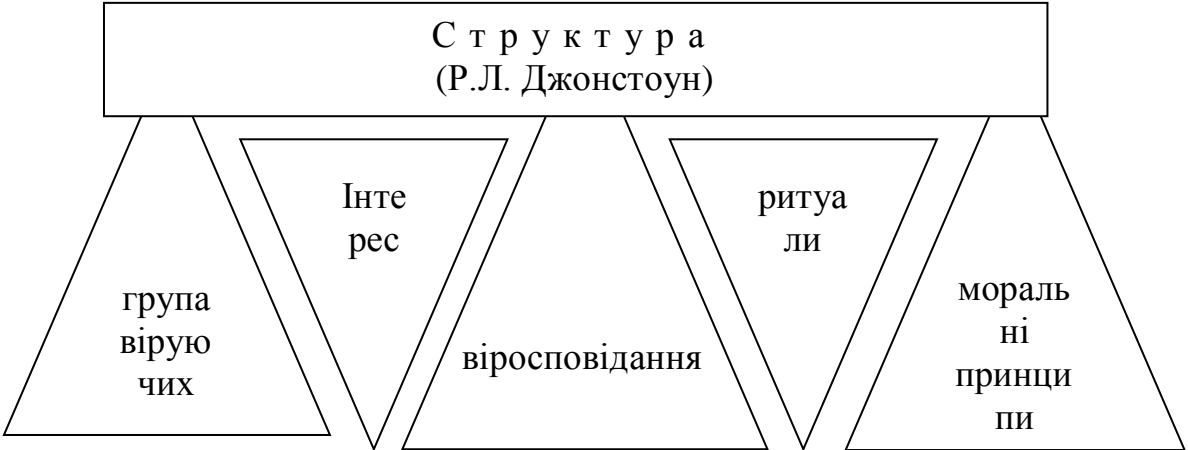
1	Цінності демонструють насамперед ту значимість, яку мають для людей ті чи інші предмети, відносини, явища, норми, ідеали, правила.	
2	Цінності становлять основу моральних принципів.	
3	У соціології культура розглядається як складне динамічне утворення, що має соціальну природу і виражається у соціальних відносинах, спрямованих на створення, засвоєння, збереження і розповсюдження предметів, ідей, ціннісних уявлень, які забезпечують взаєморозуміння людей в різних соціальних ситуаціях.	
4	Патріархальна (традиційна) політична культура відрізняється певним інтересом соціальних суб'єктів до функціонування політичної системи, її окремих інститутів, до діяльності політичної влади. Але соціальні суб'єкти не виявляють політичної активності.	
5	Культура являє собою спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, представлений в її матеріальних і нематеріальних продуктах, які прийняті і визнані в соціальних спільнотах і передаються від покоління до покоління.	
6	Матеріальна культура - це духовна діяльність і її продукти, це невловимий світ ідей.	
7	Нематеріальна культура являє собою матеріальні цінності, створені членами суспільства, наприклад: техніка, інструменти, будівлі та ін.	

Завдання 10. Дайте визначення релігії і визначте її структуру

✓ Релігія – світогляд і світовідчуття, а також відповідна поведінка і специфічні дії (культ), які ґрунтуються на вірі в існування (одного або декількох) богів, «священного», тобто такого начала, яке знаходиться за межею «природного», недоступне розумінню людини (філософський енциклопедичний словник)

✓ Релігією називається

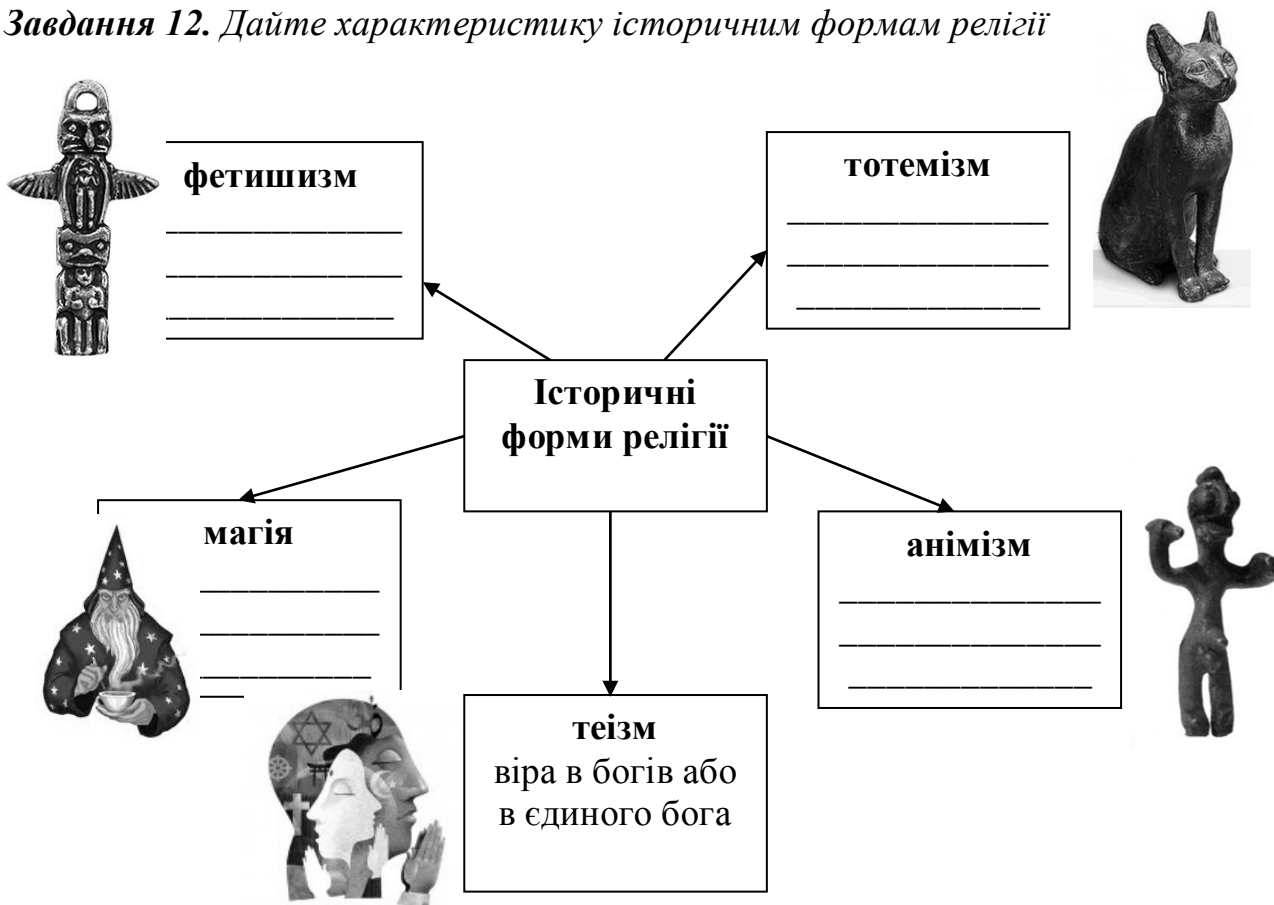
✓

Завдання 11. Які ще підходи до структурування релігії виділяються в соціології?

Завдання 12. Дайте характеристику історичним формам релігії

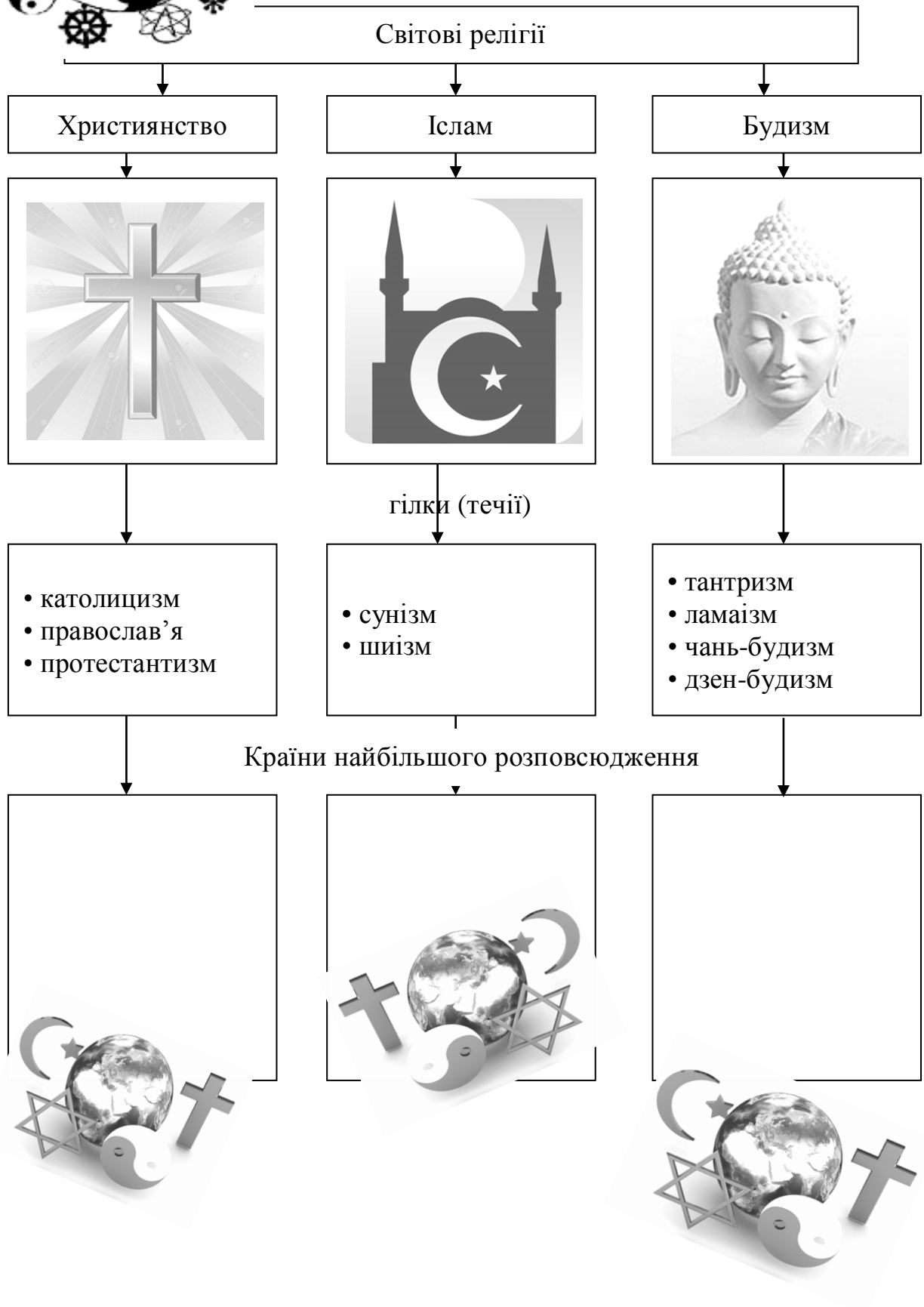

Завдання 13. Охарактеризуйте функції релігії

Функції релігії	Ілюзорно-компенсаторна	
	Світоглядна	
	Регулятивна	
	Інтегративна	
	Ідеологічна	
	Комунікативна	
	Психотерапевтична	
	Культуротрансляюча	

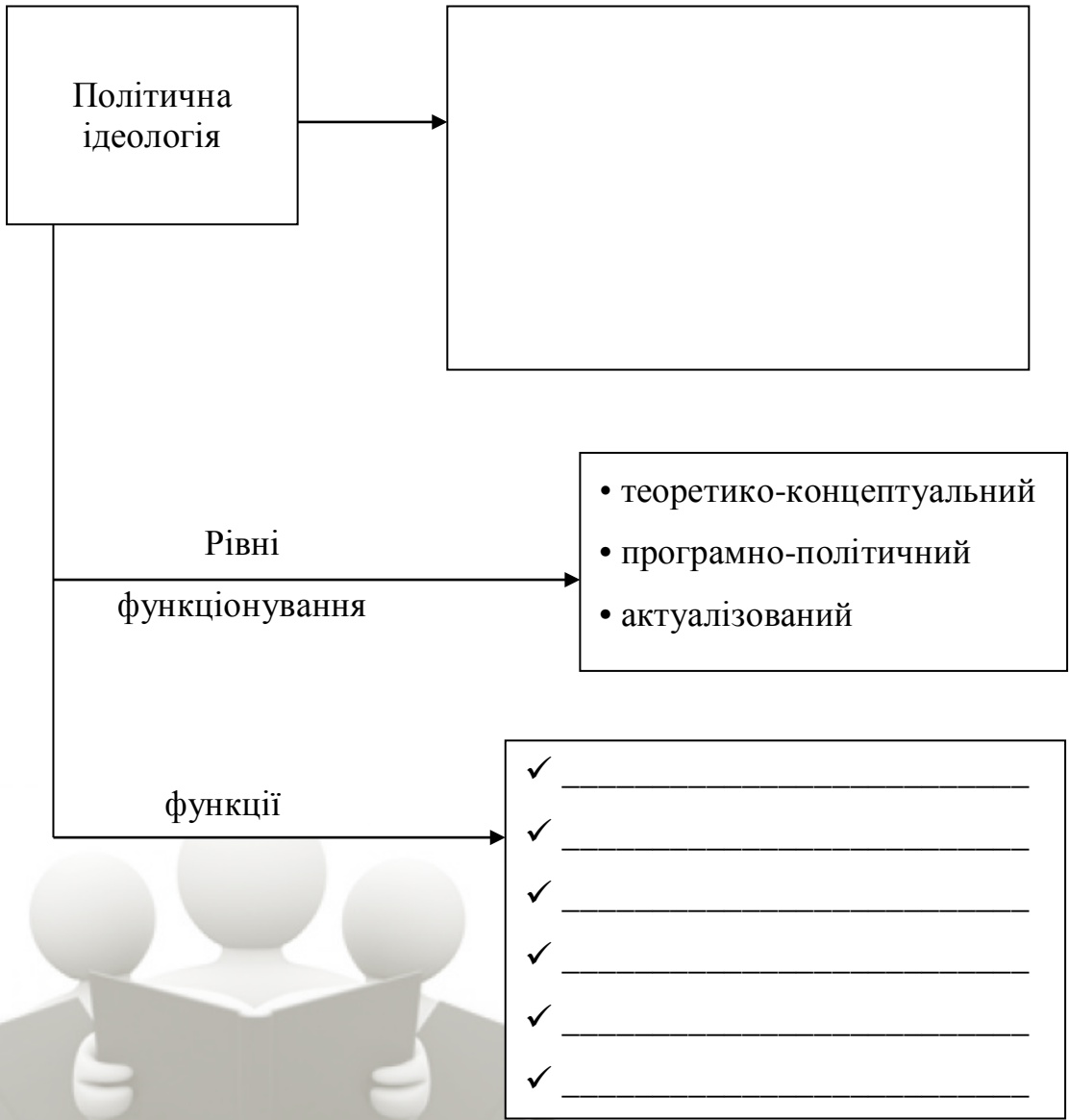

Завдання 14. Дайте характеристику світовим релігіям

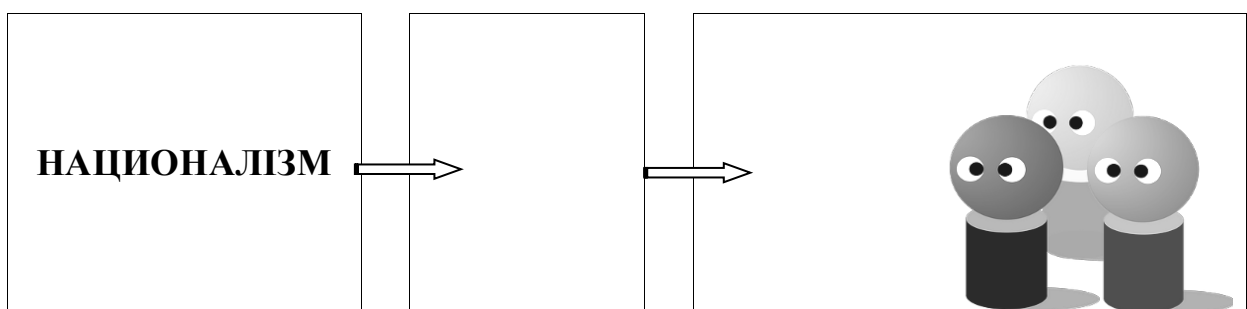
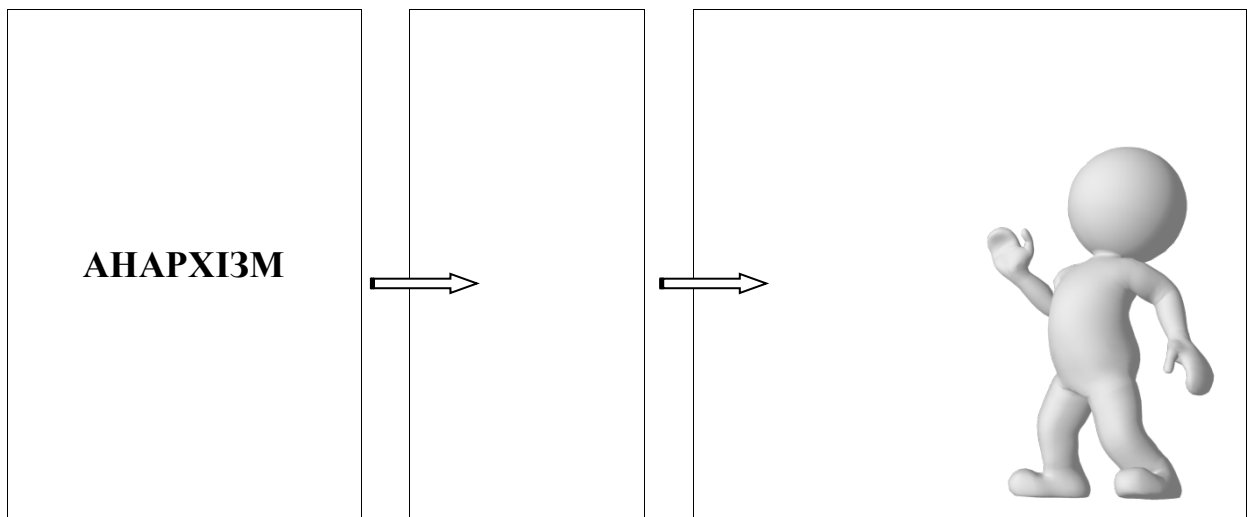
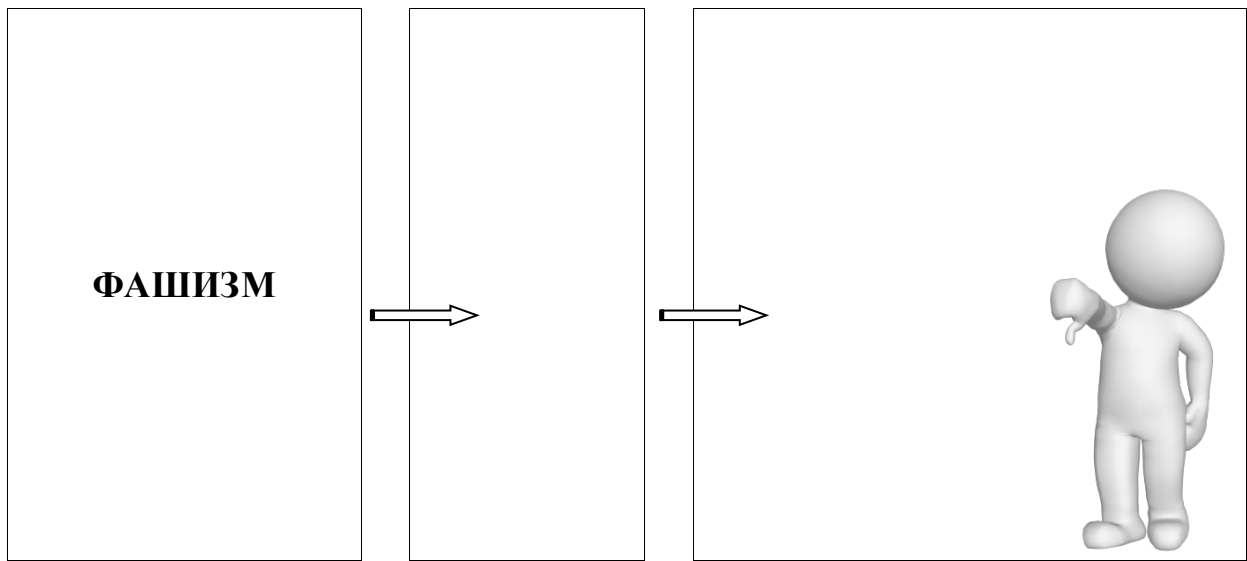
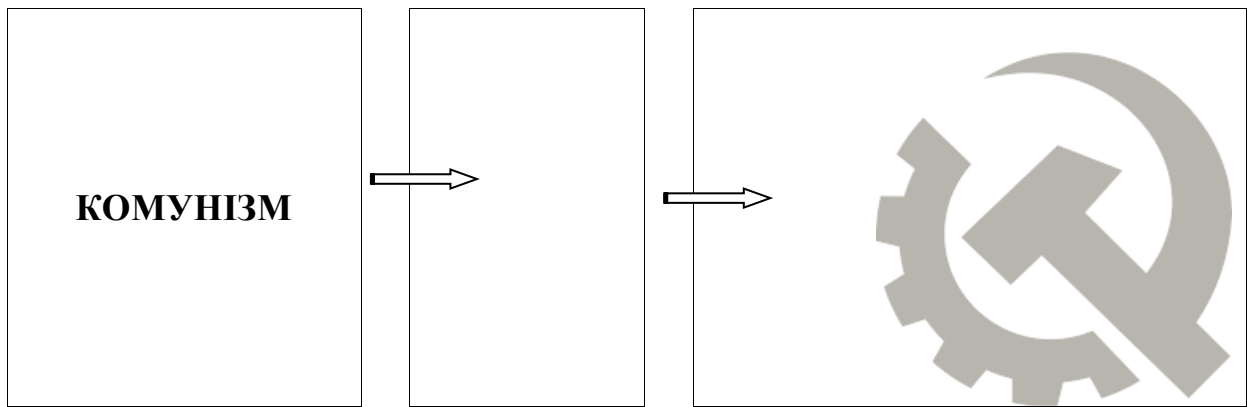

Завдання 15. Визначте сутність і функції політичної ідеології

Завдання 16. Проаналізуйте ідеологічні течії

	Визначення	Базові засади
ЛІБЕРАЛІЗМ	→	
КОНСЕРВАТИЗМ	→	
СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТІЯ	→	

Завдання 17. Знайдіть відповідність. Відповідь запишіть у вигляді «1-А».

	<i>Назва підходу</i>		<i>Визначення поняття «культура»</i>
1	Аксіологічний	А	Знаковий механізм передачі досвіду через так званий соціокод
2	Структуралістський	Б	Специфічний спосіб людської життєдіяльності
3	Семіотичний	В	Соціальний інститут, що дає суспільству системну якість, дозволяє розглядати його як стійку цілісність, відмінну від природи.
4	Гуманітарний	Г	Реалізація ідеально-ціннісних цілей, предметний світ, взятий під кутом зору його значення для людини
5	Діяльнісний	Д	Процес створення людиною своєї родової сутності, міра людського в людині.
6	Соціологічний	Є	Сукупність соціальних елементів, «культурних зразків» - носіїв ціннісних відносин, що регулюють людську діяльність

Завдання 18. Знайдіть відповідність. Відповідь запишіть у вигляді «1-А».

	<i>Поняття</i>		<i>Визначення</i>
1	Культурні універсалії	А	Географічний район, всередині якого у різних культур проявляється схожість в головних рисах
2	Домінуюча культура	Б	Процес передачі культури від покоління до покоління через наuczіння
3	Культурний ареал	В	Сукупність всіх матеріальних та духовних культурних досягнень суспільства, його історичний досвід, що зберігається в арсеналі суспільної пам'яті.
4	Культурна акумуляція	Г	Загальноприйняті в межах групи чи суспільства правила взаємодії, згідно з якими одні форми взаємодії рекомендуються як бажані, підтримуються або не схвалюються
5	Культурна спадщина	Д	Впевненість у правоті власної культури, схильність або тенденція відкидати стандарти іншої культури як неправильні.
6	Культурна трансмісія	Є	Норми, цінності, правила, традиції та властивості, які притаманні всім культурам незалежно від

			географічного місця, історичного часу та соціального устрою суспільства
7	Есхатологія	Ж	Сукупність цінностей, вірувань, традицій та звичаїв, якими керується більшість членів даного суспільства
8	Культурний етноцентризм	З	Процес поповнення культури новими елементами наступними поколіннями
9	Норми культури	І	Релігійне вчення про кінцеву долю світу та людства

Завдання 19 Знайдіть відповідність «Тип культури та критерій для типологізації»

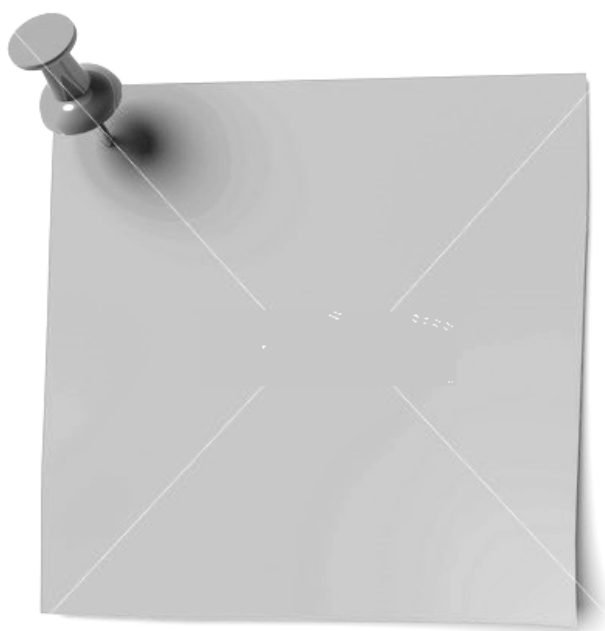

Завдання 20. *Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь.*

1. На Вашу думку, чи втрачає релігія свій вплив на суспільство? Відповідь обґрунтуйте.
2. Як слід розуміти поняття «ідеологічний плюралізм»?
3. Як Ви розумієте поняття «душа культури», запропоноване О.Шпенглером
4. Що таке культурний шок? Які способи виходу з нього існують?
5. Чи можливе, на Вашу думку, існування суспільства без соціальних цінностей? Обґрунтуйте свою думку.
6. Що таке соціокультурна травма (За П.Штомпкою) ?

Завдання 21. *Підготуйте фотоесе на тему «Культура та суспільство». Фотоесе – документальна розповідь на певну тему за допомогою фотографій.*

Тема 12. Політичні режими. Демократія.

1. Поняття політичний режим. Типологія режимів
2. Сутність, витоки та характерні риси тоталітаризму
3. Авторитаризм: сутність, характерні ознаки, витоки та різновиди
4. Демократичний політичний режим
5. Основні права та свободи особистості в правовій державі

Методичні рекомендації

Вивчення даної теми передбачає отримання уявлення про політичні режими, їх сутність та характерні риси. Для цього слід звернути увагу на порівняння існуючих підходів до типології політичних режимів, засвоїти характерні особливості кожного з режимів, усвідомити, яку роль відіграють держава, політичні партії та політичні інститути в структурі політичного режиму.

Дайте характеристику тоталітаризму та авторитаризму. Визначте їх сутність, причини виникнення, характерні риси, різновиди.

Розкрийте поняття демократії та визначте її сутнісні сторони. Характерні риси демократичного політичного режиму. Моделі демократії, їх переваги і недоліки. Демократія пряма і представницька. Сучасні концепції демократії. Необхідно проаналізувати реально існуючі демократичні інститути, відносини та цінності.

Проаналізуйте передумови демократизації суспільства внутрішні (економічні, культурні, соціальні, релігійні, політичні) та зовнішні. З'ясуйте як відбувається трансформація політичних режимів. Проаналізуйте основні права та свободи особистості в правовій державі.

Завдання 1. Дайте визначення основним поняттям теми:

Авторитаризм _____

Тоталітаризм _____

Демократія _____

Полярність _____

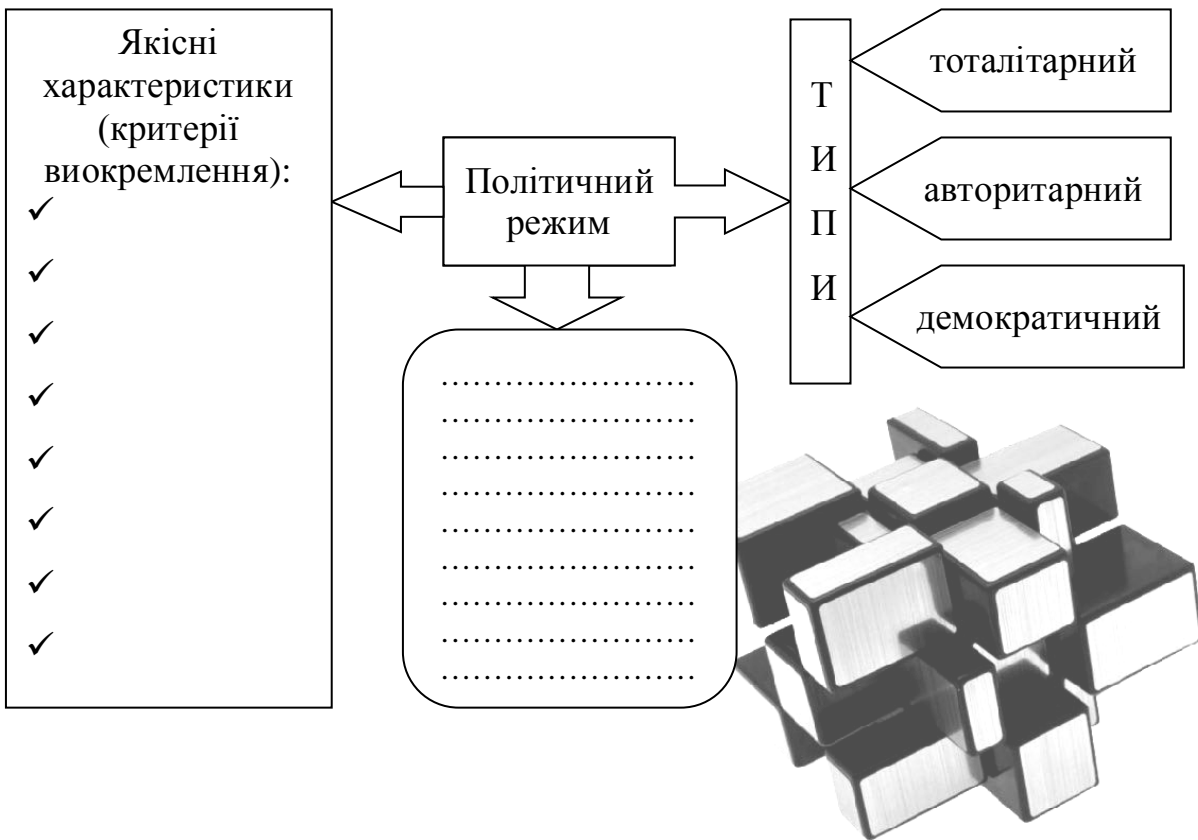

Плюралізм _____

Трансформація політичних режимів _____

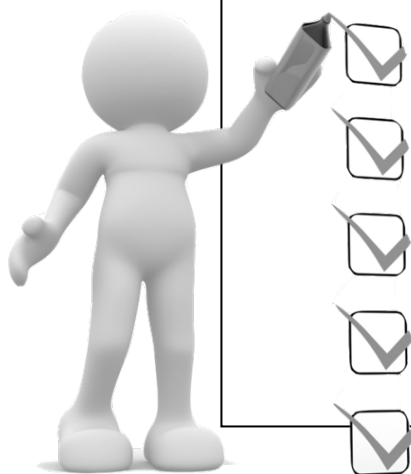
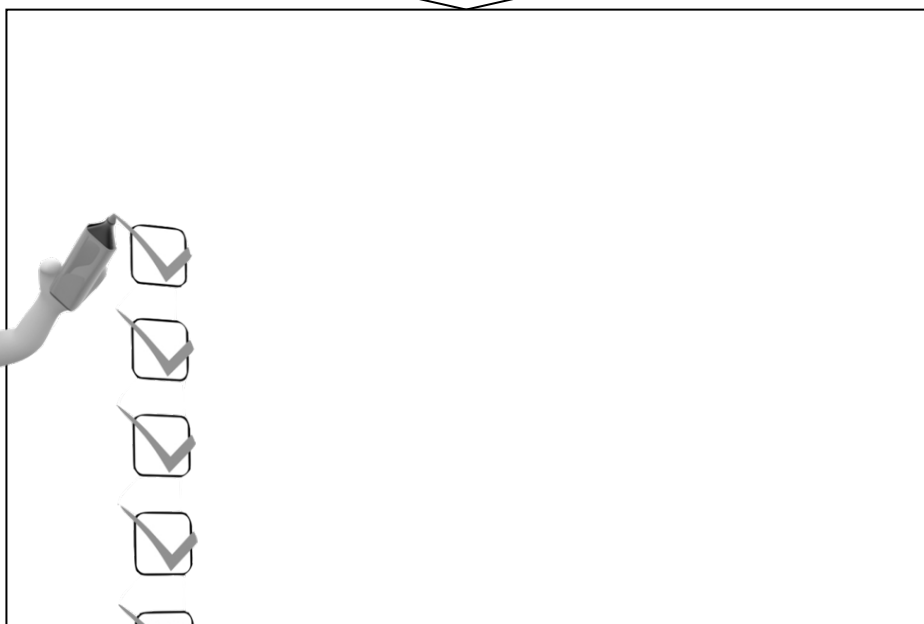
Завдання 2. Проаналізуйте сутність політичного режиму

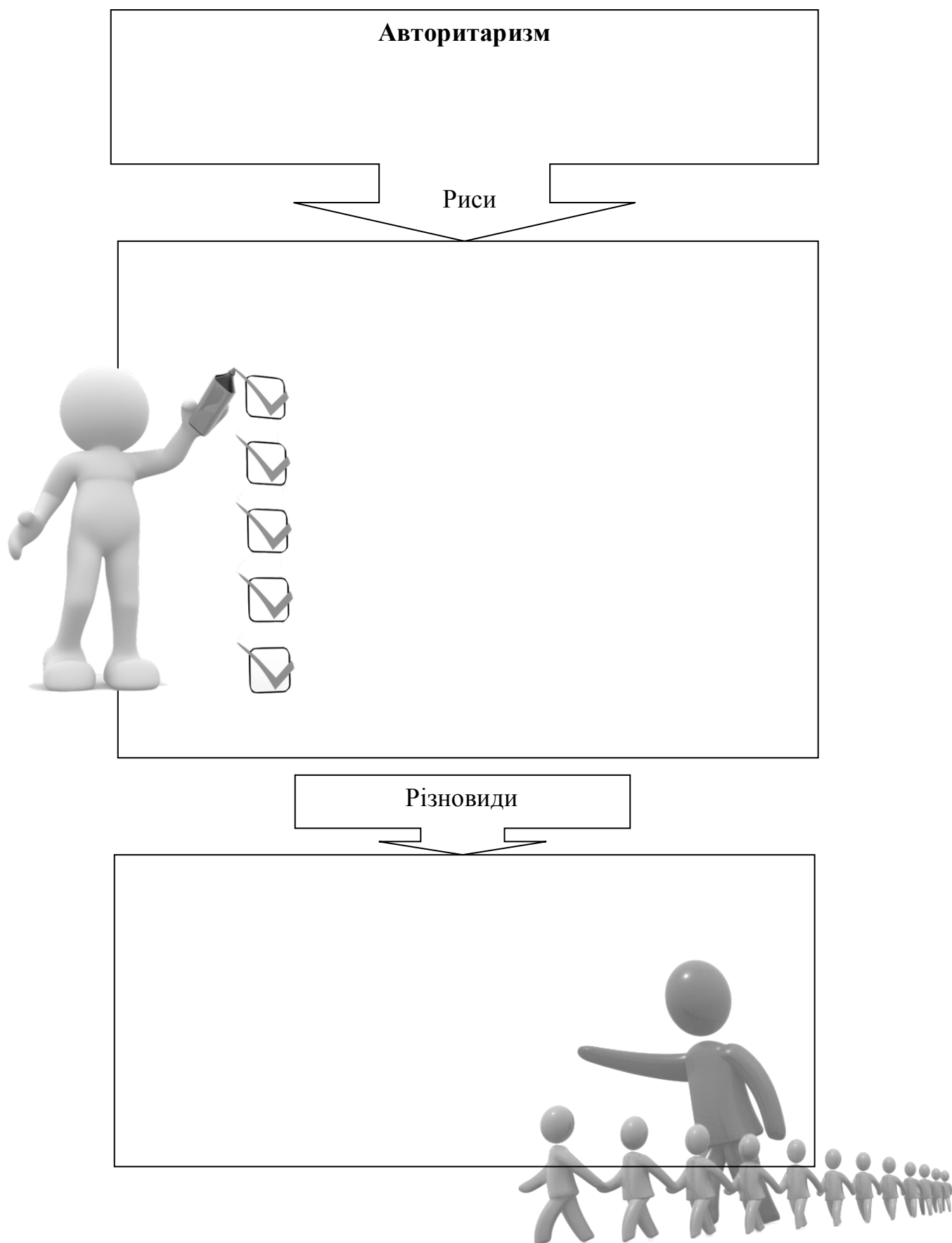
Завдання 3. Назвіть характерні ознаки тоталітарного політичного режиму

Тоталітаризм

ознаки

Завдання 4. Визначте основні риси та різновиди авторитарного політичного режиму

Завдання 5. Використовуючи висловлювання філософів, політологів, політиків, словникові статті, дайте визначення поняттю «демократія».

Демократія – це _____

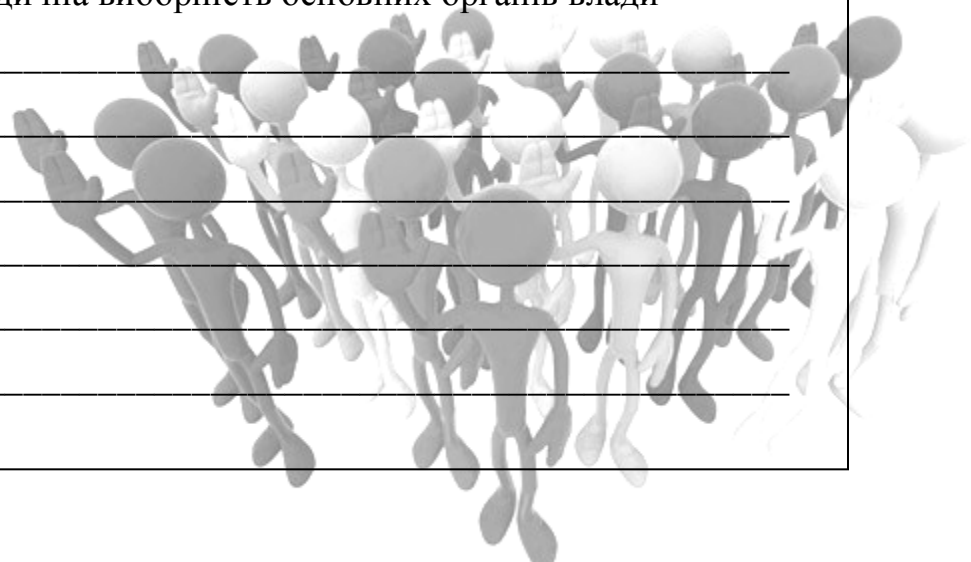

Завдання 6. Назвіть ознаки демократії

ДЕМОКРАТІЯ

— **ознаки** —

- ✓ юридичне визнання верховної влади народу
- ✓ періодична виборність основних органів влади
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____
- ✓ _____

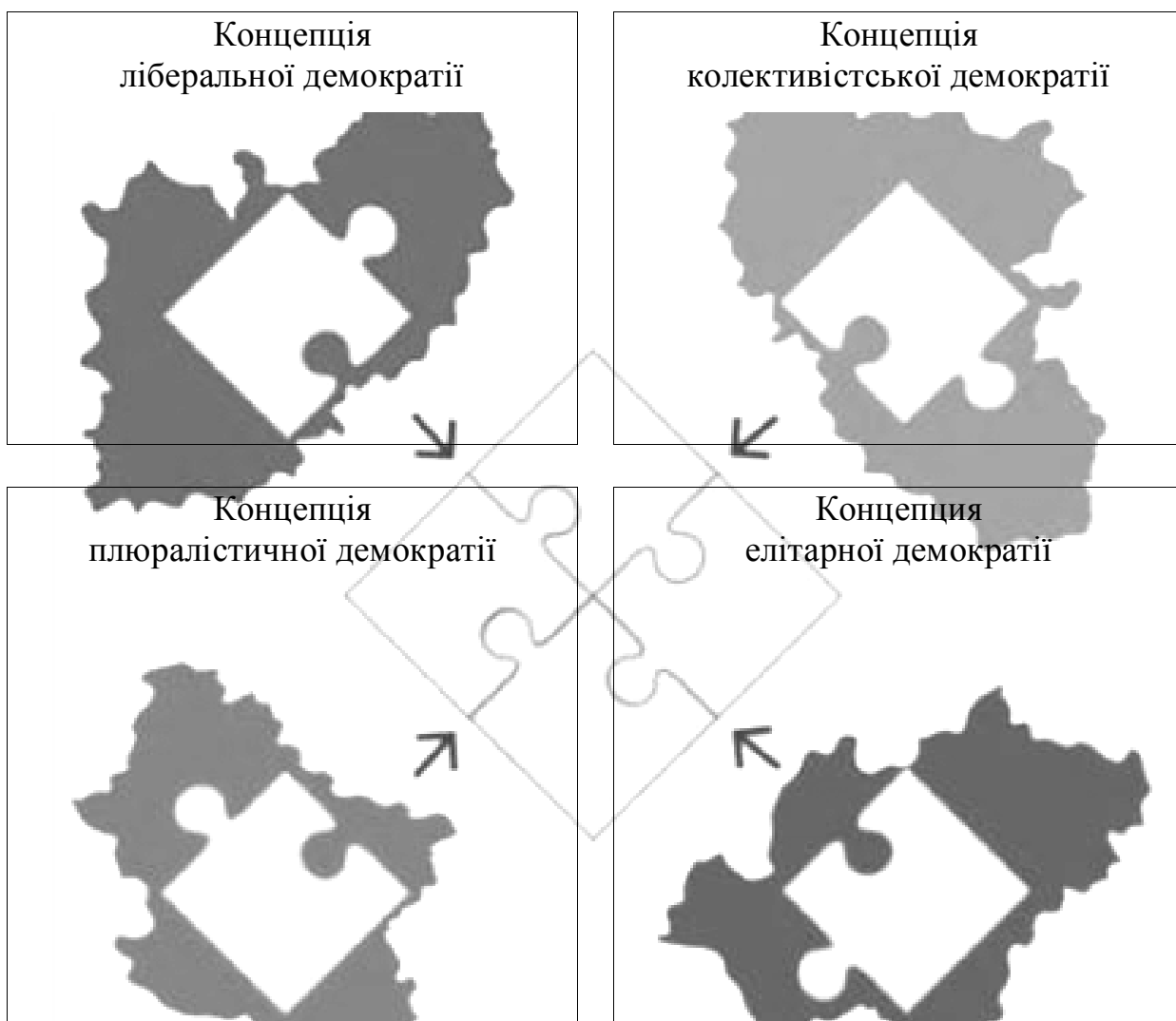

Завдання 7. Проаналізуйте необхідні умови демократизації суспільства

Економічні _____ _____ _____ _____	Умови демократизації суспільства	Соціальні _____ _____ _____ _____
Політичні _____ _____ _____ _____		Культурні _____ _____ _____ _____

Завдання 8. Проаналізуйте сучасні концепції демократії

Концепції демократії
(основні ідеї, представники)

Завдання 9. Знайдіть відповідність

Військовий режим

Отримав розповсюдження в державах з абсолютною формою монархічного правління

Режим особистого правління, де влада належить лідеру, що спирається на репресивно-поліцейський апарат

Виникає в результаті державного перевороту - захоплення влади диктатором або військовим угрупованням

Теократичний режим

Традиційний режим

Орієнтований на завоювання популярності у широких верств населення за допомогою демагогії, стереотипів та міфів, маніпулювання громадською думкою

Популістський режим

Персоніфікований режим

Характеризується концентрацією влади в руках духовництва або релігійного діяча

Завдання 10. Оберіть одне з питань та дайте письмову відповідь.

1. Які причини появи тоталітаризму?
2. Визначте переваги та недоліки демократії
3. Деякі політологи вважають, що політичне вчення Платона є теоретичним джерелом тоталітаризму. Які ідеї Платона, на Ваш погляд, можуть бути підставою для такої думки?
4. Як Ви розумієте поняття: «експансія демократії», «експорт демократії»?
5. Прокоментуйте вислів У. Черчіля «В основі демократії – маленька людина в кабінці з маленьким олівцем, що ставить хрестик на маленькому папірці»

Питання для підсумкового контролю

1. Визначте сутність, властивості та різновиди політичної влади
2. Проаналізуйте концепції влади
3. Проаналізуйте функції політичної влади
4. Охарактеризуйте принципи та ресурси влади
5. Визначте сутність та різновиди легітимності політичної влади
6. Визначте сутність та ознаки держави
7. Проаналізуйте теорії походження держави
8. Охарактеризуйте функції держави
9. Проаналізуйте форми державного правління та форми державного устрою
10. Визначте сутність, базові засади та функції громадянського суспільства
11. Розкрийте сутність та основні риси правової держави
12. Визначте сутність, ознаки та функції політичної партії
13. Проаналізуйте типи політичних партій
14. Охарактеризуйте типи партійних систем
15. Визначте сутність та типи політичних режимів
16. Визначте сутність, передумови та характерні риси тоталітарного режиму
17. Визначте сутність, характерні риси та різновиди авторитаризму
18. Визначте сутність та характерні риси демократичного політичного режиму
19. Розкрийте передумови демократизації суспільства
20. Охарактеризуйте права людини та громадянина
21. Визначте сутність, структуру, функції та типи політичної культури
22. Визначте сутність, етапи та агентів політичної соціалізації
23. Визначте сутність, рівні реалізації та функції політичної ідеології
24. Визначте сутність, типи та функції виборів
25. Охарактеризуйте типи виборчих систем
26. Окресліть процедуру організації та проведення виборів
27. Визначте функції та різновиди політичної еліти
28. Визначте сутність політичної еліти. Проаналізуйте теорії еліт
29. Визначте сутність політичного лідерства та розкрийте зміст теорій лідерства
30. Визначте риси та функції політичного лідера
31. Охарактеризуйте типи політичного лідерства
32. Визначте базові засади консерватизму
33. Охарактеризуйте соціалізм та соціал-демократію
34. Визначте сутність та різновиди лібералізму
35. Визначте ідейні засади політичного екстремізму
36. Визначте сутність та різновиди політичної участі
37. Проаналізуйте специфіку масової поведінки в політиці

38. Охарактеризуйте особистість як суб'єкта політики
39. Визначте сутність та основні риси соціального інституту
40. Проаналізуйте процес інституціоналізації
41. Охарактеризуйте види та функції соціальних інститутів
42. Визначте сутність та основні ознаки соціальної організації
43. Проаналізуйте типи соціальних організацій. Охарактеризуйте формальні та неформальні організації
44. Покажіть специфіку соціологічного підходу до вивчення проблеми особистості
45. Розкрийте структуру особистості
46. Визначте типи особистості
47. Визначте сутність, етапи та агентів соціалізації особистості
48. Визначте сутність та типи соціальних статусів
49. Визначте сутність соціальної ролі. Проаналізуйте рольові конфлікти та шляхи їх вирішення
50. Визначте сутність та функції сім'ї
51. Охарактеризуйте типи сімей
52. Розкрийте причини та наслідки розлучень
53. Охарактеризуйте тенденції розвитку сучасної сім'ї
54. Визначте сутність та функції культури
55. Охарактеризуйте типи, види та форми культури
56. Проаналізуйте цінності та ціннісні орієнтації
57. Охарактеризуйте релігію як соціальний інститут
58. Проаналізуйте проблему буття в філософії. Визначте основні рівні та форми буття
59. Простір і час: підходи в історії в філософії.
60. Рух і розвиток
61. Охарактеризуйте закони і категорії діалектики
62. Проблема свідомості в історії філософської думки.
63. Свідомість та несвідоме.
64. Проаналізуйте питання «Людина як основний предмет філософського аналізу».
65. Проаналізуйте філософські аспекти антропосоціогенезу
66. Філософія культури. Багатовимірність поняття «культура».
67. Проаналізуйте історичні моделі культури та цивілізаційні типи
68. Проблема кризи культури: історія та сучасність.
69. Проблема майбутнього в філософії
70. Охарактеризуйте пізнання як предмет філософського аналізу
71. Охарактеризуйте знання як умову та результат пізнання.
72. Проаналізуйте специфіку наукового знання.
73. Розкрийте філософське розуміння істини.
74. Поняття методу, методики та методології.

Рекомендована література

1. Алексеев, Петр Васильевич. Философия [Текст] : учебник / П. В. Алексеев, А. В. Панин ; Московский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. - 4-е изд., перераб. и доп. - М. : Проспект, 2008. - 588 с. - (Классический универсальный учебник).
2. Аляев, Геннадій Євгенович. Політологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Г. Є. Аляев.— Вид. 3-тє, виправл. та доповн. — Полтава : АСМІ, 2012. — 319 с. : табл. — (Bibliotheca Studiorum) — Бібліогр.: с. 289–291 та наприкінці тем. — Покажч.: с. 301–314.
3. Андрущенко, Віктор Петрович. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія [Текст] : підруч. для ВНЗ / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. - Вид. 4-те, випр. та допов. - Київ : Юрінком Інтер, 2016. - 551 с.
4. Антоненко В.Г. Політологія: підручник / В.Г. Антоненко, О.В. Бабкіна, В.П.Горбатенко. - 3-тє. вид., перероб., доп. — К.: ВЦ "Академія", 2006. - 568 с.
5. Бабосов, Евгений Михайлович. Общая социология [Текст] : учеб. пособие для студ. вузов / Е. М. Бабосов. - 2.изд., стер. - Минск : ТетраСистемс, 2004. - 639 с.: рис., табл. - Библиогр.: в конце глав.
6. Баранов Н.А. и др. Теория политики: учеб. пособие для студ. вузов. - СПб.; М.; Нижний Новгород; Воронеж : Питер, 2008. - 464 с.
7. Бачинин, Владислав Аркадьевич. Политология : Энцикл. словарь. — СПб. : Михайлов, 2005. — 287 с. — Библиогр.: с. 285-287.
8. Бачинин, Владислав Аркадьевич. Социология [Текст] : академ. курс / В. А. Бачинин ; Ассоциация "Юридический центр". - СПб. : Издательство Р.Асланова "Юридический центр Пресс", 2004. - 869 с. - (Учебники и учебные пособия). - Библиогр.: с. 861-869.
9. Бебик, В. М. Політологія: наука і навчальна дисципліна [Текст] : підручник / В. М. Бебик. - К. : Каравела, 2012. - 496 с.
10. Бойко, Иван Иванович. Соціологія [Текст] : навч. посіб. / І. І. Бойко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Сталь, 2018. - 410 с. : табл., мал. - Бібліогр.: с. 407-408.
11. Бульбенюк, Світлана Степанівна. Політологія у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / С. С. Бульбенюк, Н. Ю. Іванова; М-во освіти і науки України, Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". — К. : КНЕУ, 2010. — 242 с. : табл. — Бібліогр. напочатку тем.
12. Василенко, Ирина Алексеевна. Политология : [Учеб. для студентов вузов, обучающихся по направлению подготовки и спец. «Политология»]. — М. : Гардарики, 2004. — 287. — (Disciplinae) — Библиогр.: с. 249-252 и в подстроч. примеч.
13. Василик М.А. Политология. Учебник / М.А. Василик – М: Гардарики, 2009. – 588 с.
14. Гаджиев К.С. Политология. Пособие для сдачи экзамена / К.С. Гаджиев. –

М.: Высшее образование, 2006. – 208 с.

15.Гидденс, Энтони. Социология [Текст] / Э. Гидденс, К. Бердсолл. - 2-е изд., вып. по 4-му англ. изд., полн. перераб. и доп. - М. : Едиториал УРСС, 2005. - 629 с.: ил. - Библиогр.: с. 588-600.

16.Горбач, Олександр Назарович. Політологія : навч. посіб / Олександр Горбач, Руслан Демчишак; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львів. політехніка". — Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. — 257 с. — Бібліогр.: с. 251-257 та наприкінці тем.

17.Горбач, Олександр Назарович. Політологія [Текст] : навч. посіб. / Олександр Горбач, Руслан Демчишак ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - 3-тє вид., допов. та перероб. - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2016. - 259 с. - Бібліогр.: с. 251-257.

18.Гринів, Олег Іванович. Філософія [Текст] : курс лекцій для аспірантів / Олег Гринів. - Львів : Тріада плюс, 2016. - 364 с.

19.Данильян, Олег Геннадьевич. Философия [Текст] : учебник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. - Х. : Право, 2012. - 492 с. : рис. - Библиогр.: с. 477-484.

20.Дворецька, Галина Власівна. Соціологія [Текст] : навч. посіб. / Г. В. Дворецька ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Вид. 3-тє, переробл. і допов. - К. : КНЕУ, 2013. - 428 с. - Бібліогр. в кінці тем.

21.Добренев, Владимир Иванович Фундаментальная социология [Текст] : в 15 т. / В. И. Добренев, А. И. Кравченко. – М. : ИНФРА-М, 2003 .

22.Жоль, Костянтин Костянтинович. Соціологія [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / К. К. Жоль. - К. : Либідь, 2005. - 440 с. - Бібліогр.: в кінці розділів.

23.Зеленков М.Ю. Политология / М.Ю. Зеленков. – М.: Юридический институт МИИТа, 2009. – 302 с.

24.Ильин, В. В. Философия [Текст] : учебник для вузов / В. В. Ильин. - Ростов н/Д. : Феникс, 2006 . - (Высшее образование). Т. 1 : Метафилософия; Онтология; Гносеология; Эпистемология. - [Б. м.] : [б.и.], 2006. - 824 с.

25.Ильин, В. В. Философия [Текст] : учебник для вузов / В. В. Ильин. - Ростов н/Д. : Феникс, 2006 . - (Высшее образование). Т. 2 : Социальная философия; Философская антропология; Аксиология; Философия истории. - [Б. м.] : [б.и.], 2006. - 774 с.

26.История мировой философии [Текст] : учеб. пособие по дисциплине "Философия" для студ. нефилос. спец. и направлений подгот. / А. И. Алешин [и др.] ; ред. В. Д. Губин, Т. Ю. Сидорина. - М. : АСТ : Астрель ; М. : Хранитель. 2008. - 495 с.

27.История философии [Текст] : учебник для вузов: учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по направлению подгот. ВПО (бакалавров) 030100 "Философия" / В. В. Васильев [и др.] ; ред. В. В. Васильев [и др.] ; Московский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. Философский факультет. - 2-е

- изд., испр. и доп. - М. : Академический проект, 2008. - 783 с. - (Gaudeamus. Фундаментальный учебник). - Библиогр.: в конце разд.
- 28.Иванова, Наталия Юріївна. Політологія : навч. посіб. / Н. Ю. Иванова, В. Ф. Смолянюк; [редкол.: О. К. Шафалюк (голова) та ін.]. — К. : КНЕУ, 2011. — 347 с. — Бібліогр. наприкінці тем.
- 29.Кириллюк, Федір Михайлович. Новітня політологія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Ф.М.Кириллюк; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К. : Центр учб. л-ри, 2009. — 562 с. : табл. — Бібліогр. наприкінці тем.
- 30.Кислюк, Костянтин Володимирович. Філософія [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ усіх спец. / К. В. Кислюк. - 3-тє вид., випр. - Київ : Кондор, 2016. - 229 с. - Бібліогр.: с. 221-224.
- 31.Козирев, Микола Петрович. Соціологія [Текст] : підручник / М. П. Козирев ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2016. - 655 с. - Бібліогр.: с. 645-655.
- 32.Кондович, Валентин Юліанович. Соціологія (схеми, таблиці і слайди) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Кондович В. Ю. ; Черніг. держ. технол. ун-т. - Чернігів : Черніг. держ. технол. ун-т, 2012. - 395 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 380-386.
- 33.Кравченко, Альберт Иванович. Политология : учебник / А. И. Кравченко; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. — М. : Проспект, 2011. — 444, [3] с. : ил., табл. — Библиогр.: с. 437–439 и в подстроч. примеч.
- 34.Кривуля, Олександр Михайлович. Філософія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. М. Кривуля ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. - 592, [16] с. : іл. - Бібліогр. в кінці розд.
- 35.Куличенко, Владимир Викторович. Философия [Текст] : учебник для высш. уч. заведений / В. В. Куличенко, А. М. Черныш ; Одесский национальный морской ун-т. - Т. : Підручники і посібники, 2008. - 576 с. - Библиогр.: с. 528-532
- 36.Кухта Б. Політологія. Історія і теорія політичної науки: курс лекцій / Б. Кухта – Л.: Кальварія, 2004. – 272 с.
- 37.Логвина, Валентина Львівна. Політологія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Логвина, А. О. Михайлик; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т. — 2-е вид. — Кам'янець-Поділ. : Сисин О. В. : Абетка, 2009. — 302, [1] с. — На обкл. 1-й авт. зазнач. як В. Л. Логвіна. — Бібліогр.: с. 296–302 та в кінці тем.
- 38.Лукашевич, Микола Павлович. Соціологія [Текст] : загальний курс: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. - 2.вид. - К. : Каравела, 2006. - 407 с. - (Серія "Вища освіта в Україні"). - Бібліогр.: в кінці розд.
- 39.Лукашук, Віталій Ігорович. Соціологія [Текст] : навч. посіб. / В. І. Лукашук ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. - 288 с. - Бібліогр. в кінці тем.

40. Лукьянов, Вячеслав Георгиевич. Социология [Текст] : учеб. пособие для студ. вузов / В. Г. Лукьянов [и др.] ; Санкт-Петербургский ин-т внешнеэкономических связей, экономики и права, Общество "Знание" Санкт-Петербурга и Ленинградской области. - СПб. : ИВЭСЭП ; СПб. : Знание, 2004. - 416 с. : табл.
41. Любутин, Константин Николаевич. История западноевропейской философии [Текст] : учеб. пособие для вузов / К. Н. Любутин, Ю. К. Саранчин. - 2. изд., доп. и перераб. - М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2005. - 799 с. - (Gaudeamus).
42. Лютко, Наталія Віталіївна. Політологія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Лютко Н. В., Заславська О. О. — Хмельницький : ХНУ, 2011. — 319 с. : іл., табл. — Бібліогр.: с. 315–316.
43. Мухаев, Рашид Тазитдинович. Политология : [учеб. для студентов высш. учеб. заведений] / Р. Т. Мухаев. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2008. — 495 с. : ил.
44. Наумова, Нина Федоровна. Философия и социология личности [Текст] / Н. Ф. Наумова ; сост. Е. А. Богомолова, Э. М. Коржева ; отв. ред. В. Н. Садовский. - М. : Канон+ ; М. : РООИ "Реабилитация", 2006. - 575 с.
45. Обушний, Микола Іванович. Політологія : Довідник / М. І. Обушний, А. А. Коваленко, О. І. Ткач; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; [За ред. М. І. Обушного]. — К. : Довіра, 2004. — 599 с. — Бібліогр.: с. 589-591
46. Пірен, М. І. Загальна соціологія [Текст] / М. І. Пірен. - Київ : ДП "Видавничий дім "Персонал", 2014. - 478 с.
47. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія. Підручник / В. М. Піча, Н. М. Хома. – 3-тє видання перероб. і доповн.– Львів: Магнолія, 2009.– 476 с.
48. Піча, Володимир Маркович. Соціологія. Загальний курс [Текст] : навч. посіб. для студ. вищих закл. освіти України / В. М. Піча. - К. : Каравела, 2000. - 248 с. - Бібліогр.: с. 235-240.
49. Погорельый, Д. Е. Политология: кредитно-модульный курс: хрестоматия / Д. Е. Погорельый. – 4-е изд., испр. и доп. – Харьков : Олант, 2007. – 552 с.
50. Погорілий, Д. Є. Політологія: 100 питань - 100 відповідей [Текст] : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / Д. Є. Погорілий. - К. : ІНКОС, 2008. - 232 с.
51. Политология. Энциклопедический словарь. – М.: Изд-во Михайлова В. А., 2005. – 288 с.
52. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка та ін. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
53. Політологія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Є. В. Перегуда та ін.; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. нац. ун-т буд-ва та архіт. — К. : КНУБА, 2012. — 236 с. — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Імен. покажч.: с. 235–236. — Бібліогр. наприкінці ст.
54. Політологія : [Підруч. для вищ. навч. закл. III–IV рівнів акредитації] / [Ф. М. Кирилюк, М. І. Обушний, М. І. Хилько та ін.]; За ред. Ф. М. Кирилюка. — К. : Здоров'я, 2004. — 775 с. : табл. — Авт. зазнач. на звороті тит. арк.

55. Політологія : [підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Коваль І. М. та ін.]. — Х. : Фоліо, 2012. — 410, [1] с. : табл. — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Бібліогр.: с. 341–350, наприкінці розд. та у підрядк. прим.
56. Політологія : [підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Цвих В. Ф. та ін.; за ред. В. Ф. Цвиха, О. В. Батрименка]; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К. : ВПЦ "Київ. ун-т", 2010. — 671 с. : табл. — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Бібліогр. наприкінці розд. — Показч.: с. 653-663.
57. Політологія : відповіді на питання екзаменац. білетів : навч. посіб. / [В. Ф. Цвих та ін.]; за ред. В. Ф. Цвих. — К. : Знання, 2012. — 374 с. — (Систематизуємо знання) — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Сер. засн. в 2010 р. — Бібліогр.: с. 366–374.
58. Політологія : навч. посіб. / [М. П. Гетьманчук та ін.]; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. — К. : Знання, 2011. — 415 с. : іл., табл. — Авт. зазнач. наприкінці кн. — Бібліогр.: с. 396–399.
59. Політологія : навч. посіб. : [для студ. ден. та заоч. форм навчання (галузей знань 0305 та 0302)] / Гелей С. Д., Рутар С. М., Прокіп А. В., Кендус О. З.; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. — Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2010. — 151 с. — Бібліогр.: с. 150–151
60. Політологія : навч. посіб. для вищих навч. закл. : у 2 ч. / М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х. : ХНУВС, 2013.
61. Політологія : підручник / [В. Г. Антоненко та ін.]; за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. — 3-тє вид., переробл., допов. — К. : Академія, 2010. — 567 с. — (Альма-матер) — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Сер. заснов. 1999 р. — Бібліогр. наприкінці розд.
62. Політологія : підручник / [М. П. Требін та ін.]; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". — Х. : Право, 2013. — 414 с. : табл. — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Бібліогр. наприкінці розд. та у підрядк. прим. — Показч.: с. 408-411.
63. Політологія : хрестоматія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / [Гетьманчук М. П., Грищук О. В., Титаренко Д. М., Сусликов В. Є.]; за ред. М. П. Гетьманчука; Львів. держ. ун-т внутр. справ, Донец. юрид. ін-т ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. — 599 с. — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Бібліогр.: с. 596–598 та в кінці глав.
64. Політологія : Хрестоматія : Навч. посіб. / [Авт.-упоряд.: Кремень В.Г. та ін.]. — К. : Альтерпрес, 2004. — 827 с. : портр.
65. Політологія: кредитно-модульний курс : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. І. Штанько, Н. В. Чорна, Т. Г. Авксентьева, Л. А. Тіхонова; М-во освіти і науки України, Харк. нац. ун-т радіоелектроніки. — Вид. 3-є, переробл. та допов. — Х. : ХНУРЕ, 2011. — 361 с. : іл., табл. — На обкл. назва: Політологія — Авт. на обкл. не зазнач.
66. Політологія: Навч.-метод. комплекс / [Ф.М.Кирилюк, А.Є.Конверський, В.Ф.Білик та ін.; За ред. Кирилюка Ф.М.]; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка.

- К. : [Центр навч. л-ри], 2004. — 697 с. : іл., табл. — Авт. зазнач. на звороті тит. арк. — Бібліогр. наприкінці тем.
- 67.Поліщук, Олександр Сергійович. Політологія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Поліщук Олександр Сергійович, Кенц Олена Анатоліївна. — Хмельницький : ХмЦНП, 2011. — 571 с. — Бібліогр. наприкінці тем.
- 68.Полуденко, Сергій Васильович. Політологія: історія та теорія : [підручник] / [С. В. Полуденко]; М-во освіти і науки України, Слов'ян. держ. пед. ун-т.— 2-е вид. перероб. і допов. — Слов'янськ : Маторін Б. І., 2010. — 501 с. — Авт. зазнач. на обкл. — Бібліогр.: с. 495–501.
- 69.Причепій, Євген Миколайович. Філософія [Текст] : підручник / Є. М. Причепій [и др.]. - Вид. 3-тє, стер. - К. : Академвидав, 2009. - 592 с. - (Серія "Альма-матер"). - Бібліогр.: в кінці глав.
- 70.Пугачев, Василий Павлович. Введение в политологию : [Учеб. для студентов вузов, обучающихся по направлению и спец. «Политология»] / В.П.Пугачев, А.И.Соловьев; МГУ им. М.В.Ломоносова.— 4-е изд., перераб. и доп. — М. : Аспект Пресс, 2004. — 478, [1] с. — (Классический университетский учебник / Редкол.: В.А.Садовничий (пред.) и др.) — Сер. осн. в 2002 г. — Библиогр. в подстроч. примеч.
- 71.Рудич, Фелікс Михайлович. Політологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ф. М. Рудич.— Вид. 3-є, переробл., доповн. — К. : Либідь, 2009. — 478, [1] с. — Бібліогр. наприкінці розд.
- 72.Рущенко, Ігор Петрович. Загальна соціологія [Текст] : підруч. для ВЕЗ МВС України / І. П. Рущенко ; Національний ун-т внутрішніх справ. - Х. : Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2004. - 524 с.: рис. - Бібліогр.: в кінці розд.
- 73.Сасина, Людмила Александровна. Социология [Текст] : учеб. пособие для самост. изучения дисциплины / Л. А. Сасина, Н. А. Мажник ; Харьковский гос. экономический ун-т. - Х. : ИД "ИНЖЭК", 2003. - 279 с. - (Учебное издание). - Библиогр.: с. 277-278.
- 74.Семке, Нина Николаевна. Политология : учеб. пособие / Н.Н.Семке; М-во образования и науки Украины, Нац. техн. ун-т «Харьк. политехн. ин-т». — Х. : НТУ «ХПИ», 2007. — 219 с. : ил., табл. — Библиогр.: с. 215 и в конце тем.
- 75.Синицына, Алла Васильевна. Философия [Текст] : учеб. пособие для иностр. студентов / А. В. Синицына. - Л. : Новый Світ - 2000, 2014. - 351 с. : ил., табл. - Бібліогр. в кінці тем.
- 76.Сірий, Євген Володимирович. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії [Текст] : навч. посібник / Є. В. Сірий. - Вид. 2-ге. - К. : Атіка, 2007. - 480 с.
- 77.Социология [Текст] : энциклопедия / сост. А. А. Грицанов [и др.]. - Минск : Книжный Дом, 2003. - 1312 с. - (Серия "Мир энциклопедий").

- 78.Соціологія [Текст] : відповіді на питання екзаменац. білетів : навч. посіб. / [Н. Й. Черниш та ін.] ; за ред. д-ра соц. наук, проф. Н. Й. Черниш. - К. : Знання, 2012. - 446 с. - (Систематизуємо знання). - Бібліогр.: с. 430-435.
- 79.Соціологія [Текст] : навч. посіб. / [Докаш В. І. та ін.] ; за заг. ред. В. І. Докаша ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - 3-тє вид., доопрац., допов. - Чернівці : Рута, 2014. - 271 с. - Бібліогр. в кінці тем.
- 80.Соціологія [Текст] : навч. посіб. / І. І. Бойко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - К. : Сталь, 2012. - 380 с. : табл. - Бібліогр.: с. 377-378.
- 81.Соціологія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Є. В. Перегуда та ін.] ; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. - К. : КНУБА, 2013. - 147 с. : табл. - Бібліогр. в кінці розд.
- 82.Соціологія [Текст] : навч. посібник / С. О. Макеєв [та ін.] ; ред. С. О. Макеєв. - 2.вид., випр. і доп. - К. : Знання, 2003. - 454 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття"). - Бібліогр.: в кінці розд.
- 83.Соціологія [Текст] : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. В. Візниця [та ін.] ; Криворіз. пед. ін-т, ДВНЗ "Криворіз. нац. ун-т". - Кривий Ріг : Роман Козлов [вид.], 2013. - 234, [1] с. : табл. - Бібліогр.: с. 221-[235].
- 84.Соціологія [Текст] : підруч. / В. Г. Городяненко [и др.] ; ред. В. Г. Городяненко. - 3-тє вид., перероб., доп. - К. : Академія, 2008. - 544 с. - (Серія "Альма-матер"). - Бібліогр.: с. 539-542.
- 85.Соціологія [Текст] : підруч. для соціогуманіт. спец. вищ. навч. закл. / [Євтух В. Б. та ін. ; гол. ред. В. Б. Євтух] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т соціол., психології та упр. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. - 360 с. : табл. - Бібліогр. в кінці тем - Бібліогр.: с. 342-359.
- 86.Соціологія [Текст] : підручник / [Пачковський Ю. Ф. та ін.] ; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. Ф. Пачковського ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. - 416 с. : рис., табл. - Бібліогр. в кінці розд. - Бібліогр.: с. 405-412.
- 87.Соціологія: терміни, поняття, персоналії [Текст] : навч. словник-довідник для студ. вищих закладів освіти України / уклад. В. М. Піча [та ін.] ; заг. ред. В. М. Піча ; Соціологічна асоціація України. - К. : Каравела ; Л. : Новий світ-2000, 2002. - 480 с. - (Вища освіта в Україні).
- 88.Танчин, Ігор Зіновійович. Соціологія [Текст] : навч. посібник / І. З. Танчин. - 3-тє вид., перероб. і допов. - К. : Знання, 2008. - 351 с. - Бібліогр.: с. 329-341.
- 89.Ткач, Олег Іванович. Політологія : термінол. слов. : [навч. посіб.] / Ткач Олег Іванович, Костів Петро Річард; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К. : Ун-т "Україна", 2012. — 195 с. — На обкл. назва: Політологія у термінах і поняттях. — Бібліогр.: с. 179–195.
- 90.Ферреоль, Жиль. Социология [Текст] : терминологический словарь / Ж. Ферреоль ; пер. с фр. М. Малеева ; науч. ред. пер. Д. В. Иванов. - 2.изд. - СПб. : Питер ; М. ; Нижний Новгород ; Воронеж : [б.и.], 2003. - 159 с.

- 91.Философия [Текст] : энциклопедический словарь / ред. А. А. Ивин. - М. : Гардарики, 2006. - 1072 с. - (Enciclopedia).
- 92.Філософія [Текст] : навч. посіб. / Л. В. Губерський [та ін.] ; за ред. д-ра філософ. наук, проф. І. Ф. Надольного. - 7-е вид., стер. - К. : Вікар, 2010. - 455 с. - (Вища освіта ХХІ століття).
- 93.Філософія [Текст] : підручник / О. П. Сидоренко [та ін.] ; за ред. проф. О. П. Сидоренка. - 2-ге вид., переробл. і допов. - К. : Знання, 2010. - 415 с. : табл. - Бібліогр.: с. 411-414.
- 94.Філософія [Текст] : хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / уклад. Л. В. Губерський [та ін.] ; ред. Л. В. Губерський. - К. : Знання, 2009. - 621 с. - (Серія "Київському національному університету імені Тараса Шевченка 175 років").
- 95.Філософія [Текст] : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / [авт.-упоряд.: І. С. Добронравова та ін. ; за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. І. С. Добронравової] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : ВПЦ "Київський університет", 2010. Т. 1 : Філософська пропедевтика. - 2010. - 847 с.
- 96.Філософія [Текст] : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / [авт.-упоряд.: І. С. Добронравова та ін. ; за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. І. С. Добронравової] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К. : ВПЦ "Київський університет", 2010. Т. 2 : Теоретична та практична філософія. - 2010. - 431 с.)
- 97.Хейвуд, Эндрю. Политология : [Учеб. для студентов вузов] / Пер. с англ. под ред. Г.Г.Водолазова, В.Ю.Бельского.— [2-е изд.]. — М. : ЮНИТИ, 2005. — XVIII, 525 с. : ил., табл. — (Зарубежный учебник).
- 98.Хрестоматія по западной философии [Текст] : учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по спец. 020300 "Философия" / сост. Н. И. Фокина. - М. : ООО "ТК Велби" : ООО "Издательство Проспект", 2006. - 539 с.
- 99.Червінська, Тетяна Григорівна. Соціологія [Текст] : навч. посібник / Т. Г. Червінська ; Міжрегіональна академія управління персоналом. - К. : МАУП, 2007. - 248 с. - Бібліогр.: с. 244-245.
- 100.Шафранов-Куцев, Геннадий Филиппович. Социология [Текст] : курс лекций: учеб. пособие для студ. вузов / Г. Ф. Шафранов-Куцев. - 3-е изд., перераб. и доп. - М. : Логос, 2008. — 367 с. - (Серия "Новая университетская библиотека"). - Библиогр.: в конце разд.
- 101.Шляхтун, Петро Панасович. Політологія: історія та теорія : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / П. П. Шляхтун; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К. : ВПЦ "Київ. ун-т", 2010. — 451 с. — Бібліогр. у підрядк. приміт.
- 102.Штомпка, Петр. Социология. Анализ современного общества [Текст] : учебник / П. Штомпка ; пер. с пол. С. М. Червонная. - М. : Логос, 2008. - VII, 656с., [32]с. фот. - (Новая университетская библиотека). - Альтернативное название : Социология/ Штомпка, Петр (загл. обл.). - Библиогр.: с. 650-652.

Навчальне видання

*Сакун Айта Валдуrowна
Кадлубович Тетяна Іванівна
Черняк Дарина Сергіївна*

ФІЛОСОФІЯ, ПОЛІТОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник

Редактор *Л. Л. Овечкіна*
Відповідальний за поліграфічне видання *Ю. В. Коноваленко*
Коректор *Н. П. Біланюк*

Підп. до друку 25.06.2019 р. Формат 60x84 1/16.
Ум. друк. арк. 15,34. Облік. вид. арк. 12,01. Тираж 300 пр. Зам. 1105.

Видавець і виготовлювач Київський національний університет технологій та дизайну.
вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ-11, 01011.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 993 від 24.07.2002.